

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

*Інтеграція навчальних предметів в
початковій школі як ефективна
форма навчання молодших
школярів*

**Матеріали інтернет-семінару
(лютий 2017 року)
(скорочений варіант)
ЧЕРКАСИ
2017**

ББК 74 202

М 57

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»

Протокол №2 від 08.06.2017

Укладачі:

Добровольська Л.Н., завідувач відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Чорновіл В.О., методист відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Рецензенти:

Гаряча С.А., завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Колосова А.І., учитель початкових класів Черкаської загальноосвітньої школи I-III ступенів №7 Черкаської міської ради, учитель-методист

М 57 «Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів»: Матеріали інтернет-семінару / уклад. Л.Н. Добровольська, В.О. Чорновіл. – Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. – 183 с.

У збірці вміщено матеріали інтернет-семінару

Запропоновані статті, розробки уроків, проектів допоможуть учителям спланувати інтегровані уроки, дні та тижні. Матеріали можуть використовуватися педагогами для формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів на інтегративній основі.

Адресовано вчителям початкових класів, вихователям груп продовженого дня, заступникам директорів із навчально-виховної роботи.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4-6
2. Роль і місце інтеграції в початковій школі	7-25
3. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в молодших школярів цілісності сприйняття світу	25-46
4. Інтегрований урок як одна з нетрадиційних форм організації навчання учнів початкових класів.....	46-120
5. Навчальний проект – форма інтеграції предметів у початковій школі.....	121-135
6. Інтегровані тематичні дні та тижні для учнів початкових класів	136-157
7. Конспекти інтегрованих та бінарних уроків.....	157-182
8. Список використаних джерел	182-183

ВСТУП

Головна мета сучасної освіти – формування основи для самореалізації особистості, яка стає можливою за умови створення умов для самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу учня.

Багаторічний досвід роботи вчених у галузі початкової освіти дає підстави стверджувати, що розв’язання проблеми особистісно зорієнтованої освіти і її продуктивності пов’язане з інтеграцією змісту освіти. Наукові дослідження показують, що інтеграція змісту освіти багато в чому вирішує проблему зміцнення та збереження психічного і фізичного здоров’я школярів, сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності.

Для нашої сучасності характерна інтеграція наук, прагнення отримати найточніше уявлення про загальну будову світу. Ці ідеї знаходять своє відображення як в концепції сучасної шкільної освіти, так і в концепції професійної підготовки спеціалістів.

Інтеграція – важлива умова сучасної науки і розвитку цивілізації в цілому. Адже нинішня стадія наукового мислення дедалі більше характеризується прагненням розглядати не окремі, ізольовані об’єкти, явища життя, а їх більш чи менш широкі єдності.

Поняття «інтеграції» має загальнонауковий зміст і часто використовується у дидактиці. У загальнонауковому аспекті «інтеграція» – це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації.

У сучасній психолого-педагогічній науці активно здійснюються дослідження з проблем інтеграції навчання. Гуманізація освіти неможлива без інтеграції її змісту, формування цілісного мислення. Загальновідомо, що із зростанням об’єму інформації, якою має оволодіти учень протягом навчання у школі, а потім у вищих навчальних закладах і поза ними для адаптації у сучасному суспільстві, на фоні погіршення екологічних умов погіршується і стан здоров’я підростаючого покоління. При цьому інтеграція змісту освіти обумовлює природовідповідність навчання, забезпечує психічне здоров’я дітей, цілісність свідомості тому, що інтегровані знання – цілісні.

Отже, інтеграція – це «процес, який передбачає взаємопроникнення різних частин попереднього цілого, що супроводжується ускладненням, зміцненням зв’язків, що існують між ними, і обов’язковим створенням нових зв’язків». Такий процес веде до утворення нової цілісності.

Сучасна педагогічна наука стверджує, що «для продуктивного засвоєння учнем знань і для його інтелектуального розвитку важливе значення має встановлення широких зв’язків як між різними розділами курсу, який вивчається, так і між різними дисциплінами в цілому» (внутрішньо-предметна і міжпредметна інтеграція). Досвід показує, що інтегроване навчання, за якого матеріал доповнюється та повторюється іншими напрямками, дає набагато кращий результат у порівнянні з традиційним вивченням дисциплін. Інтегрований підхід сприяє виробленню системи знань, розвиває здібності до їх переносу в інші галузі.

Ідея педагогічної інтеграції, на думку дослідників, не є новим явищем у вітчизняній педагогіці. Слід згадати створений К.Ушинським синтетичний метод навчання грамоти, уроки мислення в природі В.Сухомлинського, уроки мистецтва Д. Ковалевського та Б.Юсова, педагогічну теорію співробітництва Ш. Амонашвілі, що побудована на засадах інтеграції. Серед сучасних дослідників, які опікуються цією проблемою, можна назвати Т.Браже, О.Гільзову, М.Масол, О.Савченко, Н. Сердюкову, О. Сухаревську, В.Фоменка.

Актуальність проблеми пошуку раціональних шляхів інтеграції різних дисциплін у процесі початкового навчання посилюється також у зв’язку з перевантаженістю школярів

навчальними предметами, тематичною однорідністю навчальних дисциплін, необхідністю формування цілісного світогляду у взаємозв'язку його елементів. Винятково актуальним сьогодні є й формування такого підходу до інтеграції у навчальному процесі початкової школи, що враховує всі основні етапи, функції, аспекти та фактори цього багатокомпонентного педагогічного явища.

На сучасному етапі окремі елементи інтегрованого підходу до організації навчально-виховного процесу у початковій школі втілені в практичну діяльність. Доведено, що інтегрований підхід у навчанні сприяє розширенню соціально-пізнавального досвіду учнів у руслі поставлених учителем конкретних навчально-виховних завдань, інтенсивному розвитку молодших школярів в аспекті вибраної тематики; формуванню інтересу до подій і явищ дійсності, вихованню особистості, розвиває загальнонавчальні навички дітей.

Ефективність навчання молодших школярів значно підвищиться, якщо використовувати такі способи інтеграції змісту початкового навчання:

- інтегровані курси;
- інтегровані підручники;
- інтегровані завдання;
- інтегровані уроки.

Інтеграція є однією з найперспективніших інновацій, яка здатна вирішити чисельні проблеми системи сучасної початкової освіти.

Вже сьогодні є очевидним, що інтегроване навчання як ніяке інше закладає нові умови діяльності вчителів та учнів, є діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання. Інтеграція зобов'язує до використання різноманітних форм викладання, що має вплив на ефективність сприйняття учнями навчального матеріалу. Вона стає для всіх її учасників – і вчителів, і учнів, і батьків – школою співпраці та взаємодії, що допомагає разом просуватися до спільної мети.

Освоєння ідеї інтеграції знань, як показує практика зарубіжних країн (Угорщина, Фінляндія, Німеччина) та вітчизняної педагогіки, дає можливість формувати в учнів якісно нові знання, що характеризуються вищим рівнем мислення, динамічністю застосування у нових ситуаціях, підвищення їх дієвості й систематичності. Таким чином, інтегрування є якісно відмінним способом структурування, презентації та засвоєння програмового змісту, що уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках.

Особливо актуальним є інтегрування різнопредметних знань у початковій ланці освіти, оскільки для молодших школярів властиве нерозчленоване сприйняття об'єктів навколишнього світу, без усвідомлення їх історичних ознак. Системний аналіз складових цілого, синтезуюче порівняння з іншими становить для учнів значні утруднення. Одночасно ці операції лише формуються у напрямку від загального до конкретного.

Свій розвиток ідеї інтеграції одержали у 60-х рр. XX ст., коли В.О.Сухомлинський проводив "уроки мислення в природі". Це один з найбільш вдалих прикладів інтеграції різних видів діяльності з однією метою.

Сьогодні ідея інтеграції змісту навчання приваблює багатьох учених і вчителів у нашій країні й за рубежом. Сучасна педагогічна наука вважає інтеграцію одним із головних дидактичних принципів, який у цілому визначає організацію освітніх систем. Таке її розуміння дозволило науковцям висунути нову освітню парадигму.

Сьогодні ще з більшою актуальністю постала проблема вибору напряму побудови та розмежування навчального матеріалу. Серед їх різноманіття з вирішенням проблем інтегрованого навчання пов'язані три основні напрями навчання.

Сучасна початкова освіта відповідно до наукових тенденцій та вимог часу все активніше та більш впевнено рухається у напрямку інтеграції. Для цього існують усі необхідні підстави. В Україні існує декілька дослідних центрів з проблем інтеграції змісту.

В Україні сформувалася ціла низка наукових напрямків у вивченні теоретичних основ інтеграції. Провідними з них є: напрямок методологічного обґрунтування проблем інтеграції (С.У.Гончаренко, Ю.І.Мальований, О.В.Сергєєв); напрямок визначення структури інтегрованих знань (Т.М.Усатенко); дослідження системологічних аспектів інтеграції (О.І.Джулик, Є.Б.Яворський); проблеми інтегративних процесів в освіті (І.М.Богданова); розробка шляхів упровадження інтеграції в навчальний процес (Л.В.Вичорова, Т.О.Горзій, О.Т.Проказа, Є.М.Романенко); інтеграція елементів контролю в модульному навчанні (Л.І.Джулай); інтеграція теоретичних і виробничих аспектів навчання (Т.Д.Якимович); ймовірно-статистичні аспекти інтеграції (В.Й.Якиляшек); інтеграція у ступеневій освіті (Ю.Ц.Жидецький); взаємозв'язки інтеграції та диференціації (В.Ф.Моргун); психологічні аспекти інтеграції (Т.Г.Яценко); формування системи знань – дидактична інтегрологія (І.М.Козловська).

Комплексне застосування знань з різних предметів – це закономірність сучасного життя, яке вирішує складні суспільні, технічні та технологічні завдання. Уміння комплексного застосування знань, їх синтезу, перенесення ідей та методів з однієї науки в іншу лежить в основі творчого підходу до наукової, навчальної, художньої діяльності людини в сучасних умовах науково-технічного прогресу. Озброєння учнів такими вміннями – актуальне завдання початкової школи, яке диктується тенденціями інтеграції в науці та практиці і розв'язується за допомогою інтеграції знань.

Отже, реформування сучасної освіти лежить на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів, навчальних тем і проблем і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний підхід в напрямку розробки інтегрованих підручників, впровадження інтегрованих курсів, проведення інтегрованих уроків та використання системи інтегрованих навчальних завдань.

I. Роль і місце інтеграції в початковій школі

Єфімова Лілія Петрівна,
учитель початкових класів
Смілянської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 7
Смілянської міської ради
Черкаської області

ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проблема інтеграції навчання і виховання в початковій школі важлива і сучасна як для теорії, так і для практики. Її актуальність продиктована новими соціальними запитами, які пред'являються до школи, і обумовлена змінами в сфері науки і виробництва.

Міжпредметні зв'язки в процесі навчання виступають в якості істотного учасника активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Дослідження психологів показують, що міжпредметні зв'язки на початкових етапах їх включення в пізнавальну діяльність учня грають роль ситуаційного або пускового знаряддя, яке спонукає до стимулу. Вирішуючи міжпредметні пізнавальні завдання, учень спрямовує свою активність або на пошук невідомих відносин, в яких знаходяться відомі предметні знання, або на формування нових понять на основі встановлених конкретних міжпредметних зв'язків. Знання, отримані в результаті попереднього досвіду засвоєння міжпредметних зв'язків, стають регуляторами пізнавальної активності, що знову таки спонукає до стимулу.

За роки роботи вчителем початкових класів я прийшла до висновку, що найбільш ефективними, цікавими для вчителя та учнів, є інтегровані уроки. Інтегроване навчання позитивно впливає на розвиток самостійності, пізнавальної активності та інтересів учнів. Зміст уроків, навчальна діяльність вчителя звернені до особистості учня, тому сприяють всебічному розвитку здібностей, активізації розумових процесів в учнів, спонукають їх до узагальнення знань, що відносяться до різних наук.

Сучасна система освіти спрямована на формування високо освіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ і процесів, які мають цю картину. Предметна роз'єднаність стає однією з причин фрагментарності світогляду. Таким чином, самостійність предметів, їх слабкий зв'язок один з одним породжують серйозні труднощі у формуванні в учнів цілісної картини світу.

Інтегровані уроки сприяють формуванню цілісної картини світу у дітей, розуміння зв'язків між явищами в природі, суспільстві і світі в цілому, сприяють більш міцному засвоєнню знань, спонукають до пошукової та дослідницької діяльності. Важливо врахувати той факт, що інтеграційні зв'язки між предметами початкової школи мало розроблені, викладені суперечливо, багато розбіжностей серед вчених в розумінні суті цих зв'язків. Вчителі, початкових класів, які мають чіткі системи методичних рекомендацій з цього питання, змушені вирішувати цю проблему на емпіричному рівні.

Процес інтеграції має високу форму втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому щаблі навчання.

Беручи до уваги той факт, що тема інтеграції навчальних предметів дуже мало розроблена, а також, що інтеграція є найвища ступінь втілення міжпредметних зв'язків, які широко вивчені педагогами, психологами, методистами. Міжпредметні зв'язки в процесі навчання виступають в якості істотного учасника активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Дослідження психологів показують, що міжпредметні зв'язки на

початкових етапах їх включення в пізнавальну діяльність учня грають роль ситуаційного або пускового, який спонукає стимулі. Вирішуючи міжпредметні пізнавальні завдання, учень спрямовує свою активність або на пошук невідомих відносин, в яких знаходяться відомі предметні знання, або на формування нових понять на основі встановлених конкретних міжпредметних зв'язків.

При вивченні будь-якого предмета треба дбати не про кількість вивчених фактів і не про кількість вироблених навичок, а про формування узагальнених видів пізнавальної діяльності - логічних і специфічних. Оволодіння узагальненими прийомами пізнавальної діяльності не тільки підвищує рівень пізнавальних можливостей учнів, якість засвоєння знань, а й скорочує час, необхідний для навчання.

Вивчивши літературу з даної теми і керуючись тим, що сучасна система освіти спрямована на формування високо освіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ і процесів, які мають цю картину, я вирішила, що в своїй педагогічній практиці я повинна і маю бажання застосовувати і удосконалювати нетрадиційні технології навчання, за допомогою яких зможу домогтися більш високих результатів навчання і виховання.

Для відстеження позитивної динаміки розвитку дитини я проводжу вхідні психологічну та педагогічну діагностику і, виходячи з результатів, будую свою роботу. Потім проводжу порівняльну діагностику, яка свідчить про якість моєї роботи на певному етапі. Так, за останні шість років я відзначила позитивну динаміку результативності та якості навчання.

Вважаю, що позитивній динаміці зростання інтелектуального розвитку дитини сприяли використані мною нетрадиційні педагогічні технології. З першого класу я в системі використовую інтегроване навчання. Інтегрую такі предмети як: українську мову і літературне читання, математику і технологію, «Я у світі», українську мову і образотворче мистецтво, математику і «Я у світі» та ін. Інтеграція сприяє більш високому рівню засвоєння матеріалу, його повторенню, підвищує мотивацію навчання, активізує пізнавальну та пошукову діяльність, сприяє сприйняттю цілісної картини світу.

У попередній педагогічній практиці я не використовувала інтегровані уроки та елементи інтеграції на уроках і тепер можу з упевненістю зазначити, що не досягала такої результативності та якості навчання, як за останні шість років моєї роботи. Також вважаю, що процес навчання став більш цікавим і творчим, як для мене, так і для учнів. Діти відчувають почуття захоплення при вивченні нового матеріалу, їм властиво захоплене сприйняття нових ідей. На уроках діти усвідомлюють, що знання в одній області допомагають їм бути успішними і в іншій. Почуття задоволення своїми знаннями мотивує дитину до подальшого навчання і прагненню домогтися кращих результатів.

Наявність спільних тем і об'єктів для вивчення, різний аспект і метод в їх висвітлення на уроках в початкових класах дозволяють ставити питання про доцільність інтегрованого підходу до роботи над матеріалом.

Слід так спланувати уроки, щоб відомості, отримані з різних предметів, доповнювали й поглиблювали один одного. Таким чином, наприклад, будуть вирішені завдання ознайомлення дітей з природою і виховання у них гуманних почуттів. При цьому, наприклад, вивчаючи предмет «Я у світі», ми будемо йти від свідомості до почуттів, при вивченні читання, впливаючи насамперед на почуття, ми будемо формувати переконання, розвиватися естетично.

На інтегрованих уроках учні отримують наукові знання в доступнішій, цікавій для них формі.

Ще хочу додати, що однією із основних форм організації процесу інтеграції предметів в початковій школі є інтегрований урок, особливістю якого виступає те, що його можуть вести два або три, а може бути і більше педагогів. З психолого-педагогічної точки зору інтегрований урок сприяє активізації пізнавальної діяльності школярів, стимулює їх пізнавальну активність, є умовою успішного засвоєння навчального матеріалу. Але важливо відзначити той факт, що зловживання інтеграцією може призвести до небажаних результатів. Тому необхідно знати, що інтеграція можлива тільки при ряді умов: спорідненість наук, відповідних інтегрованим навчальним предметам; збігу або близькості об'єкта вивчення; наявності загальних методів і теоретичних концепцій побудови. Проблема інтеграції навчання і виховання в початковій школі важлива і сучасна як для теорії, так і для практики. Її актуальність продиктована новими соціальними запитами, які пред'являються до школи, і обумовлена змінами в сфері науки і виробництва.

Міжпредметні зв'язки в процесі навчання виступають в якості істотного учасника активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

При вивченні будь-якого предмета треба дбати не про кількість вивчених фактів і не про кількість вироблених навичок, а про формування узагальнених видів пізнавальної діяльності - логічних і специфічних. Оволодіння узагальненими прийомами пізнавальної діяльності не тільки підвищує рівень пізнавальних можливостей учнів, якість засвоєння знань, а й скорочує час, необхідний для навчання.

Отже, необхідно зазначити, що інтеграція можлива тільки при ряді умов: спорідненість наук, відповідних інтегрованим навчальним предметам; збігу або близькості об'єкта вивчення; наявності загальних методів і теоретичних концепцій побудови.

Майстер Вікторія Володимирівна,

учитель початкових класів

Черкаської загальноосвітньої школи I-III ст. № 32

Черкаської міської ради

Черкаської області

РОЛЬ ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Людина стає освіченою
завдяки власній розумовій праці.*

М. Рубакін

У сучасному педагогічному процесі значного розвитку набула ідея міжпредметної інтеграції. Інтегровані уроки ставлять за мету «спресувати» споріднений матеріал кількох предметів навколо однієї теми. Учні розглядають явище, поняття з різних боків. Інтегровані уроки дають можливість учителю разом з учнями опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, домогтися формування міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання у вивченні низки питань, досягти цілісності знань.

Для того, щоб провести інтегровані уроки учителю необхідно проаналізувати річне календарне планування, зіставити матеріал різних предметів для виділення тем, близьких за змістом або метою використання, визначити завдання уроку та «сконструювати» урок.

Варто наголосити, що проведення інтегрованого уроку вимагає від учителя високого професіоналізму та ерудиції. Якщо такі нестандартні уроки відбуваються систематично, це значно впливає на розвиток пізнавальних здібностей молодших школярів. О. Савченко зазначає, що «змістовні, цілеспрямовані уроки вносять у звичайний плин шкільного життя новизну, певною мірою знімають кордони предметного викладання і допомагають дітям емоційно і системно сприйняти деякі поняття, явища».

Пропоную конспект інтегрованого уроку математики та природознавства у 4 класі.

Тема. *Космічно – математична подорож.*

Письмове віднімання трицифрових чисел з переходом через розряд (два переходи), розв'язування задач. Планети Сонячної системи.

Мета: *формування ключових компетентностей:* загальнокультурної – усвідомлення ролі науки в житті, засвоєння наукової картини світу; здоров'язбережувальної – взаємозв'язок організму людини з природним та соціальним оточенням; соціальної – продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі;

предметних компетентностей:

математична: ознайомити учнів з прийомом письмового віднімання трицифрових чисел з переходом через розряд; формування навички письмового додавання і віднімання трицифрових чисел; розвивати мислення; виховувати інтерес до математики;

природознавча: ознайомити учнів з елементами астрономії, розширити уявлення дітей про Всесвіт та склад Сонячної системи, формувати в дітей науковий світогляд, виховувати пізнавальний інтерес.

Обладнання: підручник «Математика. 4 клас» (автор М.В. Богданович. Київ: Генеза, 2013р.), мультимедійна презентація, малюнки ракет, таблиця із системою координат, таблиця маршруту космічної подорожі.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Хід уроку

I. Організація класу (1-2хв)

Не урок, а справжнє свято,
Бо полинемо у світи.
Мандруватимемо завзято,
Юний друже, я і ти.

II. Мотивація навчальної діяльності (1-2 хв)

- Сьогодні видався незвичайний день, тому що будемо подорожувати. Відгадавши загадку, дізнаєтесь, на якій апараті здійснимо мандрівку.

Загадковий сяє Марс,
Може, хтось живе там?
Понесе до Марсу вас,
Мов стріла ... (ракета).

- Ми здійснимо космічно-казкову подорож, познайомимося з мешканцями зоряної Галактики. Ви всі станете космонавтами. Коли розв'яжемо приклади, то знатимемо назву нашої ракети та космічний маршрут.

III. Актуалізація опорних знань (9-10 хв)

1. Групова робота:

- 1) Група «Розвідники» знаходять значення виразів, розташували їх у порядку спадання.
476-187; 721+518; 425-328; 660-237; 305+112; 614-209; 569+186; 445+128

(р) (г) (е) (м) (а) (п) (о)
(е)

Ракета називається «Перемога».

2) Група «Дослідники» розставляють значення виразів у порядку зростання та за першою літерою, що відповідає кожному прикладу, досліджують маршрут космічної подорожі (по таблиці, розміщеній на дошці).

Ю	363+27	З	390-165	В	460-239
С	225+235	У	277+354	М	904-541
М	305-124	Н	427+283		

Маршрут космічної подорожі та відомості про відстань від планет до Сонця:

Меркурій – 58 млн. км

Венера – 108 млн. км

Земля – 150 млн. км

Марс – 228 млн. км

Юпітер – 778 млн. км

Сатурн – 1 млрд.427 млн. км

Уран – 1 млрд.870 млн. км

Нептун – 1 млрд.497 млн. км

3) Група «Метеорологи» роблять підсумок фенологічних спостережень за планом:

- о Яка зараз пора року?
- о Як змінилась висота Сонця з приходом осені?
- о Тривалість дня і ночі?
- о Зміна температури повітря?
- о Зміни в рослинному та тваринному житті?

- Космічний центр Сонячної системи надіслав кросворд, кожне завдання якого ми отримуватимемо на наступній планеті, вказаній в маршруті. Якщо правильно його розгадаємо то зможемо прочитати зашифроване слово.

*1

*2

*3

*4

*5

*6

*7

*8

*9

2. Емоційне налаштування на подорож

- Рухаємося разом. Зворотній відлік. 10,9,8,7,6,5,4,3,2,1 – «Старт!» Ми в космосі!

У польоті будь уважним,

Добре думай, не спіши!

Знай, що вчитись завжди важко,

Легше буде у житті!

- Планета Меркурій

1-ше питання кросворда:

- Як називається велике скупчення зірок? (Галактика)

3. Усні обчислення

- Гра «Спостережливе око» (на дошці запис перших трьох чисел, учні «ланцюжком» продовжують математичний ряд)

100, 150, 200, ... (до 400)

300, 330, 360, ... (до 510)

600, 540, 500, ... (до 300)

- Магічний квадрат

360 420 270 • з I ряду чисел вибери найбільше число

- з II ряду запиши найменше число

- з III ряду випиши ні найменше ні найбільше число

640 890 250

280 560 130

- Знайди суму цих чисел

$(420 + 250 + 280 = 950)$

- Гра «Кращий космонавт»

Щоб космонавтом стати

Та у небо злітати,

Потрібно швидко та точно

Значення виразів рахувати.

(На дошці записано 3 стовпчики виразів, під ними малюнки ракет, над кожним виразом – 3 відповіді:

640 710 520 530 490 510 820 860 720

510 660 710 870 690 770 850 940 840

Клас об'єднується у 3 команди, у кожній обирається космонавт. Вони обчислюють значення виразів, обводять відповідь. Далі вчитель показує на вирази, а всі учні підтверджують відповідь, або виправляють помилку.

IV. Повідомлення теми, мети уроку (2-3 хв)

-Продовжуємо курс на планету Венера, де маємо можливість ознайомитись з темою уроку.

-Працюючи над темою «Письмове віднімання трицифрових чисел з переходом через розряд (2 переходи), розв'язання задач», ми удосконалимо вміння обчислювати усно та письмово приклади на додавання і віднімання, а також розв'язувати задачі, вчитимемося письмово віднімати трицифрові числа з двома переходами.

2-ге питання кросворду:

- Повітря, що оточує Землю і захищає її від спеки та холоду.(Атмосфера)

V. Сприймання та первинне усвідомлення нового матеріалу (10-12 хв)

-Тримаємо курс на нашу планету Земля.

1. Каліграфічна хвилинка

-Назвіть першого українського космонавта, каліграфічно запишіть рік, в якому Л.Каденюк побував у космосі.

-Пригадайте прізвище та ім'я першої людини, яка побувала у космосі, запишіть дату польоту.

-Політ першого льотчика-космонавта Ю.Гагаріна розпочався о 9 год 7 хв, а закінчився о 10 год 55хв. Скільки часу тривав політ? Каліграфічно запишіть розрахунки.

3-те питання кросворду:

-Назва найбільшої планети. (Юпітер)

2. Пояснення нового матеріалу вчителем

-Наступна зупинка - планета Марс.

Учитель ознайомлює дітей з алгоритмом письмово віднімання трицифрового числа з переходом через розряд (два переходи):

- 423

154

- 506

269

269

237

4-те питання кросворда:

-Час, за який Земля робить повний оберт навколо Сонця. (Рік)

3. Первинне закріплення отриманих знань

(робота з підручником)

-Мандрівка продовжується в безмежному просторі .

• Планета Юпітер

Виконання завдання № 687 (перші 4 приклади учні розв'язують з коментуванням, 2 наступних – самостійно з перевіркою)

5-те питання:

- Як називається зменшена модель Землі? (Глобус)

4. Фізкультхвилинка

- Використовуючи таблицю, розшифруйте назву планети, на якій зможемо відпочити.

(4; 2), (4; 8), (6;1) Розставте букви за їх координатами, що в дужках (I число – номер рядка, а II число – номер стовпчика в таблиці)

(2; 9), (6; 9), (5; 3)

7

6 Т

Р

5 Н

В

4 С

З

А

3 І

Е

Ь

2 я

И

У

1

Ш

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

(Сатурн)

На Сатурн ми прилетіли,

На зручнім майдані сіли,

У скафандри одяглись,

Спостерігати подались.

Як незвично нам сидіти,

Так і хочеться злетіти!

Руки в гору піднімаєм,

Потім ми їх опускаєм,

А тоді – скоріш – скоріш,

Плеци, плеци веселіш!

Руки вгору піднімаєм,
Далі ми їх опускаєм,
А тоді скоріш – скоріш,
Тупай, тупай веселіш!

6-те завдання:

- Яку зірку бачимо тільки вдень? (Сонце)

VI. Узагальнення і систематизація знань (10-12 хв)

• Тримаємо курс на Уран.

1. Робота над задачею

Орієнтовний зміст задачі:

Сузір'я Геркулес складається із 140 зірок, а зірки сузір'я Лева становлять $\frac{1}{2}$ кількості зірок Геркулеса. Скільки зірок мають сузір'я Лева і Геркулеса? (Учні аналізують задачу та розв'язують її)

- Що в задачі відомо?

- Які дані задачі невідомі?

- Про що запитується в задачі?

- Чи можна відразу дати відповідь на запитання?

- Що необхідно для цього знати?

- Складіть перше питання задачі.

- Якою дією треба шукати кількість зірок Лева?

- Тепер можна дізнатися скільки зірок мають обидва сузір'я? Сформулюйте друге питання задачі.

- Якою дією про це дізнаємось?

- Запишіть розв'язок задачі по діях.

- Складіть вираз до задачі.

2. Гра «Вгадай число»

? +275

521

?-287

146

? +196

633 ? -488

235

- Ви вправно розв'язали задачу та вгадали числа, тому час відповідати на наступне питання кросворда.

7-ме питання:

- Як називається час, за який Земля робить повний оберт навколо своєї осі? (Доба)

3. Диференційована робота над задачею.

- Мандрівка продовжується, перед нами планета Нептун.

Зміст задачі.

У Марса – 2 супутники, у Сатурна – у 9 разів більше, ніж у Марса, а у Юпітера – на 2 супутника менше, ніж у Сатурна. Скільки всього супутників у Марса, Сатурна та Юпітера?

Розбір цієї задачі зручно провести у вигляді аналізу від запитання:

- Чи можемо відразу дізнатися скільки всього супутників у планет?

- Які три величини потрібно для цього мати?

- Що з цих величин відомо, а що невідомо?
 - Чи можемо дізнатися, скільки супутників у Сатурна?
- Піднесіть руки ті учні, які вже можуть самостійно записати розв'язання. Працюйте самостійно і в нашій подальшій бесіді участі не беріть. А тепер підніміть руки ті, хто далі працюватиме зі мною? (З ними вчитель робить розбір задачі далі).
- Якою дією знайдемо кількість супутників у Сатурна?
 - Чи можемо вже знайти скільки всього супутників?
 - Що ще необхідно дізнатися?
- Підніміть руки ті учні, які вже самостійно будуть розв'язувати задачу (ці учні продовжують роботу без допомоги вчителя). Всі інші учні далі розв'язуватимуть задачу напівсамостійно під контролем вчителя або індивідуально з учителем.
- Якою дією знайдемо кількість супутників Юпітера?
 - Чи можемо дати відповідь на запитання задачі? Якою дією це зробимо?
- Підніміть руки ті учні, які вже закінчують розв'язувати задачу, для вас додаткові завдання на вибір:

розв'язати задачу складанням виразу
скласти обернену задачу

Вчитель здійснює перевірку відповіді задачі, складених виразів та обернених задач.

-Гарно працювали, тож 8-ме питання кросворду:

- Яку планету називають Вечірньою зорею? (Венера)

4. Робота над завданням з логічним навантаженням.

- Подорожуємо далі Сонячною системою.

– Яка планета має супутник, який детально можна роздивитися у телескоп і на ньому вже побувала людина? (Земля із супутником Місяцем)

– Як поділити на 6 частин фігуру місячного серпа, провівши лише 2 прямі?

-Молодці, впорались і з цим завданням. Отже, останнє

9-те завдання кросворду:

- Як називається прилад для вивчення нічного неба? (Телескоп)

VI. Підсумок уроку (2-3 хв)

1. Бесіда

- Наша подорож закінчується. Ми повертаємось додому, ви добре попрацювали, бо зуміли прочитати зашифроване слово (астронавт). Довідайтесь більше про відкриття астронавтів із довідкової літератури.

- Як ви гадаєте, чи може колись оця космічно - казкова подорож стати для вас дійсністю?

2. Вправа «Продовж речення». Технологія «Мікрофон»

- Мені найбільше сподобалось ...

- Я запам'ятав ...

- Я навчився ...

- Найцікавішим для мене було ...

- Відкриттям для мене стало ...

VII. Домашнє завдання (1-2хв)

Підручник ст. 107 № 693 обчислити вирази; № 694 розв'язати задачу (1 група – скласти подібну задачу, 2 група – змінити запитання у третьому завданні).

Пальонко Надія Олександрівна,
учитель початкових класів
Кривчунської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Жашківської районної ради
Черкаської області

МІСЦЕ І РОЛЬ ІНТЕГРАЦІЇ В СИСТЕМІ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Працюючи в молодших класах, ми завжди замислюємося над тим, якими стануть наші учні, коли подорослішають. Звичайно ж, ми мріємо про те, щоб вони були знаючими, відповідальними, творчими людьми. Сьогодні вже недостатньо забезпечити оволодіння школярами сумою знань, важливіше навчити «хотіти вчитися». В.А.Сухомлинський писав: «Вчення не повинно зводитися до безперервного накопичення знань, тренування пам'яті ...» хочеться, щоб діти були мандрівниками, відкривачами і творцями в цьому світі.

Визначено основні напрямки вдосконалення освітнього середовища, а одним із пріоритетних завдань стає забезпечення повноцінної самореалізації учнів. Розглядаючи проблеми якості та доступності сучасної початкової освіти, ми відзначаємо, що соціальне замовлення школі змінилося: ми відходимо від традиційної характеристики якості - рівня отриманих знань і орієнтуємося на інший результат освіти - компетентність в різних сферах життєдіяльності. Проведений аналіз наукової літератури показує, що в педагогіці йде пошук ефективної програми формування ціннісних компетенцій. Від них залежить програма життєдіяльності учня в цілому. Все це зумовило вибір проблеми - формування ціннісних компетенцій у молодших школярів через інтеграцію змісту предметів.

Особливістю початкової школи є те, що діти приходять до школи з різним рівнем готовності до навчання, неоднаковим соціальним досвідом, відмінностями в психофізіологічному розвитку. Початкова загальна освіта покликана допомогти реалізувати здібності кожного і створити умови для індивідуального розвитку дитини. Мене як учителя початкових класів завжди хвилювало питання: «Як сформувати у дитини цілісне уявлення про навколишній світ?» Відповідь на це питання я знайшла в інтеграції навчальних предметів. Чи актуальна ця тема сьогодні? Безумовно. Переваги інтегрованих уроків на мій погляд полягають в тому, що вони:

- сприяють підвищенню мотивації навчання, формування пізнавального інтересу учнів;
- сприяють розвитку мовлення, формування вміння учнів порівнювати, узагальнювати, робити висновки, знімають перенапруження;
- дозволяють врахувати досвід школяра, урізноманітнити методи і прийоми роботи, уникнути повторів одних і тих же знань в різних навчальних предметах, і тим самим зменшити витрати дитини на освоєння знань які не тільки поглиблюють уявлення про предмет, розширюють кругозір, а й сприяють формуванню різнобічно розвиненої, гармонійно і інтелектуально розвиненої особистості. Інтеграція є джерелом знаходження нових зв'язків між фактами, які підтверджують або поглиблюють певні висновки, спостереження учнів в різних предметах.

Інноваційні процеси, що відбуваються сьогодні в системі педагогічної освіти, найбільш гостро ставлять питання про пошуки резервів вдосконалення підготовки високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості. Сучасні проблеми висувають вимоги навчити дітей мислити масштабами на планетарному і космічному рівні. Цього

можна досягти, якщо в сприйнятті дитини з'єднати знання з кожного предмета в широку цілісну картину світу. На мій погляд, саме на початковому ступені навчання інтеграція предметів у єдине ціле найбільш ефективна, так як молодший школяр цілісно сприймає навколишній світ, і для нього не повинно бути кордонів між предметами. Тому інтегрований підхід до навчання все більше усвідомлюється як нагальна потреба сучасної освіти. Кожен учитель стикається з проблемою: учні, приходячи на урок по одному предмету, не готові використовувати знання, отримані на інших уроках. Успішне вивчення школярами одного предмета часто залежить від наявності у них певних знань і умінь по-іншому. Строго оцінюючи змістовний план свого предмета, вчитель може побачити, що ізольоване викладання нерідко неповноцінне, недостатнє. У подібних випадках потрібне порівняння, зіставлення, а це є підстава для інтеграції. Інтеграція виконує ряд функцій в навчанні.

- Методична функція - формування в учнів сучасних уявлень дисциплін.
- Освітня функція - формування системності, пов'язаності окремих частин як системи, глибини, гнучкості усвідомленість пізнання.
- Розвиваюча функція - формування пізнавальної активності, подолання інертності мислення, розширення кругозору.
- Виховна функція - відбиває політехнічну спрямованість.
- Конструктивна функція - вдосконалення змісту навчального матеріалу.

На мій погляд, найбільш точно визначення дано Г.Ф. Федорцовим: «Міжпредметними зв'язками є педагогічна категорія інтеграційних відносин між об'єктами, явищами і процесами реальної дійсності, що знайшли своє відображення в змісті, формах і методах навчально-виховного процесу і виконують освітню, розвиваючу і виховну функції в їх органічній єдності». У визначенні звертається увага на меті встановлення міжпредметних зв'язків, виходячи з цього, наголошується на необхідності іншого підходу до відбору змісту, вибору методів і форм навчання. У свою чергу зміни в змісті і методах навчання забезпечують якісно новий рівень у вирішенні завдань освіти, розвитку і виховання молодшого школяра.

Інтегрований урок вирішує не безліч окремих завдань, а їх сукупність. Важливе значення приділяю тому, які предмети необхідно інтегрувати. Так в першому класі читання, щоб з радістю діти йшли на урок, щоб з перших днів не згасли вогники в очах. Об'єднання змісту предметів «Образотворча діяльність», «Літературне читання», «Українська мова», «Навколишній світ» може стати інструментом для вирішення проблеми передачі емоційно-ціннісного досвіду, необхідного для формування ціннісних компетенцій. Актуальність досвіду впливає з потреб вдосконалення системи початкового навчання, стимульоване соціальним замовленням: сучасному суспільству потрібні освічені, моральні, творчі люди, здатні самостійно приймати відповідальні рішення. Провідну роль відводжу дослідним, пошуковим методам - технології проблемно-діалогічного навчання, технології критичного мислення, моделювання та проекту, використовую комп'ютерні технології. Структура інтегрованих уроків відрізняється: чіткістю, компактністю, стислістю, логічною взаємозумовленістю навчального матеріалу на кожному етапі уроку. Активно використовую на уроці роботу в парах - вони розвивають самостійний пошук рішення проблеми, а самостійна робота учнів - одна з основних і обов'язкових вимог інтегрованого викладання.

Нетрадиційні форми проведення уроків дозволяють розкритися здібностям дітей в повній мірі, вони проявляють інтерес до предметів. Це ефективний спосіб перевірки знань учнів. Я проводжу уроки-конференції, урок-театр, урок-екскурсія, урок - казка, урок-інтерв'ю, подорожі, дослідження, тести, тренінги. Найголовніше на будь-якому уроці - це

створення ситуації «Успіху». «Успіх» - це ефективний засіб формування позитивного ставлення до навчання. Успіх - це бажання пізнавати нове, не страшні труднощі. Успіх - це, на мою думку, найважливіший стимул навчання!

Проводячи моніторинг успішності учнів, хочу зазначити, що теми, за якими були проведені інтегровані уроки, засвоюються учнями краще, ніж розглянуті на традиційних уроках. І, хоча, до сьогоднішнього дня ці показники були основними в початковій школі, всетаки, працюючи над темою інтеграції не можна обмежуватися тільки ними. Так, наприклад, підвищилися показники мотивації до навчання, самостійності, підвищилися когнітивні вміння. Це говорить про те, що інтегровані уроки покращують і полегшують процес навчання, підвищують інтерес до навчання і стимулюють краще формування навчальних навичок і умінь.

Урок - це частина життя дитини, і проживання в цьому житті має відбутися на рівні високої суспільної культури дитини. Стандарти встановлюють вимоги не тільки до предметних результатів, але і до особистісних якостей, яким віддається перевага. В основі такого підходу лежить не досліджуваний предмет, а учень, якого ми розвиваємо. Формуємо з нього індивідуальність. Дитина - центр розвитку, а предмет - засіб, за допомогою якого ми розвиваємо дитину. Такі акценти змушують по-новому поглянути на мету освітнього процесу - пріоритетного розвитку особистості. Як же виміряти результати такого розвитку? Особистісні результати включають в себе систему ціннісних орієнтацій учня. Яка ж діяльність забезпечить особистісний розвиток учня? Звичайно ж, це творча діяльність, що формує емоційно-ціннісне бачення світу і особисту систему цінностей. В основі стандарту лежить системно-діяльнісний підхід який базується на забезпеченні відповідності навчальної діяльності учнів їхнього віку та індивідуальним особливостям. Однією з основних ідей компетентнісного підходу полягає в тому, що компетентність означає здатність мобілізувати отримані знання, вміння, досвід і способи поведінки в умовах конкретної ситуації, конкретної діяльності. Суть цього підходу в тому, що цілі навчання є - «вміння діяти», «вміння бути» і «вміння жити». Як показує досвід, саме компетентнісний підхід допомагає підвищити мотивацію дитини до навчання, зрозуміти для чого він вчиться і відчути свою значимість в цьому світі. Особлива увага останнім часом приділяється ключовим компетентностям. Цей процес розвивається як під впливом міжнародних тенденцій, та частково і незалежно від них. В даний час не існує загальноприйнятого визначення компетенції. Загальним для всіх визначень є розуміння її як здатності особистості справлятися з самими різними завданнями. На думку Хутірського А. В. «Компетенція - відчужене, задалегідь задана соціальна вимога (норма) до освітньої підготовки учня, необхідної для його ефективної продуктивної діяльності в певній сфері». [1, с. 84]. Структура поняття «компетенція» включає наступні компоненти:

- знання (набір фактів, необхідних для виконання роботи, інтелектуальний контекст, в якому працює людина);
- навички (володіння засобами і методами виконання певного завдання, які проявляються в широкому діапазоні від фізичної сили і вправності до спеціалізованого навчання);
- здатність (вроджена схильність виконувати певне завдання);
- стереотипи поведінки (видимі форми дій, що вживаються для виконання завдання, що включають в себе успадковані і набуті реакції на ситуації, і ситуаційні подразники);
- зусилля (свідомий додаток в певному напрямку ментальних і фізичних ресурсів).

**Черниш Антоніна Іванівна,
Хижняк Лариса Анатоліївна,**
*учителі початкових класів
Будищенської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Черкаської районної ради
Черкаської області*

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Дитинство – особлива, цікава, незабутня пора. Це пора пізнання навколишнього світу, здобуття нових знань і вмій. Це найважливіший і неповторний період у житті кожної дитини. Країна дитинства – початок людського життя. І перша сходинка в ньому, а, можливо, й найважливіша – це школа.

У сучасній школі навчання починається з шестирічного віку. Психологи вважають, що це найбільш сприятливий вік для інтелектуального і соціального розвитку особистості. Наше завдання, як вчителів початкових класів, потурбуватися про те, як зробити навчання цікавим, захоплюючим. Таким, щоб дитині хотілося щодня з радістю йти в школу, а не вигадувати причину, як би залишитися вдома.

Учителеві потрібно прикласти чимало зусиль, щоб малюк, який прийшов до школи, став особистістю, яка здатна мислити, здобувати знання, спроможна оцінити себе і тих, хто її оточує.

Унікальність вчителя початкових класів полягає в тому, що він фахівець не з одного предмета, а володіє основами знань з різних предметів, а також з педагогіки та психології. Багато років поспіль педагоги шукають нові шляхи удосконалення навчально-виховного процесу в початковій школі, які б сприяли розвитку творчої особистості. На сучасному етапі реформування школи актуальним завданням є модернізація її початкової ланки. Велике значення приділяється особистісному підходу, що визначає нові цілі початкової освіти, а саме: охорона та збереження здоров'я дітей, розвиток індивідуальності кожної дитини та формування у молодших школярів бажання та вміння вчитися.

Основа навчання у школі – урок. А завдання вчителя зробити його цікавим, захоплюючим, який би викликав у дітей радість, посмішку, бажання поділитися новими знаннями. Саме тому на уроках у початковій школі ми впроваджуємо елементи гри, що задовольняють два характерні бажання дитини «хочу гратися» і «хочу вчитися». Об'єднати ці два бажання допомагають нестандартні уроки, які запобігають втраті інтересу до навчання. Це спонукає нас, вчителів початкових класів, до пошуку, вияву творчості, імпровізації при підготовці та проведенні уроків.

Одним із різновидів нестандартних уроків є інтегрований урок. Його мета – об'єднання кількох предметів однією темою.

З досвіду роботи ми знаємо, що у дітей молодшого шкільного віку, особливо першокласників, переважає образне мислення. Рання інтеграція сприяє розвитку абстрактного мислення і в подальшому запобігає перевантаженню учнів. Системне інтегрування знань реалізується в навчальному процесі цілеспрямовано, динамічно розвиваючи розумові здібності учнів.

При підготовці до уроку ми, як вчителі-практики, намагаємося використовувати елементи інтеграції. Вважаємо, що доцільно інтегрувати такі навчальні предмети, як

природознавство і трудове навчання, літературне читання й образотворче мистецтво, математику та природознавство, літературне читання і музичне мистецтво, математику та інформатику. На нашу думку, об'єднання предметів залежить як від майстерності вчителя, так і від рівня підготовки дітей. Від учителів залежить доцільність дібраного матеріалу. Мета уроків, побудованих на інтегрованому змісті, – це створення передумов для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення. Важливе значення при цьому має формування позитивного емоційного ставлення до пізнання. Урок не повинен бути перевантажений інформацією та враженнями. Якщо весь матеріал об'єднати навколо певної теми, то результативність уроку буде набагато вищою.

Неправильно вважати, що інтеграція - це нове явище в сучасній школі. В свій час ще К.Ушинський створив синтетичний метод навчання грамоти шляхом інтеграції письма і читання. Він вважав, що розвивати мову окремо від думки неможливо.

Прикладом інтегрованих уроків для нас стали «уроки мислення в природі» для шестирічних учнів Павлиської середньої школи, які проводив В.Сухомлинський.

Аналізуючи навчальні програми, розроблені на виконання Державного стандарту початкової загальної освіти, враховуючи зміни до них, постійно звертаємо велику увагу на формування ключових компетентностей молодших школярів. Ми переконані, що не можна сформулювати цілісного світосприйняття без взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку учнів. На власному досвіді ми ще раз переконалися, що одним із шляхів розвитку компетентностей і є інтегроване навчання.

Як зазначає О.Савченко, такі нестандартні уроки дають можливість учителеві разом із учнями опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, домогтися формування міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання у вивченні низки питань, досягти цілісності знань.

Готуючись до інтегрованого уроку, ми звертаємо увагу на річне календарне планування, добираємо близькі за темою предмети. Обов'язково визначаємо завдання та тип уроку. Дуже важливо чітко виділити навчальну, розвивальну та виховну мету окремо для кожного з предметів, що інтегруються.

Часто звертаємося до книги О.Савченко «Дидактика початкової освіти». У ній автор пояснює, чим відрізняються уроки інтегрованого змісту від використання міжпредметних зв'язків. На її погляд, це різні дидактичні поняття. Міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань із матеріалу інших предметів, що мають допоміжне значення для вивчення його теми. Це – окремі короткочасні моменти уроків, які сприяють глибшому сприйманню та осмисленню якогось конкретного поняття. Особливість інтегрованого уроку полягає в тому, що тут поєднуються блоки знань із різних предметів, підпорядковані одній темі. Тому дуже важливо чітко визначати мету інтегрованого уроку. У своїй книзі О. Савченко вказує на широкі можливості для інтеграції навчального матеріалу.

Ми вважаємо, що на сучасному етапі розвитку освіти актуально впроваджувати інтеграцію в начально-виховний процес. Це дає змогу впродовж уроку опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, сприяти розвитку учня, як творчої особистості, а також ущільнити знання та досягти їх цілісності.

На нашу думку, доцільно проводити інтегровані уроки при вивченні нового матеріалу, а також під час узагальнення та систематизації набутих знань. Такими можуть бути і комбіновані уроки.

Вчителі-предметники Будищенської загальноосвітньої школи I-III ступенів тісно співпрацюють із учителями початкових класів, долучаються до проведення уроків, зокрема,

вчитель музичного мистецтва нашої школи Л.А.Стеценко. Адже готувати і вести такий урок можуть декілька педагогів. Це сприяє розвантаженню дітей і одночасному засвоєнню матеріалу з різних предметів, підпорядкованих одній темі. Такі нестандартні уроки, на яких матеріал даної теми подається блоками різних предметів, називають бінарними. При цьому такий урок готують учителі-предметники, кожний із яких проводить етап уроку стосовно того предмета, який викладає.

Відповідно до змін до навчальних програм для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів учитель самостійно може визначати кількість годин на вивчення кожної теми, враховуючи рівень підготовки класу, наявність навчально-методичного забезпечення та регіональні особливості.

Досить часто інтегровані уроки містять значний об'єм матеріалу. Тоді краще розподілити цей матеріал на кілька уроків. Це дає можливість учням глибше оволодіти знаннями з даної теми і не перевантажувати дітей насиченістю матеріалу на одному уроці.

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти. Тому інтеграція як вимога об'єднання у ціле компонентів об'єктів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможлиблюється створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність. Реформування сучасної освіти – це подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний інтегративний підхід. У початковій школі роль інтегративної ланки виконує сам учитель, бо він викладає всі навчальні дисципліни. Тому важливість знань про реалізацію міжпредметної інтеграції змісту навчання на уроках у початковій школі для вчителя незаперечна.

Отже, проблема реалізації міжпредметної інтеграції змісту навчання на уроках важлива й актуальна як для теорії, так і для практики початкової школи. Розуміння педагогами сутності проблеми та вміння відшукати шляхи її вирішення є новою сходинкою до підвищення рівня якості освіти молодших школярів.

Отже, впроваджуючи в свою педагогічну практику інтегровані уроки, ми пришвидшуємо здійснення перебудови процесу навчання. Таким чином маємо змогу частково забезпечити вирішення існуючої у предметній системі суперечності між розрізненими предметними знаннями учнів і необхідністю їх комплексного застосування на практиці. Від методичної правильності побудови і проведення інтегрованих уроків значною мірою залежить результативність процесу навчання, ефективність формування пізнавальних інтересів та переконань учнів, досягається їх всебічний розвиток.

Чорна Людмила Анатоліївна,

учитель початкових класів

Уманської ЗОШ І-ІІІ ст. №11 ім.М.П.Бажана

Уманської міської ради

Черкаської області

РОЛЬ ІНТЕГРОВаних УРОКІВ В ОСВІТЯНСЬКОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Останнім часом посилилася увага до двох взаємообернених тенденцій шкільного навчання – диференціації та інтеграції.

Тривалий час школяр отримував знання в основному за допомогою вивчення диференційованих навчальних курсів. Однак дуже часто у однієї дитини шкільні знання так і залишаються розрізненими відомостями, штучно розчленувавшись за предметною ознакою. В результаті цього учень не сприймає цілісно ні навчальний матеріал, ні тим більше картину навколишнього світу.

Потреба подолати зазначену суперечність призвела у свій час до активного пошуку міжпредметних зв'язків, до спроб їх використання в диференційованому навчанні.

Інтеграція і диференціація – це взаємообернені процеси. Вони взаємодоповнюють та врівноважують стан цілісної системи будь-якого рівня. Саме тому в ідеалі на всіх щаблях освіти потрібно прагнути до створення системи, що оптимально поєднує ідеї інтеграції і диференціації.

У початковій школі роль інтегруючої ланки здійснює сам учитель, який навчає дітей всьому: і арифметиці, і грамоті, і початковому розумінню природи, і багато чому іншому.

Різні способи здійснення інтеграції не можуть бути абстрактно хорошими або поганими. Суть проблеми полягає в тому, щоб не відкидати один з них і застосовувати інший, а ввести систему інтеграційних заходів з урахуванням вікових (фізіологічних і психологічних) особливостей учнів всіх рівнів освіти. Така постановка проблеми має задовольнити всі потреби.

2. В чому ж полягає суть інтеграції в навчанні? Стосовно до системи навчання поняття "інтеграція" може приймати два значення: по-перше, це створення у школяра цілісного уявлення про навколишній світ (тут інтеграція розглядається як мета навчання); по-друге, це знаходження спільної платформи зближення предметних знань (тут інтеграція – засіб навчання). Інтеграція як мета навчання повинна дати учневі ті знання, які відображають зв'язок окремих частин світу як системи, навчити дитину з перших кроків навчання уявляти світ як єдине ціле, в якому всі елементи взаємопов'язані. Реалізація цієї мети може початися вже в початковій школі.

Інтеграція також – засіб отримання нових уявлень на межі традиційних предметних знань. В першу чергу вона покликана заповнити незнання на межі вже сформованих диференційованих знань, встановити існуючі зв'язки між ними. Вона спрямована на розвиток ерудиції, на оновлення існуючої вузької спеціалізації в навчанні. В той же час інтеграція не повинна замінити навчання класичними навчальними предметами, а повинна лише з'єднати одержувані знання в єдину систему.

Складність проблеми полягає у динамічному розвитку інтеграції від початку до кінця навчання.

Як показав аналіз літератури, на сьогоднішній день ні в одному педагогічному словнику, педагогічній енциклопедії або довіднику немає сформульованого визначення поняття "інтеграція", хоча в педагогічній, методичній літературі широко використовується дуже велика кількість термінів, пов'язаних з коренем слова "інтеграція", наприклад: інтегровані та інтегративні курси, інтегроване навчання, інтегрований урок тощо.

На сьогоднішній день є ряд спеціальних наукових праць з педагогіки, в яких сучасні вчені намагаються дати визначення феномену педагогічної інтеграції:

- інтеграція – процес зближення і зв'язку наук, який відбувається поряд із процесами диференціації, що являє собою вищу форму втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому щаблі навчання" (М.С. Сердюкова);
- інтеграція – "провідна форма організації змісту освіти на основі загальності та єдності законів природи, цілісності сприйняття суб'єктом навколишнього світу" (Р. А. Монахова).

Очевидно, що більшість педагогів спираються на процесуальні характеристики явища педагогічної інтеграції.

Більш повне поняття інтеграції в педагогіці, на мій погляд, дає В. С. Безрукова. Педагогічна інтеграція – це створення збільшених педагогічних одиниць на основі взаємозв'язку різних компонентів навчально-виховного процесу кількох розділів підготовки учнів.

Так як ми з'ясували, що інтеграція – це не просте об'єднання частин у ціле, а система, яка веде до кількісних і якісних змін, логічно, що вона повинна мати різні рівні. З питання визначення рівнів педагогічної інтеграції у педагогів думки розходяться.

В. П. Аберган встановлює такі рівні інтеграції в навчальному процесі:

- 1) міжпредметні зв'язки,
- 2) дидактичний синтез,
- 3) цілісність.

В. Коложвари, Л. Сеченикова виділяють чотири рівні інтеграції:

- 1) інтенсифікація пізнавального інтересу та процесу вироблення загальнонавчальних умінь на інтегрованому курсі;
- 2) об'єднання понятійно-інформаційної сфери навчальних предметів;
- 3) порівняльно-узагальнююче вивчення матеріалу;
- 4) самостійне зіставлення фактів, встановлення зв'язків і закономірностей між явищами і подіями, застосування спільно вироблених навчальних умінь.

Ці виділені рівні відрізняються різними підходами і є багатоаспектними. Я вважаю, що різне виділення рівнів педагогічної інтеграції походить від змішування понять двох термінів "зміст освіти" і "зміст навчання", які широко використовуються у педагогічній літературі в останні десятиріччя. Різниця між ними обумовлена відмінністю самих понять "освіта" і "навчання".

Оскільки освіта – це особистісне придбання людини, сукупність змін, що настають в ньому в результаті його власної активності, що виражаються в оволодінні системою знань, умінь і навичок, досвідом творчої діяльності, сформованим світоглядом, розвитком якостей особистості, то зміст освіти – це той заданий (бажаний) результат, який формулюється у Державному освітньому стандарті у вигляді вимог до знань, умінь і навичок.

Зміст навчання виступає по відношенню до змісту освіти як засіб по відношенню до цілі. В якості змісту навчання виступають навчальна інформація і комплекс завдань і вправ, що забезпечують в сукупності потенційні можливості засвоєння певної системи знань. В згорнутому вигляді зміст навчання представлено у вигляді навчального плану, більш розгорнуто – у навчальних програмах, повно – у підручниках, навчальних посібників, дидактичних матеріалах, у повідомленні навчальної інформації викладачем.

На мій погляд, виділення рівнів педагогічної інтеграції повинно бути одноаспектним. В рамках даного дослідження розглянемо виділені педагогами рівні інтеграції змісту навчання.

Доктор педагогічних наук В. Т. Фоменко, вивчаючи інтеграційні процеси в школі, виділяє: мінімальний рівень інтеграції змісту – це рівень традиційних міжпредметних зв'язків, «фрагментарного характеру, так і значного взаємопроникнення різноякісних систем утримання; високий рівень інтеграції визначається органічним злиттям, глибиною взаємопроникнення різноманітних і досить великих масивів змісту».

Крім рівнів інтеграції, в педагогіці виділяються її види. В. Т. Фоменко, А. Католиків, В. В. Кошмина розрізняють горизонтальне і вертикальне інтегрування. Під горизонтальним

інтегруванням розуміють розповсюджений спосіб об'єднання подібного змісту ряду предметів; під вертикальним інтегруванням розуміють об'єднання матеріалу, який повторюється у різні роки, об'єднання на різному рівні складності, об'єднання з певної теми виховання.

Інтегрований урок відрізняється від традиційного використання міжпредметних зв'язків, які передбачають лише епізодичне включення матеріалу інших предметів. Предметом аналізу в ньому виступають багатопланові об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних навчальних дисциплінах.

Структура інтегрованих уроків відрізняється від звичайних уроків наступними особливостями:

- граничною чіткістю, компактністю, стислістю навчального матеріалу;
- логічною взаємообумовленістю, взаємопов'язаністю матеріалу інтегрованих предметів на кожному етапі уроку;
- великою інформативною ємністю навчального матеріалу, використовуваного на уроці.

В інтегрованому уроці поєднуються блоки знань з різних предметів, тому надзвичайно важливо правильно визначити головну мету інтегрованого уроку. Якщо загальна мета визначена, то зі змісту предметів беруться тільки ті відомості, які необхідні для її реалізації.

Практика підтверджує, що хороші підстави для проведення інтегрованих уроків дає поєднання предметів:

Навчання грамоти (читання) – математика.

Читання – українська мова.

Читання – музика – малювання.

Математика – художня праця.

Ознайомлення з навколишнім світом – музика – малювання – художня праця.

При плануванні потрібно ретельний вибір типу і структури уроку, методів і засобів навчання, а також визначення оптимального навантаження різними видами діяльності учнів на уроці.

Для інтегрованих уроків характерна змішана структура, яка є комбінацією лінійної, концентричної і спіральної структур (В. П. Подласому). Вона дозволяє маневрувати при організації змісту, викладати окремі його частини різними способами.

Змістовні та цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичну структуру шкільного навчання новизну і оригінальність, і мають певні переваги:

- підвищують мотивацію, формують пізнавальний інтерес, що сприяє підвищенню рівня осяяння та вихованості учнів;
- сприяють формуванню цілісної наукової картини світу, розгляду предмета, явища з декількох сторін: теоретичної, практичної, прикладної;
- сприяють розвитку усного і писемного мовлення, допомагають глибше зрозуміти лексичне значення слова, його естетичну сутність;
- сприяють розвитку образотворчих і музичних умінь і навичок;
- дозволяють систематизувати знання;
- сприяють розвитку, більшою мірою, ніж звичайні уроки, естетичного сприйняття, уваги, пам'яті, мислення учнів (логічного, художньо-образного, творчого);
- володіючи великою інформативною ємністю, сприяють збільшенню темпу виконуваних навчальних операцій, дозволяють залучити кожного школяра в активну роботу на кожній хвилині уроку і сприяють творчому підходу до виконання навчального завдання;

Проведення інтегрованих уроків сприяє підвищенню зростання професійної майстерності вчителя, так як вимагає від нього володіння методикою нових технологій навчально-виховного процесу, здійснення діяльнісного підходу до навчання.

Цілеспрямоване здійснення зв'язку уроків математики та природознавства дозволяє в доступній і цікавій формі показати роль математики у поглибленні знань з природознавства і в той же час дає можливість підвищити виховні і розвиваючі функції, як уроків математики, так і природознавства.

4. Не кожне об'єднання навчальних предметів чи їх складових є їх інтеграцією. Необхідна провідна ідея, реалізація якої забезпечує нерозривний зв'язок, цілісність цього курсу. Зрозуміло також, що інтеграція навчальних і позанавчальних дисциплін багатоваріантна; вона може бути повною або частковою.

При цьому передбачається, що інтегрований характер навчання має місце, починаючи з першого до останнього класу основної школи. Мабуть, починати реалізацію ідей інтеграції в початковій школі слід досить обережно. Корисно при цьому згадати вислів великого педагога XVII в. Я. А. Коменського про те, що початкова школа повинна вчити не тільки читанню, письму і рахунку, але і корисним дітям відомостям, які входять у фонд загальних знань, що базуються на інтересах дітей. При цьому слід пояснювати захоплююче, майже граючись, "чверть години" (щоб не набриднути). Школа, на думку Я. А. Коменського, повинна стати майстернею, в якій відбувається взаємне навчання, обговорення, експериментування. Цій меті, насамперед, і повинні сприяти оновлені навчальні курси, форми і методи навчання.

Результати інтеграції

1. Знання набувають якості системності.
2. Уміння стають узагальненими, сприяють комплексному застосуванню знань, їх синтезу, перенесенню ідей і методів з однієї науки в іншу, що лежить в основі творчого підходу до наукової, художньої діяльності людини в сучасних умовах.
3. Посилюється світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів учнів.
4. Ефективніше формуються їхні переконання і досягається всебічний розвиток особистості.
5. Сприяє оптимізації, інтенсифікації навчальної і педагогічної діяльності.

III. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в молодших школярів цілісності сприйняття світу.

Атаманчук Олена Іванівна,
учитель початкових класів
Монастирищенської загальноосвітньої
школи I – III ступенів № 2
Монастирищенської районної ради
Черкаської області

ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОГО РОЗУМІННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ

В сучасному освітньому просторі ефективність навчання є результатом активної взаємодії всіх учасників в навчальному процесі. Цієї мети можна досягти шляхом використання методів активного навчання.

Однією з важливих умов досягнення цієї мети є використання сучасних інноваційних технологій. Саме їх застосування робить процес навчання цікавим та ефективним, бо спрямовані вони насамперед на те, щоб кожен учень усвідомив себе творчою особистістю, навчився взаємодіяти з однокласниками, критично мислив і вірив у свою інтелектуальну спроможність.

Метою освітнього процесу в сучасній школі є формування системних знань, необхідних для цілісного продуктивного мислення. Ці знання учні можуть отримати на основі інтеграції фундаментальних гуманітарних дисциплін, змісту навчального матеріалу предметів, що вивчаються в початкових класах. Підходи до планування навчально-виховного процесу мають бути орієнтовані на досягнення сучасної педагогіки та дидактики, а також на сучасний інформаційний простір. Такий підхід сприяє формуванню в дітей цілісних уявлень про світ.

Пошук шляхів удосконалення системи шкільної освіти сприяє відродженню та інтенсивному впровадженню такої форми навчальної діяльності, як інтегроване навчання. На важливості інтеграції навчального змісту неодноразово наголошували прогресивні педагоги всіх часів. Спроби здійснити інтеграцію ми знаходимо ще у Аристотеля, Демокріта, Піфагора.

Концепція інтеграції освіти була запропонована Я. А. Коменським, який вважав, що для формування цілісної системи знань важливо послідовно встановлювати зв'язки між навчальними предметами. «Усе, що перебуває у взаємозв'язку, має вивчатися в такому ж зв'язку». Інтеграція набуває ще більшого значення у зв'язку з основними положеннями Державного стандарту загальної середньої освіти, що спрямовує навчально-виховний процес на впровадження у школах інтегрованих курсів, блочного навчання тощо.

В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд із принципами гуманізації та диференціації.

Інтеграція навчального матеріалу сприяє реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчання: школяр сам може обирати «ключові» знання з різних предметів, спираючись на власний досвід, набутий в процесі навчання та спілкування.

По суті, інтеграція має на меті закласти основи цілісного уявлення про природу і суспільство і сформуванню власне ставлення до законів їх розвитку. Ось чому молодшому школяреві важливо подивитись на предмет або явище дійсності з різних боків: розділити логічне та емоційне сприйняття художнього твору і науково-пізнавальної статті.

Методичною основою інтегрованого підходу є встановлення внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків у засвоєнні основ наук і розумінні закономірностей навколишнього світу. А це можливо за умови багаторазового повернення до одного й того самого поняття на різних уроках, його поглиблення та збагачення, виокремлення доступних даному віку суттєвих ознак цього поняття. Отже, за основу інтеграції може бути взятий будь-який урок з його усталеною структурою та логікою проведення, у зміст якого буде включена та група понять, яка належить до даного навчального предмету. До інтеграції уроку залучаються знання, результати аналізу поняття з точки зору інших наук, інших навчальних предметів. Наприклад група понять «зима», «мороз», «холоднеча», «хуртовина» розглядається на уроках читання, мови, природознавства, музики, образотворчого мистецтва.

Таким чином, інтеграція навчальних предметів не заперечує предметної системи. Вона є можливим шляхом її вдосконалення, подолання недоліків, спрямована на поглиблення взаємозв'язків і взаємозалежностей між предметами.

Прикладом внутрішньопредметної інтеграції є систематизація знань усередині певної дисципліни – перехід від розрізнених фактів до їх системи в процесі відкриття нового закону, уточнення картин світу. Інтеграція цього рівня спрямована на поєднання матеріалу у великі блоки, що веде до зміни структури змісту дисципліни. Особливість цієї форми полягає в тому, що учні, тримаючи в полі зору вихідну проблему, розширюють і поглиблюють коло пов'язаних з нею питань.

Міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення його теми. Це окремі короткочасні моменти уроків, які сприяють глибшому сприйманню та осмисленню якогось конкретного поняття.

Наприклад на уроці читання в 3 класі, аналізуючи оповідання О. Донченка «Лісовою стежкою», в бесіді активізую ознаки картин природи середини осені, залучаючи дитячі малюнки із зображенням осіннього лісу, повторюю матеріал з природознавства «Ліси» (яруси лісу). В цьому разі на уроці читання маю справу з міжпредметними зв'язками уроків природознавства та образотворчого мистецтва.

Якщо ж проводжу урок на тему «Художній образ осіннього лісу», на якому зінтегровано зміст з різних предметів, й учні включаються в різні види діяльності, щоб в їхній свідомості та уяві виник літературно-художній образ осіннього лісу, то такий урок вважаю інтегрований.

Особливістю інтегрованого уроку є те, що на ньому поєднуються блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі. Тому дуже важливо чітко визначити головну мету даного інтегрованого уроку, те, як він сприяє цілісності навчання, формуванню знань на якісно новому рівні.

Основні завдання інтегрованих уроків:

- створення передумов для всебічного розгляду учнями певного об'єкта, поняття, явища;
- формування системного мислення;
- збудження уяви;
- позитивного емоційного ставлення до пізнання.

Урок повинен впорядковуватись головній меті, а не бути безладною мозаїкою окремих картин. Тому заздалегідь визначаю інтеграційні уроки, зіставляючи матеріал різних предметів, визначаючи теми, близькі за змістом або метою використання. Адже до проведення інтегрованих уроків готуватись треба не лише вчителю, а й учням.

Мета інтегрованих уроків:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їхньої пізнавальної діяльності;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- виявлення здібностей учнів та їхніх особливостей;
- створення творчої атмосфери в колективі учнів;
- підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається;
- ефективна реалізація розвивальної функції навчання.

Найдоцільніше проводити інтегровані уроки з метою узагальнення і систематизації знань учнів у рамках вивчення важливої програмової теми. Однак, як показує практика, їх вибір обумовлений метою та завданнями вчителя, тому інтеграція змісту можлива і на

комбінованих, засвоєння нових знань, засвоєння вмій і навичок, застосування знань, умій і навичок.

Вимоги при підготовці до інтегрованого уроку:

- правильно розуміти її роль в навчальному процесі.
- психологічно підготуватися до проведення уроку на інтегрованій основі.
- з'ясувати чи готові діти дидактично і психологічно до проведення таких уроків.
- визначити мотивацію інтегрованого уроку.
- уточнити, чи доцільно з даними предметами чи темами інтегрувати даний урок.
- продумати, як активізувати опорні зв'язки, що будуть синтезувати знання про явище в нових умовах.
- урок повинен бути практично спрямований, сприяти розширенню ерудиції і світогляду учнів.

Інтегровані уроки я проводжу здебільшого як вступні до теми або узагальнюючі. Готую до них учнів заздалегідь: насичую їх сприймання відповідними враженнями, активізуючи словник, інтерес до певної теми. Такі уроки емоційно збагачують навчально-виховний процес, допомагають різнобічно і системно сформулювати необхідні уявлення і поняття. Різні види діяльності (художньо-трудова, малювання, читання, слухання), які притаманні урокам інтеграційного змісту, роблять їх цікавими, запобігають стомленню дітей, посилюють інтерес до навчання та школи загалом. Найперспективнішою я вважаю таку організацію пізнавальної діяльності учнів, коли спільною метою об'єднуються уроки рідної мови і низки інших навчальних предметів (читання, природознавства, математики, образотворчого мистецтва, трудового навчання).

Саме інтеграція словесної творчості з різними видами діяльності дає можливість організувати оволодіння граматичними уміннями й правописними навичками, ефективно розв'язання мовленнєвих завдань, досягти значних зрушень у загальному розвитку учнів.

Так, плануючи інтеграційний урок, мета якого – формування нових знань дослідницьким методом, я використовую конструктивно-творчі завдання, орієнтовані на розвиток словесної творчості, типу «доповни», «пошир», «відредагуй», «склади за графічною моделлю», «напиши стислий, докладний чи вибірковий переказ», а також «вільний диктант». А якщо словесна творчість пов'язана з музичною, пісенною, драматизацією, я добираю завдання, що передбачають високий рівень мовленнєвої творчості: склади казку, оповідання, вірш, загадку, люстрацію-малюнок, створити пісню, драматизацію. Інтегровані ж уроки дають змогу кожній дитині виразити себе в міміці, жестах, співі, русі, малюнку допомагають усвідомити, що один і той самий образ можна передати різними художніми засобами.

Інтегровані уроки за формою організації та проведення можуть бути не тільки традиційними, а й нетрадиційними (уроки-подорожі, уроки-казки, уроки-проекти, урок-гра, урок-конкурс, урок-інтерв'ю, уроки-фантазії і мислення та інші).

Нестандартні або нетрадиційні уроки справді відрізняються від звичних комбінованих уроків і метою, в якій переважає орієнтація на розвиток творчих здібностей, інтересів, нахилів учнів, їхніх специфічних умій, на отримання певних знань чи вироблення окремих загальнонавчальних умій, відсутністю послідовності елементів уроку, наявністю в структурі уроку ознак інших форм навчання.

Для нестандартних уроків характерні: колективні види роботи, активізація пізнавальної діяльності, партнерський стиль взаємовідносин, цікавість до навчального матеріалу, творчість, зміна ролі вчителя, нестандартні підходи до оцінювання.

Нестандартні уроки сприяють готовності дитини до життя, що включає такі якості:

- уміння приймати рішення та робити вибір;
- завжди працювати якісно;
- проявляти ініціативу;
- бути свідомим того, що існують різні цінності;
- вміти співпрацювати з великим обсягом різноманітної інформації, самостійно здійснювати її пошук, обробку, аналіз і зберігання.

До нестандартних уроків готуюся заздалегідь. Передусім вибираю найбільш активних, ініціативних, добре підготовлених з теми учнів (якщо це нова тема, то даю їм опрацювати матеріал самостійно, при цьому надаю консультації).

Різновидом інтегрованих уроків є бінарні уроки. Їх відмінність полягає у тому, що інформація з різних навчальних предметів подається окремими блоками. Як правило, їх об'єднує навчальна тема. Такі уроки часто проводяться із залученням асистента. Його роль можуть виконувати батьки учнів, учителі музики, образотворчого мистецтва, медсестра тощо. Залучення асистентів до проведення інтегрованих уроків практикую нечасто. За потреби їх роль успішно виконують учні, які готують і виконують випереджувальні завдання.

Інтегровані блоки

Тема.

«Доки рослина росте,
очі милуються».

Предмети

Розвиток зв'язного мовлення

Читання

Образотворче мистецтво

Трудове навчання

У своїй роботі я практикую проведення інтегрованих уроків. Протягом такого дня проводяться всі уроки за розкладом, наприклад: читання, мова, математика, образотворче мистецтво, але весь матеріал занять, усі завдання підбираються відповідно до однієї загальної теми. Ідея проведення таких інтегрованих днів з'явилася після ознайомлення з програмою «Крок за кроком» та впровадження елементів цієї програми, зокрема тематичного навчання, у роботу.

Тематичне навчання передбачає інтеграцію різних сфер навчального плану на основі цікавої ідеї, яка об'єднує зміст різних предметів. Навчальний план використовується таким чином, щоб учні бачили зв'язок між різними предметами і практичним застосуванням набутих знань у житті. Інтегровані дні я проводжу на початку вивчення теми, якщо це необхідно, і обов'язково наприкінці. Використовую дві основні форми проведення інтегрованих днів. Вибір однієї з них залежить від загальної теми, а також від програмованого матеріалу, рівня самостійності учнів, типу уроку тощо. Якщо вчителю необхідно керувати роботою класу, особливо на початку запровадження цієї технології, або неможливо переставити теми так, щоб проводити повторення та закріплення вивченого з різних предметів у один день (це є найкращим варіантом для проведення інтегрованих днів), то в певний день окремо проводяться уроки читання, української мови, математики та інші. Але під час кожного такого уроку весь матеріал підбирається відповідно до загальної теми, діти працюють у групах, і для кожної групи готується окреме завдання. Групова робота обов'язково чергується із фронтальними формами перевірки, ігровими моментами, диспутами, конкурсами.

Якщо матеріал навчальних предметів, обраних для інтегрованого дня, дає змогу використовувати переважно завдання для самостійного опрацювання, тема легка, діти добре

працюють у групах, можна організувати роботу дітей протягом інтегрованого дня у центрах діяльності. Так, приміром, на першому уроці одна група опрацьовує матеріал із читання у центрі читання, друга виконує мовні творчі вправи у центрі мови, третя обчислює вирази, розв'язує задачі, здійснює вимірювання, проводить дослідження у центрі математики, а четверта група займається прикладною творчістю у центрі мистецтва. На наступному уроці групи міняються місцями, і так на кожному новому місці. До кінця дня кожна група проходить усі центри діяльності, виконує всі завдання, з кожного предмета всі учні отримують оцінки, адже завдання переважно розраховані на самостійну творчість дитини. У разі проведення останнього варіанта інтегрованого дня доцільно запросити у ролі консультантів-помічників інших вчителів, батьків, старшокласників.

Переваги тематичного навчання є:

- краще засвоєння учнями матеріалу;
- розуміння ними зв'язків між навчальними дисциплінами;
- посилена позитивна мотивація школярів до навчання;
- можливість вільного спілкування;
- відповідальність за свою роботу;
- оцінювання роботи кожного учня.

Дуже важливо, щоб учитель не керував дітьми і не робив усе за них, а лише допомагав їм, забезпечував необхідними матеріалами, джерелами інформації. Діти повинні відчувати, що вони працюють разом з учителем, а не роблять щось для нього.

Далі пропоную ознайомитись із варіантом плану інтегрованого дня «Зима-білосніжка».

Читання. Урок позакласного читання на тему «Зима»

Мета: вчити дітей свідомо, правильно, виразно читати вголос і мовчки; формувати вміння аналізувати художні твори, висловлювати своє ставлення до прочитаного, вчити працювати в групі.

Українська мова. Урок розвитку зв'язного мовлення. Написання твору-мініатюри «Зима»

Мета: збагачувати словниковий запас дітей з теми «Зима»

Математика. Повторення і закріплення вивченого.

Мета: вдосконалювати обчислювальні навички учнів шляхом розв'язування прикладів та задач; виробляти навички самостійної роботи.

Трудове навчання. виготовлення ялинкових прикрас.

Мета: розвивати фантазію, творчість, естетичні смаки школярів.

Основи здоров'я. Профілактика простудних захворювань.

Отже, інтеграція – це не самоціль, а певна система в діяльності вчителя, отже має бути і кінцевий результат інтегрованого навчання.

Інтеграція навчальних предметів в початковій школі сприяє загальному розвитку дитини і глибшому вивченню матеріалу, формуванню цілісної картини світу у дітей, розумінню зв'язків між явищами у природі, суспільстві та світі вцілому.

Бондар Людмила Володимирівна,
учитель початкових класів
Уманського НВК «Загальноосвітня школа
I-III ст. №10 – медична гімназія»

СВІТ, В ЯКОМУ ВСЕ ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНЕ

Багато вже зроблено щодо реалізації поставлених перед школою завдань, чимало потрібно ще зробити. Здійснено радикальне оновлення змісту шкільної освіти, значна робота проведена з методичного забезпечення навчального процесу, удосконалення форм і методів навчання, приведення їх у відповідність з вимогами життя. Триває розвантаження програм від другорядного матеріалу, надмірно ускладненого, робиться наголос на зв'язку одержуваних у школі знань з життям. Все це підпорядковано головному завданню школи – формуванню всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Особливої уваги заслуговує питання інтеграційного навчання молодших школярів.

Інтеграційне навчання – це не нові технології, це – класика. Методи інтеграційного навчання висвітлювали К. Д. Ушинський, Я. Коменський.

Підвищення ефективності навчання передбачає скорочення витрат часу і праці учнів та вчителів, необхідних для свідомого, глибокого і міцного засвоєння учнями програмового матеріалу. Інтеграція має у цьому плані дійсно невичерпні можливості. Використання знань із суміжних предметів, опора на розумові та практичні вміння, сформовані під час вивчення різних предметів, значно полегшує засвоєння навчального матеріалу.

Інтеграція – це система комплексного навчання учнів, тому що молодші школярі сприймають світ у природному поєднанні. І для вчителя важливо, щоб шкільні предмети з'єднувались природним чином: так легше зрозуміти і легше навчатися. Інтеграція – це об'єднання в ціле раніше ізольованих частин. навчатися. Різні види творчої діяльності на інтегрованих уроках розвивають творчу особистість.

Особливість інтегрованого уроку в поєднанні блоків знань з різних предметів.

Академік О. Я. Савченко на основі чинних програм і досвіду вчителів склала таблицю інтеграції навчального матеріалу з окремих предметів.

1 клас

НАВЧАННЯ ГРАМОТИ – ознайомлення з навколишнім світом

музика

малювання

МАТЕМАТИКА – ознайомлення з навколишнім світом

праця

малювання

фізичне виховання

2 клас

УКРАЇНСЬКА МОВА – читання

російська мова

малювання

ознайомлення з навколишнім світом

музика

народознавство

МАТЕМАТИКА – ознайомлення з навколишнім світом

праця

малювання

фізичне виховання

МУЗИКА – читання
малювання
ознайомлення з навколишнім світом
фізичне виховання
3-4 класи
ЧИТАННЯ – українська мова (російська)
малювання
природознавство
музика
народознавство
етика
МАЛЮВАННЯ – музика
розвиток мовлення
читання
МАТЕМАТИКА – природознавство
праця.

Інтегроване навчання – це невід’ємна робота вчителя початкових класів. Коли учень не вміє правильно висловити свою думку ні усно, ні письмово, то це не лише завдання української мови, а й в однаковій мірі стосується всіх предметів. Формування умінь навчальної і розумової діяльності потребує роботи вчителя на всіх предметах, оскільки багато з них (уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне, працювати із книжкою, текстом, скласти план) не є завданням одного предмета, а належить до інтегрованих умінь.

Кожний учень початкової школи має узагальнені (інтеграційні) уміння і навички:

1. Самостійна робота з літературою (читання мовчки, добір матеріалів з певного читання, виділення основного і другорядного в тексті, заучування напам’ять, запис прочитаного, вибір книжки, користування довідковим матеріалом – словниками, довідниками).
2. Слухання і запис усного мовлення.
3. Робота з інформаційно - комунікаційними засобами інформації.
4. Спостереження.
5. Обчислювальні вміння.
6. Вимірювальні вміння.

Усі ці практичні вміння базуються на вміннях розумової діяльності: аналізу, синтезу, порівняння, конкретизації, узагальнення.

Навчальне пізнання учнів є результатом взаємодії трьох компонентів – чуттєвого споглядання, абстрактного мислення і практики. Відповідно до цієї вимоги вчитель відбирає і поєднує такі типи уроків, методи і прийоми навчання, які забезпечують взаємодію цих компонентів. Практичні знання не виконують свого призначення, якщо їх зводити лише до простої фіксації спостережуваних фактів без застосування логічної обробки, яка вимагає абстрактного мислення. Особливого значення набуває доведення своєї думки, де повинні мати місце логічні методи (аналіз, синтез, порівняння, зіставлення). Внаслідок застосування цих методів і виникає переконання в істинності. Інтеграція дає можливість організувати пошуки відповідей на актуальні питання, які дійсність ставить перед допитливим розумом наших дітей, а якщо при цьому учень з допомогою набутих у школі знань приходять до правильних висновків, то ці висновки будуть для нього особливо переконливими, а переконання, як відомо, є органічним елементом свідомості особистості, її світогляду.

Особливо велику роль в інтеграції відіграють посібники і підручники. Вони мають бути узагальнюючими за своїм характером. Адже, використання знань з різних навчальних предметів обов'язково вимагає їх порівняння, синтезу. Зрозуміла трудність розробки таких підручників. Тут необхідне не лише глибоке знання кількох навчальних предметів, а й уміння знайти придатну форму відображення в'язків, здійснити високу схематизацію матеріалу.

Основними функціями інтегрованих посібників є:

1. Синтез знань (стосовно певного поняття, явища) з різних предметів.
2. Порівняння понять, явищ, процесів, вивчених у різних предметах, з метою їх глибшого розуміння і чіткого розмежування.

Пізнавальне значення першої функції полягає в тому, що вона збагачує зміст понять, явищ на основі усіх наявних знань учнів, розкриває особливості проявів поняття в різних умовах. Це дозволяє ширше показати практичну значимість тих чи інших знань.

Друга функція розвиває вміння на основі аналізу і порівняння явищ, понять виділяти і засвоювати їх суттєві ознаки.

Навчальні предмети початкової школи мають багато спільних об'єктів вивчення, а тому існують надзвичайно сприятливі умови для відображення на уроці інтегрованих в'язків.

Що ж до порівняння різних об'єктів, то тут можливості теж не менші. Слід дотримуватись відомого положення, що надзвичайно корисно для учнів порівнювати несхожі на перший погляд об'єкти та явища, знаходити їх суттєві відмінності і спільні риси.

Важливою проблемою є виховання в учнів почуття патріотизму, людських чеснот, відповідальності за охорону природи нашої Батьківщини, за оздоровлення навколишнього середовища. Всі навчальні предмети початкової школи мають свої можливості у розкритті аспектів цих проблеми.

Саме головне, щоб кожний учитель початкових класів виконував функцію інтегрованої ланки, творчо працював, проводив гуманні, майстерні, гармонійні, нестандартні, корисні, цікаві уроки. Тільки вчитель може відкрити дітям світ, в якому все взаємопов'язане, робити важкі речі легкими.

Кошеляк Юлія Станіславівна,
учитель початкових класів
Корсунь-Шевченківської ЗОШ І-ІІІ ст. №2
Корсунь-Шевченківської районної ради
Черкаської області

ІНТЕГРАТИВНЕ НАВЧАННЯ - ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ В ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ідея формування інтегрованих знань репрезентує одну з основоположних концептуальних ідей сучасної школи. Мета інтегративного навчання - формування в особистості цілісного бачення світу.

Інтегративна освіта реалізує органічну цілісність освітнього процесу: зміст, принципи, методи, форми навчання, а також всі компоненти цілісної діяльності: планування, практичну діяльність, самоконтроль, корекцію, системність в комбінуванні елементів різних концепцій і напрямків.

Пріоритетними ідеями інтеграційного навчання є особистісна спрямованість, узагальнення предметної структури та способу діяльності, системність у навчанні, проблемність навчання, діалогічність і рефлексія діяльності.

В даний час прийнято розрізняти кілька видів інтеграції:

- інтеграція природничо-наукової та гуманітарної культур;
- інтеграція дисциплін на основі розробки єдиних програм формування провідних понять міжпредметних характеру в процесі навчання;
- інтеграція за рахунок посилення практичної спрямованості не тільки конкретної дисципліни, а й циклу предметів на основі реалізації структур взаємозв'язків навчальних дисциплін;
- використання загальнонаукових методів.

Цілеспрямовано здійснювані предметні зв'язки сприяють інтенсифікації освітнього процесу, підвищення мотивації навчання, розвитку комунікації, пізнавального інтересу, формування умінь порівнювати і робити аргументовані висновки.

Мета інтегрованих занять полягає в цілісному уявленні про досліджуваному явище, подію, процес, які відображаються в пропонованій темі заняття і розділі навчальної робочої програми. Перший етап заняття створює цілісну картину досліджуваного явища. На наступних заняттях навчальний матеріал розглядається детально, аналізується і аргументується. На заключному занятті робляться узагальнення і висновки.

Професійна діяльність фахівця на даному етапі передбачає комплексне і варіативної використання теоретичних знань та практичних умінь. Кожна навчальна задача по своїй суті є міждисциплінарною, інтегральною і об'єктивно вимагає системного аналізу, побудови цілісної моделі її вирішення. Перед педагогічними працівниками освітніх установ ставиться завдання використовувати інтеграційний підхід в діяльності, що забезпечує цілісність освітніх знань та навичок, формування інтегрального стилю мислення, здатності поєднувати теорію з практикою, а також в умінні інтегрувати знання в практичну діяльність.

Сутність інтеграційного підходу полягає у взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, спрямованого на організацію і здійснення пошукової діяльності учнів, активну і самостійне отримання тематичної інформації та знань, оволодіння способами застосування отриманих даних в умовах міждисциплінарного синтезу. Реалізація інтеграційного підходу в навчальному процесі передбачає вирішення таких завдань як: максимальне розкриття інтелектуально-когнітивного потенціалу учня; створення сприятливих умов для самореалізації потенційних можливостей; розвиток здібностей до комунікації, співпраці, ефективного побудови збалансованих міжособистісних відносин.

Побудова процесу навчання на інтегративній основі містить велику кількість технологічних можливостей. Наявний досвід реалізації інтеграційного підходу пов'язаний з розробкою різних інтегрованих курсів.

Варіанти функціонування навчального процесу характеризуються тим, що інтегровані курси формуються на основі змісту дисциплін, що входять в одну і ту ж освітню область; інтегровані курси створюються на основі змісту дисциплін, що входять в різні, але близькі освітні області; інтегровані курси створюються на основі дисциплін з близьких освітніх областей, де один предмет зберігає свою специфіку, а інші виступають в якості допоміжної основи.

При створенні інтегрованих курсів необхідно визначати загальні для дисциплін освітні завдання:

- здійснювати відбір змісту матеріалу, основних ідей і понять, засвоєння яких сприяє формуванню системного та інтегративного типу мислення, що розвивається;
- визначати дисципліни, в змісті яких найбільш повно і всебічно висвітлюється методологічне обґрунтування і розкриття пропонованої тим;
- виділити конкретні розділи та теми з дисциплін, на яких надається можливість реалізації інтеграції в навчанні;
- встановити міждисциплінарні зв'язки, які знаходять відображення в інтегрованих календарно-тематичних планах, що дають картину загального навчального процесу.

При розробці інтегрованих курсів і формуванні системних знань, умінь і навичок в учнів викладачам необхідний враховувати наступні типи міждисциплінарних зв'язків:

- **навчально-міждисциплінарні прямі зв'язки**, що виникають у разі, якщо засвоєння однієї дисципліни базується на знанні іншого. При їх вивченні визначається базисне ядро знань з кожної дисципліни та її тезаурус.

Обов'язковою є розробка з кожної дисципліни пакету завдань вхідного, поточного і підсумкового контролю знань, а також створення адаптивних програм автоматизованого навчання;

- **дослідницько-міждисциплінарні зв'язки** проблемного характеру виникають в разі, коли дві або більше дисципліни мають загальний об'єкт дослідження або загальні проблеми, але розглядаються з різних дисциплінарних підходів і в різних аспектах;
- опосередковано-прикладні зв'язки формуються тоді, коли поняття однієї науки використовуються при вивченні іншої.

Створення загальної навчальної програми дисципліни з метою вирішення міждисциплінарних проблем передбачає:

- вибір навчальної проблеми на основі інтеграції наукового пізнання, конкретного навчального матеріалу суміжних предметів і доступності в формулюванні проблем;
- визначення загальної системи формуються міждисциплінарних понять, встановлення взаємозв'язку між ними і послідовності введення в різних предметах;
- розроблення основних етапів пізнавальної діяльності учнів і загальним контролем методики навчання в роботі вчителя.

Інтегрована програма по курсу дисциплін містить основні види знань і способи діяльності учнів: основні поняття і терміни; факти повсякденної дійсності; оціночні знання; аналіз і проектування технологічних процесів.

Розглядаючи шляхи реалізації інтеграційного підходу в навчальному процесі, можна виділити змістовний аспект інтеграції, який полягає в створенні інтегрованих дисциплін і їх складових — знань, умінь і навичок. Таким чином, інтегровані заняття дозволяють узагальнити, структурувати і систематизувати матеріал.

На інтегрованих заняттях здійснюється комплексний розвиток учнів, які навчаються опановують способами пізнання навколишнього світу, людини за допомогою аналізу, синтезу і систематизації знань, умінь і навичок з різних дисциплін.

Плис Надія Василівна,

учитель початкових класів

Леськівської загальноосвітньої школи I-III ступенів

Черкаської районної ради Черкаської області

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЦІЛІСНОСТІ СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ

*Школа має формувати цілісний світогляд.
Лілія Гриневиц*

Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя у суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

У сучасних умовах ефективність початкової освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу. Цьому сприяють зміни у підготовці і проведенні уроку (міжпредметні зв'язки, міжпредметна інтеграція, практична спрямованість навчання).

В умовах постійного збільшення обсягів навчального матеріалу, дитині дедалі складніше зібрати їх у цілісну картину. Уроки, на яких переважає вивчення теоретичного матеріалу, мають поступитися місцем компетентнісно орієнтованих, що сприяють цілісному сприйняттю навчального матеріалу, формуванню системного мислення, позитивного емоційного ставлення до пізнання. Як один із шляхів, я здійснюю міжпредметні зв'язки (включаю запитання і завдання з матеріалу інших навчальних предметів, що сприяють осмисленню певного поняття).

Міжпредметні зв'язки предметів мовного циклу здійснюються за допомогою ілюстративного матеріалу, запропонованого у підручниках або дібраних учителем (з природознавства, основ здоров'я, музичного та образотворчого мистецтва), за якими створюється емоційно – ціннісне ставлення до зображеного. Учитель може організувати роботу з добору схожих і протилежних за значенням слів, пояснення їх значень, а також запропонувати провести дискусію, висловити власну думку.

Формування в учнів цілісної картини світу та усвідомлення себе в цілому світі сприяють інтегровані уроки. У своїй роботі я використовую бінарні інтегровані уроки, (коли у межах двох уроків поспіль опрацьовується матеріал двох і більше навчальних предметів). Основою ефективності таких уроків я вважаю є чітке визначення мети і відповідне їх планування для забезпечення різнобічного розгляду учнями певного об'єкта, поняття, явища, з використанням засобів різних навчальних предметів.

Такі уроки можуть проводити як один так і двоє вчителів, заздалегідь спланувавши їх.

Інтегрую уроки з природознавства, трудового навчання, образотворчого мистецтва, з української мови, з уроками літературного читання.

Так, у 1-му класі під час навчання письма проводжу бесіди за ілюстраціями, вивчаю з дітьми вірші, загадки, скоромовки, розфарбовую малюнки. Проводиться переказ тексту, складається план, добираються і записуються назви зображуваних об'єктів навколишнього світу, складаються речення за ілюстраціями, навчальними ситуаціями, подіями з життя.

У 2-му класі під час інтеграції української мови з іншими навчальними предметами вивчаються тексти різних стилів, зміст творів, їх послідовність, складаються діалоги, перекази, висловлювання на основі власного досвіду, складаються різні розповіді.

У 3-му класі в процесі інтеграції з іншими навчальними предметами вивчається такий програмовий матеріал з української мови як читання напам'ять віршів і прозових творів,

складається діалог за малюнком, ситуацією, переказ тексту, висловлювання своєї думки, складання усних зв'язних висловлювань, робота з деформованим текстом.

У 4-му класі здійснюється така робота з інтеграції навчального матеріалу з української мови: усвідомлення змісту тексту, послідовність подій; складання діалогу зв'язного висловлювання за малюнком, описаною ситуацією, переказ, висловлювання власних думок, складання і записування речень, зв'язаних між собою.

Важливим значенням в інтеграційному процесі має математика, що розвиває критичне мислення, впливає на вміння логічно доводити свою думку, обґрунтовувати свою позицію, вести полеміку.

Це сприяє становленню молодшого школяра, як особистості, свободи його самовизначення, досягнення ним ситуацій успіху, формування у нього громадянської позиції, що базується на системі гуманістичних цінностей.

Потужним потенціалом для забезпечення єдності навчального і виховного процесів володіють такі форми навчання як навчальний проект, колективна творча справа, «тематичні дні»

Великий потенціал мають текстові задачі. У своїй роботі використовую сюжети завдань, у яких описуються досягнення українців, історичні й географічні пам'ятки, історичні події, які вплинули на розвиток держави, будуть сприятливими для формування патріотичних почуттів учнів, розвитку їхньої національної самосвідомості.

В Україні принцип інтеграції є одним з головних принципів реформування освіти поряд з принципом гуманізації та демократизації.

Інтеграція – це процес пристосування і об'єднання розрізнених елементів в єдине ціле при умові їх цільової та функціональної однотипності.

Враховуючи те, що учень не може довго сприймати одноманітну інформацію, поєднання на уроці двох-трьох навчальних предметів забезпечує активізацію пізнавальної діяльності дітей, стимулює інтереси до навчання, здійснює зв'язок з життям, дає можливість учням опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, досягнути міцних знань, уникнути дублювання.

Інтеграційні процеси базуються на трьох складових: методологічній, психологічній, дидактичній.

Причинами інтеграцій навчальних предметів у початковій школі є необхідність усунути перевантаження учнів, скоротити кількість навчальних годин для предметів розвивально – виховного циклу.

Мета інтегрованих уроків: створити умови для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища, формувати системне мислення, уяву, позитивне емоційне мислення до пізнання.

Вимоги до проведення інтегрованих уроків:

1. Використання нових досягнень науки, передової педагогічної практики, побудови уроків на основі закономірностей навчально – виховного процесу.
2. Інформація на уроці в оптимальному співвідношенні всіх дидактичних принципів і правил.
3. Забезпечення належних умов для продуктивної пізнавальної діяльності учнів з урахуванням їх інтересів, здібностей і потреб.
4. Зв'язок з раніше засвоєними знаннями і вміннями, опора на досягнутий рівень розвитку учнів.
5. Мотивація і активізація розвитку всіх сфер особистості.

6. Логічність і емоційність всіх етапів навчально виховної – діяльності.
7. Ефективність використання педагогічних засобів.
8. Зв'язок з життям, особистим досвідом учнів.
9. Формування практично необхідних знань, умінь, навичок, раціональних прийомів мислення і діяльності.
10. Формування вміння вчитися, потреби постійно поповнювати об'єм знань.
11. Ретельна діяльність, прогнозування, проектування і планування кожного уроку.
Оптимальна структура інтегрованого уроку:
 - Повідомлення теми, мети, завдання уроку.
 - Мотивація навчальної діяльності учнів.
 - Актуалізація та корекція опорних знань.
 - Повторення і аналіз основних фактів.
 - Творче перенесення знань і навичок учнів.
 - Узагальнення та систематизація навчальних досягнень учнів.

Технологія проведення інтегрованого уроку може бути різною. Вона залежить від цілей завдань і змісту уроку, способів діяльності, ситуацій, що виникають у процесі його проведення.

Види міжпредметної інтеграції:

- Повна (об'єднання в одному курсі різних навчальних предметів).
- Часткова (полягає у поєднанні матеріалу різних предметів, підпорядкованих одній темі).

Інтегрований урок – це один із видів нетрадиційних уроків.

Необхідно розрізняти інтеграцію, що сприяє глибшому сприйманню та осмисленню навчання, і міжпредметні зв'язки (принагідні вкраплення в урок відомостей з матеріалу інших предметів).

Інтегрований урок – це новий тип уроку, у якому навколо однієї теми поєднано відомості різних навчальних предметів.

Види інтеграцій:

- За змістом (залучення матеріалів інших предметів).
- Способом пізнавальної діяльності (спостереження, мислення, мовлення).

На інтегрованому уроці використовують обидва способи.

При підготовці до інтегрованого уроку потрібно обґрунтувати доцільність інтегрування і якого саме, навчального матеріалу і структури (поєднання складових частин) і технологій проведення.

Різновидом інтегрованого уроку є бінарний урок, що поєднує вивчення двох предметів, який пропонується.

Інтегровані уроки сприяють формуванню цілісного сприйняття навколишнього світу. При цьому оновлюється зміст навчання, урізноманітнюються форми і методи навчання, підвищується якість знань.

Переваги інтегрованого уроку:

- розвиває творчий потенціал учнів, спонукає до творчого пізнання навколишньої дійсності до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, розвиває логіку, формує вміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки.
- у школярів формується ініціативність, самостійність, комунікабельність, громадянська свідомість.

- зростає адаптованість учнів до реалій життя, навколишній світ і різні процеси в ньому сприймаються цілісно.

Наша Батьківщина – Україна

Інтегрований (бінарний) урок навчання грамоти (читання та письмо) в 1 класі.

Мета: вчити учнів правильно, злито вимовляти два звуки [шч] та позначати їх однією буквою «щ» на письмі, виділяти його у словах;

формувати навички виразного вдумливого читання; розвивати увагу, мислення, мовлення, виховувати у дітей любов до своєї Батьківщини.

Обладнання: таблиці «Державні символи України», «Народні символи України», аудіозапис «Гімн України», відеоролик «Моя Україна», таблиця «Українська абетка», «Буква Щщ», розрізна азбука, ілюстрації про Україну, підручник «Буквар».

Форма проведення: інтегрований урок.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

1. Привітання.

Учитель:

Встаньте, діточки, скоріше,

Усміхніться всім миліше,

Привітайтеся: «Добрий день!»

(Діти вітаються).

Пролунав дзвінок: «Дзелень».

2. Гра «Подаруй посмішку».

Учитель :

Посміхнись тому, хто справа.

Посміхнись тому, хто зліва.

Посміхніться вчителю, а я – вам.

- Який у вас настрій? (Відповіді учнів).

- З гарним настроєм розпочнемо урок.

3. Очікування. Вправа «Мікрофон».

Яким ви хочете бачити наш урок? (Відповіді учнів)

II. Повторення та закріплення вивченого матеріалу

1. Слово вчителя:

- Діти, кожна урочисту зустріч розпочинають Гімном України. Давайте і ми виконаємо головну пісню нашої держави.

(Звучить Гімн України).

2. Мовленнєва розминка.

Розучування скоромовки:

У всьому світі, кожен зна, -

Є Батьківщина лиш одна.

І в нас вона одна – єдина

Це наша слава Україна.

3. Звукова зарядка.

1) Назвіть голосні у слові «українка».

2) Назвіть однакові звуки у словах «українка», «україночка», «українська».

3) Визначте наголос і кількість складів у цих словах.

4. Робота над загадками.

Цвінуть сади, Дніпро шумить,
І пісня ллється солов'їна,
І жайвір лине у блакить.

Це рідна наша (Україна)
Прекрасне, гарне й величаве
Стоїть на березі Дніпра.

Князів – русинів вічна слава
У назві міста ожива(Київ)

5. Гра «Хто більше?»

На дошці записані слова:

Київ, киянин, киянка, кияночка.

6. Які вірші про Україну ви знаєте? (Декламування віршів).

7. Назвіть державні символи України. (Герб, прапор, гімн).

8. Розфарбуйте герб жовтим кольором, тло прапора – верхню частину – блакитним, нижню – жовтим.

III. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

- Вимовте слово «Батьківщина».

- Назвіть звуки.

- Якою буквою позначаються сполучення звуків?

Фізкультхвилинка (відео).

IV. Робота над новим матеріалом.

1. Ознайомлення з буквою Щщ.

Показ друкованої букви.

Вимова букви Щ («ща») – звуки [шч].

- Приголосні, глухі, тверді, перед «і» мають пом'якшену вимову.

2. Робота над предметними малюнками.

Складання звукових моделей .

3. Читання і порівняння складів.

Пальчикова гімнастика. (Складання за допомогою пальчиків сердечка). Діти вимовляють слова: «Я люблю Україну».

4. Друкування букви Щщ (великої і малої), окремих складів.

5. Читання слів у стовпчиках.

- Чому слово «Батьківщина» написано з великої літери?

- Що таке Батьківщина? (Рідний край, Україна, Вітчизна, місце, де ми народилися і живемо).

- Послухайте вірш і опишіть красу нашої рідної землі.

Глянь навкруги, яка твоя земля:

Красива, дивовижна і єдина.

Усе тут дороге: ліс, гори і поля,

Бо це Вітчизна наша – Україна!

Прочитайте слова – родичі.

6. Робота за сюжетним малюнком.

- Розкажіть, що зображено на малюнку.

7. Опрацювання уривка вірша В. Симоненка.

- Читання вчителем.

- Читання учнями.

- Аналіз твору за запитаннями.
- 8. Робота над прислів'ями.
- 9. Опрацювання тексту «Наша Батьківщина».
- 10. Перегляд відеоролика «Моя Батьківщина - Україна».
- 11. Гра «Піймай букву «щ», звуки (шч)»
Щастя, щит, щогла, щітка, кущ, хрущ, щенятко.
- 12. Гра «Хто більше слів запам'ятає з буквою «щ»? »
Щодня щасливі наші діти
Щебечуть, наче пташенята.
Як любить їх найкраща в світі
Українська Батьківщина – мати.
- 13. Робота в парах гра «Риболови».
Слова для гри: дощ, плющ, щока, щороку, кущ, шука, паша, щебече.
На картках – зображення рибок з одно -, дво – і трискладовими словами та відерць з цифрами 1,2,3 (за кількість складів у словах) . Треба з'єднати стрілочками рибок і відерця.
- 14. Бесіда з учнями.
 - Чи любите ви подорожувати?
 - Сьогодні наша подорож буде у країну Букляндію.
 - Привітайтеся з давніми знайомими (називають рукописні букви).
- 15. Перша зупинка – «Каліграфічна хвилинка».
 - Як називається наша країна ?
 - Скільки їй років ?
 - Яке місто є столицею нашої країни?
 - Запишіть букви К в и ї а н р У.
 - Складіть з цими буквами слова (Київ, країна, Україна).
 - Складіть два речення з цими словами (Моя країна – Україна. Київ – столиця нашої держави).
- Друга зупинка – «Знайомство».
Зустріч з рукописною буквою щ.
- 16. Читання вірша вчителем.
Запитання перед читанням:
 1. Що це за край?
 2. Назвіть народні символи України.
- Сьогодні буквочка нова
До класу нашого прийшла,
З собою вісточку вона
Про край чудовий принесла.
У тім краю сіяє сонце,
Цвіте калина під віконцем,
Співає пісню соловей –
Розвеселяє всіх людей.
І сповіщає журавель
Про синь морів, красу земель.
О. Крижанівська
- 17. Порівняння букв щ і ш.
Читання вірша.

- Чим відрізняються букви?

Ти стрибаєш, як лоша.

Я на тебе дуже схожа,

Хоч стрибати так не могу...

А відгадка тут проста:

Я – з хвостом,

Ти – без хвоста

18. Графічний аналіз малої рукописної букви щ.

- З яких елементів складається буква щ?

- Порівняння з елементами рядкових букв ц, и, й.

Зупинка третя – «У колі друзів».

Радо приймаємо букву щ у нашу сім'ю, країну Букляндію.

19. Письмо малої букви щ, складів і слів з нею.

Фізкультхвилинка

Ми мандруєм, ми мандруєм,

Україною крокуєм.

Ось побачили Карпати.

Як вершину нам дістати?

Заглянули в озерце,

Не дістати нам денце!

Так ми довго - довго йшли.

І до школи знов прийшли!

20. Розфарбовування малюнка (калина).

Розповідь про народний символ України – калину .

V. Підсумок уроку.

- З якою буквою ознайомилися на уроці?

- Який звук вона позначає?

- Яке місце займає у алфавіті?

- Назвіть слова з буквою «щ».

- Як називається наша країна?

- Назвіть столицю нашої держави.

- Назвіть державні символи України.

- Чи справдилися ваші сподівання?

Хочеться закінчити урок такими словами В. Сюзюри

Любіть Україну, як сонце любіть,

Як вітер, і трави, і води

в щасливу годину і радості мить,

любіть у годину негоди!

Любіть Україну у сні й наяву,

вишневу свою Україну,

красу її, вічно живу і нову,

і мову її солов'їну.

Тараненко Світлана Петрівна,
учитель початкових класів
Митлашівського навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа I-II ступенів -
дошкільний навчальний заклад»
Драбівської районної ради Черкаської області

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЦІЛІСНОСТІ СПРИЙНЯТТЯ НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ

Оновлення змісту освіти у XXI столітті вимагає розв'язання складної проблеми, як перетворити гігантський масив знань в індивідуальне надбання та знаряддя для кожної особистості. Головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчальних дисциплін. Інтеграція може вирішити основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань і вміннями застосовувати ці знання у житті.

Нікому не можна дати освіту на засадах якоїсь окремої науки незалежно від інших наук. Тому інтеграція, тобто органічне поєднання відомостей інших навчальних предметів навколо однієї теми, є однією з найперспективніших інновацій, яка закладає нові умови діяльності викладачів та учнів, що має великий вплив на ефективність сприйняття учнями навчального матеріалу.

Про важливість інтеграції знань неодноразово наголошувалось у педагогіці. Я.А.Коменський акцентував увагу на необхідності «завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним», тому що «всі знання виростають з одного коріння навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках».

На сьогоднішній день однією з найкращих освітніх систем світу вважають фінляндську. Але країна нещодавно ухвалила рішення кардинально змінити принципи навчання дітей. Відтепер у фінських школах не буде окремих уроків літератури, географії, математики, історії та фізики. Замість цього учням викладатимуть комплексно елементи різних предметів. Цей загальний предмет має аналізувати явища навколишнього світу з усіх боків. За словами представників освіти Фінляндії, такі радикальні зміни пов'язані з глобальними змінами, що відбулися в сучасному світі. Тому зараз вже неможливо навчати дітей за старими методами.

Не стоїть осторонь і педагогічна спільнота України. Нині активно обговорюються питання запровадження інтегрованого навчання, зокрема і в початковій школі. Завдяки інтеграції різних дисциплін можна подолати проблему фрагментарності знань маленьких учнів, забезпечити їх оволодіння комплексними знаннями, системою універсальних людських цінностей, сформувати цілісний світогляд. Окрім того, такий підхід до організації навчання сприяє розвантаженню програм, оскільки є чимало питань, які можна розкрити дітям на уроках з різних предметів. Інтеграція ґрунтується на спільних для кількох предметних галузей знаннях, які допомагають сформувати в учнів цілісні уявлення про людину, світ, культуру.

Інтеграція – це об'єднання кількох предметів навколо однієї теми й мети, враховуючи вміння та знання, які дитина має засвоїти під час процесу навчання. Такі уроки емоційно збагачують навчально-виховний процес, допомагають різнобічно і систематично сформувати необхідні уявлення та поняття.

Мета інтегрованих уроків:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізації їх пізнавальної діяльності;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- створення творчої атмосфери в колективі учнів;
- виявлення здібностей учнів та їх особливостей;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами, підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається.

Різні види діяльності (читання, слухання, творче писання, математика, трудове навчання, народознавство), які притаманні урокам інтегрованого змісту, роблять їх цікавими, запобігають втомлюваності дітей, посилюють інтерес до навчання.

Відмінність інтегрованого уроку від традиційного полягає в тому, що предметом вивчення (аналізу) на такому уроці виступають багатопланові об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних навчальних дисциплінах; широка палітра використання міжпредметних зв'язків при різнобічному розгляді однопланових об'єктів; своєрідна структура, методи і прийоми, які сприяють його організації і реалізації поставлених цілей.

Структура таких уроків відрізняється чіткістю, компактністю, стислістю, логічною взаємообумовленістю навчального матеріалу на кожному етапі уроку, великою інформативністю, об'ємністю матеріалу. Інтегровані уроки передбачають обов'язковий розвиток творчої активності учнів, підвищують пізнавальний інтерес, сприяють розвитку у школярів мислення, уваги, пам'яті, мовлення.

Інтегровані уроки сприяють:

- більш повному осмисленню учнями навчального матеріалу, різні аспекти якого не можуть бути розкриті засобами якогось одного навчального предмета;
- формуванню умінь переносити знання з однієї галузі науки чи мистецтва в іншу;
- стимулюванню аналітико-синтетичної діяльності учнів, розвитку потреби в системному підході до об'єкта пізнання, аналізу та порівняння процесів та явищ;
- розвитку творчих здібностей учнів: уяви, фантазії, образного мислення, інтелекту.

Аналіз програм для початкової школи свідчить про широкі можливості для інтеграції навчального матеріалу з окремих предметів. З урахуванням вікових особливостей молодших школярів при організації інтегрованого навчання з'являється можливість показати світ у всьому його різноманітті з залученням наукових знань, літератури, музики, живопису, що сприяє емоційному розвитку дитини та формуванню його творчого мислення. Початкова освіта повинна бути першим щаблем, що забезпечує міжпредметну інтеграцію як базу для поглиблення та подальшого свого розвитку на наступних етапах середньої школи.

Інтегровані уроки знімають стомлюваність і перенапруження учнів за рахунок переключення з одного виду діяльності на інший. О.Савченко зазначає, що «змістовні, цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичайний плин шкільного життя новизну, певною мірою знімають суворі кордони предметного викладання і допомагають дітям емоційно і системно сприйняти деякі поняття, явища».

Для вчителя інтегроване навчання забезпечує певну свободу вибору теми, змісту, засобів, що використовуються в навчанні молодших школярів. Цей вибір може визначатися як перспективними, так і поточними дидактичними, виховними і розвивальними завданнями. У свою чергу до вчителя пред'являється дуже багато вимог. Інтегрований урок вимагає від нього додаткової підготовки, великої ерудиції, високого професіоналізму.

Ідея інтегрованого навчання нині надзвичайно актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині самостійно досягати життєвої цілі, творчо самоутверджуватися у різних соціальних сферах.

Інтегровані уроки в початковій школі дають можливість підводити учнів до усвідомленої і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки на запропоновану тему. Діти мають можливість застосувати при цьому арсенал своїх знань, життєвий досвід, зробити власні, нехай незначні, але дуже необхідні кожній дитині, висновки та пошукові відкриття.

Одним із найважливіших прикладів інтеграції різних видів діяльності молодших школярів стали уроки мислення в природі, які були розроблені і впроваджені В.О.Сухомлинським. Цей досвід і нині широко використовується в багатьох школах України та за її межами. Уроки мислення включали в себе об'єднані знання з рідної мови, розвитку мовлення, читання, природознавства. В.О.Сухомлинський рекомендував цілісне ознайомлення із оточуючим світом через сприйняття, уяву, мислення і мовлення, вважаючи, що розвиток мислення серед природи сприяє кращому засвоєнню рідного слова в усіх його барвах, а це сприяє успішному розумовому розвитку, збагачує генетичну пам'ять дитини.

У поєднанні із методом проектів інтеграція посилює навчальний і виховний вплив на всебічний розвиток дитини. Так, навчальна програма з природознавства у 2 класі передбачає окреме вивчення істотних ознак кожної пори року «Осінь», «Зима», «Весна», «Літо». Чому б не зробити кожен підсумковий урок теми інтегрованим? Адже у пригоді можуть стати і уроки літературного читання, на яких опрацьовуємо твори природничого спрямування, і уроки образотворчого мистецтва, на яких змальовуємо красу рідної землі у різні пори року, і уроки музики, на яких вивчаємо твори даної тематики, продемонструвати твори живопису. Ось вам і розвиток кругозору учнів, всебічний розвиток особистості.

У 3 класі можна зінтегрувати вивчення теми «Вода», «Повітря», «Енергія» тощо. Об'єднавши вибрану тему природознавства спільною метою – екологічне виховання, з уроками рідної мови (написання есе), математикою (розв'язування задач економного використання природних ресурсів сім'єю чи окремої особистості) ми посприяємо усвідомленості учнів, що вони – частина суспільства і маленька частинка (крапелька) планети Земля.

Розвитку духовного світу сприятимуть інтегровані уроки «Писанка», «Подарунок мамі». Способи інтеграції навчальних предметів тут можна прослідкувати наступні: літературне читання, музика, трудове навчання.

Інтегрований підхід до навчання і виховання значно підвищує успішність реалізації виховної функції, актуалізує особистісні якості учнів, забезпечує їхню активну діяльність у цілісному пізнанні. Всі шкільні предмети тісно пов'язані між собою, тому створення оптимальних умов для впровадження інтегрованого навчання сприяє гармонійному розвитку дитини, формуванню у неї цілісного уявлення про навколишній світ, успішній адаптації юної особистості до сучасних умов, підвищенню її конкурентоздатності в майбутньому, вихованню дитини в соціумі. Інтегровані уроки в початковій школі покликані навчати дитину з найперших кроків у школі уявляти світ як єдине ціле, в якому все взаємопов'язане.

IV. ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК ЯК ОДНА З НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Білик Світлана Володимирівна,

учитель початкових класів

Золотоніської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3

Золотоніської міської ради Черкаської області

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Працюючи у початковій школі, ми постійно шукаємо нові шляхи удосконалення навчально-виховного процесу, що сприяє творчому самовираженню учнів, особистісно-ціннісному ставленню до навчання, вміння виконувати творчі завдання.

Таким шляхом є проведення уроків на основі інтеграції матеріалу, відібраного з кількох предметів та об'єднаного навколо однієї теми і мети. Цей підхід сприяє інформаційному збагаченню мислення і почуттів учнів завдяки залученню цікавого матеріалу, що дає змогу широко пізнати якість явища, поняття, досягти цілісності знань. Різні види діяльності (читання, слухання, творче письмо, математика, трудове навчання, образотворче мистецтво...), які притаманні урокам інтегрованого змісту, роблять їх цікавими, запобігають стомленню дітей, посилюють інтерес до навчання.

Інтеграція шкільного змісту може бути повною або частковою. Ще К. Д. Ушинський та Н. А. Корфу шляхом інтеграції письма та читання створили синтетичний метод навчання грамоти. А уроки мислення на природі В. О. Сухомлинського – це блискучий приклад інтеграції основних видів пізнавальної діяльності з метою навчання, виховання і розвитку дітей шести-семи років.

Метою інтегрованих уроків є створення передумов для різнобічного розгляду учнями певного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, збудження явища, позитивного, емоційного ставлення до пізнання.

Можливості для інтеграції навчального змісту і проведення інтегрованих уроків досить широкі. Усе залежить від уміння систематизувати матеріал, органічно пов'язати його між собою. Тому слід проаналізувати календарне планування, зіставити матеріал різних предметів, визначити теми близькі за змістом.

До проведення інтегрованих уроків готуватися треба як вчителям так і учням. Для цього пропонуються диференційовані завдання. Добирають додаткову інформацію, працюють із тематичним словником, вчать вірші, готують інсценізацію уривків художніх творів, підбирають ілюстрації та малюють малюнки.

Інтегровані уроки дають відчутні результати у розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів, вносять у звичайну систему уроків новизну, допомагають дітям сприймати важливі поняття, явища цілісно та водночас різнобічно.

Ідеї інтегрованого навчання сьогодні дуже актуальні, бо вони сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань. Це дає також можливість учням опанувати значний за обсягом матеріал, досягнути формування міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання багатьох питань.

В результаті інтегрованих зв'язків у дітей створюється певний обсяг знань, який збільшується не внаслідок накопичення певної інформації, а шляхом синтезу поглядів, позицій, почуттів.

Аналіз програм для початкової школи дозволяють інтегрувати всі предмети початкової ланки. Варіанти інтегрованих уроків різноманітні. Та слід пам'ятати, що їх в основі повинна бути близькість змісту тем та логічний взаємозв'язок.

Пропоную розробки інтегрованих уроків, проведених у 2 класі.

1. Інтегрований урок з природознавства і математики.

2. Інтегрований урок з читання та образотворчого мистецтва.

Інтегрований урок з природознавства і математики у 2 класі

Тема уроку. Розв'язування вправ і задач на засвоєння таблиці множення числа 4. Тварини взимку.

Мета уроку. Закріпити таблицю множення числа 4; розвивати уміння та навички застосовувати таблицю множення числа 4 при розв'язуванні задач та вправ; розглянути як тварини живуть взимку; розкрити взаємозв'язки, які існують у природі; розвивати логічне мислення; виховувати любов та дбайливе ставлення до тварин.

Обладнання: презентація «Тварини взимку», ілюстрація «Зимовий пейзаж», картки для парної і групової роботи.

Тип уроку: урок закріплення знань, умінь та навичок.

Хід уроку

I. Організація класу

1. Вступне слово вчителя.

У нас сьогодні незвичайний урок. Ми поєднаємо знання математики і природознавства.

Усе необхідне для життя люди дістають від природи. Це повітря, вода, сонячне проміння, їжа, одяг, все те, чим ми користуємося щодня. Багато речей виготовлено з природних матеріалів. Минуло багато років, поки люди навчилися вирощувати рослини, розводити тварин, виготовляти машини, будувати заводи, фабрики, будинки. Щоб правильно використовувати природу, охороняти її, потрібні також математичні знання.

2. Хвилинка спостережень.

- Що помітили сьогодні, коли йшли до школи?

- До якої пори стосуються ці ознаки?

- Загадка про зиму

Прийшла до нас бабуся у білому кожусі,

Повсюди все причепурила,

Пухнастим снігом землю вкрила. (Зима)

На дошці зображення зимового пейзажу.

- Ви любите зиму? А за що ви любите зиму?

Та тваринам взимку дуже важко. Мороз і холод дошкуляє їх.

Сьогодні на уроці ми розглянемо як тварини зимують та одночасно повторимо таблицю множення на 4, розв'язавши цікаві задачі і вправи.

II. Актуалізація опорних умінь та навичок.

На уроці будуть приклади й задачі,

Рідне слово лунатиме для нас.

Побажаєм нам удачі!

За роботу, в добрий час!

1.Розминка-гра « Поверніть м'яч» (повторення таблиці множення на 4).

2.Каліграфічна хвилинка.

Записати числа,що є результатом при множенні числа 4.

3.Гра «Мовчанка» (скласти приклади на множення)

4· 5 6 3 4 7 9 8 2

4.Робота в парах. (Діти розв'язують приклади на сніжинках)

III. Повідомлення теми і мети уроку

IV.Робота над закріпленням матеріалу

До нас на урок завітали гості. Це тварини,що живуть у лісі.

Ми розглянемо як вони зимують. (Презентація «Тварини взимку»)

1.Ось перший звір. Літом наїдається, зимою відсипається.(Ведмідь)

- Як ведмідь готується до зими?

2.А що це за маленьке звірятко, жваве і проворне? (білка).

- Чи знаєте ви, яка вона господиня? Як готується до зими?

Білочка принесла нам цікаві задачі.

Задача 1.У білочки на 3 гілочках висіло по 4 гриби. А в дуплі 7 грибів. Скільки всього грибів було у білочки?

Задача 2.Коли білочка 4 дні їла по 5 горішків. То в неї залишилось ще 14 горішків. Скільки всього горішків було у білочки?

3.Фізкультхвилинка.

4.Відгадайте загадку. Я маленький і вухатий, попелястий, волохатий.

Я тікаю, я стрибаю, дуже куций хвостик маю.(Заєць)

Зайчик приніс гру «Скуштуй яблучко» (Накреслити прямокутник 5 см і 2 см. Знайти периметр прямокутника)

- Розкажіть про зайця. Як він зимує?

5. Робота в групах.

1) $4 \cdot 6 + 6 = Ж - 5$ 2) $45 - 4 \cdot 8 = С - 28$ 3) $4 \cdot 9 - 30 = О - 5$

$25 - 4 \cdot 5 = К - 28$ $4 \cdot 2 + 12 = Л - 13$ $21 - 4 \cdot 4 = К - 6$

$4 \cdot 6 - 12 = А - 5$ $40 - 4 \cdot 3 = И - 20$ $(13 - 9) \cdot 6 = 3 - 24$

$(12 - 8) \cdot 7 = І - 30$ $4 \cdot 5 - 6 = А - 14$

- Розповісти, як ці тварини зимують.

V. Підсумок уроку.

- Що нового дізнались на уроці?

- Як потрібно допомагати тваринам узимку?

- Чи доводилось спостерігати за тваринами у зимовому парку?

VI. Домашнє завдання.

с.77-81,склади ланцюг живлення у зимовому лісі.

Інтегрований урок з читання та образотворчого мистецтва у 2 класі

Тема уроку. О.Копиленко «Зима йде», В.Скомаровський, «Казкові шати». Малювання композиції «У зимовому лісі»

Мета уроку. Формувати читацькі уміння і навички; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати здатність бачити красу зимової природи; навчати дітей розкривати на малюнку листяні та хвойні дерева; розвивати творчу уяву, фантазію; виховувати любов до природи.

*Обладнання:*репродукція картини І.Шишкіна «Зима», зображення дуба, ялини, сосни, запис музики П.І. Чайковського «Пори року», презентація «Дерева в лісі».

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань.

1. Загадка. Стало біле все навкруг поле, річка, став і луг. (Зима)

2. Вірш М. Сингаївського «Головний колір зими»

- Який головний колір зими?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Ми сьогодні вирушимо у зимовий ліс за допомогою художніх творів та живопису. Ви спостерігатимете за змінами у природі, які сталися з приходом зими. Навчитесь зображувати ці зміни словами та фарбами, бачити красу природи.

IV. Робота над темою уроку.

1. Розгляд репродукції картини І. Шишкіна «Зима».

- Чи можна зиму назвати безбарвною?

- Чи завжди сніг білий?

- Якого кольору може бути сніг?

- Коли сніг виблискує різними кольорами?

2. Читання оповідання О. Копиленка «Зима йде»

- Читання вчителем.

- Словникова робота (сизий – сіро-голубий, бронза – сплав металу)

- Читання учнями (вголос, ланцюжком)

- Аналіз змісту прочитаного

1) Про які дерева розповідається в творі?

2) Що сказано про ялинки?

3) Прочитай опис дуба. З ким він порівнюється?

3. Читання вірша В. Скомаровського «Казкові шати»

- Читання вчителем (напам'ять).

- Читання учнями мовчки.

- Бесіда за змістом прочитаного.

1) Які казкові шати змінили ліс? Чому важко відгадати, де яке дерево?

2) Розглянь малюнок. Які дерева запорошила зима?

3) Які поет побачив ялинки? З ким їх порівнює?

4. Бесіда про дерева (з опорою на презентацію «Дерева в лісі»)

Робота в парах.

- Які дерева ви знаєте?

- Яку вони мають будову?

- На які групи можна поділити дерева?

- Чим відрізняються хвойні і листяні дерева?

- Чим схожі ялина і сосна? Чим вони відрізняються?

5. Хвилинка релаксації

- Зручно сядьте за партою, покладіть руки на коліна, закрийте очі, розслабтесь.

Слухаючи уривок з твору П. І. Чайковського «Пори року», уявіть ліс узимку.

6. Пояснення вчителя та робота над малюнком.

7. Самостійна робота учнів.

V. Підсумок уроку.

Виставка робіт.

VI. Домашнє завдання.

с.77-78, виразно читати, на вибір: запитання для товариша, малюнок до твору.

Вивчаючи можливості інтегрованого навчання, можна зробити висновок, що за цією методикою уроки стають більш змістовні і цілеспрямовані. Вони вносять у структуру початкової освіти новизну, оригінальність, дозволяють систематизувати знання, створюють сприятливі умови для реалізації особисто орієнтованого, розвивального навчання учнів молодших класів.

Методично правильно проведені інтегровані уроки, сприяють зростанню професійної майстерності вчителя, бо вимагають володіння методикою сучасних технологій навчально-виховного процесу.

Принцип інтеграції – це один з основних принципів реформування початкової освіти. Так як з усіх інноваційних технологій саме ця має можливість широкого впровадження, оскільки вчителі початкових класів викладають багато предметів і їм легко втілити цю технологію в реальність. Тому дана проблема потребує вивчення та опанування теоретичними основами інтегрованого навчання.

Борисова Людмила Володимирівна,

вчитель початкових класів

Уманської загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 ім. В.І.Чуйкова

Уманської міської ради Черкаської області

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Мета моєї педагогічної діяльності - досягнення оптимального загального розвитку учнів шляхом проведення інтегрованих уроків.

Починаючи роботу по темі самоосвіти «Інтегровані уроки як засіб підвищення ефективності навчання в початковій школі», я поставила перед собою завдання:

- вивчити методичну літературу по інтеграції сучасної освіти;
- виявити особливості проведення інтегрованих уроків;
- виявити найбільш раціональні поєднання різних навчальних предметів на одному уроці;
- за допомогою проведення інтегрованих уроків сприяти формуванню в учнів цілісної картини світу;
- сприяти розвитку естетичного смаку, уваги, пам'яті, мислення в учнів (логічного, художньо-образного, творчого).

Одним із нововведень сучасної методики є інтегрований урок. Ця технологія активно впроваджується в шкільні програми і пов'язує, на перший погляд, несумісні предмети.

Виходячи з власних спостережень, я дійшла висновку, що найбільш ефективними, цікавими для учителя початкових класів і дітей є інтегровані уроки.

Інтеграція знань може означати один з шляхів підвищення ефективності навчання в цілому, і рівня пізнавальної активності зокрема. Проблема реалізації інтегрованих уроків в початковій школі досить актуальна. Оскільки сам термін інтегрований урок знаходиться в усіх на слуху, але це зовсім не означає, що усі педагоги правильно інтерпретують це поняття та впроваджують його в педагогічну діяльність.

Початкова школа є першим ступенем обов'язкової загальної освіти, де усі учні, без виключення, є свого роду факелами, яких треба запалити. Тому учителеві початкових класів просто необхідно використати різні інноваційні технології. Навчання за новими стандартами припускає не лише формування у дітей універсальних навчальних дій, але і вимагає від учителя педагогічної майстерності, складової рефлексії своєї самоосвіти. Без такої великої теоретичної бази в учня важко розвинути пізнавальний, дослідницький потенціал до навчання.

У зв'язку з цим об'єктом мого дослідження є засоби підвищення ефективності навчання в початковій школі, а предметом - інтегровані технології.

Слід відразу розмежувати поняття міжпредметні зв'язки і інтегровані уроки. Завдання використання міжпредметних зв'язків у навчальному процесі в різні періоди висували Коменський Я., Локк Д., Дистервег А., Ушинський К.Д. У сучасній педагогіці є більше 40 визначень категорії міжпредметні зв'язки. Г.Ф. Федорц пропонує таке визначення: «Міжпредметні зв'язки є педагогічна категорія для позначення синтезуючих, інтеграційних стосунків між об'єктами, явищами і процесами реальної дійсності, що знайшли своє відображення в змісті, формах і методах навчально-виховного процесу і що виконують освітню, розвиваючу і виховну функції в їх органічній єдності».

Засоби реалізації міжпредметних зв'язків можуть бути різні: питання, наочні посібники, тексти, проблемні ситуації і пізнавальні завдання, конференції, «інтегровані» навчальні дні, факультативне заняття і олімпіади. Особливо ефективним засобом реалізації міжпредметних зв'язків є інтегрований урок.

На основі цього можна зробити висновок про те, що засоби підвищення ефективності навчання включають реалізацію міжпредметних зв'язків, а міжпредметні зв'язки, у свою чергу, якнайповніше втілюються через застосування технології інтегрованого навчання.

Інтеграція - це глибоке взаємопроникнення, злиття, наскільки це можливо, в одному навчальному матеріалі узагальнених знань в тій або іншій області.

Традиційно, поняття «інтеграція» може мати два значення:

- а) створення в учнів цілісного уявлення про навколишній світ (виходячи з такого розкриття цієї категорії, інтеграція розглядається як мета навчання);
- б) знаходження загального фундаменту взаємопроникнення знань (у такому розумінні інтеграція є засобом навчання).

Інтегрованим уроком називається будь-який урок зі своєю структурою, якщо для його проведення притягуються знання, уміння і результати аналізу матеріалу, що вивчається, методами інших наук, інших навчальних предметів.

Поза сумнівом, багато педагогів володіють поняттями з теоретичної бази необхідних, але не багато хто враховує критерії ефективної реалізації інтегрованого уроку, такі як:

1. Активізація пізнавальної творчої діяльності учнів, розвиток пізнавального інтересу через проблемне навчання.
2. Залучення учнів в самостійну практичну діяльність.
3. Розвиток дослідницьких навичок і уміння приймати самостійне рішення.
4. Формування у сучасних уявлень, що вчать, про цілісність і розвиток природи.
5. Формування системного мислення і глибоке усвідомлене засвоєння понять. [2, с.39].

Для успішної реалізації інтегрованого навчання необхідно розуміти функції інтегрованих уроків:

1. Методологічна функція - формування уявлень сучасних дисциплін, що вивчаються учнями.

2. Освітня функція - формування системності, зв'язаність окремих частин як системи, глибини, гнучкості усвідомленість пізнання.
3. Розвиваюча функція - формування пізнавальної активності, подолання інертності мислення, розширення кругозору.
4. Виховуюча функція - відбиття політехнічної спрямованості.
5. Конструктивна функція - вдосконалення змісту навчального матеріалу, методів і форм організації навчання.

У свою чергу, щоб провести інтегрований урок, необхідно врахувати наступні умови: в першу чергу вчитель повинен вибрати об'єкт вивчення на уроці і уважно проаналізувати зміст уроку. Далі до підготовки уроку можна залучити учнів, як правило, вони завжди раді допомогти вчителю. В процесі реалізації уроку треба подумати про технології самоосвіти учнів. Учитель не повинен забувати і про використання методів проблемного навчання, оскільки завдяки цьому відбувається активізація розумової діяльності учнів на усіх етапах уроку. Продумане поєднання індивідуальних і групових форм роботи так само є невід'ємною частиною інтегрованого уроку. Ну і звичайно ж слід не забувати про облік вікових психологічних особливостей тих, що навчаються і їх орієнтацію на здоровий спосіб життя. Так само неможливо реалізувати інтегрований урок, не знаючи його типів і форм. Інтегроване навчання припускає проведення уроків з широким використанням сучасних педагогічних технологій і навіть надає можливість проведення бінарних уроків (тобто уроків, на яких одночасно є присутніми два вчителі).

Отже, перший тип уроку - це урок формування нових знань. Цей урок вирішує комплекс завдань, поставлених учителем шляхом сполучуваності різноманітних методів, засобів і технологій. Формами прояву такого уроку є: урок-подорож, урок-дослідження, урок-екскурсія, мультимедіа-урок, проблемний урок.

При такій формі організації застосовуються як пояснювально-ілюстративні, так і частково пошукові, дослідницькі методи навчання, дискусія, різноманітні джерела знань, програми телебачення, кінофрагменти, мультимедійні курси, інтернет-технології, інші технічні засоби навчання і контролю. Широко використовуються також різноманітні форми роботи: групова, фронтальна, в ланках, в парі, індивідуальна.

На таких уроках створюється більше можливостей для вирішення пізнавальних завдань, висловлювання пропозицій реалізації творчого потенціалу, словом створюються умови для повного розвитку особистості учня.

Наступний тип уроку не менш цікавий - це урок відкриття нових знань. Головна мета такого уроку - це вироблення учнями умінь, навичок і компетенцій у рамках навчальної програми. Завдання такого уроку розділяються на три групи:

1. освітні: познайомити; дати представлення; виробити вміння; навчити володіти прийомами;
2. виховні: показати роль; залучити в активну практичну діяльність; сприяти вихованню природо- і культуроохоронної, екологічної свідомості; створювати об'єктивну основу для виховання і любові до рідного краю; удосконалювати навички спілкування;
3. розвивальні: навчити працювати з додатковою літературою і іншими джерелами інформації; готувати повідомлення; виступати перед аудиторією, формувати критичне мислення; умінь аналізувати, виділяти головне, узагальнювати і робити висновки.

На уроці відкриття нових знань використовуються наступні форми навчання: урок-практикум, урок-твір, урок - ділова або рольова гра, комбінований урок, урок-подорож.

Далі виділяється урок узагальнення, для глибшого засвоєння знань, високий рівень узагальнення, систематизації. Такі уроки проводяться при вивченні великих тем програми або у кінці навчальної чверті, року. До них можна віднести підсумкові уроки. На уроці повторення і систематизації знань учні включаються в різні види діяльності. Проводяться бесіди, дискусії, лабораторні роботи, практикується виконання завдань, рішення завдань. На цих уроках, разом з бесідою включаються короткі повідомлення учнів, виступи з усними рецензіями на окремі статті, книги, присвячені вирішенню питання.

Для учнів спостереження об'єкту, що вивчається, не залишається ізольованим елементом. Учень порівнює, робить висновки, мислить. Встановлення зв'язків між різними формами розумових процесів і предметною дією, забезпечує цілісність діяльності учнів, її системність.

К.Д. Ушинський шляхом інтеграції письма і читання, розробив і впровадив аналітико-синтетичний метод навчання грамоти. Більше того, в інтеграції спочатку була новизна і суть цього методу, оскільки він, за задумом автора, дозволяв пристосувати і злити в єдине ціле окремі елементи двох видів мовної діяльності - письма і читання - для швидкого і міцного досягнення однієї мети: формування у дітей здатності до дистанційного спілкування за допомогою тексту. Шлях злиття - однонаправленість усіх виконавських дій на інтуїтивне, практичне досягнення дитиною прийомів співвідношення усної і письмової мови.

Близьким прикладом проведення інтегрованих уроків був досвід Сухомлинського В.О., його «уроки мислення на природі», які він проводив для шестирічних дітей, це - інтеграція основних видів пізнавальної діяльності (спостереження, мислення, мовлення) з метою навчання, виховання і розвитку дітей.

З усього вищезазначеного можна зробити висновок про те, що інтегровані уроки є досить складною системою. І для того, щоб ефективно, вдало, професійно використати їх на практиці треба знати теоретичні аспекти інтегрованого навчання, а також засвоїти особливості їх використання в початковій школі, яких слід дотримуватися для того, щоб здійснити якийсь певний педагогічний задум.

Найбільш поширеною є інтеграція української мови з читанням, природознавством, образотворчим мистецтвом, музикою. Ці зв'язки можуть переплітатися ще тісніше, де інтегруються не два предмети, а три і навіть більше. Такі уроки сприяють глибокому проникненню учнів в слово, у світ фарб і звуків, допомагають формуванню грамотної усної і письмової мови учнів, її розвитку і збагаченню, розвивають естетичний смак, уміння розуміти і цінувати витвори мистецтва, красу і багатство рідної природи.

На інтегрованих уроках української мови і природознавства в початкових класах чуттєве сприйняття предметів і явищ природи увесь час супроводжується роботою по розвитку мовлення дітей. Учитель навчає їх правильно називати рослини, тварин, частини тіла, пропонує розповісти про результати спостережень. Завдяки такій роботі нові слова, які опановують діти, з'єднуються в їх свідомості з конкретними уявленнями про предмети і явища природи, наповнюються багатим життєвим змістом. Усе це готує дітей до свідомого читання оповідань, статей, віршів, присвячених опису природи. Діти з великим інтересом читають і краще розуміють те, що перед цим самі бачили, про що розмовляли з учителем.

Дуже велику освітню цінність несуть в собі такі завдання, як намалювати ілюстрацію до тексту. Це сприяє більш осмисленому розумінню тексту. Діти починають помічати дрібні елементи, які при звичайному прочитанні могли б просто не відобразитися в пам'яті дитини. Складаючи свій малюнок за текстом, учні засвоюють своєрідність художньої мови, розширюють уявлення про переносне значення слів, про багатство відтінків значень.

Заслугове увагу такий методичний прийом, як робота з картинами, фотографіями, плакатами, що зображують природні об'єкти. Ці зображення дуже яскраві, емоційні, виразні, впливають на дитину позитивно, вчать любити і розуміти природу. Учитель пропонує дітям наступні завдання і питання: «Чим сподобався тобі цей фотознімок (плакат, картина)? Склади і запиши за цим зображенням розповідь і окличне речення. Одне з них розбери за членами речення. Склади і запиши речення про небо, листя, кущі. Визнач відмінок іменників».

Перед уроками читання як і перед уроками природознавства стоять спільні навчальні і виховні завдання. Наявність загальних тем і об'єктів для вивчення на уроках читання і природознавства дозволяють доцільно використати інтегрований підхід у роботі над матеріалом, під час якого будуть вирішені завдання ознайомлення дітей з природою і виховання у них гуманних почуттів. При цьому вивчення природознавства йтиме від свідомості до почуттів, при вивченні читання, впливаючи передусім на почуття, формуватимуться переконання, розвиватимуться естетичні якості.

Наприклад, на читанні діти читають твори, в яких говориться про птахів. На уроці природознавства діти знайомляться з перелітними птахами: зовнішнім виглядом журавлів, дикої качки, ластівки, грака та інших, з тим, як і чим живляться ці птахи, чому відлітають в теплі краї, коли відлітають, як готуються до перельоту, як летять, в якій послідовності, коли і де виводять пташенят.

Розглядається зв'язок математики і української мови як основи грамотної математичної мови, в якій існують певні правила синтаксису і семантики: синтаксис встановлює правила читання (вимови) математичних знаків, числівників у виразах, рівностях, нерівностях, інших пропозиціях математичної мови; семантика визначає смислове значення кожного математичного знаку.

Інтеграція математики з уроками читання будується на постановці уроку математики на основі сюжету літературного твору. При використанні казок в процесі навчання математиці основний акцент робиться не на запам'ятовуванні навчальної інформації, а на глибокому її розумінні, свідомому і активному засвоєнні, оскільки діти не помічають, що вчать, розвиваються, пізнають, запам'ятовують нове.

Зручним матеріалом для розвитку уваги і пам'яті дітей, вивченню математики є лічилки, скоромовки. Наприклад, при знайомстві дітей з числом і цифрою «4» можна запропонувати таку скоромовку: «У чотирьох черепашок по чотири черепащечки». Після її розучування педагог пропонує згадати, яке слово в тексті пов'язане з цим числом, яка цифра відповідає цьому числу, назвати сусідів числа (наступне і попереднє).

Я використовую у своїй роботі уроки-подорожі по природних зонах. Такі уроки розширюють відомості учнів про географічні об'єкти (наприклад, «Урок-подорож до Африки» - розташування, особливості клімату) і біосферу (вирішення на цьому уроці задач про тварин: наприклад, на порівняння маси дорослого слона і слоненяти, що народилося, на знаходження (порівняння) швидкості лева, леопарда і так далі).

Таким чином, йде різнобічний пошук можливостей реалізації інтеграції в процесі навчання виходячи з того, що немає однозначного розуміння суті інтеграції, автори, що займаються цією проблемою, пропонують різні варіанти її вирішення. Незважаючи на відсутність єдиного підходу до проблеми, процес інтеграції - це перспективний крок на шляху модернізації освіти, що веде до створення передумов у формуванні сучасного цілісного уявлення про навколишню дійсність.

В ході роботи над темою, після вивчення методичної літератури про можливість інтеграції навчальних дисциплін, проводячи інтегровані уроки, я побачила переваги цього виду уроків перед іншими:

- Світ, що оточує дітей, пізнається ними в різноманітті і єдності.
- Інтегровані уроки розвивають потенціал дітей, спонукають до активного пізнання навколишньої дійсності, до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення; вони сприяють розвитку мови, формуванню уміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки.
- Форма проведення інтегрованих уроків нестандартна, захоплююча. Використання різних видів роботи підтримує увагу учнів на високому рівні, що дозволяє говорити про розвиваючу ефективність таких уроків.

Інтеграція дає можливість для самореалізації, самовираження, творчості учителя, що зрештою сприяє розвитку його учнів.

Проведення інтегрованих уроків і включення в навчання інтегрованих вправ на уроках індивідуального навчання привело до того, що:

- інтеграція навчальних предметів дозволила розширити рамки предметів, що викладаються;
- використання різних видів роботи підтримує увагу учнів на високому рівні, що дозволяє говорити про розвиваючу ефективність таких уроків;
- підвищився пізнавальний інтерес учнів, що проявляється у бажанні активної і самостійної роботи на уроці і в позаурочний час;
- змінився рівень інтелектуальної діяльності, що забезпечується розглядом навчального матеріалу з позиції різних предметів, встановленням взаємозв'язків між проблемами, що вивчаються;
- зміни в емоційному розвитку учнів, які ґрунтуються на залученні музики, живопису, ліплення, літератури і так далі;
- відбувається включення дітей в творчу діяльність, результатом якої можуть бути їх власні вірші, малюнки, панно, вироби, що є відображенням особистого відношення до тих або інших явищ і процесів.

Не можна не погодитися із словами К.Д.Ушинського: «Педагогіка - це мистецтво, і в теорії цього мистецтва є дуже багато такого, що обов'язково необхідно дізнатися людям, які виховують і навчають» [9].

Інтегровані уроки - це давно відома форма навчання школярів. В сукупності з новими педагогічними технологіями вона набуває другого життя.

Ганжа Таїса Михайлівна,
вчитель початкових класів

*Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 7
Смілянської міської ради Черкаської області*

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК ЯК ОДНА З ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Світ єдиний, але людина в своєму нерозумінні ділить його на частини. Прагнення представити єдиний світ, який звучить безліччю голосів, що пояснює свої таємниці на різних мовах досить часто підштовхує вчителів вдаватися до такого типу уроку як інтегрований.

Нині Україна відіграє важливу роль на міжнародній арені, що позначається не тільки на економіці і політиці, а й на освіті. Адаптація під світові стандарти повинна починатися зі шкільної лавки. Даний напрямок вимагає пошук нових методів і прийомів навчання. Практика показує, що найбільш ефективна техніка, яка враховує особистість, здібності, схильності та інтереси учня – це інтегрований урок. Це відмінна можливість не тільки домогтися цілей нових світових стандартів, але й урізноманітнити звичайні заняття. Ця технологія активно впроваджується в шкільні програми і поєднує, на перший погляд, несумісні предмети.

Мета інтегрованого уроку – дати учням всебічні знання про предмет вивчення, його цілісну картину. Основні його властивості – синтетичність, універсальність. Він дозволяє присвятити учня в кінцеві цілі вивчення не тільки даної теми, розділу, але і всього матеріалу, швидше включити його в пізнавальний процес.

Інтеграція знань може позначатися одним із шляхів підвищення ефективності навчання в цілому, та рівня пізнавальної активності зокрема.

Початкова школа є першою сходинкою обов'язкової загальної освіти, де всі учні, без винятку, є свого роду смолоскипами, яких потрібно запалити. Тому вчителю початкових класів просто необхідно використовувати різноманітні інноваційні технології.

Слід відразу розвести поняття міжпредметні зв'язки та інтегровані уроки. Завдання використання міжпредметних зв'язків у навчальному процесі в різні періоди висували Коменський Я. А., Локк Д., Гербарт В., Дістервег А., Ушинський К. Д. В сучасній педагогіці є понад 40 визначень категорії міжпредметні зв'язки.

Р. Ф. Федорц пропонує таке визначення: «Міжпредметні зв'язки є педагогічна категорія для позначення синтезуючих, інтегративних відносин між об'єктами, явищами і процесами реальної дійсності, що знайшли своє відображення у змісті, формах і методах навчально-виховного процесу і виконують освітню, розвиваючу і виховну функції в їх органічній єдності».

Засоби реалізації міжпредметних зв'язків можуть бути різні: питання, наочні посібники, тексти, проблемні ситуації і пізнавальні завдання, конференції, «інтегровані» навчальні дні, факультативні заняття та олімпіади.

Особливо ефективним засобом реалізації міжпредметних зв'язків є інтегрований урок. На основі цього можна зробити висновок про те, що засоби підвищення ефективності навчання включають в себе реалізацію міжпредметних зв'язків, а міжпредметні зв'язки, у свою чергу, найбільш повно втілюються через застосування технології інтегрованого навчання.

Традиційно, поняття «інтеграція» може мати два значення:

- а) створення в учнів цілісного уявлення про навколишній світ (виходячи з такого розкриття цієї категорії, інтеграція розглядається як мета навчання);
- б) знаходження загального фундаменту взаємопроникнення знань (в такому розумінні інтеграція є засобом навчання).

Інтегрованим уроком називається будь-який урок зі своєю структурою, якщо для його проведення залучаються знання, уміння та результати аналізу досліджуваного матеріалу методами інших наук, інших навчальних предметів.

Безсумнівно, багато вчителів володіють поняттями з теоретичної бази, але не багато враховують критерії ефективної реалізації інтегрованого уроку, такі як:

1. Активізація творчої пізнавальної діяльності учнів, розвиток пізнавального інтересу через проблемне навчання;
2. Залучення учнів у самостійну практичну діяльність;
3. Розвиток дослідницьких навичок та вміння приймати самостійне рішення;
4. Формування в учнів сучасних уявлень про цілісність і розвиток природи;
5. Формування системного мислення і глибоке усвідомлене засвоєння понять. [2, с. 39].

Для успішної реалізації інтегрованого навчання необхідно розуміти функції інтегрованих уроків:

1. Методологічна функція – формування в учнів сучасних уявлень досліджуваних дисциплін.
2. Освітня функція – формування системності, зв'язаності окремих частин як системи, глибини, гнучкості усвідомленість пізнання.
3. Розвиваюча функція – формування пізнавальної активності, подолання інертності мислення, розширення кругозору.
4. Виховує функція – відбиває політехнічну спрямованість.
5. Конструктивна функція – удосконалення змісту навчального матеріалу, методів та форм організації навчання.

У свою чергу щоб провести інтегрований урок необхідно врахувати такі умови: в першу чергу вчитель повинен вибрати об'єкт вивчення на уроці і уважно проаналізувати зміст уроку. Далі, до підготовки уроку можна залучити учнів, як правило, вони завжди раді допомогти вчителю. У процесі реалізації уроку потрібно подумати про технології самоосвіти учнів. Вчитель не повинен забувати і про використання методів проблемного навчання, так як завдяки йому відбувається активізація розумової діяльності учнів на всіх етапах уроку. Продумане поєднання індивідуальних і групових форм роботи так само є невід'ємною частиною інтегрованого уроку. Ну, і, звичайно ж, не варто забувати про облік вікових психологічних особливостей учнів і їх орієнтацію на здоровий спосіб життя.

Так само неможливо реалізувати інтегрований урок, не знаючи його типів і форм. Інтегроване навчання передбачає проведення уроків з широким використанням сучасних педагогічних технологій і навіть надає можливість проведення бінарних уроків (тобто уроків, на яких одночасно присутні два вчителі).

Отже, перший тип уроку - це урок формування нових знань. Даний урок вирішує комплекс завдань, поставлених вчителем шляхом поєднання різноманітних методів, засобів і технологій. Формами прояву такого уроку є: урок-подорож, урок-дослідження, урок-екскурсія, мультимедіа-урок, проблемний урок.

При такій формі організації застосовуються як пояснювально-ілюстративні, так і частково пошукові, дослідницькі методи навчання, дискусія, різноманітні джерела знань, програми телебачення, кинофрагменти, мультимедійні курси, інтернет-технології, інші технічні засоби навчання і контролю. Широко використовуються також різноманітні форми роботи: групова, фронтальна, ланкова, парна, індивідуальна.

На таких уроках створюється більше можливостей для вирішення пізнавальних завдань, висловлення пропозицій реалізації творчого потенціалу, словом створюються умови для повного розвитку особистості учня.

Наступний тип уроку не менш цікавий – це урок відкриття нового знання. Головна мета такого уроку – це вироблення в учнів умінь, навичок та компетенцій в рамках навчальної програми. Завдання такого уроку поділяються на три групи:

1. Освітні: познайомити; дати уявлення; виробити вміння; навчити володінню прийомами;
2. Виховні: показати роль; втягнути в активну практичну діяльність; сприяти вихованню природо - і культуроохоронної, екологічної свідомості; створювати об'єктивну основу для виховання і любові до рідного краю; удосконалювати навички спілкування;
3. Розвиваючі: навчити працювати з додатковою літературою та іншими джерелами інформації, готувати доповіді; виступати перед аудиторією, формувати критичне мислення; уміти аналізувати, виділяти головне, узагальнювати та робити висновки.

На уроці відкриття нового знання використовуються такі форми навчання: урок-практикум, урок-твір, урок – ділова або рольова гра, комбінований урок, урок-подорож. Далі виділяється урок узагальнення, для більш глибоке засвоєння знань, високий рівень узагальнення, систематизації. Такі уроки проводяться при вивченні великих тем програми або в кінці навчальної чверті, року. До них можна віднести підсумкові уроки. На уроці повторення та систематизації знань учні включаються в різні види діяльності. Проводяться бесіди, дискусії, лабораторні роботи, практикується виконання завдань, вирішення завдань. На цих уроках, поряд з бесідою включаються короткі повідомлення учнів, виступи з усними рецензіями на окремі статті, книги, присвячені досліджуваному питанню.

Перевагами інтегрованих уроків є те, що вони сприяють розгляду явища з декількох сторін; більшою мірою, ніж звичайні уроки, сприяють розвитку мови, формуванню вміння учнів порівнювати, узагальнювати, робити висновки; не тільки поглиблюють уявлення про предмет, розширюють кругозір, але і сприяють формуванню різнобічно розвинутої особистості; інтеграція є джерелом знаходження зв'язків між фактами, які підтверджують або поглиблюють певні висновки, спостереження учнів у різних предметах; інтегровані уроки дозволяють систематизувати знання; формують більшою мірою загально навчальні вміння і навички.

Інтегрований урок має психологічну перевагу, а саме сприяє підвищенню мотивації навчання, формує пізнавальний інтерес учнів, забезпечує формування творчих здібностей учнів, так як дозволяє внести в освітній процес не тільки навчальну складову, але і дослідницьку діяльність.

Кожен з нас прагне до педагогічної майстерності. Вона досягається, крім ретельної підготовки до своїх уроків, глибоким самоаналізом, вивченням досвіду своїх колег і впровадженням у свою практику найбільш цікавих і ефективних прийомів роботи. І таким прикладом є також інтегровані уроки.

Щоб створювати на основі загальної теми інтегровані уроки, вчитель повинен бачити взаємозв'язок між різними предметами; вирішувати єдині педагогічні завдання навчання і розвитку засобами кількох предметів; створювати на основі загальної теми інтегровані уроки.

На інтегрованих уроках засобами двох і більше навчальних дисциплін легше (особливо на уроках літератури та мови) навчити визначати ставлення до норм, прийнятих у суспільстві, їх виконання; оцінювати необхідність виконання цих норм; розвивати уміння виявляти культурне і громадянське самовизначення; давати оцінку поведінці людини, в тому числі і самому собі; вчитися пояснювати свою позицію і поважати погляди інших людей.

Отже, при розгляді ефективності інтегрованого уроку як засобу підвищення мотивації до вивчення предмета, можна зробити наступні висновки:

інтегрований урок дає більш цілісне уявлення по досліджуваному питанню;

будь-який з інтегрованих уроків може бути за своїм типом нестандартним, що вже спочатку створює атмосферу зацікавленості і мотивації до уроку;

з точки зору здоров'язбережувальних технологій такі уроки знімають емоційне і фізичне напруження;

знижується втома і стомлюваність учнів за рахунок переключення на різноманітні форми роботи;

інтегрований урок створює ефективне поле для самореалізації, самовираження творчості як вчителя, так і класу в цілому.

На відміну від звичайних уроків інтегрований урок дає широке поле для розвитку мовлення учнів, формує вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки. Інтеграція в цілому сприяє вихованню різнобічної, всебічно розвиненої, інтелектуальної особистості. Використання презентацій відкриває більш широкі можливості для творчого викладання, як образотворчого мистецтва, так і музики; забезпечує диференційований та особистісно-орієнтований підходи у навчанні; дає можливість збільшити обсяг нового матеріалу на уроці і скоротити час на його пояснення; активізує процес навчання.

З усього вищесказаного випливає висновок про те, що інтегровані уроки являють собою досить складну систему. І для того, щоб ефективно, вдало, професійно використовувати їх на практиці потрібно знати теоретичні аспекти інтегрованого навчання, а також засвоїти особливості їх використання в початковій школі, яких слід дотримуватися для того, щоб здійснити якийсь певний педагогічний задум.

Таким чином, йде різнобічний пошук можливостей реалізації інтеграції в процесі навчання виходячи з того, що немає однозначного розуміння сутності інтеграції. Не дивлячись на відсутність єдиного підходу до проблеми, процес інтеграції - це перспективний крок на шляху до модернізації освіти, що веде до створення передумов у формуванні сучасного цілісного уявлення про навколишню дійсність.

Дідук Людмила Тимофіївна,

вчитель початкових класів

Мокрокалигирської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів

Мокрокалигирської сільської ради

Катеринопільського району Черкаської області

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні вже нікого не здивуєш словом «інтеграція». Його можна почути стосовно всіх сфер виробництва, організації діяльності певних об'єктів життєдіяльності людини чи певної групи людей. Інтеграційні процеси тісно пов'язані з потребою часу, індивідуальними та колективними потребами. Елементи інтегрованого навчання торкаються і початкової освіти.

Не можу згадати автора чудового вислову, що часто останнім часом повторюю, але із задоволенням процитую: «Не вчіть дітей як учили вас, бо живуть вони в інший час.» Саме цей вислів можна взяти дороговказом у роботі вчителів сьогодні. Тільки в пошуку, новизні, експериментах вчителя, відкритті кожної дитини себе під час навчання, їх творчій дослідницькій роботі залежить кінцевий результат – інтелектуально розвинена, творча, високо освічена особистість, що стане успішною особистістю в майбутньому.

Добре, що нарешті дали право вчителю, на свій розсуд, komponувати свої уроки, інтегруючи елементи кількох навчальних предметів в одну тему. Саме на інтегрованих

уроках учні стають не пасивними секретарями, що записують умови, розв'язки, списують вправи, чи просто читають текст, а активними учасниками навчального процесу, в ході якого з такого уроку вони виносять цікавий багаж знань по темі, що включає в собі кілька наук. Сфокусувавши своє особисте бачення та сприймання начального та дослідницького матеріалу на інтегрованому уроці дитина створює своїм ще маленьким розумом картину певних понять, предметів, явищ, ознак, що сплітаються в її голівці в одне ціле, узагальнюючи та запам'ятовуючи знання одночасно з декількох предметів. Головне, правильно поєднати на уроці ті елементи інтегрування обраних предметів у тему уроку, щоб дитина зрозуміла в багатовимірному просторі загальну, цілісну отриману нею на уроці картину.

З добре розвиненими та підготовленими ще до школи дітьми, звичайно, працювати та творити легше. А от організувати багатовимірні інтегровані уроки в сільських школах набагато складніше. Безліч чинників зводять іноді процес осучаснення уроку до автоматизму та однієї думки: «Справитися б лишень із завданням одного уроку». Проте, навіть з тим, що розумовий рівень сільських дітей бажав би кращого, вчителі експериментують, проводять інтегровані уроки з використанням сучасних методів навчання. Починаючи зі знайомства кожен вчитель прагне виявити рівні мотивів пізнавальних інтересів навчальної діяльності своїх вихованців. Саме це допомагає педагогу конструювати свої уроки так, щоб, врахувавши міжпредметні зв'язки, інтелектуальний розвиток учнів і їх інтереси, досягати на інтегрованих уроках певних позитивних результатів. Закладені основи міжпредметних зв'язків у далекому минулому сьогодні складають основу елементів інтегрування навчальних предметів у початковій освіті.

Великий педагог Ян Амос Коменський наголошував: «Все, що у взаємному зв'язку, має викладатись у самому зв'язку». Якщо слідувати висловлюванню Яна Коменського, то це означає: не відриватися від основи життя на цій землі. Все, що відбувається з нами – залежить від багатьох факторів, явищ, об'єктів, суб'єктів... Так і в навчанні: все залежне одне від одного та доповнює одне одного, наповнюючи базу знань учнів різнобічною інформацією та практичними навичками, що стануть в майбутньому головною базою для існування дитини в соціумі та використання цієї бази в житті

Багато педагогів працювали в напрямку покращення освіти шляхом між предметних зв'язків і інтеграції у навчальному процесі. Серед світил педагогіки К. Д. Ушинський, У. Я. Стоюнин, Н.Ф. Бунаков, У. І. Водовозов, І.Дз. Зверєв, М.А. Данилов, В.М. Максимова та багато інших вчених, що прагнули удосконалити процес навчання дитини в школі.

Аналізуючи реформаторські шляхи педагогів, можна виокремити головну ідею актуальності, особливо сьогодні, організації проведення інтегрованих уроків, курсів, універсальний метод навчання, при якому знання одного предмету, курсу дадуть основу знань в іншому, що дозволить вчителю іншого предмету не акцентувати увагу на даних знаннях дитини, а практично застосовувати і розширювати ці знання іншим важливим матеріалом. Свого роду, знання дитини одного предмету – це окремі сніжинки, що, поєднуючись із знаннями інших предметів, утворюють сніжку, а в підсумку знань – лавина, що має велику потужну силу.

Досягти вчителю поставленої мети при проведенні інтегрованих уроків допоможе, звичайно, сам учень, при умові зацікавленості тим, про що буде йти мова на уроці та який вид діяльності буде використано під час роботи. Від пізнавального інтересу дитини залежать її знання, що набудуться під час уроку, як теоретичні, так і практичні.

По собі знаємо, що те, що нас цікавить, ми вперто будемо досліджувати та вивчати. Так і наші маленькі вихованці. Але до їхньої цікавості вини додають: «А де це можна побачити, застосувати?». І якщо діти цього питання і не поставлять, то вчитель обов'язково повинен у проблемі виокремити як головний чинник кінцевого результату: практичне застосування в житті.

Відповідно до цього, при проведенні таких інтегрованих уроків, ми повинні кожному дитину зацікавити, заохотити до дослідницької діяльності під час навчання. Активна участь кожної дитини на уроці дасть хороший кінцевий результат. Але вчителю до проведення таких уроків необхідно продумати не лише план проведення уроку, дібрати матеріал, вдало вплести мереживо матеріалу різних предметів, а й зробити розстановку сил у класі по рівнях знань та виду діяльності. При правильній організації роботи та навантаженні на дитину, зацікавленість її у пізнанні нового, на основі набутого попереднього досвіду, кожен учень буде в подальшому розширювати свої знання, опановуючи більш складніші завдання та теоретичний матеріал. До того ж, такі між предметні зв'язки у навчанні вносять елементи творчості, розширюють розумову діяльність учня, спонукають його займатися пошуковою пізнавальною діяльністю.

Викладаючи навчальні предмети в початковій школі, з використанням елементів інтегрованого навчання, ми повинні, в першу чергу, дати учням цілісне уявлення про світ на основі загально предметних знань початкової освіти. Діти з молодших класів повинні усвідомити, що від цієї бази знань буде залежати їхнє життя в майбутньому середовищі.

Я мала велику честь спілкуватися з єдиною в Україні жінкою доктором фізико-математичних наук, професором, випускницею нашої Мокрокалигирської школи 1954р. Стрижак Тамарою Григорівною. Вона сорок п'ять років викладає в Київському політехнічному інституті вищі математичні матерії. Тамара Григорівна автор 10 монографій без співавторства, 7 з яких в 2008-2013р.р. надруковані в Мюнхені на російській та англійській мовах, написала багато книг, наукових статей. Її працями користуються в багатьох країнах світу. Коли я запитала про те, як вдається їй вкласти таку складну науку в голови студентів, то вона відповіла: «Я викладаю матеріал пов'язуючи його з життям та цілями, які молоді люди повинні досягти. Математика – це середовище зі своїми знаками та специфікою їх існування та використання. У відповідному середовищі знаходиться ще не народжена дитина. При народженні кожна дитинка попадає знову в середовище. Порівняємо його з маковим зернятком. Що ви скажете про нього? (Воно маленьке і нічого особливого ми не помічаємо.) А вкиньмо його в землю, полиймо. Виросте міцна рослина, з великою розкішною квіткою, що дасть цілу пригірщ нових макових зерен. Отак і кожна людина при народженні наділена певними здібностями. Якщо вона попадає в творче хороше середовище, то вона проростає, розквітає та дає плоди.». Яка проста наука! Це ж сказано в першу чергу нам, вчителям. Бо ж після сімейного середовища діти потрапляють до нас. І який ми ґрунт дамо їм для росту і буде залежати який плід вони матимуть в майбутньому.

То ж кожна дитина повинна мати свою ціль – пізнати світ, середовище в якому вона живе і буде жити. Пізнаючи світ діти відкривають його для себе не окремими сторінками, а єдиним цілим, що ще раз доводить нам, педагогам, про те, що організація викладання навчальних дисциплін в початковій школі повинна бути змінена.

На кінець навчання в початкових класах учні повинні мати такий багаж знань, що можна легко досягнути матеріал наступних класів. Можна укласти всі ключові слова діяльності, успіхів та досягнень учня в своєрідний ланцюжок становлення молоді особистості. Він матиме такий вигляд: вчитися - знати - ставити запитання та знаходити на

них відповіді - критично мислити - працювати в колективі - досліджувати - отримувати інформацію, знання - обробляти одержані знання та застосовувати на практиці.

Про інтеграцію навчальних предметів сьогодні можна почути багато думок. Кожен вчитель практикує різне об'єднання уроків та тем, але за основу завжди вкладається: мета та етапи досягнення результату діяльності учнів і вчителя на інтегрованому уроці; об'єднання тем та предметів; добір вчителем інтерактивних методів навчання; організації дітей до активної участі у всіх видах робіт на уроці.

Найчастіше можна спостерігати інтегровані уроки гуманітарно-мистецького спрямування.

Про особливості проведення інтегрованих уроків викладено в книзі О.Савченко "Дидактика початкової школи".

Інтегровані уроки можуть поділятися залежно від:

Навчальних предметів, що інтегруються:

- образотворче мистецтво з математикою;
- образотворче мистецтво з навколишнім світом (природознавством);
- образотворче мистецтво з художньою працею;
- образотворче мистецтво з народознавством тощо;

Інтегровані уроки можуть бути:

- подвоєні (інтегрування змісту двох навчальних предметів);
- потроєні (інтегрування змісту трьох навчальних предметів).

В «Методичних рекомендаціях щодо викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах у 2016-2017 н.р.» (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 17.08.2016р. № 1/9-437) вказуються навчальні предмети, що інтегруються:

- урок української мови з образотворчим мистецтвом;
- урок української мови з природознавством;
- урок літературного читання з основами здоров'я;

У своїй авторській праці «Емоційно-ціннісне ставлення учнів до мистецтва на основі використання творів живопису Т.Г.Шевченка на уроках в 1 класі» я наводила приклади з власного досвіду щодо проведення інтегрованих уроків з письма, читання, образотворчого і музичного мистецтва та природознавства.

При підготовці уроків та їх плануванні з мови і літератури, технологій, мистецтва, природознавства, за вимогами державного стандарту, вчитель повинен підбирати твори мистецтва з орієнтацією на ціннісне виховання особистості, з урахуванням тих компетентностей, що будуть мати позитивний результат.

На цих уроках обов'язковий вид діяльності з одного предмету пов'язується з іншим предметом, при цьому обов'язково порівнюючи, описуючи, характеризуючи головні об'єкти обговорення та вивчення на уроці, досліджуючи і т.д.. Тобто, на етапі читання діти читають текст, повідомлення, опрацьовують зміст; на природознавстві знайомляться з тематичним матеріалом та досліджують чи інформують про щось; на образотворчому мистецтві та технології – малюють, виробляють вироби, оглядають твори мистецтва; описують, малюють, ліплять (образотворче мистецтво+ українська мова).

Опрацьовуючи тему «Складання речень, зв'язаних за змістом. Звуковий аналіз мовлених слів. Бесіда на тему «Моя країна – Україна» (ст.36 - 37), в ході бесіди з учнями та роботі над фотографіями краєвидів України, можна використати підготовлений слайд-показ краєвидів Черкащини, в тому числі пам'ятних Шевченківських місць. Переглянувши слайди доцільно поставити ряд запитань, що виявлять компетентність дітей у їх обізнаності з краєм,

де вони проживають та з геніальним українським поетом і художником Т.Г.Шевченком чи дати завдання групам які підготують відповіді на запитання:

- Які міста України ви знаєте? (робота з картою; група дослідників)
- Що вам запам'яталося, коли ви попадали у велике місто? (туристи)
- Описуючи рідну землю, щоб ви намалювали? (художники)
- Яка велика річка є в Україні? Хто уже побував на Дніпрі? (природолюби)

Наступним кроком на уроці проводиться читання вірша та його опрацювання. Після чого вчитель підводить до сприйняття емоційно-історичного образу частини нашої Батьківщини – Великого Кобзаря Тараса Григоровича Шевченка. Саме так називається і його книга поезій.

Після розгляду малюнку хатинки поета проводиться опис її за планом:

1. Хто автор цієї картини?
2. Що зображено на картині?
3. Що бачимо на передньому плані?
4. Яка хатинка ?
5. Які вікна, двері, дах?
6. Що ви можете сказати про сім'ю, яка жила в цьому будиночку? (багата чи бідна)

Після чого діти порівнюють Тарасову хату з сучасними та висловлюють думки щодо припущень за підручником, що хоче намалювати дівчинка. Записи в зошити проводять відповідно викладеній темі.

Цікава форма роботи за новим підручником букваря (М.Д.Захарійчук та В.О.Науменко) з розвитку зв'язного мовлення представлена у формі символічного віночка. Саме підказки таких віночків та тексти в підручниках можуть слугувати важливими елементами для конструювання інтегрованих уроків.

Так, при вивченні теми «Звук [в], позначення його буквою «ве». Читання складів, слів. Звуковий аналіз слів. Словниково-логічні вправи.» на 67 сторінці віночковий ряд починає верба. Доцільно було б розповісти дітям, що верба – символ України.

Розповідь про вербову гілочку, яку посадив Тарас Шевченко у жовтні 1850 року на гарнізонній горі в Казахстані вчитель супроводжує показом візуального матеріалу по темі. На цьому уроці учні малюють вербові гілочки (образотворче мистецтво), знайомляться з природними особливостями України та Казахстану, рослинним світом та властивостями верби (природознавство), слухають музичні твори про вербу (музичне мистецтво).

На сторінці 90, при вивченні теми « Звук [т], [т'], позначення їх буквою «те». Читання слів. Опрацювання тексту. Робота з дитячою книжкою» після розчитування та звукового моделювання бажано було б ввести продовження знайомства з творами живопису Т.Г.Шевченка, провівши інтегрований урок з образотворчим мистецтвом.

Під час добукварного періоду ми можемо провести п'ять уроків інтегрованих з читанням, письмом, природознавством, музичним мистецтвом, образотворчим мистецтвом ознайомлюючи дітей з творчістю Т.Г.Шевченка як живописця, графіка, пейзажиста, портретного майстра та висококласного умільця передачі дійсності і реалій життя простого народу.

У постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» в розділі Освітня галузь “Природознавство” прописано основну його мету: формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики.

Звідси випливає, що вчитель першого класу повинен закласти основні підвалини сприйняття світу природи, як такого, в якому кожен з нас є його невід'ємною частиною і від того, як ми відносимося до природи залежить сьогоденне та майбутнє життя планети Земля. Продовжуючи тему компетентностей учня, його емоційне сприйняття нових знань та їх накопичення, розвиток розумових та творчих здібностей, міжпредметної компетентності та впровадження в початкову ланку вивчення творчості митців рідного краю на прикладі творчості Т.Г.Шевченка як геніального художника, можливо під час уроків природознавства в 1 класі за підручником Ірини Грушинської провести кілька інтегрованих уроків у поєднанні з уроком образотворчим мистецтвом :

Під час таких інтегрованих уроків, при опрацюванні тем з природознавства, вчитель проводить постійно паралель між сьогоденням та минулими на прикладі творчості Т.Г.Шевченка. Вдале поєднання природознавства та мистецтва дасть можливість прищепити дітям велику любов до рідного краю за Шевченком «Я так люблю Україну свою» .

Можна багато ще наводити прикладів нового бачення проведення організації навчання учнів в початкових класах інтегруючи кілька предметів та тем в одну тему. Та при цьому вчитель за інтеграцією не повинен забувати своєї головної місії педагога: не лише навчити, а головне – виховати високо освічену, гармонійно розвинену особистість. Інтеграція дозволяє навчити дітей самостійно здобувати знання, розвивати інтерес до навчання, підвищувати його інтелектуальний рівень, розвиває світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, виявляє та реалізує індивідуальні можливості дітей, і, звичайно, формує характер особистості.

Коваленко Валентина Іванівна,

вчитель початкових класів

Вершацької загальноосвітньої школи I-III ступенів

Чигиринської районної ради

Черкаської області

ЗАПРОВАДЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

На сучасному етапі становлення освіти у початкових класах широко використовується інтеграція навчального матеріалу з кількох предметів, об'єднаних навколо однієї мети. Це велике збагачення мислення, сприймання та почуттів дитини за рахунок цікавого матеріалу, що дає учневі не тільки краще і цікавіше вивчити навчальний предмет, а й пізнати навколишній світ.

Інтеграція (від лат. *integrum* — ціле, лат. *integratio* — відновлення): поєднання, взаємопроникнення. Це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле; процес взаємозближення й утворення взаємозв'язків. Ми вважаємо, що це явище нове, бо з'явилося кілька років тому. Проте, це не так. Адже ще видатні педагоги К.Д.Ушинський і В.О.Сухомлинський використовували елементи інтегрованих уроків в своїй роботі. Чого тільки варті «уроки мислення в природі» Василя Олександровича в Павлівській школі! Він за допомогою спостереження, мовлення та мислення навчав, виховував і розвивав дітей.

В наш час, коли вчитель проводить уроки, діти включаються у різні види діяльності, так як на такому уроці поєднуються блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі. Тому дуже важливо чітко визначати завдання уроку та його головну мету. Саме метою інтегрованого уроку є створення передумов для всебічного розгляду дітьми певного поняття,

явища чи об'єкта. Вчитель повинен на такому уроці не тільки вивчити новий матеріал з дітьми, але й формувати й розвивати позитивні мотиви навчально-пізнавальної діяльності, враховувати рівень розвитку і психологічні особливості дітей та стимулювати нові якісні зміни у цьому розвитку, виховувати гуманне відношення одне до одного і життєво необхідних якостей.

Готуючись до уроку, вчитель багато працює над створенням самої структури уроку, добирає матеріали для роботи, використовує цікавий дидактичний матеріал. Це сприяє розширенню знань учнів, формуванню цілісної системи уявлень про діалектико-матеріалістичні закони пізнання навколишнього світу в їх взаємозв'язку. Важлива роль при підготовці надається специфіці кожного предмета, який інтегрується з іншими. Потрібно переглядати й уточнювати набуті знання учнів з даних дисциплін, чи вміють діти застосовувати ці знання в повсякденному житті. Вчитель повинен виконувати роль «керуючого», а вже діти самі намагаються під час навчання мислити і робити висновки, аналізувати кожну деталь поняття чи явища.

Велику роль під час проведення інтегрованого уроку відіграє навчально-матеріальна база: таблиці, схеми, графіки, аудіозаписи, відеозаписи, демонстраційні матеріали та прилади, матеріали для проведення дослідів, роздатковий дидактичний матеріал. Все це дає можливість тримати високу ефективність роботи на уроці. Діти стають активними, а не пасивними учасниками навчального процесу. Вони вчать як самостійно, так і колективно висловлювати свої думки, виражати своє ставлення до того чи іншого явища, показувати свої почуття, ділитися своїм хоча й невеликим, але життєвим досвідом.

Інтегровані уроки мають велику відмінність від традиційних. Під час проведення звичних традиційних уроків вивчається явище чи поняття у вузькому спектрі. А коли ми готуємо інтегровані уроки, то тут те ж саме явище чи поняття виступають як багатопланові об'єкти, інформація про які міститься в різних навчальних дисциплінах.

Отже, якщо ми підсумуємо вище сказане, то зрозуміємо, що для досягнення високої ефективності навчання необхідно запроваджувати й використовувати в своїй педагогічній практиці інтегровані уроки, особливо в початковій школі, де все сприйняття й пізнання навколишнього світу відбувається через гру та цікавий навчальний матеріал.

В своїй роботі я широко використовую як міжпредметні зв'язки, так і проведення інтегрованих уроків. Пропоную для розгляду один із них.

Зінтегровано зміст навчальних предметів: природознавство, музика, образотворче мистецтво.

Дидактичні і розвивальні цілі.

Головні: встановити взаємозв'язок у живій і неживій природі, в житті тварин і житті рослин; ознайомити з птахами, які зимують у наших краях; продовжувати формувати вміння здійснювати порівняння за істотними ознаками тварин, класифікувати їх; удосконалювати навички хорового співу, навички роботи з пластиліном, уміння визначати форму і пластику окремих складових будови тварин і відтворювати їх в ліпленні; виховувати любов до свійських та диких тварин, дбайливе ставлення до птахів.

Супровідні: розвивати уяву, фантазію, артистизм.

ХІД УРОКУ

І Організаційний момент.

Добрий день, вам любі діти!

Рада вас вітати!

Щастя та добра вам

Сьогодні побажати!

- Діти, найбільшу насолоду і радість, найпалкішу любов до рідного краю викликає спілкування з природою. Вона завжди чарувала і чарує, хвилювала і хвилює людину.
- Діти, а ви любите подорожувати? Тоді вирушаємо в подорож. Послухаємо щедрий голос природи.

II. Повторення вивченого матеріалу.

- Відгадайте загадку:

Диво-сани прилетіли,

Скакуни в тих саннях білі.

В саннях тих сидить цариця –

Білокоса, білолиця.

Рукавом махає – сріблом все вкриває. (Зима)

- На попередньому уроці ми з вами вивчили пісеньку про зиму. Давайте її згадаємо.

(Діти виконують хором пісню)

III. Актуалізація опорних знань учнів.

1.Хвилинка спостереження.

- Яка пора року настала?

- Який місяць?

- Який день тижня?

- Яка температура сьогодні?

- Що можна сказати про стан неба?

- Чи є сьогодні вітер?

- Чи були сьогодні опади?

- Які зміни в живій і неживій природі відбулися з приходом зими?

IV. Повідомлення теми і мети уроку.

- А сьогодні на уроці ми з вами будемо говорити про наших найменших друзів – тварин, навчимося їх ліпити з пластиліну.

V. Вивчення нового матеріалу.

1.Вступна бесіда вчителя.

За календарем зима починається 1 грудня. З приходом зими дедалі холоднішає, настають морози. Майже завжди узимку затягують хмари, які приносять вже не дощ, а сніг. Він покриває все. Мороз вковує льодом водойми.

Усе це відбувається тому, що сонце о цій порі року знаходиться низько над землею і не прогріває її. Холодне повітря приносить хмари, у яких водяна пара під дією холоду перетворюється на сніжинки.

Взимку бувають сильні морози. Комахи починають ховатися. Птахам нічого їсти. Деякі з птахів відлітають в теплі краї, а деякі зимують. Тому їх поділили на зимуючі і перелітні.

- Які птахи залишаються зимувати?

- Чи легко їм приходиться взимку?

- Як їм допомогти перезимувати?

2. Декламування вірша.

Ми ладнали годівниці

Для горобчика й синиці.

Для малого снігурця

Крихт насиплемо й пшонця.

Прилітайте, друзі милі, не лякайтесь заметілі!

Казка зимова у нас чарівна

До годівнички всіх птахів склика.

- Діти, кожного року в нашій школі проходить акція «Допоможи птахам». Ось Ярослав зі своїм дідусем уже виготовив першу годівничку. Давайте насиплемо туди їжі і повісимо у нашому шкільному садку. Це буде початок цієї доброї справи.

(Діти кладуть їжу в годівничку)

Фізкультхвилинка.

Гра «Який птах».

(Учитель називає птаха. Якщо він перелітній, діти встають і махають руками, зимуючий – сідають за парти, якщо ж не птах – присідають).

Зозуля, горобець, муха, жайворонок, бджола, снігур, ворона, лелека, дятел, шпак, метелик, синиця, соловейко, сорока.

4. Бесіда про звірів.

- Діти, відгадайте загадки.

Прийшла вона з довгим віником на бесіду із нашим півником.

Схопила півня на обід та й замела мітлою слід. (Лисиця)

В лісі живе і живиться корою дерев. (Заєць)

Руда влітку, сіро-коричнева взимку, живе на дереві. (Білка)

- Як одним словом можна назвати лисицю, зайця, білку?

- Чи зустрічаються вони взимку?

- А які ще звірі зимують?

- А хто із звірів взимку спить?

- А чому вони впадають в сплячку?

- Діти, але крім диких тварин є ще й свійські? Яких свійських тварин ви знаєте?

- Чи сплять взимку свійські тварини? Чому?

5. Гра «Свійський чи дикий».

(Вчитель називає тварин: свійська – діти плескають в долоні, дика – ні).

6. Ліплення кота.

а) вступна бесіда

- Серед свійських тварин ви назвали кота.

У світі існує дуже багато різноманітних порід кішок. Художників із давніх-давен захоплювали форма, рухи, колір тварин, особливо свійських. Їхню красу вони прагнули передати в малюнках, скульптурі, зразках декоративно-прикладного мистецтва.

б) словникова робота

Художників, які зображують тварин, називають анімалістами.

в) послідовність ліплення кота вчителем

- Зараз ми спробуємо виліпити котика з пластиліну, передавши його характерні риси та рухи. Наприклад, у котика тулуб овальної форми з пластичними передніми та задніми лапками, голова – кругла, з короткими гострими вушками. Ліпити котика найпростіше з окремих частин. Спочатку виліпимо тулуб з ніжками і голівку, врахувавши їх пропорцію та форму. Потім приєднаємо інші частини – вушка, хвостик. Додамо вуса та очі.

г) практична діяльність учнів

- Щоб швидше ви справилися з роботою, пропоную працювати в групах. А так як ми з вами сьогодні розмовляємо про зиму, то під час вашої роботи буде звучати музика, яка буде

вам навіювати не тільки робочий настрій, але й налаштує на позитивні емоції, які приходять тільки під час сонячного зимового морозного дня.

(Діти самостійно працюють. Звучить класична музика)

д) перегляд і демонстрування дитячих робіт

Виставка робіт учнів.

V. Закріплення нового матеріалу.

- А зараз ми подивимося, як ви уважно слухали і працювали на уроці.

1. Відгадаємо загадки.

Швидко скрізь вона літає,
Безліч мошок поїдає,
Під дахом гніздо будує,
Тільки в нас не зимує. (Ластівка)

У вирій він не відлітає,
Бо роботу взимку має.
Чути в лісі його стук,
Дзьобом по корі: стук-стук. (Дятел)

Бідовий хлопчина
В сірій кожушині
По дворах стрибає,
Крихти все збирає. (Горобець)

В темнім лісі проживає,
Довгий хвіст пухнастий має.
А як вийде полювати –
Бережись мишва хвостата. (Лисиця)

Літо й осінь він старався,
Досхочу він наїдався.
А на зиму – спати ліг,
Влаштував собі барліг. (Ведмідь)

2. Гра «Впізнай за описом».

(Перша група – «пастухи», друга – «мисливці». Учитель називає тварин. Якщо тварина свійська, то в долоні плещуть «пастухи», а якщо дика – «мисливці».)

VI. Підсумок уроку.

- Чи сподобався вам урок?

- Хочу звернутися, діти, до вас із проханням:

Холодно взимку зайчатам і білці,
Песику – в будці, в сараї – корівці.
Мерзнуть у котика лапки і вуха,
Мерзне ворона в лиху завірюху.
Горю зарадити можемо –
В будку Шаркові настелим соломи,
Зайчикові покладемо під кущик
Кілька морквинок, листочок капусти,

Теплу корівці поставим водичку,
Птицям насиплемо крихт в годівничку.
Як допоможемо дружно, малята, -
Виживуть взимку птахи і звірята.
(Л.Левченко)

VII. Домашнє завдання.

Намалювати тварину, якій потрібна наша допомога взимку.

Стоколяс Наталія Геннадіївна,
*учитель початкових класів Ватутінської
спеціалізованої школи I-III ступенів №1
Ватутінської міської ради Черкаської області*

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Міжпредметна інтеграція - це включення в урок запитань і завдань за матеріалом інших предметів. Це окремі моменти уроків, які сприяють підвищенню якості засвоєння матеріалу, за рахунок повторення теми, з якою учні були ознайомлені на іншому предметі.

Інколи, при вивченні даної теми на одному уроці, деякі учні не достатньо розуміють суть даного питання. Трапляються випадки, коли дитина не активно працює на одному уроці, а до другого уроку віднеслася з більшим зацікавленням. Тому інтегровані прийоми на уроках можна проводити не тільки для закріплення і повторення даної теми, а і для активізації пізнавальної діяльності та виявлення здібностей учнів. Наприклад, на уроці української мови при роботі над темою «Типи текстів: розповідь, опис, есе» (розмірковування у довільній формі на будь-яку знайому тему), не кожен учень може зрозуміти, як написати такий твір-есе, які в ньому особливості. Але, зробивши зв'язок з предметами «Я у світі», «Літературне читання», «Основи здоров'я», на яких пропонується висловити особисту думку і усно, і письмово на поставлене запитання, можна використати прийоми написання есе (я вважаю, я думаю, на мій погляд). На уроках природознавства вивчаються теми, з яких можна вчити дітей складати презентації на уроках «Інформатики». Таким чином, учні закріплюють свої знання.

На відміну від перевірки засвоєних знань у тестовій формі, учень матиме змогу здійснювати різноманітні операції: аналізувати, зіставляти пропоновану ситуацію і робити висновок, а не механічно обирати один із варіантів відповіді.

Я практикую такі інтегровані зв'язки:

- Урок «Української мови» (теми « Науковий твір», «Твір-роздум», «Есе») з уроками «Літературне читання», «Природознавство», «Я у світі», «Основи здоров'я» Учні пишуть міні-проекти на вивчені теми. ;
- Курс за вибором «Елементи геометрії (теми «Види трикутників», Побудова кутів за допомогою транспортира») з уроком «Математики»;
- Урок «Природознавства» з уроком «Інформатики». Учні самостійно складають презентації на вивчені теми.

На уроці «Природознавства»

На уроці «Я у світі» (учні використовують слова «Я вважаю..., на мій погляд..., я думаю...»).

На уроці «Української мови»

Виховний захід на тему «Ми нація єдина»

На уроці «Математики».

Отже, якщо в процесі навчання використовувати різні способи інтеграції, а саме інтегровані уроки, інтегровані курси, інтегровані підручники з інтегрованими завданнями – то ефективність навчання молодших школярів значно підвищиться, оскільки учень сам у змозі обирати «опорні» знання з різних предметів під впливом попереднього навчання.

В цілому ж інтегроване навчання - один з найактивніших шляхів підвищення ефективності шкільного навчання.

Танцюра Анна Вячеславівна,
*вчитель початкових класів,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Малосмілянської загальноосвітньої школи I-II ступенів
Смілянської районної ради Черкаської області*

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК ОДНА ІЗ ФОРМ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність проблеми: Реформою української національної школи на її першому етапі реалізації, передбачається ускладнення змісту освіти, збільшується обсяг інформаційного матеріалу, але притому зменшується час для її засвоєння. Тому освіта сьогодення повинна розвиватися через системні знання, що полягають у формуванні цілісного та критичного мислення. Таким чином Державним стандартом початкової загальної освіти передбачається компетентнісний підхід до навчання.

Сучасному вчителю потрібно замінити стандартні уроки, на яких відбувалось лиш теоретичне засвоєння матеріалу, на компетентнісно орієнтовані уроки, спрямовані на цілісне сприйняття навчального матеріалу, формування системного мислення та позитивного емоційного ставлення до пізнання. Нині початкова школа втілює у практику таке поняття як інтеграція навчання, що представляє - собою встановлення міжпредметних зв'язків. Такий шлях конструювання уроку, дає можливість втілювати короточасні моменти із завданнями і запитаннями, пов'язаними з іншими предметами та має допоміжне значення для вивчення теми й сприяють глибшому сприйманню та осмисленню певного поняття.

Мета статті: довести ефективність втілення інтегрованих уроків в процес навчання учнів початкових класів.

Зважаючи на кількість інформації, яку повинен засвоїти учень під час уроку та її монотонний виклад, ми помічаємо, що школяр не може таким чином сприймати навчальний матеріал, тому потрібно поєднувати два-три навчальні предмети, що дасть можливість

активізувати навчально-пізнавальну діяльність дітей, стимулювати пізнавальний інтерес до навчання та встановлювати зв'язок предметних дисциплін з життям.

Метою інтегрованих уроків є об'єднання кількох навчальних предметів біля однієї теми; розкрити закономірності і зв'язки між навчальними дисциплінами; навчити дітей бачити цілісний світ та орієнтуватися в ньому. Такі уроки дають можливість на новому якісному рівні розвивати творче мислення молодших школярів, інтелект та емоційне почуття.

Аналіз змісту програми початкової школи, дає можливість зробити висновок, що всі предмети початкової ланки підлягають інтеграції.

Ефективністю проведення інтегрованого уроку, є постановка чіткої мети та відповідне планування, з використанням різноманітних методів і засобів навчання та викладання матеріалу.

Інтегрований урок вимагає від педагога ретельної підготовки, а саме:

- проаналізувати річне календарне планування;
- зіставити матеріали навчальних програм для виявлення можливих варіантів побудови інтегрованого уроку;
- обдумати та сформулювати загальні поняття, та час та їх вивчення;
- підібрати методи та форми для реалізації навчального матеріалу;
- визначити основні завдання уроку;
- раціональний розподіл навантаження дітей під час вивчення навчального матеріалу;
- підбір дидактичного матеріалу.

Приклад інтегрованого уроку з образотворчого мистецтва

Тема: Роль кольорів у зображенні персонажів.

Мета: формування в учнів *ключових компетентностей*:

- *уміння вчитися*: організовувати та контролювати свою навчальну діяльність; прагнення здобувати нові знання; самостійність у розв'язанні пізнавальних завдань.
- *громадянська компетентність*: засвоєння і дотримання учнем морально етичних норм;
- *загальнокультурну компетентність*: дотримуватися норм мовленнєвої культури, зв'язно висловлюватися в контексті змісту; бачити красу рідної природи;
- *інформаційно-комунікативну компетентність*: прагнення збагачувати словниковий запас;
- *здоров'язберезувальну компетентність*: усвідомлення здоров'я як вищої життєвої цінності;
- *соціальну компетентність*: продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, використовувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими;
- Формування в учнів *предметних компетентностей*: формувати вміння розміщувати зображення на горизонтально розташованому аркуші; пояснювати взаємозв'язок між кольором і настроєм, передавати його при створенні образу; удосконалювати вміння створювати зображення у нетрадиційній техніці пальчикового малювання; розвивати просторове уявлення, спостережливість.

Тип уроку – комбінований (з читанням, музикою та природознавством).

Матеріали та обладнання: аркуші паперу, гуаш, пензлик, стаканчик з водою, презентація «Мешканці підводного світу», аудіо запис «Марш Чорномора» з опери М.І.Глінки, відеомультвільм «Казка про рибака та рибку»

Хід уроку

I. Організаційний момент(1-2 хв)

II. Актуалізація опорних знань

Бесіда

- Розпочнемо наш урок з прослуховування мелодії (аудіо запис «Марш Чорномора» з опери М.І.Глінки)
- Що це за музичний твір? Як він називається?
- Хто такий Чорномор? Як ви можете його охарактеризувати?
- Який із звуків природи вам нагадує ця мелодія?
- Море, яке ви уявили, було тихим і спокійним?
- Якими лініями ви його зобразили?
- Якого кольору ви уявляєте море?
- Як в образотворчому мистецтві називаються картини, на яких зображене море? (Марини)
- Як називають художників, які малюють море? (Мариністи)

III. Повідомлення теми і мети уроку(1-2 хв)

- Сьогодні ми створимо морський пейзаж – марину. Працюватимемо у нетрадиційній техніці пальчикового малювання.

IV. Робота над темою уроку (10-15 хв)

Щоб море на ваших малюнках вийшло як справжнє, запрошую вас на екскурсію до підводного царства. (презентація «Мешканці підводного світу»)

- Який колір моря на зображених малюнках?
- Які мешканці моря зустрічалися?
- Які ще об'єкти ви помітили на морському дні?
- Хто може жити у морі?
- Відгадайте ребуси.
- Коли ви слухали оперу М.І.Глінки «Марш Чорномора», у вашій уяві виникали образи моря. Чи схожі вони з образами, які ми щойно переглянули у презентації? (Ні, на фото зображені сонячні, світлі пейзажі).
- Якби ви малювали підводний світ, то які відтінки використали? (світлі, різнобарвні)
- А якими кольорами ви малювали б Чорномора та пейзаж за ним?(темними) Чому?
- Пригадайте у якій ще казці О.С.Пушкіна зустрічаються мешканці моря. («Казка про рибака та рибку»).
- Перегляд відеомультфільму.
- Ми з вами визначили, що для зображення грізних, похмурих персонажів та пейзажів підходять темні, холодні кольори, а для приємних сонячних – світлі, теплі.
- Якою за характером вам видається Золота рибка? Вона добра чи зла? Поясніть. Яких відтінків буде море? Можливо ви хочете ще інших морських мешканців зобразити біля рибки?

V. Фізкультхвилинка

V I. Підготовка до практичної роботи

1. Ознайомлення з етапами виконання пальчикового малюнка
2. Поради казкового персонажа Барвика щодо роботи

V II. Практична робота (10-15 хв)

1. Самостійне виконання малюнка
2. Демонстрація, обговорення та виставка дитячих робіт

3. Прибирання робочих місць.

V III. Підсумок уроку (1-2 хв).

Під час проведення цього інтегрованого уроку ми здійснили зв'язок з музикою, а саме прослуховування опери М.І.Глінки «Марш Чорномора»,

з природознавством, вивчення морських мешканців, з читанням, робота з казкою О.С.Пушкіна «Про рибака та рибку», де охарактеризували персонажів. Таким чином наш урок став цікавим, різностороннім, що дало можливість підвести учнів до усвідомленої та емоційно пережитої потреби у міркувати і висловлювати свої думки на запропоновану тему. Отже навчально-виховна система початкової освіти поєднує процеси навчального пізнання і діяльності учня, а інтегрований підхід дає можливість враховувати цю особливість початкового етапу навчання. Відповідно інтегровані уроки дають відчутні результати у розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів, вносячи у звичайну систему новизну, знімаючи суворі кордони предметного викладання та допомагають учням сприймати важливі поняття, явища цілісного і водночас різнобічного.

Ященко Леся Вікторівна,

вчитель початкових класів

Шрамківської загальноосвітньої школи I-III ступенів

Драбівської районної ради

Черкаської області

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ускладнення змісту освіти, великий обсяг необхідної інформації та зменшення часу, відведеного на її засвоєння, є характерним для сучасного етапу розвитку початкової освіти. Знання, які учні здобувають у стінах школи повинні вмільо застосовувати у повсякденному житті, впливати на світогляд молодших школярів і впливати на подальшу сферу діяльності школярів. Поряд з гуманізацією та диференціацією, принцип інтеграції входить до основних принципів реформування сучасної освіти, компетентнісного підходу у навчанні та вихованні підростаючого покоління. Адже для сучасного наукового мислення є прагнення вивчати, розглядати та досліджувати об'єкти, явища не ізольовано, а у єдності.

«Завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним», - говорив Я.А.Каменський. Він вважав, що всі знання виростають з одного коріння – навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому і повинні вивчатися у зв'язках.

Позицію посилення технологічності навчання підтверджує точка зору Д.Б.Ельконіна: «В дійсності сьогодні необхідно не просто вдосконалювати зміст, форми, методи і засоби шкільного навчання, а потрібна докорінна зміна самої шкільної технології саме технології, а не техніки, розуміючи під першою внутрішню організацію програмового навчального матеріалу, який підлягає засвоєнню, принципів і способів побудови процесу опанування цього матеріалу».

Зазначеним вимогам відповідає інтегрований підхід щодо організації навчання в початковій школі. Інтеграція забезпечує злиття в одній темі елементів різних навчальних предметів їх зближення і поєднання за допомогою широкого міждисциплінарного підходу. Таке об'єднання спрямовується на збагачення учнями інформаційного змісту, сприймання,

уваги, розвитку мислення, почуттів учнів завдяки різноманіттю цікавого матеріалу. Інтегрований підхід у початковій школі створює сприятливі умови для формування цілісного образу світу, дає можливість для прояву творчості молодших школярів, бо такий вибір зумовлений різними дидактичними, розвивальними і виховними завданнями.

Застосування міжпредметної інтеграції в початковій школі може забезпечити перевантаження учнів, скорочення кількості навчальних годин, а решта годин використана для предметів розвивально-виховного циклу, створюються умови для задоволення базових потреб школярів в активності, розвитку індивідуальної особистості, створенню специфічного емоційного поля, надається можливість учневі самоутвердитися у найважливіших сферах життєдіяльності, формується світогляд, який має не нормативний, а особистісний характер. Інтегрований підхід є школою співпраці та взаємодії, що допомагає просуватися до спільної мети.

Інтеграція навчальних предметів забезпечує якісну освіту, конкурентоздатну, спроможну створити для молодших школярів умови для досягнення життєвої мети.

К.Д.Ушинський, інтегруючи письмо і читання, створив синтетичний метод навчання грамоти. В.О.Сухомлинський, проводячи «уроки мислення в природі», вчив дітей спостерігати, мислити, аналізувати, висловлювати власні думки, тобто розвивав основні види пізнавальної діяльності. Такі уроки – це стимулятори розумової діяльності учнів. Вони супроводжуються відкриттями, знахідками, а в ролі дослідників учні. Учитель на таких уроках розкриває свій творчий потенціал і виходить на новий рівень відносин з класом.

Інтеграція навчального змісту предметів та проведення таких уроків досить широкі і вимагають від учителя високого професіоналізму та ерудиції. Готуючись до такого уроку потрібно вміло синтезувати матеріал, щоб він був пов'язаний між собою, а учням було цікаво. Головне, щоб такий урок підпорядковувався головній меті. Учні на ньому повинні виявляти самостійність у навчальній і пізнавальній діяльності, а аналіз навчального матеріалу здійснюється засобами різних видів (дидактичного, логічного, психологічного, компонентного, виховного). Поєднання двох чи більше предметів на уроці виражають міжпредметну інтеграцію. Таке поєднання предметів має важливе моральне значення, формує світогляд школярів, позитивне ставлення їх до природи, суспільства, навколишнього світу, ставлення до оточуючих та самого себе. Знання, що отримують учні на інтегрованих уроках, набувають якості системності, узагальнюються уміння, посилюється світоглядна спрямованість інтересів учнів, критичне ставлення до обставин приймати зважені рішення, досягається всебічний розвиток особистості.

Інтеграція в початковій школі є одна з найперспективніших інновацій. Саме вона закладає нові умови діяльності учнів і вчителя, а це має великий вплив на ефективність сприймання ними навчального матеріалу, адже саме інтеграція дає можливість реконструювати фрагменти знань так, щоб витратити якомога менше часу, але опанувати з учнями значний за обсягом навчальний матеріал, досягти цілісності знань, надати можливість учням застосувати набуті знання з різних навчальних предметів у повсякденному житті, усувати дублювання у вивченні ряду питань.

Елементами змісту інтегрованих уроків є знання, уміння і навички – лінійні та пересічні; досвід творчої діяльності; досвід емоційно-ціннісного ставлення до дійсності – світу, суспільства, людини.

Інтегративна цілісність уроку потребує наявності однакового рівня спільності взаємодіючих елементів, спільної мети для всіх процесів взаємодії, спрямованої на досягнення кінцевого результату.

Як зазначає О.Савченко, інтеграція навчальних предметів дає можливість учителю разом із учнями опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, домогтися формування міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання у вивченні низки питань, досягти цілісності знань.

Дидактичні особливості інтеграції навчальних предметів в початковій школі чітко викладені у книзі О.Савченко «Дидактика початкової школи». На її думку інтегровані уроки можуть поділятися залежно від навчальних предметів, що інтегруються:

- урок рідної мови і мовлення з образотворчим мистецтвом;
- урок рідної мови і мовлення з природознавством;
- урок рідної мови і мовлення з художньою працею;
- * визначення мети уроку:
 - урок з автономними цілями;
 - урок з домінуючими та супровідними цілями;
- * місця проведення уроку:
 - уроки, що проводяться у класній кімнаті;
 - поза класом;
 - урок у залі, музеї, на виставці;
 - урок творчості серед природи;
 - комплексна форма (класна у поєднанні з позакласною);
- * тривалості уроку:
 - академічний урок;
 - спарений (два-три 45- чи 30-хвилинний уроки);
- * кількості інтегрованих уроків:
 - подвоєнні (інтегрування змісту двох навчальних предметів);
 - потроєнні (інтегрування змісту трьох навчальних предметів).

Інтегрований урок може будуватися в межах одного навчального предмета (внутрішньо предметна інтеграція), внаслідок інтегрованого змісту кількох навчальних дисциплін, залежно від умінь вчителя здійснити це інтегрування науково і методично правильно (міжпредметна інтеграція) або на змістовій основі інтегрованого курсу.

У своїй практиці на уроках я часто застосовую елементи інтеграції. Уроки читання поєдную з уроками музики. Вивчаючи творчість Т.Шевченка учні не лише читають його вірші, а й слухають твір, як пісню, якщо він покладений на музику, намагаємося проспівувати його твори. Уроки читання – з уроками української мови. У казках, оповіданнях відшуковуємо дієслова, іменники, прикметники, односкладові, трискладові слова, слова з апострофом, відшуковуємо різні речення за метою висловлювання тощо. Це допомагає мені зацікавити учнів у повторному перегляду твору, що покращує читання. Часто проводжу нестандартні уроки з використанням елементів інтеграції – урок-подорож, урок-казка. Такі уроки забезпечують активізацію пізнавальної діяльності, стимулюють інтерес до навчання, показують взаємозв'язок навчальних дисциплін, зв'язок з життям, оригінальність, розгляд предмета з кількох сторін, здійснюється розвивальне навчання молодших школярів.

Отже, міжпредметні зв'язки дають змогу поглиблювати вивчення матеріалу без додаткових затрат, реалізувати взаємну систематизовану узгодженість, стимулювати учнів до використання набутих знань у повсякденній практиці. Введення в педагогічну практику інтегрованих уроків здійснює перебудову процесу навчання. У такий спосіб частково вирішується існуюча у предметній системі суперечність між розрізненими предметними

знаннями учнів і необхідністю їх комплексного застосування на практиці, у трудовій діяльності та в житті людини.

Інтегрований урок – казка з математики у 3 класі

Математика та природознавство

Тема уроку. Розв'язування задач різних типів. Знаходження значень виразів.

Мета уроку. Формувати ключові компетентності:

Вміння вчитися – висловлювати власні думки, робити висновки, аналізувати, порівнювати, зіставляти.

Соціальну – вміння спілкуватися з друзями, вчителем.

Здоров'язбережувальну компетентність – ознайомлення з вправами для очей, спини, дихальна гімнастика. Ознайомлення з властивостями лікарських рослин.

Закріпити знання та вміння учнів розв'язувати приклади та задачі різних типів. Сприяти розвиткові мислення, пам'яті, сприймання, уваги.

Виховувати бережливе ставлення до лікарських рослин та свого здоров'я.

Обладнання: підручник М.Богдановича «Математика», презентація «Казкова країна» (лікарські рослини), математичні ребуси, перфокарти, роздатковий матеріал, мікрофон.

Хід уроку

1. Організаційна частина.

В нашій класі друзі всі: і я, і ви.

Підморгни́ть, тому хто справа,

Підморгни́ть, тому хто зліва

Ми одна родина.

Подаруймо посмішки, я вам,

А ви мені, побажаймо успіхів,

На урок собі.

2. Оголошення теми уроку.

(Запис на дошці. Учні читають хором)

3. Основна частина.

- Діти, на дошці зображені трикутники. У них заховалося слово. Вам потрібно розставити числа, що над ними, у порядку зростання і прочитати це слово.

- Сьогодні до нас на урок завітала казка. Ось послухайте.

В одній казковій країні жили квіти. Вони були ніжними, красивими, дружніми, ввічливими. Кожного дня дарували людям свою красу і цілющі властивості. Одного разу подув сильний вітер, насунули хмари і пішов рясний дощ. Зайчик, ховаючись від крапель дощу, забіг на квіткову галявину. Ніхто і подумати не міг, що на його спинці причепився маленький будячок. Пройшло небагато часу і він почав швидко зростати. Його колючки безжально кололи ніжне стебельце ромашки. Велика квітка будяка закривала сонячні проміння. Ромашка благала звільнити її, але будяк ріс все вище і вище. Тоді вона відправили SMSповідомлення по всій країні квітів. Друзі вирішили їй допомогти. Завдання будяка були занадто складними. Всі квіти плакали, кликали на допомогу. Їх прохання почули математичні феї і вирішили допомагати квітам виконувати ці завдання. На вирішення завдань запросили і нас з вами. Феї сказали: «Якщо ви допомагаєте людям лікувати хвороби, то чому б і їм не допомогти вам».

- Діти, давайте допоможемо квітам. Спочатку розгадаємо математичні ребуси і дізнаємося, що то за феї.

Старанність Увага Кмітливість Спостережливість Мислення Вдячність

Першою отримала повідомлення мати-й-мачуха. Вона росла майже поряд і любила ромашку, як мама. У народному лікуванні настої листків цієї рослини застосовують при сильних бронхітах, запалені легенів.

Мати- й мачуха просить допомогти виконати вправу «Мікрофон». Допомогати нам буде **фея Мислення**.

Вправа «Мікрофон»

- Давайте пригадаємо назви чисел та властивості арифметичних дій.

1. Як називають числа при множенні?
2. Як називають числа при діленні?
3. Яку дію виконуємо, щоб збільшити число у кілька разів?
4. Яку дію виконуємо, щоб зменшити число у кілька разів?
5. Яку дію виконуємо, щоб знайти невідомий множник?
6. Яку дію виконуємо, щоб знайти невідоме ділене?

- Молодці, ви виконали це завдання. Подивіться на екран. Можливо ви зустрічали цю рослину (*на екрані фото обліпихи*). Це обліпиха. Її називають Королевою здоров'я. Маленькі помаранчеві ягідки мають кислуватий смак, містять в собі безліч корисних мікроелементів та вітамінів. З ягід готують соки, масло, настої, які допомагають при лікуванні підвищеного тиску, при хворобах шлунку.

Завдання обліпихи – це математичні ланцюжки на її ягідках. Нам продовжує допомагати **фея Мислення**.

- Ягоди обліпихи у замороженому вигляді зберігають свої цілющі властивості лише 6 місяців.
- А ось висушені листки, кору та гілки обліпихи рекомендують зберігати лише 2 роки.

Каліграфічна хвилинка.

Запишіть каліграфічно у зошит цифру 6 шість разів, а цифру 2 чотири рази.

- Щоб дізнатися, які ще рослини допомагали ромашці потрібно розгадати загадку.

Гарні квіти біля хати

Навесні садила мати.

Чорнобріві – чорноброві

Квітнуть в тиші вечоровій (*Чорнобrivці*)

- Чорнобrivці цвітуть до перших заморозків. Мабуть, мало хто знає про їх лікувальні властивості. Запах від квітів чорнобrivців заспокоює нервову систему, знімає стрес, вони допомагають відновити шкіру після ран та опіків. У народі їх ще називають братики та сестрички.

Будячок підготував їм завдання, яке потрібно виконати в парах.

Допомагатиме вам **фея Увага**.

Робота в парах.

- У кожного з вас на парті лежать картки із завданнями. Замість геометричної фігури ви повинні підібрати число, щоб рівності були правильними. Виконуючи це завдання, ви повинні бути дуже уважними.

$$. 8 = 56$$

$$72 : = 9$$

$$: 8 = 2$$

$$4 . = 32$$

Перевірка виконаних завдань.

- Діти, чи сподобалося вам працювати у парах. Продовжимо цю роботу і виконаємо ще одне завдання. На парті ви бачите червоні кружечки із числами та літерами під ними. Я буду читати завдання, а ви рахуєте і кладете по порядку кружечки з правильними відповідями. Після цього ми прочитаємо слово, що там сховалося.

1. Число 3 збільшити у 6 разів.
2. Число 6 збільшити у 4 рази.
3. Число 45 зменшити у 9 разів.
4. Число 9 збільшити у 9 разів.
5. Число 35 зменшити у 5 разів.
6. Число 8 збільшити у 7 разів.

- Прочитайте слово (*Калина*).

- Калина була найкращою подружкою ромашки і не могла залишити її у біді. Чай з калини зміцнює імунітет, допомагає при простудних захворюваннях, настої з калини припиняють кровотечі, адже колючки будяка впиналися у ніжне стебельце квітки. Калина дуже поспішала на допомогу і розгубила свої ягідки

- Перед вами таблиця з геометричними фігурами. Покладіть руки на коліна і очима поррахуйте всі червоні кружечки.

- Виконувати наступне завдання допоможе нам **фея Старанність**.

Робота за підручником.

- Продовжимо збирати ягідки калини і попрацюємо самостійно над коловими прикладами за підручником (ст.42, №293)

Перевірка виконаних прикладів «ланцюжком».

Фізкультхвилинка (Під музичний супровід учні виконують за вчителем вправи для очей, спини, дихальну гімнастику).

- Всі квіти королівства дуже поспішали до ромашки, при цьому минаючи подорожника, що ріс край дороги. Він чув, я вони промовляли прислів'я:

Друзі пізнаються в біді.

Дружба та братство – найбільше багатство.

Людина без друзів – що дерево без коріння.

Як прийде туга – пізнаєш друга.

- Вирішив і подорожник приєднатися. Адже саме він мав властивість знімати запалення, біль, затягувати рани.

Подорожнику було завдання попрацювати над задачами. Він покликав на допомогу **фею Кмітливість**.

Робота за підручником.

Розв'язування задачі №291, ст.41 – колективно; №290 – самостійно.

Перевірка виконаних завдань

Веселі задачі (усно)

1. Сорочка вісім буряків

По вісім несли їжаки!

Рахувало все село,

Скільки їжаків було? (6)

2. Прийшли до крамниці 4 жуки.

Купили на ніжки собі чобітки.

Ніжок по 6, як відомо в жуків

Скільки потрібно всього чобітків? (24)

3. Дев'ять кіз побігли в ліс.

Скільки разом ніг у кіз? (36)

4. Скільки ніжок у 4 кішок? (16)

- Поки ми з вами розв'язували веселі задачі, до ромашки прилетіли метелики, щоб посмакувати нектаром, але злий будячок наказав їм розв'язати задачі. Метелики їх розв'язали, а от чи правильно нам потрібно це з'ясувати.

У кожного учня перфокарта у вигляді малюнка метелика. На зворотній стороні умова та розв'язок до задачі. Учні повинні перевірити та виправити помилки.

- Подивіться на екран. Це – конвалія. Настої з конвалії допомагають при серцевих захворюваннях та при розвитку інтелектуальних здібностей.

Конвалія і собі покликала **фею Спостережливість**.

Робота з геометричним матеріалом (назвати геометричні фігури квітки та порахувати кількість трикутників).

Гра «Так чи ні?» (якщо учні погоджуються з відповіддю, то кивають Так, а якщо Ні, то навпаки).

1. У лузі 6 ромашок. У кожній по 8 пелюсток. Всього 48 пелюсток. Так чи ні?
2. Якщо до одного тижня додати 3 дні, то буде разом 10 днів. Так чи ні?
3. Щоб розлити 64 л соку по 8 л у бідон, потрібно 9 бідонів. Так чи ні?
4. На галявині на 7 квітах сиділо по 4 метелики . Всього 32 метелики. Так чи ні?

- Наш будячок засумував, адже ми всі його завдання виконали. Він чекав з великим нетерпінням, щоб на квіткову галявину забіг зайчик і знову причепитися до його шерсті. Так і сталось, як гадалось. Наш будячок мандрував із зайчиком по лісу і шукав собі нового місця для проростання.

- Ромашка звільнила своє стебельце, квіти, листочки. З допомогою феї Вдячності вона дякувала всім квітам королівства. Дякувала вона і вам, діти.

- Ромашка обов'язково вам віддячить, адже вона має цілющі властивості. Її використовують при колітах, при зубних болях, при сильних кровотечах.

Вона попросила математичних фей приходити до нас на уроки і допомагати виконувати складні завдання.

- Діти, як одним словом можна назвати всі рослини, які сьогодні допомагали ромашці? (*Лікарські рослини*).

Давайте пригадаємо їх. Складання **асоціативного куща**.

Перегляд відеоролика про лікарські рослини.

4. Підсумок уроку.

- Ось і закінчився наш незвичайний урок. Які завдання вам сподобалися найбільше? Які завдання виконувати було важко? Цілющі властивості якої рослини ви запам'ятали найбільше?

Життя вам – довгого,
Здоров'я – доброго,
Щастя – безхмарного,
Настрою – гарного!

Тищенко Людмила Володимирівна,
*вчитель початкових класів,
учитель-методист
Монастирищенської загальноосвітньої школи
I-III ступенів №2
Монастирищенської районної ради
Черкаської області*

**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ
ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ**

Один із напрямків методичного оновлення уроків в початкових класах – проведення їх на основі інтеграції навчального матеріалу з декількох предметів, об'єднаних навколо однієї теми. Цей підхід сприяє інформаційному й емоційному збагаченню сприймання, мислення та почуттів учнів завдяки залученню цікавого взаємопов'язаного матеріалу, що дає змогу всебічно пізнати якість нове явище, поняття, досягти цілісності знань.

Основою інтегрованого уроку є певним чином зінтегрований зміст. Інтеграція (від латинського *integratio* – відновлення, поновлення шкільного змісту може бути повною або частковою. Цікаво, що характерною (ознакою) рисою початкової школи більшості закордонних країн є навчання за інтегрованими курсами. Так, читання, письмо, усне мовлення об'єднані в «мистецтво мовлення», відомості з географії, історії, громадянства – у суспільство, відомості з фізики, хімії, біології, астрономії – у природознавство. Досвід проведення інтегрованих уроків засвідчує, що їх методика потребує дуже високого професіоналізму та ерудиції вчителів.

Деякі методисти схильні вважати, що інтеграція – зовсім не нове явище у вітчизняній початковій школі, адже ще К. Д. Ушинському шляхом інтеграції письма й читання вдалося створити аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.

Інтеграцію було взято за основу комплексних програм, які склалися у 1920-х роках. Побудовані на основі широкої міждисциплінарної інтеграції, вони, на жаль, виявилися непродуктивними для навчання й розвитку учнів, бо не давали систематичних, ґрунтовних знань і вмінь.

Блискучим прикладом проведення інтегрованих уроків був досвід В. О. Сухомлинського, його «уроки мислення в природі», які він проводив у Павлівській середній школі для 6-річних дітей. Це, один з найбільш вдалих прикладів інтеграції – інтеграції основних видів пізнавальної діяльності (спостереження, мислення, мовлення) з метою навчання, виховання й розвитку дітей 6-7 років. У наш час ідея інтеграції змісту та форм навчання приваблює багатьох учених і вчителів-практиків. (Н. Бібік, В. Ільченко, С. Якименко).

У початкових класах проводяться інтегровані уроки за програмами з таких предметів: природознавство, мистецтво, громадянство («Я у світі»), довідки, основи здоров'я, художня праця, музика і рух та інші. Крім того, у деяких школах у варіативному компоненті введено інтегровані уроки логіки, розвитку творчих здібностей, християнської етики, художньої культури, краєзнавства.

Чим же відрізняються уроки інтегрованого змісту від використання міжпредметних зв'язків?

По-перше, це різні дидактичні поняття. Міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших предметів. Ці завдання мають допоміжне значення. Це окремі короточасні елементи уроку, які впливають на глибше сприйняття й осмислення понять, що вивчаються. Якщо ж учитель проводить урок на якому зінтегровано зміст із різних предметів (наприклад: крім української мови є читання, музика, елементи математики, «Основи здоров'я», «Природознавство»), то учні включаються в різні види сприймання, мислення, мовлення, щоб у їхній свідомості та уяві виник якийсь певний образ, певні дії, пов'язані з темою уроку. Такий урок можна вважати інтегрованим.

Особливість інтегрованого уроку в тому, що тут поєднуються блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі.

Тому, на мою думку, вчителя з 32-річним стажем, «вчителя методиста», який багато років працює над темою інтеграції, побудовою «народженням» інтегрованих уроків, уроків веселих, радісних і водночас багатопізнавальних, дуже важливо чітко *визначити основну мету інтегрованого уроку, те, як він* сприятиме цілісності навчання, формуванню знань на якісному рівні. Недарма вчені вважають, що *метою інтегрованих уроків є створення передумов* для різнобічного розгляду учнями певного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, збудження уяви, позитивного емоційного ставлення до пізнання.

Аналіз чинних програм для 4-річної школи розкривають широкі можливості для інтеграції навчального матеріалу з багатьох предметів.

Що ж до їх кількості, то тут однозначної відповіді бути не може. Все залежить від уміння вчителя синтезувати матеріали, які об'єктивно пов'язані між собою, і провести інтегрований урок без перевантаження дітей враженнями, щоб він підпорядковувався основній меті, а не був мозаїкою окремих картин.

Тому бажано заздалегіть, хоча б на півріччя, проаналізувати календарне планування, порівняти матеріал різних предметів, визнати теми, близькі за змістом або метою вивчення. Адже до проведення інтегрованих уроків готуватися потрібно не лише вчителю, а й учням.

Для сучасного етапу розвитку української національної школи характерним є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації та зменшення часу, відведеного для її засвоєння, а також формування у дітей цілісної картини світу. Пошуки шляхів удосконалення системи освіти у початковій школі привели до відродження такого методичного явища, як інтеграція навчання, яке поступово переходить сьогодні з дискусії в практику.

І я одна з тих вчителів, які з великим бажанням і зацікавленістю працюють над вивченням змісту і форм інтеграції. В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та диференціації, за кордоном розробляється і впроваджується безліч освітніх технологій, що базуються на інтегративних підходах. Про те питання, що таке інтегрований урок залишається суперечливим; проблема впровадження інтегрованих занять у початковій школі мало досліджена; принцип інтеграції недостатньо відображений у чинних підручниках, а учителі, не маючи чіткої системи методичних рекомендацій, вимушені розв'язувати вказані проблеми на емпіричному рівні, тому я свідомо вирішила працювати над проблемою **„Інтегрований урок як засіб формування творчого мислення в молодших школярів”**.

На мою думку, інтегровані уроки ставлять за мету „об'єднати” споріднений матеріал кількох навчальних дисциплін навколо однієї теми;

- розкрити загальні закономірності предметів, явищ, що відображаються у відповідних навчальних дисциплінах;

- навчити дітей бачити світ цілісним та вільно орієнтуватися в ньому. Такі уроки ґрунтуються на міцних міжпредметних зв'язках, що дає можливість розвивати на новому якісному рівні творче мислення, інтелект та емоційні образні почуття дітей молодшого шкільного віку.

Які шкільні дисципліни можуть бути зінтегровані? На мою думку, варіанти інтегрованих уроків можуть бути різноманітними. Це можуть бути не лише 2 зінтегровані уроки, але й навіть 3, 4, 5 предметів на одному або на декількох уроках. Головне, про що не потрібно забувати, що в основі інтегрованих уроків повинна бути близькість змісту провідних тем різних предметів та їх логічний взаємозв'язок.

Більшість моїх уроків інтегровані. Я їм придумую назви, які самі про себе свідчать: Урок-зустріч «З мудрою чарівною книжкою» (1 клас), «Математична подорож з першими весняними квітами» (2 клас), «Здорова математика» (3 клас), «Математика мовою зимуючих птахів» (3 клас), «Зимова подорож з українською мовою та математикою» (4 клас), «Незвичайний друг прикметник» (4 клас), «Весняна подорож на лісову галявину знань» (4 клас) та інші.

Наприклад, мій урок під назвою „Здорова математика” /3 клас/ поєднує такі предмети як „Математика”, „Основи здоров'я”, „Я і Україна”, „Українська мова”, „Музика”. Інтегрований урок – це здебільшого урок повторення та узагальнення вивченого матеріалу. На цьому уроці діти виконують математичні вправи і задачі на засвоєння таблиці множення числа 9, розв'язують рівняння; при чому більшість математичних завдань була запропонована дітям у вигляді алгоритму, тобто закодовані завдання. Основний „герой уроку” „Хлопчик-Здоровчик” який завітав на урок зі своїм „Портфелем порад”. Всі його

поради спрямовані на збереження здоров'я дитини. Кожна порада схована в математичному завданні алгоритмічного змісту.

Урок „Математика мовою зимуючих птахів” (3 клас) в якому переплітаються різні математичні завдання із знаннями про зимуючих птахів.

Урок „Математична подорож з першими весняними квітами” (2 клас). На цьому уроці ніби присутній подих весни, запах перших весняних квітів: підсніжників, рясту, конвалій...

Працюючи над проблемою інтегрованих уроків можна виділити фактори, що сприяють активній розумовій діяльності в процесі інтегрування навчальних предметів:

- прийняття сполучення предметів для інтеграції;
- ретельний відбір змісту матеріалів, методів, прийомів, враховуючи вікові особливості дітей та рівень підготовленості класу;
- адекватність дій учителя та його вихованців.

На мою думку, інтегрований урок вимагає від нас, педагогів, ретельної підготовки, професійної майстерності та натхнення особистісного спілкування. Хочеться, щоб даний урок був єдиним цілим ланцюжком, який пов'язує кілька предметів.

Отже, підготовка до проведення інтегрованого уроку містить:

- аналіз річного календарного планування;
- зіставлення матеріалу навчальних програм з предметів для виявлення можливих варіантів побудови інтегрованих уроків;
- обдумування та формулювання загальних понять, узгодження часу їх вивчення;
- вибір форм та методів реалізації навчального матеріалу, планування тематики, „конструювання” заняття;
- визначення завдань уроку;
- ретельний вибір оптимального навантаження учнів різноманітними видами діяльності під час уроку;
- добір цікавого дітям і яскравого унаочнення.

Інтегрований урок розв'язує невелику кількість завдань та їх сукупність. Тому найбільш відповідальним етапом підготовки до інтегрованого уроку вважаю визначення його завдань. З огляду на це, справедливим буде виділення навчальної, розвивальної та виховної мети до кожного з інтегрованих предметів.

Можливості до інтеграції навчання здебільшого залежать від нашого бажання, інтересу і вміння синтезувати відповідний зміст різних дисциплін, що справді органічно пов'язаний між собою.

Я дуже люблю інтегровані уроки, як одну з нестандартних форм організації навчальної діяльності, яка „відрізняється чіткістю, компактністю, стислістю, логічною взаємообумовленістю навчального матеріалу на кожному етапі заняття, великою інформативною місткістю тематичної інформації, що використовується на уроці.

Наведу приклад одного із своїх інтегрованих уроків під назвою «Подорож на весняну галявину знань» (4 клас)

Інтегрований урок з використанням мультимедійних технологій.

Тема. Неозначена форма дієслова. Зустріч з весняними квітами.

Через весь урок ніби тоненькою ниточкою проходить зв'язок між темою уроку (неозначеною формою дієслова і приходом весни). Чудовий світ природи нас вабить, закликає:

- зупиніться,
- прислухайтесь,
- придивіться!

Хто з вас хотів би на весні помандрувати?

- Певно, що всі! (додаток 1)

Цікавою була робота дослідників («Гра довідкове бюро»), які вивчали історію виникнення назви першого місяця весни Березня (Природознавство).

А конкурс «Поетичний», вірш Наталі Забіли «Пригріва весняне сонце»?

Скільки бажаючих хотіли позмагатись у виразному й інтонаційному читанні вірша.

Море чарівних посмішок і радісних оченят я побачила у своїх вихованців під час інсценізації «Весняної казочки» (зустріч з Весною). (Літературне читання).

З великим захопленням, ніби легенько ступаючи по стежках весняного лісу, діти склали і розв'язували задачу про перші лісові квіти, використовуючи метод «Прес». Потім працюючи над завданням алгоритмічного змісту «Яка квітка є королевою весняних квітів», діти ще й почули легенди про перші квіти весни: конвалію, ряс та квітку мого дитинства – сон-траву, а саме головне, дізналися про цінні лікарські властивості цих рослин. (Основи здоров'я, природознавство).

А ось і рубрика весняної подорожі «Пора обідати». Діти виконують гру-завдання «Хто є королем української національної кухні» (це слово борщ).

А щоб дізнатися скільки рецептів борщу є в Україні, кожна команда, змагаючись в швидкості, розв'язує рівняння. Вчитель розповідає про правильне харчування, про користь перших блюд та про властивості часнику, сала, з яким споживають борщ.

А як же обідати і не знати як приготувати борщ, (приготуємо його, використовуючи при цьому тільки дієслова неозначеної форми). Діти викрикують слова: помити, набрати, налити, закип'ятити, порізати, нашинкувати, посолити, поперчити, зварити, скуштувати... Назвали більше 30 слів. (Математика, українська мова)

Кульмінацією уроку було складання асоціативного куща під назвою «Берізка побажань» (Що ми побажаємо всім людям планети Земля одним словом – дієсловом неозначеної форми). На гілочки берізки діти прикріплюють свої слова: любити, радіти, працювати, дружити, допомагати, працювати, трудитись, вчитись, піклуватись, веселитись, миритись і берегти...

Отже, змістовні і цілеспрямовані уроки вносять у звичну систему уроків привабливу для учнів новизну, розширяють межі предметного викладання, а найголовніше – інтеграція змісту й організаційних форм допомагає дітям сприймати важливі поняття, явища цілісно й водночас різнобічно.

Бень Неля Василівна,

вчитель початкових класів I кв. категорії

*Уманської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 5
ім. В. І. Чуйкова Уманської міської ради Черкаської області*

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА ШЛЯХОМ ІНТЕГРАЦІЇ

Вступ

Інтеграція освітнього процесу, взаємозв'язок і проникнення однієї галузі знань в іншу, переплетення освітніх завдань знаходить своє вирішення у проведенні інтегрованих уроків. Адже, неможливо пізнавати навколишній світ без вивчення, сприйняття і урахування всіх взаємозв'язків між його елементами для створення суцільної картини. Так і в навчанні, вивчаючи, наприклад, рідну мову, не можна не розглянути питання історії рідного краю, культури народу, його традицій, таким чином у предмет «Українська мова» проникає «Я у світі».

Виховання громадянина, патріота своєї Батьківщини, людини з чітко окресленою національною ідентифікацією, свідомою громадянською позицією – таким є завдання освітньо-виховної системи на сьогодні. А наше сьогодні – це, нажаль, часи, коли під загрозою стоїть цілісність, суверенність і незалежність нашої України. І від того, якими громадянами будуть сьогоднішні учні в майбутньому, залежить майбутнє країни.

Виконання окреслених завдань у кожній окремо взятій школі, окремому класі, здійснюється щодня, можливо, непомітно, але поступово: при виконанні вправи з української мови, текст якої знайомить із давніми традиціями і звичаями нашого народу; через тексти з літературного читання, що переносять дітей у вир козацьких звитяг, їхніх героїчних перемог

над загарбниками та поневолювачами рідного краю; у ніжних і мелодійних народних піснях, в яких вся історія життя і переживань, як цілого народу, так і окремо взятої людини; при кропіткій роботі учнів над виготовленням символів України різними техніками на уроці трудового навчання, і просто у розмові з дітьми про добрі справи, що ми в силі зробити сьогодні, написавши лист зі словами вдячності воїну АТО, зібравши і відправивши теплі речі і медикаменти для переселенців та воїнів АТО. І ми не просто розмовляємо про це, ми це робимо щодня, крок за кроком, непомітно, без натиску, добровільно, з чистою дитячою щирою любов'ю до рідної землі, предків, батьків і всього того, що називаємо Батьківщина.

Громадянське, патріотичне виховання учнів сьогодні не зводиться до механічного виконання приписів, розпоряджень і чіткого проведення системи заходів по формуванню громадянської компетентності. На сьогодні бути патріотом України, свідомим громадянином – це щире прагнення дітей, тому що це їхні батьки, брати, родичі чи знайомі воюють в АТО, це частина дітей були переселені з окупованих територій і на власні очі бачили жахи війни. Тому хочеться вірити, що ці діти виростуть свідомими патріотами, гідними громадянами України, і вони чітко знатимуть історію своєї держави, хто вони і ким були їхні предки.

Як практично це зробити? Наприклад, на уроці української мови інтегрованого з уроком «Я у світі».

Предмет. Українська мова.

Клас 4.

Тема. Закріплення знань про однорідні члени речення.

Мета:

1) формування ключових компетентностей – вміння вчитися (організувати своє робоче місце, орієнтуватися в часі та березти його, визначати мету, планувати свої дії, добирати засоби досягнення мети, доводити роботу до кінця); загальнокультурної компетентності (оволодіння досягненнями культури, народних традицій, вміння будувати взаємні стосунки на партнерській, толерантній основі); здоров'язбережувальної компетентності (взаємозв'язок організму з природним та соціальним оточенням, удосконалення фізичної, соціальної та духовної складових здоров'я, дбайливе ставлення до свого здоров'я); громадянської компетентності (усвідомлення своєї належності до етносоціального й соціально-культурного середовища, здатність екологічно мислити); соціальної компетентності (продуктивно співпрацювати у групі, використовувати різні ролі, проявляти ініціативу, досягати консенсусу, уміти брати на себе відповідальність); компетентність з ІКТ (вміння використовувати інформацію з різних джерел, користуватися довідковою літературою).

2) формування предметних компетентностей – закріпити набуті знання про однорідні члени речення, розділові знаки при однорідних членах речення, вправляти в правильному інтонуванні речень з однорідними членами; розвивати зв'язне мовлення молодших школярів, розвивати спостережливість, увагу, уяву, мислення; виробляти навички грамотного письма: виховувати почуття громадянської належності до українського народу та дбайливе ставлення до народних традицій та оберегів.

Тип уроку: урок узагальнення та систематизації навчального матеріалу.

Особливості проведення уроку: використання інтерактивних форм роботи, роботи в групах.

Обладнання: малюнки із зображенням українських народних оберегів, презентація, силуетні зображення українського віночка, картки із завданням, тлумачний та етимологічний словники.

Список використаної літератури:

- Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України: Програми для загальноосвітніх навчальних закладів із вивченням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012
- Неживий О. І., Ужченко В.Д. Дидактичний матеріал з народознавства на уроках української мови.- 2-ге вид.-К.: Освіта, 1995. – 287 с.

- Дмитренко, М. Береза – давній оберіг [Текст] / М. Дмитренко // Слово Просвіти. – 2008. – 31 січ. – 6 лют. – С. 13.
- Кукушкіна, М. О. Рослини – символи та обереги [Текст] / М. О. Кукушкіна // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2012. – № 12. – С. 39-42. – (Основа).
- Латченко, Л. Лелека – наш оберіг? [Текст] / Л. Латченко // Юний натураліст. – 2010. – № 9. – С. 9.
- Скрипник, Г. Вишита сорочка аж до поясочка [Текст] / Г. Скрипник // Шкільна бібліотека. – 2013. – № 9-10. – С. 99.
- Яцюк, С. В. Тварини – символи та обереги [Текст] / С. В. Яцюк // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2013. – № 6. – С. 34-37. – (Основа).

ХІД УРОКУ

I. Організація класу.

II. Актуалізація опорних знань

Вправа «Впізнай з першої строфи»

Прослухайте вірш. Визначте автора. Визначте власні назви.

Вчитель читає вірш.

Сонце заходить, гори чорніють,
пташечка тихне, поле німіє,
радіють люди, що одпочинуть,
а я дивлюся і серцем лину
в темний садочок на Україну. (Тарас Шевченко)

Вправа «Скажи своє речення про поета» (вправа «Мікрофон»)

Учні один за одним, не повторюючись, висловлюють свою думку оформивши її стисло в одне речення, де відображаються відомості про творчий і життєвий шлях поета, про значення цієї людини в становленні українського народу.

Каліграфічна хвилинка

У у ук на ськ об

- Запишіть власний іменник з вірша Т. Г. Шевченка. Доберіть і запишіть спільнокореневі слова, виділіть корінь.

Україна, український, українець, українка.

- В наступній стрічці каліграфічної хвилинки запишіть слово оберіг, та доберіть спільнокореневі до нього слова, виділіть корінь.

Оберіг, оберігати, берегти...

Оберіг, походить від слова оберігати, захищати, берегти, а тому так називається. Оберіг захищає рідний дім, нашу оселю від злих духів, від біди, від злодіїв, від напасті, від блискавки та інших природних негараздів.

*** **Завдання.** Зробити звуковий аналіз слова *український*.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку.

Сьогодні на уроці ми познайомимось ближче з Берегинєю українського народу, його скарбами та надбаннями, зануримося в глибини українських народних традицій. Але разом з тим, ми маємо урок української мови і підсумуємо свої знання з теми «Однорідні члени речення».

IV. Узагальнення і систематизація знань.

Вправа «Скриня» (слайд презентації супроводжується короткою розповіддю)

Берегиня є господинею на сьогоднішньому уроці. Познайомимось з нею ближче. Вона завітала до нас не з пустими руками, а маємо від неї старовинну скриню.

- Ви бачили справжню скриню?

Таку, до якої очі розбігаються, в яку хочеться пірнути, мов у барвисте літо?. Тепер таке добро у сучасній хаті зустрінеш рідко. Хіба що у бабусі, а то і зовсім, лише у музеї.

Чого тільки не було в тій скрині? Святковий одяг, рядна, подушки, сорочки, намиста. До скрині ховали «спомини про дівування», скарби надбані за самостійного господарювання, рушники, сорочки, скатертини святкові та на «щодень»...

- А наша скриня незвичайна. Адже ми, вивчаючи розділ про однорідні члени речення надбали теж немало знань і вмінь. Тож перевіримо, які ми господарі.

(У скрині – запитання. Учні вибирають одне за одним і дають відповідь на питання)

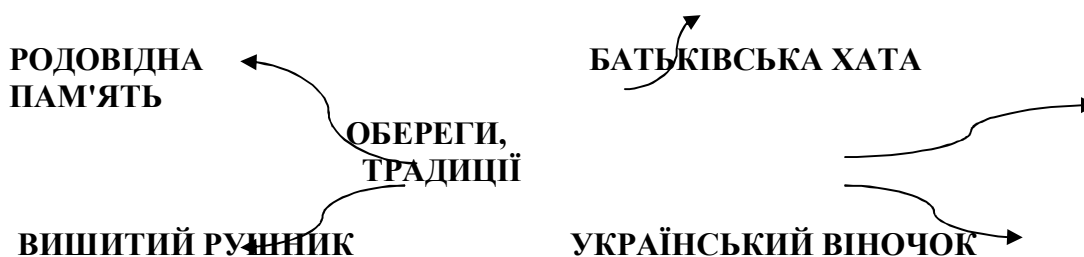
Питання:

- Що таке однорідні члени речення?
- Чи впливають сполучники на розділові знаки при однорідних членах речення? Як?
- Коли між однорідними членами речення ставимо кому?
- Коли кому не ставимо?
- Чи залежать однорідні члени речення одне від одного?
- Що можуть мати при собі однорідні члени речення?
- Наведи приклад речення з однорідними членами.

Скарбничка українських оберегів та символів

- На магнітній дошці – зображено напис «Обереги та традиції», від якого розбігаються різнокольорові доріжки з написом та зображенням цих оберегів (або на слайді).
- Впродовж уроку учні знайомляться з оберегами та пов'язаними з ними народними традиціями. Обереги з яким знайомство відбулося відмічаються малюнками.

СКРИНЯ

Вправа «Родовідна пам'ять».

(Вчитель тримає клубочок ниток).

Клубок символізує ниточку покоління, що тягнеться з сивої давнини і передається з покоління до покоління, а разом з цим передається досвід набутий впродовж віків, бачення світу, вірування, традиції, обереги.

Батьківська хата, бабусина вишиванка, незамулена батьківська криниця, старі жорна, що годували в тяжкі лихоліття – усе це наша родовідна пам'ять, наші національні символи, обереги наші. Вишитий рушник, вишита сорочка, писанка, лялька, віночок, калина, верба, лелека – без них важко уявити нашу Україну. Саме з оберегів починається для кожного Батьківщина.

Завдання

Прочитати вірш. Списати, підкреслити однорідні члени речення, пояснити вживання розділових знаків. Вказати головними чи другорядними членами речення вони є

Обереги мої українські, –
Ви прийшли з давнини в майбуття.
Рушники й сорочки материнські
Поруч з нами ідуть у життя.
Нам любов'ю серця зігрівають –
Доброта й тепло в них завжди.
Вони святість і відданість мають,
Захищають від лиха й біди.

Перевірка фронтально. Учні роблять висновок, що однорідні члени речення можуть бути як головними так і другорядними, пояснюють вживання розділових знаків.

Фізкультхвилинка для очей

Вправа «Батьківська хата»

Почнемо ми уже з самої назви дому, який має стільки синонімів. А яких назвіть? (хата, дім, квартира, будинок, оселя, домівка, помешкання, світлиця, світлина, дах над головою, отчий дім). Якщо не всі слова згадали, то в цьому допоможе наступне завдання.

Уже в цих словах відбивається любовне ставлення нашого народу до своєї рідної домівки, до отчого порогу, з якого починається велика дорога кожної людини у білий світ.

Завдання

Прочитати текст (роздрукований для кожного учня і розміщений на слайді). Визначити тему і мету тексту (усно), дібрати заголовок (письмово). Знайти однорідні члени речення, пояснити вживання розділових знаків.

Виписати в стовпчик синоніми до слова хата. До кожного з синонімів дібрати однорідні означення (прикметники) і записати їх навпроти кожного слова.

***** Додаткове завдання**

На вибір з одним із синонімів та його ознаками скласти речення, де б означення виступали другорядними однорідними членами речення.

Текст

Для *хати* вибирали живописне місце на підвищенні, але біля води, з багатими угіддями, зручне для оборони від ворогів, яких вистачало в усі часи. *Дім* будували швидко, до холодів, щоб у ньому не було сирості. І вже тут були свої звичаї, які повинні були вберегти нову *оселю* від злих духів, ворогів та злиднів. Тому верхні частини *домівки* завершували різьбленим силуетом кінської голови — це від «злих духів». Під кути *помешкання*, під час закладання фундаменту, клали гроші, шматки хліба або зерна — це, щоб ніколи в хаті злидні не водилися, а хазяї були багаті.

Звучить запис пісні «Хата моя, біла хата».

По виконанню завдання на дошці під написом з'являється малюнок української хати.

Фізкультхвилинка

Вправа «Вишитий рушник»

Розповідь вчителя супроводжується показом слайдів

Рушники... Рушники... Найсвятіший оберіг, який і до сьогодні живе, діє, допомагає добрим людям у житті. Він і донині зберігся чи не в кожній оселі і дуже добре, що набуває ця традиція все нової сили.

Рушники завжди захищали отчий дім і все, що в ньому було. Рушники вішали над святими образами, які колись були у кожній хаті. Рушники вішали над фотокартками рідних, які завжди були за склом у рамочці, — це для того, щоб вони оберігали цих людей від злої долі. Рушники були над вікнами, бо вишивка на його кінцях не пускала в дім чорні сили, рушники були над дверима, щоб через них не зайшов злий дух.

Завдання «Рушник твоєї родини»

Учитель показує дітям чисте полотно і каже: «Це рушник родини кожного учня нашого класу. Щоб його побачити, необхідно напружити свою пам'ять, згадати орнаменти і кольори свого родинного вишитого рушника. Той кому я передаю полотно, розповідає, що на ньому зображено. За моїм сигналом він передає рушник іншому учневі і так далі. Обов'язковою умовою є вживання у описі однорідних членів речення». Завдання вчителя – відзначити оригінальні описи, заохочувати до творчості.

Учні слухають опис і називають вжиті однорідні члени речення. Роблять висновок, що однорідні члени речення збагачують наше мовлення, надають мовленню соковитості, барвистості, як кольори і орнаменти українському рушнику. Після виконання завдання на дошці з'являється малюнок вишитого рушника.

Звучить пісня «Два кольори»

Вправа «Український віночок»

Робота в парах

На кожній парті лежить один схематичний малюнок українського віночка (не кольоровий).

Завдання. Кожна пара має «розмалювати віночок словами». Поки вчитель (або підготовлений учень) читає текст, один учень на схематичному зображенні квітів підписує їх назви, а другий – на стрічках - назви кольорів у певному порядку. (Учні роботу між собою ділять самостійно, на власний розсуд).

Учні роблять висновок, чи можуть записані ними слова виступати однорідними членами речення. Наводять приклад. По виконанні завдання на дошці з'являється малюнок віночка.

Текст

Починали носити віночок дівчата з трьох років. У віночок влітали чорнобривці, незабудки, барвінок, ромашки. У чотири роки плівся інший віночок. Допліталися безсмертник. А для шестирічної доньки у віночок влітали мак, волошку. Для семирічної дівчинки плели вінок з семи квіточок, і перше влітали квіт яблуні. У центрі було гроно калини – символ краси дівочої...

V. Підсумок уроку

Вправа «Скажи своє речення...»

- Які знання про однорідні члени речення ти маєш?
- Як ти їх зможеш використовувати на уроках української мови?
- Що нового ти дізнався про українські обереги та традиції?
- Чому про це варто знати?
- Склади своє речення з однорідними членами про українські обереги.

Домашнє завдання

- Дізнатися більше нової інформації у бабусь і дідусів про українські традиції, символи та обереги.
- Записати три речення з однорідними членами про українські традиції. Правильно розставити розділові знаки.

**Гребенюк Наталія Петрівна,
вчитель початкових класів
Косарської загальноосвітньої школи I – III ступенів
Кам'янської районної ради Черкаської області**

В ТВОРЧОМУ ПОШУКУ: ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК –ШЛЯХ ДО УСПІХУ

Щоб стати успішним в житті – потрібно вчитися.

Розвиток освіти як системи повинен реалізуватися через системні знання, які необхідні для формування цілісного, всебічного мислення. Ці знання можуть бути отримані на основі інтеграції дисциплін. Використання інтегрованого навчання в сучасній початковій школі є актуальним.

Інтеграція - це могутній засіб формування світогляду, який має особистісний характер. З її успішною реалізацією передбачається забезпечення якісної освіти - конкурентноздатної, спроможної створити кожній людині умови для самостійного досягнення життєвої мети, творчого самоутвердження у різних соціальних сферах [1, с.7].

Мета інтегрованих уроків - формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їх пізнавальної діяльності; підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу; створення творчої атмосфери в колективі учнів; виявлення здібностей учнів та їх особливостей; формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами; підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається; ефективна реалізація розвивально - виховної функції навчання.

Інтегровані курси в початковій школі поступово зменшують кількість обов'язкових навчальних предметів і запобігають перевантаженню учнів. Уроки, побудовані за змістом інтегрованих курсів, передбачають включення ігрових форм, методів, проблемних ситуацій,

що безумовно сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів і розширенню їхніх знань, розвитку зорового і слухового сприйняття, естетичному вихованню [2, с.175].

Наприклад, у процесі образотворчої діяльності, вивчаючи побудову об'єктів, їх форму, колір, учні пізнають закони краси, які перебувають у пропорціях, кольорах і виражаються у плавності ліній, креслень. Діти вчать бачити гармонію кольорів, ліній, безпосередньо торкаючись предмета вивчення, у них пробуджується любов та інтерес до краси навколишнього світу. Вчитель може використовувати на уроці твори живопису, літератури, музики, що сприяє зняттю напруженості, перевантаженості, стомлюваності за рахунок переходу на різні види діяльності [4, с.6].

Ігрова діяльність учнів на уроках орієнтує на чуттєві способи пізнання, оволодіння умінням виокремити ознаки, знаходити видові й родові, спільні й відмінні, істотні й неістотні, класифікувати їх на розширення уявлень про значення конкретних слів.

Спостереження за довкіллям вводить у сам процес народження образного вислову; допомагає розширити уявлення про слова, що означають явища природи, риси характеру; розкрити сутність причинно-наслідкових зв'язків.

Використання художньої діяльності на уроках спрямовує на розвиток уяви, орієнтує на образне правильно організоване спостереження, допомагає дитині вийти за межі лише чуттєвого пізнання. На передній план висувається моральне освоєння дивовижного світу, асоціації розвитку природи й людського життя.

При проведенні інтегрованих уроків я використовую інтерактивні методи навчання. Вони допомагають створити „ситуацію успіху”, формувати навички толерантного спілкування, вміння аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне рішення проблеми.

Урок в сучасних умовах повинен носити творчий характер. А інтегрований урок – це шлях до успіху!

Інтегрований урок з образотворчого мистецтва і природознавства

Тема: Мандрівка до майстерні художника-графіка. Матеріали, інструменти та обладнання Королівства Графіки. Передавання форми та декору предметів і об'єктів графічними засобами. Річкові мешканці.

Формування ключових компетентностей:

уміння вчитися: організація свого робочого місця; бережливе ставлення та орієнтування в часі;

загальнокультурної: здатність учня застосовувати сукупність знань, умінь, навичок в контексті уроку, специфіку духовної культури відповідно до життєвих ситуацій, певної соціальної ролі;

громадянської: бережливе ставлення до навколишнього середовища, здатність розуміти природу;

здоров'язберігаючої: дотримання рухового режиму, збереження зору, правильної постави.

Формування предметних компетентностей:

- ознайомити дітей з особливостями графіки як виду образотворчого мистецтва; удосконалити навички роботи з фломастерами; уміння висловлювати свій задум художніми засобами графіки;
- ознайомити дітей з річковими мешканцями, їх різноманітними формами, забарвленням;
- розвивати уяву, фантазію, образне мислення, спостережливість; розвивати моторику руки; виховувати естетичні смаки.

Хід уроку

I. Оргмомент.

Пролунав дзвінок – починається урок.

Будемо працювати старанно,

Щоб почути у кінці,

Що у 4 класі – дітки просто молодці!

- Сьогодні урок незвичайний, казковий, фантастичний. Ми помандруємо з вами водними просторами, спустимось на дно нашої сільської водойми, заирнемо у підводне царство.

Весь світ – це загадка без краю.

Запитанням немає кінця.

Але це доти – поки не міркуєш,

А там все стане на свої місця.

II. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

- сьогодні на уроці ознайомимось з новим видом мистецтва, який називається графікою. Ми з дитинства малюємо крейдою на асфальті, фломастерами і ручками на папері, навіть не підозрюючи, що виконуємо зображення, які називаються графічними.

Графіка – від грецького – пишу, креслю, малюю. Виразальними засобами графіки є лінія, штрих, крапка, пляма і колір, значення якого обмежене.

Щоб дізнатися, яка тема нашого уроку, ми повинні розгадати кросворд.

(діти розгадують слова **жаба, рак, равлик, карась**)

Отже, тема нашого уроку «Річкові мешканці»

III. Вивчення нового матеріалу.

Що це за дивний гість до нас завітав? Та ще й вмовстився посеред класу? Це що – житель річки? Та ще й у нього якісь дивні ніжки!

Вірш «Восьминіжка»

Ми спитали восьминіжки:

Де в воді твоя доріжка?

Відповів нам восьминіжка:

Де гуляю, там й доріжка.

А чому у восьминіжок

Рук нема і ніжок?

А у нас у восьминіжок

Вісім рук чи вісім ніжок...

-Наш гість не просто прийшов, а ще й завдання нам на урок приніс.

1. «Асоціативний куш»

В в в

2. Загадки

У ставку з'явилося лихо.

Що таке? Чому так тихо?

Тут за гарної погоди

Рибки грали хороводи.

Винна тут зубаста злюка.

Що ж, на те вона і (**щука**).

Живе вона у річці синій,

Та не шука це, ото ж.

Я підкажу вам: це рибина.

Ну а звать цю рибу (**йорж**).

Ось вона яка –

Розбійниця морська!

Усіх би проковтнула
Зажерлива (**акула**).

Сам повзе й хатинку на собі несе (**равлик**).

У воді жива, на суші – мертва (**риба**).

3. Гра «Вилучи зайве».

Гостей у нас багато. А чи всі вони живуть у ставку?
(діти вилучають морських жителів)

4. «Цікаві ланцюжки»

(знайти назви мешканців водойм)

Йоржукоропухамелеон

ракулащукарась

5. «Схожі хвости»

а) Засміявсь маленький Павлик –
на долоньці в нього (**равлик**).

б) Ви не суньте в річку руки –
там чекають на вас (**щуки**).

в) Закричали діти хором:
найсмачніша риба – (**короп**).

г) Пострибали жваво з кладки
зелененькі друзі – (**жабки**).

д) Хто ж це повзе задки так?
Санітар ставочка – (**рак**).

е) Погукала мама Ясика
їсти в сметані (**карасика**).

є) Усі дізнались ми разом,
що найбільша риба – (**сом**).

6. «Біном фантазії»

Короп море

7. «Поліном фантазії»

Р а к

(**Хто? Що?**) (**Який?**) (**Що робить?**)

8. Руханка

Дуже радий восьми ніг,

Що у нього 8 ніг!

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Він у штиль і негоду

Легко горне ними воду.

А була б лиш пара ніг –

Він горнуть би так не зміг!

Рибки плавають, пірнають,

Потім знову виринають,

Хвостиками хлюпають,

І плавцями ступають.

Раз, два – всі пірнаєм.

Три, чотири - виринаєм.

П'ять, шість, сім –

Працювати треба всім!

9. «Нове життя старих предметів»

Ви ходите на рибалку. Завжди берете вудку, відерце, воду в пластикову пляшку. Де ще можна використати цю пляшку?

10. Гра «Так чи не так?»

- Зграйка медуз полетіла у вирій.
- Жабка червоного кольору.
- Щука – хижа риба.
- Равлик бігає дуже швидко.
- Раки і краби живуть у ставку.
- На дні ставка ми зустріли пухнастого вовчика.

11. Продовжте речення.

. Уявіть, що в ставку відбувається засідання водної ради. Ви всі рибки, раки. Якби я був карасиком...

Якби я був щукою....

А якби я був золотою рибкою.....

Як мені повезло, що я не риба....

IV. Практична робота.

Обговорення та виставка дитячих робіт

V. Підсумок уроку. Рефлексія.

- Що з сьогоднішнього уроку ви:
- знаєте?
- умієте?
- цінуєте?

Пролунав уже дзвінок

Ось закінчився урок.

Працювали ми старанно,

Тож урок минув не марно!

Овчаренко Надія Андріївна

вчитель початкових класів

Золотоніської загальноосвітньої

школи I-III ступенів № 5

Золотоніської міської ради Черкаської області

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ – ОСВІТНЯ ПЕРСПЕКТИВА

Ідея інтегрованого навчання нині надзвичайно актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, спроможної забезпечити кожній людині самостійно досягнути тієї чи іншої цілі.

Інтеграція – важлива умова сучасної науки. Тож інтеграція – об'єднання у ціле якихось частин, вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого можливо створити в учнів цілісну картину світу. По-перше, слід визначитися, яким чином методично представляти дитині цю цілісну картину світу. По-друге, відповідно до цієї мети потрібно скоригувати форму представлення системи наукових знань.

Інтегровані уроки в початковій школі як одна із форм розвитку творчості молодшого школяра.

Суспільство потребує людей високоосвічених, творчих, здатних мислити по новому, що можуть самостійно прийняти нестандартні рішення. І школа, навчаючи, повинна відповідати вимогам часу. У підвищенні результативності навчання в початкових класах велике значення має використання міжпредметних зв'язків. Міжпредметні зв'язки – спільне між предметами, як у змісті так і в навчально-виховному процесі.

Сучасні принципи, які ведуть до інтеграції (об'єднання).

Інтеграція – об'єднання в ціле яких-небудь елементів. Інтеграція – об'єднання в ціле частин, необхідний дидактичний засіб для того, щоб створити в учнів цілісну картину світу.

Завдання освіти є підготовка учнів до сучасного життя, формування в них необхідних компетентностей. Один засіб їх формування є інтеграція навчання. Щоб зацікавити учнів до навчання, на допомогу вчителям може прийти інтегроване навчання. Суть інтегрованого навчання полягає в тому, що це так побудовано навчальний курс, в якому окремі розділи тісно поєднані між собою. В "Енциклопедії освіти" сказано: "інтегрований підхід в освіті веде до інтеграції її змісту, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність." [1, с.10]

В чому переваги інтегрованого навчання? По-перше, інтеграція поживляє навчальний процес, позбавляє дітей від перевтоми, економить навчальний час. Інтеграція – це поєднання двох або більше предметів у єдине ціле на основі спільного підходу. Інтегроване навчання дає свободу вибору теми, змісту, засобів, які використовуються в організації навчання молодших школярів. Інтеграція у широкому розумінні – це процес становлення цілісності, взаємопроникнення елементів одного об'єкта в структуру іншого. У змісті навчання інтеграція знань здійснюється злиттям в одному предметі елементів різних навчальних предметів.

Інтеграція – зовсім не нове явище в школі, адже ще К.Д.Ушинському шляхом інтеграції письма і читання вдалося створити синтетичний метод навчання грамоти. Проведення інтегрованих уроків потребує дуже високого професіоналізму й ерудиції вчителів. Учитель повинен уміти синтезувати матеріали, пов'язані між собою, і провести інтегрований урок без перевантаження для дітей, щоб була висвітлена головна мета.

Мета інтегрованих уроків – формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ. Відмінність інтегрованого уроку від звичайного саме в тому, що предметом вивчення на такому уроці виступають об'єкти, інформація яких міститься в різних навчальних дисциплінах. Метою такого зв'язку є цікаве, різноманітне вивчення події, явища, що є важливими для молодших школярів. На інтегрованому уроці дитина отримує певний обсяг знань. В основу інтегрованих уроків треба підбирати близькість змісту тем з різних предметів та їх взаємозв'язок.

Інтегрований урок розв'язує не велику кількість окремих завдань, а їх сукупність. Такий урок – це здебільшого урок повторення та узагальнення знань, умінь та навичок учнів.

Учням більше подобаються ті види навчальної діяльності, що дають їм матеріал для роздумів, можливість проявити ініціативу і самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчого підходу до розв'язання проблеми. При організації інтегрованого навчання з'являється можливість показати світ у всьому його різноманітті з залученням різних знань: літератури, музики, живопису, трудового навчання, що сприяє емоційному розвитку дитини та формує його творче мислення.

Особливістю інтегрованого уроку є те, що в цьому процесі можуть брати участь два або три, і більше педагогів. Слід пам'ятати, що урок – найважливіший засіб всієї роботи. Вчителі заздалегідь повинні визначити, що вважають важливішим, а що другорядним.

Інтегровані уроки знімають стомлюваність учнів за рахунок переключення з одного виду діяльності на інший. Однак в перші роки навчання в школі не треба акцентувати на інтеграції, тому що у дитини ще невеликий багаж знань. Ще не сформувалися обчислювальні, граматичні, технічні навички. Основна вимога інтегрованого навчання – роль самостійності учнів. Учні впораються з роботою тільки тоді, якщо володіють прийомами дослідницької діяльності і вміють правильно організувати свій час. Інтегрований урок вимагає від вчителя додаткової підготовки, високого професіоналізму та ерудиції.

Підготовчий етап до інтегрованого заняття, є визначення завдань уроку. Виділити для кожного з предметів, що інтегруються, навчальної, розвивальної та виховної мети. Інтегровані уроки можуть поділятися :

– урок української мови з образотворчим мистецтвом;

- урок української мови з природознавством, трудовим навчанням;
- урок літературного читання з основами здоров'я або інші варіанти.

Інтегрований урок триває академічну годину. Якщо такі уроки проводити систематично, це значно впливає на розвиток пізнавальних здібностей школярів.

”Змістовні інтегровані уроки вносять у шкільне життя новизну, знімають суворі кордони предметного викладання і допомагають дітям емоційно і системно сприйняти деякі поняття, явища” – (Савченко О.). [2, с.25]

Предметні програми, на жаль, складені так, що знання дитини залишаються розрізненими по предметних ознаках і тому необхідно використовувати систему інтегрованих уроків.

Інтегровані уроки в початковій школі повинні навчити дитину уявляти світ як єдине ціле, в якому все взаємопов'язане. Нестандартні уроки дають можливість забезпечувати інтелектуальний розвиток дитини. Організуючи навчання, перш за все доречно викликати у дітей потребу міркувати, робити висновки, узагальнення. Для цього вчитель повинен добре сформулювати, продумати пізнавальні завдання.

Різноманітні ігри та цікаві вправи саме й дають можливість у цікавій формі розвивати, збагачувати мову учнів, поглиблювати знання, закріплювати вивчений на уроках матеріал.

Інтегровані уроки – це розвивальне, проблемне, випереджувальне, активне навчання. Образно кажучи, учень стосовно якогось предмета, наприклад берези, має виступити у ролі садівника (як доглядати цю рослину), у ролі хіміка (знаннями про ріст цієї рослини), у ролі географа (про поширення цієї рослини), у ролі художника (передати естетичні властивості берези), у ролі письменника (описати словесно березу).

Інтегровані уроки роблять навчальний процес по-справжньому цікавим, а їх проведення є необхідним для цілісного сприйняття світу. За змістом інтегровані уроки можуть бути: на базі однієї дисципліни, інша виступає в ролі допоміжної. На інтегрованих уроках, на мою думку, необхідно відокремлювати три періоди: підготовчий, проведення уроку і його аналіз. Інтегрований урок – це урок, який не залишає байдужою жодної дитини. Адже відомо, що учні сприймають явища по різному, хтось через образотворче мистецтво – зором, хтось слухом – через музику, на іншого діє поетичне слово. Для кожного – щось цікаве на такому уроці, щось близьке і рідне.

Пропоную проведення інтегрованого уроку.

Тема: Інтегрований урок з української мови, природознавства та трудового навчання, 3 клас.

Мета:

вдосконалювати уміння знаходити прикметники в тексті, правильно вживати їх у мові, визначати рід і число прикметників;

встановлювати зв'язок між іменником і прикметником, збагачувати словниковий запас учнів;

ознайомити дітей з природними процесами, що відбуваються навесні;

вчити спостерігати, будувати міркування;

виховувати любов до природи, до праці, охайність, культуру письма;

розвивати зв'язне мовлення, каліграфічні навички; вдосконалювати навички роботи в технічній аплікації «Вінок весняних квітів»

Обладнання: таблиця- схема, ілюстрований матеріал на тему «Берізка на галявині», довідкове бюро, перфокартки, малюнки весняних квітів, ребуси, кольоровий папір, клей, ножиці, трафарети квітів, листочків.

Тип уроку: інтегрований

Хід уроку:

1. Організація класу.

Всі почули ви дзвінок –

Він покликав на урок.

Кожен з вас приготувався,

На перерві постарався.

Тож і ми часу не гаймо,
Урок наш розпочинаймо.

2. Створення атмосфери уроку.

(на тлі мелодії читаю)

Ой, як гарно навкруги,
Чути подих вже весни.
По гілкам птахи стрибають
Соловейки скрізь співають.
Та щоб весну розбудити,
Мусить сонечко пригріти. (малюнок сонечка)

- Чуєте, як наближається весна?
- А ось і вона, така тепла і лагідна.

(заходить дівчинка – весна з кошиком квітів)

Я ішла ланами
Перелогами, лісами.
Де не ступлю – з-під землі
Лізуть проліски малі.
Як опушу вниз правицю-
Зеленіє скрізь травиця.
Здогадались, хто така?
Це до нас прийшла.....(весна)

- Чому саме весна завітала до нашого класу?

(тому що стало тепліше, розтанув сніжок, прилітають перші птахи, з'явилися котики на вербі)

Весна пропонує нам, подорожуючи весняним лісом, повторити вже вивчений граматичний матеріал.

3. Хвилинка каліграфії:

(запис в зошиті числа).

- Який перший звук чується у слові «весна»?

Запишіть з'єднання, як на дошці?

Вв вв ввв ве ес ен есна

Весна веснянка весняний

Весняний день як рік годує.

- Хто помітив, яке слово зашифроване?

- Що ви знаєте про звук [в]?

(приголосний, буває твердий і пом'якшений; дзвінкий; на письмі позначається буквою *в* в алфавіті займає третє місце;

в - буває окремим словом - прийменником і пишеться з словами окремо; буває префіксом, і пишеться разом (вночі, вдень)

- Як назвати записані слова? (спільнокореневі).

- Доведіть. Який корінь?

- Серед записаних слів знайдіть прикметник і розберіть його за будовою.
(перевірка, весняний).

- Чому саме це слово розбирали за будовою?

(тому що це прикметник, вказує на ознаку, відповідає на питання який?)

Наприклад: день (який) весняний.

- Як ви розумієте зміст прислів'я?

4. Визначення теми і мети уроку.

а) Вправи на визначення роду і числа прикметників.

Над якою частиною мови ми будемо працювати? (прикметник).

П'ять учнів прошу підійти до мого столу і обрати завдання.

1. Усна відповідь.

- Яка частина мови називається прикметником?

- За чим змінюються прикметники?

А іменники? Які закінчення?

- З якою частиною мови найчастіше зв'язаний прикметник у реченні?

- Яким членом речення найчастіше виступає прикметник?

2. Тест (у зошиті)

Утворіть з окремих слів речення.

1. *Береза, красиве, дерево, дуже.*

2. *Білий, стовбур, у, листя, зелене, неї, і.*

3. *Падають, зернятка, берези, з, крилаті.*

4. *Землі, вітерець, їх, по, розносить.*

5. *З, кожної, виросте, деревце, зернини, нове.*

Підкресліть головні члени у 4 реченні.

3. Самостійно біля дошки виписати з вірша прикметники з іменниками; визначити рід і число.

Срібний дощ.

Дощ весняний, сонячний,

не осінній, не дрібний,

дощ пахучий, польовий –

зовсім наче срібний.

4. Прийшла весна –

і золотисті

Упали з неба промінці,

І враз прокинувся ліс тінистий,

Зраділи пташки лісові.

- Гра « Який? Яка? Яке? Які? »

(Будемо визначати рід, число прикметника).

Що треба знати, щоб успішно працювати? (закінчення прикметника)

Вчитель називає іменник, діти придумують прикметники до нього, визначають рід, число.

- Не забудьте, що ми у весняному лісі.
- День (теплий, сонячний, весняний) – ч.р.
- Сонце (тепле, яскраве, золоте) – с.р.
- Квітка (ніжна, блакитна, біла, весняна) – ж. р.
- Струмок (веселий, дзвінкий, гомінкий) – ч. р.
- Берізка (струнка, білокіра, зелена, кучерява) – ж.р.
- Як ви визначили рід прикметника? (по закінченню)

- **Гра « Скажи навпаки ».**

Придумати антоніми і визначити рід і число.

- Гарячий – холодний (ч.р.)
- Перший – останній (ч.р.)
- Чорний – білий (ч. р.)
- Веселі – сумні (мн.) не визначається
- Гірке – солодке (с.р.)
- Висока – низька (ж.р.)
- Гарна – погана (ж.р.)
- Теплий – холодний (ч.р.)
- Хто не зміг? Кому дуже важко?

5. Підсумок.

- Добре працювали, час перевірити роботу товаришів.
- Хто бажає перевірити роботу товариша?
- Над якою темою ми працюємо сьогодні?

6. Творча робота

- А як називається перший місяць весни?

Ребус.

(Березень)

- А як ви гадаєте, чому він так називається? (від слова береза)

Довідкове бюро:

Саме так. Взимку береза« спить» дуже чутливо, а навесні, як тільки пригріє сонечко, вона перша прокидається, відгукується на поклик і ласку весни, розкриває свої бруньки. Ось тому перший місяць весни називається березень.

- За якими ознаками ви змогли відрізнити ці дерева від інших? (білий стовбур)

Загадка: Має плаття зелененьке, гнучкі ніжні віти, білі ноги, стан тоненький, як її звать? (берізка)

- Якими словами ви б описали берізку? (молода, висока, струнка, ніжна, тонка, білокора, кучерява, зелена) ж.р.

Довідкове бюро:

В Україні найпоширеніші два види берези – бородавчаста, пухнаста. Наші берізки називаються бородавчастими, оскільки кора покрита дрібненькими бородавочками, що зберігаються протягом двох років.

- Давайте пригадаємо органи рослин. (корінь, цвіт у берези?)(сережки)

Бюро:

Сережки – це зібрані дрібні квіти берези. Під час цвітіння вони виділяють багато пилку, який розноситься вітром. Бджоли, що прокидаються від зимового сну, також любляють відвідувати берези. Адже з їхніх бруньок бджоли беруть речовини для бджолиного клею – прополісу.

- Які породи дерев зображені на малюнках? (берези)
- Яка пора року зображена на цих малюнках?
- Який колір переважає кожної пори року?
- Складемо за опорними реченнями розповіді під назвами.
 1. « На галявині взимку»
 2. «Літо на галявині»
 3. « Галявина восени»

Бажаючі складають віршик про березу.

Опорні слова.

Берізка – висока, струнка, тендітна, білокора, молоденька, ніжна, кучерява, тремтлива.

Віти – тонкі, гнучкі, кучеряві, довгі, зелені, розкішні, золотисті, голі.

Стовбур – стрункий, високий, тонкий.

Вірші дітей.

Берізка.

На галявині берізонька стояла

Вона ясне сонечко зустрічала.

У берізки платтячко біленьке,

А листочки в неї зелененькі.

Берізонька.

Берізонько, берізонько,

Стоїш ти на поляні

У білім сарафані.

Зелені твої кіски

Розчісує вітрисько.

(Діти зачитують).

7. Фізкультхвилинка.

Ми з вами гарненько потрудилися

І мабуть, трошки притомилися,

Тепер настав час відпочинку,

Ми проведемо фізкультхвилинку.

Ми йшли, йшли, йшли

І в лісок прийшли

Ми йшли, йшли, йшли

І на галявину прийшли

А галявина не проста –

Ця галявина – чарівна.

На ній квіти – низенькі, низенькі

А дерева – високі, високі.

Вітер дерева колише – гойдає,

То вперед, то назад нахиляє
Птахи з вирію летять – прилітають
А учні тихенько за парти сідають.

Перебудова тесту.

а). Коментоване письмо.

Настала весела (ж.р.) весна. Сонце лле на землю тепле (с.р.) проміння.

б).Продовження тексту на дошці.

Важкі хмари пливуть по небу.
Сердитий вітер гойдає віти дерев.
Жовте листя тріпотить на вітрі.

- Прочитайте продовження тексту.
- Висловіть свою думку.
- Знайдіть у кожному реченні слова, які треба змінити.
- Яке значення мають ці слова?
- Як називаються (прикметниками) (л..генькі, ласкав..й, з..лене)
- Поясніть написання цих слів.
- Запишіть, що одержали (Звучить музика).

8. Загадковий диктант.

Квіти запрошують нас до себе в гості і пропонують погратися в гру «Відгадай квітку».

- Запишіть відгадки і до них підберіть прикметник, визначіть рід.

1. Він маленький, він біленький
Має ніженьку тоненьку
Сповіщає рідний край:
-Гей , весна прийшла! Стрічай! (Підсніжник)

2. Я найперший зацвітаю
Синім цвітом серед гаю.
Відгадайте, що за квітка,
Бо мене не стане влітку. (Пролісок)

3. Із зеленої сорочки
Що зіткав весною гай,
Білі дивляться дзвіночки,
Як зовуть їх – угадай. (Конвалії)

4. Мов маленьке сонце,
Квіточка оця.
Вся вона у жовтих сяє промінцях. (Кульбаба)

5. Квітка гарненька,
Із сонечком схожа,
Краї біленькі,
А середина жовта. (Ромашка)

6. Синьоока ця заброда
В полі водить хороводи
Де вона вінки спліта
Рідкі пшениці і жита. (Волошка)

Підсумок. – Учні зачитують.

9. Колективна аплікація « Вінок весняних квітів».

- Яка весною квітка найкраща?
Дійсно, не можна вибрати найкращу квітку. Всі вони неповторні.
Давайте виконаємо колективну аплікацію « Вінок весняних квітів» і подаруємо весні.
Квіти стануть у хоровод і утвориться віночок.
Віночок – це не тільки прикраса – це оберег.
(Кожен учень вирізає за трафаретом по 2- 3 квіточки, листочки, підходить до дошки до загального аркушу паперу і приклеює свої квіти.)

Вчитель: Прочитаємо вірш .
І на лузі, і в садочку,
І на полі, і в лісочку,-
Скрізь у закутках природи
Водять квіти хороводи.
Ніби танець квіточковий.
Наш віночок веселковий.

10. Підсумок уроку:

- Чому вчилися на уроці?
- Хто думає, що добре навчився?
- А хто ще має труднощі?
- У вас є можливість себе перевірити.

Перфокартки (ч.р., ж.р., с.р.)

Лісова квітка, блакитне небо, пташине щебетання, дзвінкий струмочок, жовта кульбаба, весняний день, молоді дерева.

Ось і прозвенів дзвінок.
Закінчився наш урок.

**Вавілова Лідія Миколаївна,
Пампуха Ніна Миколаївна,
вчителі початкових класівж.
Степанівська ЗОШ І-ІІ ст.
Драбівської районної ради
Черкаської області**

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розглядається інтеграція багатокомпонентного змісту початкової освіти, сутність якої полягає в тому, що вона дає змогу дитині сприймати предмети та явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно. Розроблено інтегрований урок з природознавства, образотворчого мистецтва та трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. Ідеї інтегративного навчання сьогодні надзвичайно актуальні, оскільки сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань, визначених державними документами. Інтеграція навчання передбачає створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, навчально-методичним забезпеченням, новими технологіями.

Під інтеграцією розуміють процес становлення цілісності. На нашу думку, визначення інтеграції як процесу взаємопроникнення, що означає не розчинення одного в іншому, а їхню єдність, тобто збереження взаємодіючих систем і налагодження між ними взаємних контактів, є найбільш вдалим для розуміння сутності інтеграції в освіті [3, 33].

Необхідність інтегрування змісту освіти зумовлена інтеграційними процесами в науці, які в другій половині ХХ століття, на думку науковців, стали переважаючими. Тому інтеграція знань є необхідним доповненням їх диференціації.

Слово "інтеграція" у перекладі означає відновлення, відбудова, поповнення [2, 129]. У довідковій літературі цей термін тлумачиться як об'єднання в єдине ціле раніше ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжуються ускладненням і зміцненням зв'язків та відношень між ними [1, 401].

Сутність інтеграції багатокомпонентного змісту початкової освіти полягає в тому, що вона дає змогу дитині сприймати предмети та явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно.

Звичайно, предметна система не порушує логіки кожної конкретної науки і забезпечує певну систему знань. Але вона не формує в учнів інтегрального образу світу. На нашу думку, в системі класно-урочного навчання оптимальними шляхами вирішення даної проблеми є інтегровані уроки, інтегровані курси та інтегративні дні.

Інтегровані уроки — це уроки, які об'єднують блоки знань із різних навчальних предметів, що за навчальним планом викладаються як окремі, навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів учня, що дає змогу пізнавати певне явище з різних сторін, досягати цілісності знань. Метою навчальних занять, побудованих на інтегрованому змісті, є створення передумов для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, збудження уяви, позитивно-емоційного ставлення до пізнання.

Інтеграційні процеси в початковій освіті тісно переплітаються зі впровадженням у школі I ступеня інноваційних технологій, метою яких є розвиток творчої особистості молодшого школяра.

Інтеграційні процеси в змістовому компоненті навчальної діяльності учнів зумовлюють зміни в її процесуальному компоненті. Для створення оптимального навчального середовища з метою формування в учнів цілісної системи знань, забезпечення гармонійного поєднання мотиваційного, розвивального, процесуального та змістового компонентів навчальної діяльності можливе інтегрування окремих аспектів інноваційних технологій у традиційну систему навчання.

Інтеграція є необхідною в початковій школі, бо забезпечує оптимальні умови для розвитку творчої, автентичної особистості. Адже одночасний контакт учня з різними видами творчої діяльності не тільки сприяє системному, цілісному сприйманню предметів та явищ, а й забезпечує емоційне благополуччя учнів на навчальному занятті, спонукає кожну особистість до самореалізації сутнісного потенціалу, тобто сприяє збагаченню учнів досвідом через їхні почуття. А такі знання є міцними та особистісно значущими.

Тема: Шпак у дворі-весна на порі

Тип уроку: Інтегрований урок природознавства, трудового навчання у 2 класі

Мета:

- розвивати ключові компетентності: уміння вчитися (організувати своє робоче місце, орієнтуватися в часі та берегти його, планувати свої дії, доводити роботу до кінця); загальнокультурну компетентність (мовленнєві здібності та норми відповідної культури); громадянську компетентність (здатність екологічно мислити, бережливо ставитися до природи);
- розвивати предметні компетентності і учитися спостерігати і бачити красу навколишньої природи, розвивати вміння знаходити взаємозв'язки в природі; виховувати любов та дбайливе ставлення до птахів;
- розвивати творчі можливості дитини, естетичні смаки.

Обладнання: ілюстрації птахів, презентація до уроку, аудіо запис творів П.І.Чайковського «Пори року. Весна», А.Вівальді «Березень», кольоровий папір, ножиці, папір білого кольору, клей.

Хід уроку

I. Організація класу, психологічний настрій дітей.

Сьогодні у нас незвичайний урок. Ми його присвячуємо одній із найулюбленіших пір року. А якій, зараз дізнаєтесь, але для цього вам потрібно розгадати анаграму.

А	Е	С	Н	В
5	2	3	4	1

(ВЕСНА).

II. Мотивація навчальної діяльності.

Девіз уроку:

Не просто слухати, а чути.

Не просто дивитись, а бачити.

Не просто відповідати, а міркувати.

Дружно і плідно працювати.

1. Робота над загадкою

- Зійшли сніги,

Шумить вода,

Земля вже квіти викида,

Бує травка молода,

Все мертве оживає.

Коли, діти, де буває? (Навесні)

Вчитель.

— Яка зараз пора року?

— Які зміни відбуваються в живій та неживій природі з настанням весни?

— Які звуки можна почути навесні?

2. Поетична стежина. Гра «Підкажи словечко».

Крокує впевнено весна

Чудова, світла, ...(чарівна)!

І раді всі міста і села,

Бо йде до нас весна...(весела).

Летить на сушу і на море

Повітря чисте і ...(прозоре).

Весна землі подарувала

Квітковий, дивний рушничок.

Майстерно ми вірші склали.

Нам у пригоді став весняний...

3.Робота в групах.

Завдання: скласти «Асоціативний куш «Весна»

4.Релаксаційна пауза.

Учитель. А зараз о вас вернеться Весна. Спробуйте уявити свою зустріч з Весною. Сядьте зручно, запищіть очі. Сонячне проміння лагідно гріє обличчя і руки. Повітря тепле і свіже, Навколо пахне першою зеленню, весняними квітами. І уважно прислухайтесь до голосу Весни.

Учениця(в костюмі Весни).

До вас у гості я прийшла

І тепло усім принесла.

Я всміхаюсь сонечку:

Здрастуй золоте!

Я всміхаюсь квіточці -

Хай вона цвіте!

Я всміхаюсь дощику:

Лийся, мов з відра!

Друзям усміхаюся,

Зичу всім добра!

Учень.

Любо, гарно навесні!

Намалюю річку,

Гарну дівчину в човні,

Із рум'яним личком,

У віночку, у стрічках,

Сині проліски в руках.

Хто ця дівчина? Весна!

Всіх так радує вона!

Гарно скрізь! Вербка цвіте,

Кущик зеленіє.

В синім небі золоте

Сонечко радіє.

(Під час релаксаційної паузи звучить музика П.І.Чайковського «Пори року. Весна»).

III. Основна частина.

Вчитель.

Щороку, як дорослі, так і малі, з нетерпінням чекають на прихід весни. Вони лічать дні, виглядають, коли ж птахи принесуть її на своїх крилах з далекого краю.

Початок ранньої весни. Весняне сонечко з кожним

днем пригріває дедалі сильніше. Сніг швидко тане.

Шумлять струмочки. На пагорбах уже з'являються проталини.

У такі дні треба очікувати прильоту перших весняних птахів.

1. Робота над загадками про перелітних птахів. Перегляд презентації.

• Чорномазий, білодзьобий,

Він за плугом важно ходить.

Сторож вірний, друг плів,

Перший вісник теплих днів.(Грак).

(Слайд 1. Зображення грака.)

• Ти відгадай мою загадку,

Вгорі тремтить сіренька цятка,

Й пісні співає голосні.

Та жаль, що тільки навесні.

Ну називай же без відмовок,

Що ця пташка... (Жайворонок).

(Слайд 2. Зображення жайворонка.)

• У садочку, біля тину

Я зробив йому хатину,

Він навколо обдивився,

Засміявся й оселився.

Здогадалися ви, однак,

Поселився у нас... (Шпак).

(Слайд 3. Зображення шпака.)

2. Повідомлення вчителя «Птахи навесні».

3. Виготовлення аплікації «Шпаки на березі».

Сьогодні на уроці ми працюватимемо з папером – виготовлятимемо аплікації.

Спочатку ми спробуємо виготовити аплікацію берези. Ми наклеїмо не тільки берізку, а й поселимо на ній шпаків, які її веселитимуть своїми піснями.

- А де житимуть шпаки?

- У шпаківні.

- Ми ще й шпаківні виготовимо і повісимо на берізку.

4. Правила техніки безпеки.

а) робота з ножицями (округлі кінці);

б) робота з папером (економно);

в) робота з клеєм (охайно);

г) культура поведінки (робочі місця).

5. Аналіз аплікації.

- З яких частин складається береза?

- Який колір паперу візьмемо для листя, гілочок, стовбура?

- Якою зробимо шпаківню?

6. Практична робота.

Використовуючи шаблони, діти виготовляють аплікацію.

(Під час виконання учнями аплікації лунає мелодія А.Вівальді "Березень").

7. Усне оцінювання колективної роботи.

Вчитель.

- Дружно ви всі працювали.

- Дякую за старанність.

IV. Підсумок уроку.

Вчитель.

- Що вам найбільше сподобалося на уроці?

- В гостях у якої пори року ми побували?

- Яку роботу сьогодні виконали?

- Для чого потрібно виготовляти шпаківні?

(Відповіді дітей)

У Конституції нашої держави чітко записано, що кожен громадянин України повинен оберігати природу.

Природа – наш рідний дім,

Вона нам усім, як мати.

Щоб завжди був лад у нім –

Про це ми повинні дбати.

Жиденко Олена Миколаївна,

вчитель початкових класів

Золотоніської загальноосвітньої школи I-III ст. №5

Золотоніської міської ради

та виконавчого комітету

ІНТЕГРУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ

Досвід початкової школи на різних етапах історії розвитку пересвідчує у природності й плідності ідеї інтеграції змісту навчальних предметів. Особливе, цілісне сприйняття світу дитиною вимагає розгляд різних об'єктів і явищ, що вивчаються, у їх взаємозв'язку. Таку можливість надають інтегровані уроки. Інтеграція (від латинського *integer* – повний, цілий) шкільного змісту може бути повною або частковою. Під інтегруванням (інтеграцією) навчального матеріалу слід розуміти об'єднання навколо однієї теми навчального матеріалу кількох предметів, а під діяльнісним підходом — створення таких умов, за яких учень має виступати не лише об'єктом, а й суб'єктом навчально-виховного процесу, тобто коли засвоєння знань та формування практичних умінь і навичок є результатом його власної діяльності.

Нині ідея інтеграції змісту навчання приваблює вчених і вчителів у нашій країні та за кордоном. Проте, на відміну від зарубіжних країн (Болгарії, Угорщини, Фінляндії, Німеччини, Бельгії, Швейцарії та ін.), де характерною ознакою початкової школи стало навчання за інтегрованими курсами, в Україні навчання молодших школярів будується на предметній основі, інтегровані уроки проводяться лише з ініціативи деяких учителів початкових класів.

Інтегрування в початковій ланці освіти допоможе уникнути перевантаження дітей, скоротити кількість навчальних годин протягом тижня. Та й саме інтегрування, на відміну від традиційного розрізненого вивчення окремих предметів, як показали дослідження, є важливим засобом розвитку, і виховання молодших школярів.

Ще у своєму звіті про відрядження у 1862-1863 роках за кордон К.Д.Ушинський наголошував на тому, що рідна мова становить у закордонних школах (Німеччини, Швейцарії) не тільки головний предмет, якому приділяється найбільше уваги (від 10 до 12 уроків на тиждень), а й предмет центральний, навколо якого групуються всі інші. А далі вчений пише про те, що багато моментів вразили і багато що примушувало згадувати з сумом наші школи, але найбільше — уміння восьми- і дев'ятирічних дітей усно й письмово висловлювати свої думки.

Такий інтегрований підхід дає змогу учням краще засвоювати навчальний матеріал, різнобічно пізнати якесь явище, поняття, досягти міцності й цілісності знань, а також сприяє розв'язанню виховних завдань школи. «У хорошого вчителя, — писав К.Д.Ушинський, — арифметична задача разом з тим є цікавим оповіданнячком (текстом) на тему про сільське господарство чи домашню економію, з історії, на статистичну тему тощо, і вправою з мови».[3, с. 496]

Ось чому інтеграція змісту і форм навчання є важливим напрямом оновлення початкової освіти.

Аналізуючи програми для чотирирічної початкової школи, та з досвіду вчителів видно широкі можливості для інтеграції навчального матеріалу з багатьох предметів. Особливо продуктивне застосування інтегрованого навчання до формування й вдосконалення у молодших школярів мовленнєвої діяльності, яка в умовах початкового навчання відіграє провідну роль на всіх без винятку уроках, однак найбільше проявляється на заняттях з рідної мови і читання. Ці два предмети доцільно інтегрувати в один тому, що в їх основі лежать одні і ті ж види мовленнєвої діяльності — слухання, розуміння, читання, висловлювання (усні й писемні).

Найкраще, коли спільною темою об'єднуються уроки рідної мови та низки інших навчальних предметів.

Основні зв'язки між предметами

1 клас

Навчання грамоти		ПриродознавствоМузика
------------------	--	-----------------------

		Малювання
Математика		Природознавство Трудове навчання Малювання Фізичне виховання Основи здоров'я

2 клас

Українська мова		Читання Малювання Музика
Математика		Природознавство Технологія Малювання Основи здоров'я
Музика		Читання Малювання Українська мова

3-4 класи

Читання		Малювання Природознавство Музика Українська мова Основи здоров'я
Малювання		Читання Розвиток мовлення Трудове навчання Я у світі
Математика		Природознавство Трудове навчання Основи здоров'я Сходінки до інформатики

[2, с. 373]

Отож можливості поєднувати предмети в інтегровані уроки досить широкі. Важливо, щоб сам урок не був перевантажений для дітей враженнями, щоб відповідав основній меті. Вчителів до таких уроків слід готуватися завчасно: визначити тему, мету, об'єкт спостереження. Діти залюбки допомагають, занотовують свої спостереження, роблять малюнки, звертаються до довідкової літератури, вивчають новий матеріал. На уроках позакласного читання звертаються до поетичних та прозових творів. Адже до проведення інтегрованих уроків готуватися треба не лише вчителів, а й учням.

Фрагмент уроку для 2 класу, де зінтегровано зміст навчальних предметів: математика, природознавство.

II. Повідомлення теми та завдань уроку.

-Сьогодні ми побуваємо у лісі, у пташиному царстві.

III. Робота над темою уроку.

— Птахи відрізняються від інших тварин зовнішнім виглядом. Тіло їх не вкрите пір'ям, передні кінцівки перетворилися на крила. Міцний дзьоб допомагає захоплювати і подрібнювати їжу. Птахи живуть у лісах, на полях, водоймах. Найважче доводиться птахам узимку. Зникають комахи, зелені рослини — все вкривається снігом. Тому перелітні птахи відлітають у теплі краї, де є пожива. Частина птахів знаходить їжу і взимку, тому вони

залишаються зимувати в рідних краях. Птахи — дуже корисні тварини. Вони живляться комахами і гризунами, тому знищують багато шкідників сільського господарства. А також розносять насіння на великі відстані, де з нього виростають нові рослини. М'ясо і яйця птахів — цінні продукти харчування. Без пташиного співу і щебету природа стала б сумною і непривітною.

А зараз розв'яжемо приклади і за допомогою математичної абетки дізнаємося, про життя якого птаха йтиме мова на уроці.

а	б	в	г	д	е	є	ж	з	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

и	і	ї	й	к	л	м	н	о	п
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

р	с	т	у	ф	х	ц	ч	ш	щ	ь	ю	я
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33

$$50-28 = 22 \quad \text{С}$$

$$3*3+10=19 \quad \text{О}$$

$$12:4 = 3 \quad \text{В}$$

$$2*8-15=1 \quad \text{А}$$

— Отже, говоритимемо про сову.

Родина сов'ячі, або справжні сови, поширені по всій земній кулі, крім Антарктиди. Нараховується 28 родів (133 види). В Україні водиться 9 родів (12 видів). Це пугач, біла сова, сова сіра, сич звичайний, сова бородата та інші. Довжина тіла цих птахів — від 17 до 74 см, маса від 50 г до 3,25 кг. Голова велика, з округлим «лицьовим диском».

У кладці від 2 до 9 яєць. Насиджує самка 25—35 діб.

Живляться гризунами та комахами.

Завдання 1. Розв'яжіть задачу.

Яка маса совеняти, якщо маса горобця 35г?

Розв'язання завдання: $35 + 35 + 35 = 105$ (г).

Відповідь: маса совеняти 105 г.

Каліграфічна хвилинка.

— Я буду читати речення з числівниками, ви маєте назвати число і записати його в зошит.

- Протягом години зозуля може знищити 100 гусениць. (100.)
 - Сова за місяць з'їдає 85 гризунів. (85.)
 - Два шпаки, поїдаючи комах, зберігають за літо 70 дерев. (70.)
 - Дятел за рік з'їдає приблизно 3 кілограми комахі черв'яків. (.3.)
 - Найменша в Україні пташка корольок, її вага дорівнює всього 6 г. (6.)
- Завдання 2.* Складіть задачу і розв'яжіть її.

Із свого дупла сич вилетів на полювання. Щоб спіймати здобич, він пролетів 20 метрів, заніс її у дупло, а потім полетів до ялини, яка знаходилася за 60 метрів. Яку відстань подолав сич?

— Чи знаєте ви, хто такий сич? Сич звичайний — це птах із роду сов'ячих. Поширений в Європі, Північній Африці, подекуди в Америці.

Це маленький за розміром птах. Довжина тіла 26-27 см, маса 150-190 г. Голова без пір'яних вушок. Пальці вкриті волосяними щетинками. Оперення в основному темно-буре з білуватими пістрявинами.

Гніздиться в будівлях, зрідка в дуплах дерев, щілинах урвищ, скель. Кладка у травні з 4-8 яєць, самець і самка насиджують близько 30 днів.

Живиться переважно мишами, іноді комахами.

Розв'язання завдання:

1) $20 + 20 = 40$ (м) — коли ловив здобич;

2) $40 + 60 = 100$ (м).

Відповідь: сич подолав відстань 100 м.

— А що ви знаєте про сову сіру? (Відповіді учнів.)

— Сова сіра нараховує 12 видів, поширена в Європі, Азії, Північній Африці, Америці.

Довжина тіла 41-66 см, маса 450-1200 г. Самки більші від самців.

Оперення сірого або рудуватого кольорів з повздовжніми і поперечними плямами. Голова відносно велика, кругла, без пір'яних вушок.

Ноги оперені до кігтів. Живе здебільшого в лісах. Гнізда — в дуплах дерев, рідше — у печерах, щілинах будівель. У кладці 3-5 яєць. Самка насиджує близько 30 діб. Живиться мишами, рідше птахами, земноводними і плазунами.

Завдання 3. Розв'яжіть задачу усно.

Сови чують писк миші далі ніж за 40 м (можуть зловити її не бачачи, орієнтуючись на слух), а лисиця чує писк миші на відстані 100 м. На скільки далі чує лисиця писк миші?

Розв'язання завдання: $100 - 40 = 60$ (м).

Відповідь: лисиця чує писк миші на 60 м далі, ніж сова. **Фізкультхвилинка.**

Діти імітують рухи, згадані у вірші.

Сова не спить, її ловити має,

На сосні сидить, Полетіла.

Птахів виглядає,

Гра «Хто швидше».

— У цій грі змагатимуться пугач і миша. Пугач — найбільша сова, що зустрічається в лісах України, там де глухий ліс і де мало людей.

Голос у пугача голосний, гулкий. Якщо хто не знає його, вночі у лісі може злякати. Тому і звати цього птаха пугач. А лякати нема чого. Пугач тільки для ворон, сорок, дятлів та інших птахів і гризунів небезпечний. Немає від нього порятунку в темноті ні птахам, ні гризунам.

Довжина тіла пугача до 74 см, маса до 3,25 кг. Самки більші за самців.

Оперення темно-руде, вохристе чи білувато-вохристе з темними пістрявими плямами, або яскраво-оранжеве.

Пір'я навколо очей створює лицьовий диск, на голові є пір'янувшка.

Живе в лісах, пустелях, горах, далеко від жител людей.

Гніздо на землі, в печерах, на скелях. Кладка з 2-3 (рідко 4-5) яєць. Насиджує самка 35 діб.

Існує 12 видів. В Україні 1 вид — пугач звичайний, занесений до Червоної книги України.

Отже, це робота за варіантами. Який варіант швидше виконає обчислення, та тваринка швидше рухалася.

Робота з геометричним матеріалом.

З яких геометричних фігур складено совеня?

IV. Підсумок уроку. [1, с. 72]

Отже, живий інтерес учнів, їхнє бажання досліджувати, обмінюватися знаннями на інтегрованих уроках виявляються яскравіше, ніж на традиційних. Висока пізнавальна активність школярів і, як результат, глибоке, свідоме і міцне засвоєння знань, набуття учнями досвіду творчої діяльності — найцінніші переваги інтегрованого навчання.

Красуцька Любов Леонідівна,
методист з початкової освіти
районного методичного кабінету
відділу освіти Звенигородської райдержадміністрації
Черкаської області

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВаних ТА БІНАРНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Інформаційний потік підхоплює кожного з нас, особливо дітей, і занурює в піну життя суспільства. Учитель вчить учнів, готуючи основу їхнього майбутнього, яке складно спрогнозувати та важко уявити, чим займатимуться теперішні учні початкових класів через десять років, які навички та знання їм знадобляться найбільше. А час диктує зміни. До школи прийшла особистість? Вона завжди панувала там. Просто зараз виникла нагальна потреба її помітити! І відразу! З приходом дитини до школи розпочинається новий етап у розвитку різних форм її спілкування. Учень потрапляє в атмосферу учіння. І спілкування набуває нового змісту, виникають нові умови для засвоєння різних навчальних дисциплін: потрібно опанувати нову інформацію, робити спроби застосовувати її під час вироблення нових дій та навичок. Як впоратися? У сучасних умовах ефективність початкової освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу, що передбачають нові оновлені програми. Компетентнісні результати навчання визначено у Державному стандарті початкової загальної освіти (2011р.). [1, с. 1] Та залишаються старі підручники, в яких зміни не передбачені. Тому педагог має переглянути і переосмислити методика викладання предметів, озброїтися інноваційними технологіями, вирішити питання практичного спрямування кожного завдання. [2, с.24] На допомогу вчителю приходять його вміння слухно та вчасно змінити зміст спілкування дітей. Творчість учителя пробуджує творчість учня і буде спонукати його до активного учіння та конструювання власних знань.

«Пам'ятаймо, що в освіті головні цінності – дитина і педагог, здатний розвивати, захищати, оберігати її індивідуальність», – пише О.Савченко. [3, с.3] Бажання та вміння вчитися, впевнено діяти у різних навчальних та життєвих ситуаціях, самостійно шукати способи розв'язання проблем, уміти прогнозувати та аналізувати свої дії та їх результати – це ті якості, які намагаються сформувати у дитини наприкінці навчання у початкових класах педагоги. [4, с. 81]

Сучасному педагогу потрібні і фахова підготовка, і методична майстерність та головне, необхідний - постійний вогник науково-творчого пошуку. «Уся справа в тому, що педагогічна наука — найдавніша з давніх — має дивну особливість: її не можна просто засвоїти, її потрібно пережити, її потрібно відкрити в самому собі, щоб досягнути суті майстерності педагогічної справи», - сказав Ш. Амонашвілі. А це пошук нестандартних форм, спрямованих на зацікавлену співпрацю вчителя та учнів.

Визнання свободи вчителя у доборі форми уроку стимулює широке використання відомих форм та пошук нових. Творчі педагоги завжди в пошуку, постійно вдосконалюють методика проведення класичного уроку, в результаті чого в навчальний процес упроваджуються нестандартні уроки, що мають нетрадиційну структуру, та є одним із важливих засобів навчання. Конструювання нестандартних форм проведення уроків дозволяє вчителю вийти за межі шаблону в побудові методичної структури уроку, створює сприятливі умови для співпраці, дозволяє урізноманітнювати навчальну діяльність та відійти від чітких стандартів; сприяє підвищенню активності учнів та ефективності уроку. Серед факторів, що сприяють ефективній реалізації компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів відводиться належне місце встановленню міжпредметних зв'язків та конструюванню на засадах міжпредметної інтеграції (від лат. integer – повний, цілісний). [1, с. 1] А пошук співробітництва, співдружності, пройнятих гуманістичними взаємовідносинами, - і створює основу побудови інтегрованого уроку (коли у межах одного уроку вивчається матеріал різних навчальних предметів), сприяє формуванню в учнів цілісної картини світу.

Процес навчання учнів на уроках у початкових класах здійснюється на основі інтеграції змісту, дібраного з кількох предметів та об'єднаного навколо однієї теми. Таке об'єднання має на меті раціональне та емоційно-почуттєве забезпечення сприймання учнями навколишнього світу завдяки залученню цікавого інформаційного матеріалу, що дає змогу з різних боків пізнати якість явище, почуття, досягти цілісності знань. Це викликає в учнів бажання пізнавати та вивчати. Головна особливість таких уроків полягає в поєднанні блоків знань з різних предметів. Поєднання музичного та зображувального змісту уроків з

читанням, розвитком мовлення, природознавством, математикою та іншими предметами створює найкращі умови для збагачення в учнів цікавих знань, мотивує на розвиток природжених здібностей. Знання, здобуті в процесі інтеграції, складають основні компоненти ціннісного ставлення учнів до навчання. Поява в дітей системного мислення, активізованої та збудженої уваги, позитивного емоційного ставлення до пізнання робить учня компетентною людиною у навколишньому житті, наділеною загальнолюдськими, особистісними, пізнавальними та соціометричними цінностями, які складають стрижень життєвої компетентності. [5, с.123]

Слід звернути увагу на програмовий матеріал, який вивчатиметься під час інтеграції з іншими навчальними предметами у 1-4 класах, що описаний у розділі «Початкова школа» додатку до листа Міністерства освіти і науки України від 17.08.2016р. № 1/9-437. [1, с. 2 - 11]

Можливості для інтеграції змісту уроків є досить широкі. Та кількість, якість, психічна, емоційна і фізична працездатність учнів залежить від уміння вчителя проводити інтегровані уроки. Основним має бути дотримання «золотого правила»: не перевантажувати учнів враженнями, інформацією та фізичний, інтелектуальний, художній, естетичний, креативний розвиток дітей. Саме потяг учителів до різнобічного розвитку учнів на інтегрованих уроках сприяє формуванню у них інтересу до знань, пізнання, навчання, що, в свою чергу, формує потяг до знань, які набувають для дитини особистісного підходу. [6, с.48]

Інтегровані уроки розвивають мислення і мовлення, увагу і пам'ять, спостережливість, кмітливність, ініціативу, самостійність, наполегливість і працьовитість школярів, чуйне, уважне ставлення один до одного та багато позитивних якостей особистості, які так важливо закладати якомога швидше.

Від інтеграції необхідно відрізнити короткі відомості з інших предметів, які сприяють глибшому сприйманню й осмисленню вивчаного, розвитку ерудиції школярів. У такому разі йдеться про міжпредметні зв'язки – окремі короточасні моменти включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення теми й сприяють глибшому сприйманню та осмисленню певного поняття. [1, с. 1] Вони розвиваються завдяки функціонуванню паралельних понять та категорій різних предметів. В педагогічному процесі вони являються необхідною умовою процесу інтеграції.

Поняття міжпредметні зв'язки характеризується як узгоджена взаємодія навчальних програм з різних предметів, що взаємно враховує спільне між предметом як у змісті, так і в навчально-виховному процесі. При їх систематичній та цілеспрямованій реалізації перебудовується весь процес навчання, тому що вони виступають як сучасний дидактичний принцип, який веде до інтеграції. Цим самим дозволяють комплексно використовувати їх у практичній діяльності, що має позитивні результати: знання набуваються в системі, уміння стають комплексними, навички формують впевненість і досягається розвиток компетентної особистості в сучасному суспільстві.

В якості експерименту, пропоную вчителям 1- 4 класів провести дослідницьку роботу з літературного читання. Якщо навчальний матеріал з даного предмету раціонально згрупувати з музичним, образотворчим мистецтвом, розвитком мовлення та іншими предметами, визначити можливості міжпредметних зв'язків, помітивши конкретні варіанти зв'язку окремих тем, і відповідно його вивчати, то це сприятиме систематизації знань з читання, засвоєних дітьми в різний час, що економить час та надає більше можливості для взаємного використання набутих знань, для формування цілісності системи поглядів. Заслуговує уваги і результат експерименту, який показав, що дітям цікаво, вони краще засвоюють зміст навчального матеріалу, набувають багато нового та корисного в тісному взаємозв'язку, можуть вільно висвітлювати власні напрацювання, тобто навчання стає більш оптимальним, а це забезпечить можливості широкого та ефективного застосування принципу інтеграції у викладанні предмету «Літературне читання».

Варто відмітити доцільність використання уроків інтегрованого змісту в класах з малою чисельністю учнів. Якість уроку залежить від уміння вчителя провести

інтегрований урок так, щоб він був не мозаїкою окремих картин, а слугував одній меті. Для цього треба завчасно проаналізувати календарне планування і відібрати ті теми з програми, які близькі за змістом або метою використання протягом навчального року. Інтеграція уроків з природознавства, трудового навчання, музичного і образотворчого мистецтва з українською мовою відбувається на основі реалізації мовленнєвої й соціокультурної (за темами «Рідний край», «Батьківщина», «Громадські місця») змістових ліній, а з уроками літературного читання – завдяки добору відповідних за змістом творів. [1, с. 2]

Серед інтегрованих засобів навчання у початковій школі слід віднести Уроки мислення в природі, започатковані В.О.Сухомлинським. Великий педагог прагнув, щоб закони мислення вперше розкривалися не перед класною дошкою, а серед луків, полів, біля річки, у садку. І я вірю, що люди в найближчому майбутньому навчатися дбайливо ставитися до природи, щоб не знищити себе. Адже природа – це невичерпне джерело, з якого діти можуть обирати предмети й явища для спостереження, ігор, праці. Організувати навчання у процесі гри, спілкуванні з довіллям, музикою, картиною, літературним твором є однією з найвагоміших проблем у методиці проведення інтегрованого уроку. Головне правильно підібрати способи, прийоми управління сприйманням, уявою, мисленням, словесною творчістю дітей та навчити не просто дивитися, а бачити, відчувати світ. Потрібно організувати живе споглядання, спостереження, колективне сприймання так, щоб учні відчули потребу пильно придивлятися до навколишнього, бачити дивовижне і загадкове, що ховається від байдужого ока. Спостереження стають для дітей справжнім відкриттям, яке важливо навчитися фіксувати, використовуючи способи - малюнок, аплікація, стислий запис спостереження, творчі роботи (складена казка, вірш, тощо)

Наочні образи, враження, здобуті під час спостережень, сприймання довілля стають для дітей могутнім знаряддям розумового виховання. Із наочного образу думка дитини переключається на осмислення інформації про цей предмет. Система пізнавальних проблемних питань вчителя орієнтує на опанування форм і процесів мислення: виділення ознак, порівняння, виявлення причинно - наслідкових зв'язків, вміння оцінити набуті знання і застосувати їх на практиці. Школа сприймання стає засобом оволодіння розумовими прийомами. Важливо педагогу вміти через систему проблемних запитань пробудити уяву дитини як основу творчої діяльності.

Варто також зупинитися на мовленнєвому розвитку учнів на уроках української мови, що є більш ефективним і результативним за умови цілеспрямованого використання інтегрованих видів художньої діяльності. Працюючи над створенням інтегрованого уроку зв'язного мовлення, учителю варто визначити тему мовного та дидактичного матеріалу, дібрати мовленнєві завдання, знайти оптимальне поєднання в реалізації дидактичних, розвивальних, виховних цілей.

Однак учитель може відчути труднощі у програмуванні єдності логіко-понятійного та емоційно-образного компонентів як у мовленнєвій діяльності, так і в різних видах художньої діяльності, які активізують процеси творення зв'язних висловлювань. Пропоную основні етапи інтегрованого уроку зв'язного мовлення. [7, с.5]

1. Етап формування задуму висловлювання – орієнтування, планування. Завдання: актуалізація досвіду; активізація словникового запасу для вираження думки; удосконалення способів мовленнєвої діяльності; ознайомлення з виражальними можливостями слів, граматичними формами, колективний добір влучних слів; розвиток навичок граматичного і каліграфічного письма.

2. Етап творення дитячих зв'язних висловлювань (усно або письмово) – реалізація задумів. Управління дитячою творчістю здійснюється через багатоваріантні мовленнєві завдання, які спонукають дітей до складання тематично близьких казок, віршів, міркування, творчості.

3. Етап редагування – завершальний: обговорення дитячих творів, зіставлення зі зразками художньої літератури. Доцільне використання драматизації, створення пластичних етюдів, виконання ілюстрацій чи колективних композицій.

Розвивальні можливості інтегрованої художньої діяльності розкривають широкі перспективи для мотивації мовленнєвої діяльності на різних етапах творення самобутніх дитячих висловлювань. Інтегруючи навчальний матеріал, ми допомагаємо дитячій особистості розкритися в різних видах мистецтва і поглибити майстерність спілкування.

Різновидом інтегрованого уроку є бінарний урок (від лат. *binarius* - подвійний), що органічно поєднує вивчення двох або кількох предметів. Готують урок два або кілька творчих педагогів, кожний із яких проводить етап (блок) уроку стосовно предмета, який переростає у творчий процес в учнів.

Такий вид діяльності викликає високу мотивацію, що захоплює школярів.

Переваги бінарного уроку в тому, що знання учнів формуються у комплексі, а форма проведення захоплююча і нестандартна. Використання різних видів діяльності на уроці дає можливість учням підтримувати увагу на високому рівні, веде до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення, комунікативних здібностей, сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, активному, емоційному сприйняттю нових знань, розвитку в них творчого та самостійного мислення.

Завдання бінарних уроків: застосування сучасних педагогічних технологій як форми організації навчання та поєднання теорії і практики двох або кількох предметів, як виду навчального заняття (нетрадиційні види уроку).

Мета бінарного уроку:

1. Створити умови мотивованого практичного застосування знань, навичок та вмій, дати учням можливість побачити результати своєї праці і отримати від неї радість і задоволення.

2. Зацікавити дітей вивченням предметів, зробити уроки захоплюючими.

3. Удосконалення комунікативно-пізнавальних вмій, спрямованих на систематизацію і поглиблення знань, і обмін цими знаннями в умовах співробітництва; подальший розвиток і вдосконалення естетичного смаку учнів.

Бінарні уроки дають можливість самореалізовуватися у творчому процесі вчителям, проведенню яких передують етапи підготовки: ознайомлення вчителів з чинними програмами; знаходження суміжних тем у програмах з різних предметів; складання структури уроку та написання спільного плану-конспекту.

З практики роботи ми знаємо, що процес вивчення іноземної мови в початкових класах – це важка робота і забирає багато часу та сил, а праця вчителя іноземної мови схожа на роботу тренера, який повинен змусити спортсмена тренуватися на межі сил. А проблеми торкаються і вчителя початкових класів. Та кваліфікований педагог повинен уміти мотивувати учня на постійну роботу, ефективно тренування, але зробити це так, ніби учень сам цього хоче, тобто, зберегти інтерес до вивчення мови і розвивати його, періодично створюючи ситуації успіху, хвалити за досягнуте і ставити все нові й нові завдання. Одним із способів наближення теоретичного курсу мови до практики і є організація та проведення бінарних уроків.

Поєднання іноземної мови з вивченням музичного мистецтва, чи української мови, математики, літературного читання, природознавства служить засобом підвищення мотивації навчання, тому що створюються умови для практичного застосування знань; розвиваються навички самоосвіти. Пояснюючи школярам граматичні особливості іноземної мови, доцільно звертати увагу на подібні в українській мові. [8, с. 41]

Так у листопаді 2016 року в Звенигородській загальноосвітній школі I-II ступенів №5 для вчителів 2 класів було проведено бінарний урок з природознавства та англійської мовою «Ознаки зими. Зимові явища в природі» вчителем 2 класу Лаврінченко Людмилою Анатоліївною та вчителем англійської мови Матковською Діаною Станіславівною. На уроці вдало поєднані види роботи: «Бюро прогнозу погоди» та бесіда на англійській мові про

погоду сьогодні; «Закінчи речення» про ознаки зими українською та англійською мовами; опис зими після перегляду відеоролика «Winter» за допомогою «чарівних предметів» (носіка, окулярів, рукавичок, вушок) та бесіда англійською мовою «За що я люблю зиму»; «Хвилинка ерудита». Працюючи в групах, учні вивчали інформацію про природні явища взимку (сніг, мороз, метелиця, іній) та розповідали. Музичну фізкультхвилинку поєднали виконання пісні про сніг з фізичними вправами. Роботу на уроці учні оцінили сніжинками, виготовленими на уроці трудового навчання. Враховуючи виховні моменти, після уроку відбулася інсценізація казки «Дванадцять місяців» на новий лад.

Щоб провести бінарний урок, учителям потрібно якісно спланувати роботу:

- визначити тему, цілі, завдання, тип уроку спільні для двох (кількох) предметів та специфічні для кожного при наявності спільної мети;
- розробити план уроку;
- підготувати фактичний і дидактичний матеріал у відповідності до теми, завдань, типу уроку, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей школярів;
- обрати найбільш ефективне поєднання методів і прийомів – відповідно до поставленої мети, змісту навчального матеріалу, дидактичних задач навчальних предметів, що інтегруються;
- спланувати структуру уроку, створення проблемних ситуацій з урахуванням логіки навчальних дисциплін;
- визначити ступінь участі кожного з вчителів, які працюють на рівних (відбувається діалог), або хтось із них «включається» в урок епізодично.

Особливість планування і проведення інтегрованих та бінарних інтегрованих уроків у початковій школі полягає у тому, що вони можуть проводитись як одним учителем, який викладає предмети, які інтегруються, так і двома вчителями у випадках, коли другий предмет, що інтегрується, викладає фахівець (учитель, який викладає відповідний предмет в основній школі). [1,8]

Піклуючись про здоров'я наших дітей, хочеться відмітити впровадження музикотерапевтичної педагогіки на уроках у початкових класах. Вона передбачає як особистісно орієнтоване та інтегроване навчання, виховання, розвиток духовного світу дитини, так і оздоровлення. Музика і пісня – постійні супутники людини в усьому її житті. Вони є невичерпним джерелом естетичної і духовної насолоди. Філогенетична любов людини до пісні, покладена в основу музикотерапевтичної терапевтичної програми «Піснеснайко», і є основною мотивацією прослуховування дитиною навчальної інформації у вигляді пісні, яка дарує знання, здоров'я і радість на уроках.

Так з метою забезпечення динамічної та перспективної системи, спрямованої на розвиток, виховання та навчання дітей дошкільного віку та учнів початкових класів, у Звенигородській спеціалізованій школі I-III ступенів №1 у листопаді 2016 року проведено практичне засідання школи наступності дошкільної та початкової ланок. Методисти, вихователі старших груп дошкільних закладів та учителі 1 класів шкіл ознайомилися з впровадженням здоров'язберігаючих технологій на бінарному уроці математики та іноземної мови в 1 класі з музико-терапевтичною програмою «Піснеснайко». Склад числа 10, послідовність чисел в межах 10, їх порівняння, назви кольорів протягом уроку постійно перегукувалися на українській мові з математики з учителем 1 класу Грибук Людмилою Миколаївною та на англійській мові з учителем іноземної мови Борисовою Яною Олександрівною, а також супроводжувалися співом через впровадження музикотерапевтичної програми «Піснеснайко» з використанням інтегрованого начального посібника гармонійного розвитку дитини «Чарівний світ чисел» у 1 класі.

У процесі проведення таких уроків педагоги вміло й ефективно керують принципами засвоєння і застосування знань, формують мислення школярів, їхню емоційну та вольову сферу, моральні, естетичні та світоглядні аспекти особистості, навчальні і трудові уміння. Найвищою майстерності у проведенні такого уроку досягає той учитель, який дозволяє учням

вільно почуватися і переживати, але утримує їх в рамках необхідних для успішного навчання. Користуючись свободою творчості й самостійної діяльності, учні поважають вчителя та дітей, дотримуються певної поведінки на уроці.

Інтеграція навчальних предметів – це вимога часу, це творчість, самотність, мистецтво педагога. Інтегрований урок стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу учнів, дає можливість підводити дітей до усвідомленої і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки. Таким чином, ми переконалися, що дотриманням технології проведення інтегрованих та бінарних уроків забезпечується висока ефективність навчально-виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Початкова школа. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 17.08.2016р. № 1/9-437
2. Л.Н. Добровольська, В.О.Чорновіл. Оновлення початкової освіти. – Ч.: ОПОПП. Педагогічний вісник. №3 – 2016. - 100 с.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручн. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
4. Творча майстерня вчителя: Перша вчителька. №1 – Видавництво «Педагогічна преса», 2012. - 96 с.
5. Химинець В.В., Кірик М.Ю. Інновації в початковій школі. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 312 с.
6. Навчаємо залюбки! Формування мотивації до навчання в учнів початкових класів. - Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 107 с.
7. Структура інтегрованого уроку зв'язного мовлення. – Шкільний світ: Початкова освіта. №9, 2005.
8. Сучасні освітні технології. – Учитель початкової школи. №11, 2014. – 56

V. НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ – ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ ПРЕДМЕТІВ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

**Джоболда Лідія Іванівна,
Орда Вікторія Михайлівна,
Поділа Альбіна Антано,
Черепанська Любов Володимирівна,**
*учителі початкових класів
Скородистицької загальноосвітньої школи I-II ступенів
«Школи життєтворчості»
Чорнобаївської райдержадміністрації*

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Початкова школа - це простір життя дитини; тут вона не готується до життя, а повноцінно живе, і тому вся діяльність навчального закладу будується так, щоб сприяти становленню особистості як творця власного життя, гармонізації і гуманізації взаємин між учнями і педагогами, школою і родиною на основі ідеї самоцінності дитинства, діалогу усвідомлення вибору особистісно-життєвого шляху[2,с.67]

Школа компетентності - це школа, яка: піклується про план життя учнів, відповідає на суттєві питання життя людини про його смисл і мету.

Роль початкової школи полягає у створенні умов для самопізнання, самовизначення відносно природи, культури, суспільства, самого себе. На яких же засадах ґрунтується школа життєвої компетентності?

- **Життєтворчій і культуротворчій** спрямованості навчально-виховного процесу. Найголовнішою місією школи є плекання учня як творця, допомога йому в усвідомленні смислу життя як феномена культури [3,с.59]

- **Гуманізації**. Становлення дитини як суб'єкта передбачає ціннісне сприйняття кожної особистості, повагу її самобутності, розуміння того, що дитина має свою життєву історію, «власне я», свій внутрішній світ.

- **Принципі діяльнісної спрямованості** навчання і виховання. Це підхід до знання як інструмента ефективного виконання життєвих і соціальних ролей, оволодіння технологією активної соціальної дії.

- **Ідеї демократизації** укладу шкільного життя, утвердження рівних можливостей, співробітництва, багатоманітності, самоорганізації, самодіяльності.

- **Принципі відкритості** до різних світоглядних, філософських, педагогічних течій. Відкритість - це активні зв'язки школи із громадськістю, публічна звітність про результати своєї діяльності тощо.

- **Принципі самоорганізації навчально-виховної діяльності.**

- **Ідеї випереджальної освіти.**

- **Принципі саморозвитку особистості**, гнучкості організаційних форм.

У сучасних умовах розвитку системи освіти вагомого значення набуває впровадження ефективних інновацій у традиційно класно-урочну систему, а також пошук нових форм організації поза її межами.

Метод проектів

До їх числа належить і метод проектів. На практиці метод проектів розглядається як інновація, метою якої є створення для дитини умов, за яких вона оволодіє вмінням активно здобувати, оновлювати та розвивати свої знання, зможе їх творчо застосовувати.

Цінність методу проектів у тому, що

- учні навчаються добре виконувати свою роботу, відчувати при цьому радість, гордість за результати;
- вчать вчитися, знають де і як знаходити потрібний матеріал;
- набувають навичок роботи в колективі;
- вчать ставити мету, зважати на думку товаришів;
- навчаються ефективно працювати і планувати свою роботу, аналізувати власну працю [3,с.478]

Навчальний проект — це організація занять, яка передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників щодо отримання освітньої продукції за певний проміжок часу — від одного уроку до кількох місяців.

У проектній діяльності вчитель виконує роль координатора, консультанта, носія інформації, а учень — активного розробника та виконавця проекту.

Всю проектну діяльність з дітьми вчителі початкових класів будують за трьома векторами: **соціально-груповий, особистісний, комунікативний.**

Обираючи тему проектів вчителі орієнтуються на такі критерії:

- чи захопить учнів запропонований проект;
- чи буде він успішно реалізований;
- чи буде мати практичний, соціально-значущий результат;
- чи зумовить виконаний проект подальшу серію проектів.

До проектної діяльності залучаємо не тільки учнів, а й батьків, громадськість. При цьому учні набувають знання, які за дидактичним значенням виходять за межі окремого навчального предмета, а за своїм особистісним сенсом — за межі звичайного шкільного середовища, пов'язуючи учнів з реальними соціальними проблемами. [4,с.137]

Реалізовані прикладні проекти

З учнями і батьками молодших школярів проведені прикладні проекти «Клумба на шкільному подвір'ї», «Перший раз у перший клас», «В кожній квітці – пісня Україні», «Зростаємо здорові».

Результати цих проектів обов'язково втілюються в матеріальну форму та соціальні інтереси самих учнів, спрямовані на впровадження в практику.

Плануючи роботу над проектами **ознайомлювально- інформаційного** характеру, учні залучались до роботи, яка спрямована на збір інформації про певний об'єкт чи явище.

Працюючи над проектом «**Нема такої України, немає другого Дніпра. Кременчуцьке водосховище**» дотримувались важливості цієї проблеми, джерела інформації, оформлення результатів, презентація.

Інтерактивно – інтелектуальна модель проекту

Актуальність проекту.

Збагатити знання учнів про річку Дніпро, його історичне минуле і сучасне, про Кременчуцьке водосховище та розташований на ньому Іркліївський розплідник рослиноїдних риб, виховувати почуття патріотизму.

Міжпредметні проекти

Робота над **міжпредметними** проектами вимагає злагодженої роботи усіх учасників, проведення проміжних звітів.

Проект «Козацькому роду нема переводу. Історія Іркліївського козацького полку»

Актуальність проекту.

Залучити дітей до пошукової діяльності про історію українського козацтва на Україні, Іркліївського полку, виховувати повагу до героїки наших предків, національних традицій, виховувати патріотичні почуття.

Позапредметні проекти інтегрують знання з різних галузей, у тому числі з тих, які не входять до курсу початкової школи.

Міні-проект. Урок-КВК у технологіях розвивального навчання **Актуальність проекту:** класах особливо гостро стоять проблеми розвитку творчих здібностей освітніх технологій особистісно-зорієнтованого навчання - це передумова активної пізнавальної діяльності учнів: нестандартна, цікава, творча робота пробуджує у дітей інтерес до знань, сприяє емоційному та інтелектуальному розвитку школярів. Однією з новацій вважаємо так звану проектну діяльність. Організуючи на уроці проектну діяльність, учитель ознайомлює учнів з її особливостями, вчить планувати як повноцінну та усвідомлену.

Значимість проекту:

кожен проект для учнів значущий, адже в результаті діяльності, творчого пошуку вони бачать результат власної праці, який можуть використати практично (читання енциклопедій, твори-судження, читання творів про рідний край тощо). Завдяки цьому виникає ситуація успіху і, відповідно, підвищується творча активність школяра. Роль учителя під час такої роботи дуже важлива і відповідальна, адже його завдання полягає в тому, щоб поступово підвести дитину до усвідомлення необхідності певного виду діяльності, навчитися не боятися мислити творчо, нестандартно.

Мета і завдання проекту:

вчити учнів здійснювати проектну діяльність на основі пізнання світу і людини в ньому як біологічної та соціальної істоти; засвоєнню духовних

цінностей у різноманітних сферах: екологічній, пізнавальній, моральній, комунікативній. Розвивати нестандартне мислення, творчий підхід до розв'язання поставленої проблеми; виховання в дитини свого власного «Я», віри в свої сили, талант особистості, здатної бережливо ставитись до природи, розуміти значення життя як найвищої цінності. Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в душі

відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінностей.

Над проблемою свого здоров'я людина починає замислюватися серйозно тільки у зрілому віці після звертання до лікаря. Щоб дитина піклувалась про своє здоров'я, слід виробляти у неї свідоме ставлення до найвищого дару Природи.

Дуже важливо з раннього дитинства сформувати валеологічний світогляд і мотивацію вести здоровий спосіб життя. Для свідомого ставлення до свого власного здоров'я дітям потрібно засвоїти необхідний мінімум знань про свій організм, засвоїти доступні методи профілактики захворювань.

«Турбота про здоров'я — найважливіша праця вихователя. Від життєрадісної бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили.» (В. Сухомлинський)

Учнівські колективи 1-4 класів у своїй навчально-виховній роботі живуть за девізом: Всім відомо, усім ясно,

Що здоровим бути краще.
Треба тільки знати,
Як здоровим стати!

Цікаво працювали учні, вчителі, батьки над річним проектом «Зростаємо здоровими». Отримуючи цікаву інформацію, ознайомлюючись із чинниками, які сприяють фізичному розвитку під час ігор, спортивних ігор, свят, під час зустрічей з медичним працівником, у практичних роботах, під час обговорення казок, при ознайомленні із народною медициною формуємо у всіх нас мотивацію вести здоровий спосіб життя, піклуватись про своє здоров'я, виробляють свідоме ставлення до життя як найвищого дару Природи.

Коли ви здорові - бадьорі, веселі. Будь-яка справа вам під силу. На уроках ви уважні, активні, старанно працюєте, із задоволенням відвідуєте гуртки. Щоб бути здоровим, необхідно засвоїти певну систему знань про свій організм. Тож ми бажаємо усім вам працювати над проблемами свого здоров'я.

Інтерактивно-інтелектуальна модель проекту: Здоров'я – чисте довкілля – народна медицина – позитивні емоції – загартовування – дотримування режиму дня – розум – рухливі ігри – раціональне харчування – краса – овочі, фрукти – здоровий спосіб життя – солодоші.

Носенко Тетяна Миколаївна,
учитель початкових класів
спеціалізованої школи I-III ст. № 6
з поглибленим вивченням іноземних мов м. Канева

КАРНАВАЛ ОСІННІХ БАРВ. (ПРОЕКТ У 4 КЛАСІ)

Мета: розкрити красу осінньої природи: за допомогою поетичного слова, художньої творчості дітей, образотворчого мистецтва; показати багатство і щедрість осінньої пори; створити умови для активної інтелектуальної співпраці учнів з учителем на уроці; сприяти формуванню творчого мислення та творчої уяви учнів; виховувати любов до природи.

Навчальні предмети: літературне читання, природознавство, образотворче мистецтво, трудове навчання.

Тривалість проекту: один місяць.

Учасники проекту: учні 4 класу, учитель, бібліотекар.

Дидактична характеристика проекту

Тип проекту: інформаційно-творчий, індивідуально-груповий.

Об'єкт пізнання: сезонні зміни в природі, традиції українського народу.

Провідна проблема: розвивати інтерес до сезонних змін у природі й традицій українського народу; удосконалювати мовлення учнів, навички виразного читання; формувати творче мислення та творчу уяву, виховувати бережливе ставлення до природи.

Спосіб розв'язання проблеми: бесіда з дітьми, робота з додатковою літературою, спостереження, спільна міні-книга «Карнавал осінніх барв», у якій відображено опис осені у творах письменників, малюнки за власними спостереженнями, приказки, прислів'я, прикмети, загадки про осінь, народні свята осені, картини художників, колаж «Наша осінь».

План виконання проекту

1. Обговорення у класі ідеї проекту.
2. Склад учасників проекту (учні, учитель, бібліотекар).
3. Висловлювання міркувань щодо форми подання результату (міні-книга, колаж).
4. Обмірковування шляхів розв'язання проблеми (добирання описів осені у творах письменників, добирання прислів'їв, приказок, прикмет, загадок про осінь, народних свят осені, картин про осінь, малювання малюнків «Осінь у моїй уяві»)
5. Складання власного плану роботи.
6. Добирання необхідної інформації, зображень, малюнків, репродукцій картин.
7. Створення колажу «Наша осінь» та міні-книги «Карнавал осінніх барв».
8. Презентація колажу, міні-книги.
9. Оцінювання роботи учасників проекту.

Реалізація проекту

Складання плану дій. Вивчення джерел інформації. Самостійна пошукова робота.

1. Обирання творчої групи «Літератори», якій потрібно знайти описи осені у творах письменників.
2. Обирання творчої групи «Народознавці», яка готує інформацію, з народознавства: прислів'я, приказки, загадки, прикмети про осінь, народні свята українського народу
3. Обирання творчої групи «Творці», яка шукає матеріал про те, як зображують осінь художники у своїх картинах, малюють малюнки на тему «Осінь у моїй уяві»
4. Обирання творчої групи «Фотографи», яка добирає фотографії для створення колажу «Наша осінь»

Рекомендації щодо реалізації проекту

Урок 1 (Запуск проекту)

1. Слово вчителя

- Наш сьогоднішній урок – екскурсія милування природою, присвячений осені. Ми помилуємося осінню, її барвами, її граціозними рухами.

- Чи помічали ви, що восени відбувається справжній карнавал кольорів у природі?

Осінь гордо виблискує розмаїттям фарб, що надає їй особливої урочистості. Природа святкує зрілість, і це свято вражає розкішшю та пишністю.

Осінь наче всміхається на прощання й охоче дарує свою красу й багатство.

Вона сповнена неквапливими мрійливим рухами, журливими звуками.

Усе готується до сну. Природа поринає у спокій, наче в серпанок. Задумлива, замріяна осінь іде по землі, уособлюючи в собі стиглість, родючість, щедрість, у найбільш повнокровних їх виявах. [2, ст.29].

- Помилуйтеся краєвидом.

- Як ви вважаєте, чому осінь можна назвати «карнавалом кольорів»?

2. Танок осіннього листя

- Політ осіннього листя схожий на танок. Легко злітає з дерева лист, плавно гойдаючись у повітрі від найменшого подиху вітру. Спробуйте повторити його

рух. Пофантазуйте і створіть танок осіннього листя. (Діти підкидають листя і танцюють. Також створюють смайлики та різні фігури з листя)

Урок 2

Учитель пропонує дітям у бібліотеці відшукати опис осені у творах письменників, з метою розширення словникового запасу

Урок 3

Учитель пропонує дітям у бібліотеці відшукати приказки, прислів'я, загадки, прикмети про осінь та народні свята

Урок 4

На уроці образотворчого мистецтва дітям пропонується створити малюнки за власним спостереженням «Осінь в моїй уяві»

Урок 5

На уроках трудового навчання учні навчаються плетінню вінків з осіннього листя та проводять конкурс на кращий вінок під девізом «Іскру кинула осінь» та створюють колаж «Наша осінь»

Урок 6

На цьому уроці вчитель дає певні рекомендації стосовно створення міні-книги «Карнавал осінніх барв»

Урок 7

Тема. Барви осені. Презентація власних проєктів.

Мета: узагальнити знання з обраної теми; працювати над удосконаленням мовлення учнів та навичок виразного читання; учити аналізувати осінь як живу істоту; розвивати образну уяву, творчість; виховувати любов до народних традицій, рідної природи, вміння милуватися нею. Обладнання: дитячі малюнки із зображенням осені, репродукції картин, осінні листя, колаж, комп'ютер.

Хід уроку-презентації

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

- Відгадайте загадку .

Як помандрує по гаях

З чарівним пензлем у руках –

Все розмалює на путі,

Берези стануть золоті!

І ми її уклінно просим:

- Заходь у гості... (Щедра осінь) [1, ст. 173].

III. Мотивація навчальної діяльності

- Чи здогадались ви, хто сьогодні завітає до нас на урок?
- Так, це осінь - чарівниця.
- А чому вона чарівниця?

1. Читання вірша «Осінь» М. Хоросницької

Нарядилась осінь

В дорозі намисто,

Золоте волосся

Розплела над містом

Кольорові фарби

Вийняла з кишені.

І малює осінь

Жовтим і зеленим.

Здогадатись можна

В парку по деревах:

Є червона фарба

В неї і рожева...

Ще й відтінків різних

Безліч осінь має.

А струнці ялини

Боком обминає... [3, ст.3].

- Сьогодні на уроці ми будемо милуватись красунею осінню, підіб'ємо підсумок нашої роботи і зібраний матеріал помістимо у міні-книжку «Карнавал осінніх барв»

IV. Звіт творчих груп.

1. «Літератори» зачитують описи осені у творах письменників
2. «Народознавці» розказують прислів'я, приказки, прикмети, народні свята про осінь, загадують загадки.
3. «Творці» аналізують осінь в картинах художників та презентують малюнки за власними спостереженнями
4. «Фотографи» презентують колаж «Наша осінь»

V. Створення спільної міні-книги «Карнавал осінніх барв»

Всі матеріали по даному проекту учні збирають у спільну міні-книгу «Карнавал осінніх барв»

VI. Підсумок уроку

- Ми спостерігали за балом осіннього листя, осінніх барв. Придивлялися до чарів осені, прислухалися до її голосу і ходи.
- Чи цікаво вам було виконувати завдання по темі проекту?
- На мою думку, осінь також задоволена вашою роботою. Всі учасники проекту отримують найвищий бал.

Станецька Валентина Петрівна

вчитель початкових класів

Литвинівської загальноосвітньої школи I – II ступенів

Жашківської районної ради

Черкаської області

«Розкажи – і я забуду,

Покажи – і я запам'ятаю,

Дай спробувати – і я зрозумію»

(Китайська мудрість).

Навчальний проект –форма інтеграції у початковій школі

Сучасна початкова школа вимагає застосування інноваційних технологій, які створюють всі необхідні умови для творчого розвитку дітей . Наукові дослідження в початковій школі свідчать про те, що майже всі предмети містять інтегровані знання.

Інтегровані уроки допомагають учням глибше засвоювати та впорядковувати знання, користуватися відповідними вміннями та набутими навичками, що сприяє всебічному та гармонійному розвитку дитини.

У реалізації змісту програм основним є метод проектів. Він потребує поєднання графічних, художніх, словесних способів виконання навчальних дій учнями. Інтегрований підхід до проекту відкриває перед дитиною цілий світ.

ВИДИ ІНТЕГРАЦІЇ	
<i>За змістом:</i> Залучаємо матеріали з інших предметів	<i>За способами пізнавальної діяльності:</i> <ul style="list-style-type: none">- спостереження;- мовлення;- мислення.

Проектна діяльність – нині одна з найперспективніших складових освітнього процесу, вона формує всі необхідні життєві компетенції, бере на себе функцію інтеграції предметів. Самостійне здобування знань учнями, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток пізнавальних інтересів, вміння виділяти головне, вміння радитися та приймати остаточне рішення. Проектні технології заохочують учнів до самостійного пошуку та здобуття інформації, до отримання нових знань. Ні для кого не секрет, що навчальні досягнення молодшого школяра перебувають у тісному зв'язку з особливостями його пізнавальних інтересів.

Метод проектів все більше поширюється в початковій школі. Діти із задоволенням включаються в роботу над проектом, вчать самостійно шукати необхідну інформацію, аналізувати її, робити висновки, виділяти головне, орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях; відстоювати свою думку, працювати в групах, долати конфліктні ситуації, розуміють важливість досягнення результату, відчувають задоволення від зробленої справи.

Проектна робота формує такі компетентності: уміння вчитися; уміння планувати свої дії; здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі; володіти і оперувати інформацією; продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді; використовувати різні ролі й функції в колективі; проявляти ініціативу; підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими; конструктивне розв'язання конфліктів; досягнення консенсусу; вміння брати на себе відповідальність за наслідки дій; аналізувати результати діяльності; уміння розділяти відповідальність; відчувати себе членом команди.

Працюючи вчителем сільської школи, я зустрілася з деякими перешкодами і труднощами, які виникли в роботі з проектами: в одних дітей вдома є комп'ютери, в інших їх немає, тільки в деяких учнів є Інтернет. Тому перш за все намагаюся проводити підготовчу роботу з батьками, привернути їх увагу до інновацій в освіті, налаштовуючи на співпрацю, особливо тоді, коли діти тільки розпочинають роботу над проектом, адже допомоги з боку батьків потребують більшість учнів початкових класів. Іноді навіть доводиться переконувати батьків у важливості таких нововведень.

Особливу увагу звертаю на те, що батьки лише помічники своїм дітям у роботі над проектами, а не виконавці, що саме самостійність дітей – шлях до успіху у роботі над проектом. Намагаюся створити такі умови, щоб і діти, і батьки сприймали роботу над проектом, як цікаву та захоплюючу справу, яка дуже відрізняється від буденних завдань.

Але при цьому обов'язково потрібно враховувати вікові та психологічні особливості учнів, щоб не перестаратися і не відбити в дитини інтерес до проектів.

Робота над проектом:

Оголошую мету проекту, плануємо разом з дітьми роботу по її вирішенню, шукаємо інформацію, систематизуємо отриману інформацію, одержаний продукт (газета, реклама, презентація, книга, казка, реферат, фантастична історія, слайди, серія ілюстрацій,

мальований твір, буклет, виставка малюнків, фотоальбом, рольова гра, екскурсія і т.д.), захист проекту.

Обираємо форму проектної діяльності: індивідуальну, колективну чи групову (2 -3 учнів).

Учні зачитують пам'ятку, нагадують основні етапи роботи над проектом, радяться, які предмети охоплюватиме дана робота, розглядають тему проекту під різними кутами зору:

1 етап – організаційний;

2 етап – підготовчий;

3 етап – проектна робота;

4 етап – оформлювальний;

5 етап – презентація проекту;

6 етап – підбиття підсумків.

Програма 4 класу передбачає опрацювання дуже цікавих проектів. Без них ми вже не уявляємо повноцінного навчання. І саме створення проекту відкриває нам великі можливості для інтеграції.

Працюючи над темою проекту, намагаємося захопити нею побільше предметів.

Природознавство, інформатика, літературне читання, образотворче мистецтво, музика, трудове навчання: «Про які мандрівки просторами космосу ти мрієш?», «Який материк ти мрієш відвідати?», «Водойми рідного краю», «Чому ліси називають легенями планети?», «Як охороняти природу рідного краю?».

Я у світі, основи здоров'я, літературне читання, інформатика, українська мова, природознавство: «Життя людини - найвища цінність», «Культура спілкування», літературне читання, образотворче мистецтво, українська мова: « Село, моє рідне село».

Українська мова, інформатика, літературне читання, природознавство, трудове навчання, математика: « Про що можуть розказати дерева?», «Мандрівка шляхами Тараса Шевченка.», «Дитячі роки Івана Франка.», «Леся Українка - поетична квітка України.», « Талановиті письменники та поети сьогодення.».

Українська мова, інформатика, природознавство, трудове навчання, образотворче мистецтво, літературне читання: « Мій домашній улюбленець.».

Разом з дітьми створюємо екскурсійні проекти – подорожі, екскурсії, походи, поїздки, полюбляють учні і заочні подорожі, які також включають інтеграцію.

Інтегрування навчально-виховного процесу стимулює і вчителя, і учня, і батьків. Дає можливість учням поповнити свої знання одночасно з багатьох предметів, надихає на співпрацю, на успіх, відбувається критичний аналіз своїх досягнень, розвиває інтелектуальну та пізнавальну активність, відкриває все нові можливості для творчості та розвитку особистості, формує відповідальність за виконану роботу, дає можливість дитині відчути себе важливою частинкою колективу.

Коливай Валентина Іванівна

вчитель початкових класів

Черкаська загальноосвітня школа

I-III ступенів №32

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТУ «ЛЮДИНА МАЄ ТВОРИТИ ДОБРО»

Опис проекту

1. **Назва проекту:** «Людина має творити добро»

2. **Учасники проекту:** вчитель, учні, батьки

3. **База реалізації проекту:** Черкаська ЗОШ I-III ступенів №32

4. **Актуальність проекту**

В сучасному світі буває складно визначити, що добре, а що погано. Не всі розуміють вислів В.О.Сухомлинського «Який слід повинна залишити людина на землі?».

Тому, наш проект допоможе кожному:

- взяти на озброєння промінь світла і спрямувати його туди, де панує темрява, ім'я якій – війна;
- взяти усмішку і подарувати її тому, хто її потребує;
- взяти доброту, милосердя і заспокоїти того, кому складно і важко;
- взяти віру і віддати кожному, у кого її вкрали;
- взяти любов і нести її всьому світові.

Використання методів проектів на уроках в початковій школі сприяє формуванню у школярів вміння висувати гіпотези, вибирати і аналізувати інформацію, працювати з додатковою літературою, використовувати можливості Інтернету. Учні вчаться узагальнювати отриману інформацію, брати інтерв'ю, робити висновки.

Впровадження методу проектів дає змогу педагогу згуртувати дитячий колектив.

5. Мета проекту

а) діяльнісна: ознайомити учнів з поняттями «добро», «доброта», «милосердя»; формувати навички звітувати про виконану роботу; розвивати мовлення, пам'ять, увагу, спостережливість, пізнавальний інтерес до гуманної взаємодії у суспільстві;

прищеплювати дітям життєву мудрість у ставленні до довкілля, людей та власного «Я»;

б) навчальна: вчити робити добрі справи;

поглиблювати та розширювати знання учнів про моральні якості та почуття;

в) уміння: давати характеристику вчинкам дійових осіб творів;

розрізняти добро і зло.

6. Характеристика проекту:

за кінцевим результатом – створення міні-книжки «Людина має творити добро»;

за змістом – міжпредметний (інтегрований);

за кількістю учасників – груповий;

за тривалістю – короткотривалий;

за ступенем самостійності – дослідницько-пошуковий, творчий, пізнавальний;

за характером контактів – внутрішній, серед дітей однакової вікової групи (3 клас).

7. Термін реалізації проекту: 1 тиждень

8. Прогнозований результат

Для учнів

- Формування комунікативних, дослідницьких вмінь, навичок проектування способів досягнення поставлених цілей.
- Набуття досвіду життєтворчості у ході проектної діяльності

Для вчителя

- Сформованість професійних навичок на систематизацію власного досвіду, на основі впровадження інновацій, зростання готовності до впровадження методу проектів у навчально-виховній роботі.

9. Спосіб розв'язання проблеми:

Ознайомлення з довідковою літературою про добро. Творча робота вчителя, учнів, батьків.

10. Предмети, що інтегруються:

«Я у світі», «Літературне читання», «Українська мова», «Музика», «Образотворче мистецтво», «Трудове навчання».

11. План виконання проекту:

- 1) Обговорення в класі ідеї проекту
- 2) Склад учасників проекту
- 3) Визначення форми представлення проекту – міні-книга «Людина має творити добро»
- 4) Складання плану роботи над проектом
- 5) Виготовлення м'яких іграшок для дітей дошкільного навчального закладу №89

- 6) Малювання на уроці образотворчого мистецтва малюнків на тему: «Яким я уявляю добро?»
- 7) Вивчення пісні про добро на уроці музики
- 8) Творча робота дітей: підготовка віршів, прислів'їв, інсценізація української народної казки «Вовк та Кіт»
- 9) Творча робота батьків: допомога у виготовленні шпаківень, годівничок

12. Етапи проекту

1. Мотиваційно-інформаційний	3. Діяльнісний (творчий) етап
2. Діяльнісний (практичний) етап	4. Підсумковий етап

13. Форма проведення: пізнавальна мандрівка в Країну Доброти

- 1 зупинка «Знайомство з Добром»
- 2 зупинка «З відкритим серцем до людей»
- 3 зупинка «З книгою дружити – з добром у серці жити»
- 4 зупинка «Відкриємо своє серце добру»
- 5 зупинка «Бо кожний фініш – це, по суті, старт» - Ліна Костенко

14. Очікувані результати:

- Підвищення інтересу школярів до навчання
- Залучення учнів до читання віршів та творів про добро
- Спонування школярів до пошукової роботи
- Набуття практичних навичок збору інформації і відповідного оформлення
- Залучення батьків до участі в житті школи, класу

Тема: Навчальний проект «Людина повинна творити добро»

Мета: формування ключових компетентностей:

уміння вчитися: організувати та контролювати свою навчальну діяльність;

громадянська компетентність: дотримуватись морально-етичних форм; брати активну участь у позакласній діяльності, свідомо ставитися до виконання доручень;

загальнокультурна компетентність: формувати культуру міжособистісних відносин;

інформаційно-комунікативна компетентність: уміти працювати з різними інформаційними джерелами;

формування предметних компетентностей:

продовжити ознайомлення учнів з людськими чеснотами; вчити наводити оцінні судження, аргументувати переваги добрих вчинків; викликати бажання у дітей творити добро, виховувати людяність, щирість, милосердя.

Обладнання: презентація до уроку, музичний супровід, портрети В.О.Сухомлинського, Ш.О.Амонашвілі, Матері Терези, О.М.Шулежко, відео про О.М.Шулежко, малюнок Добрика, ілюстрації справ Добрика, прислів'я, вірші про добро, завдання для груп.

Тип уроку: інтегрований

Хід уроку

I. Організація класу до уроку

1. Налаштування на роботу

Тепло своїх долоньок

Я людям віддаю.

Урок новий, цікавий

Я з радістю почну.

2. Позначення настрою

II. Актуалізація опорних знань

- Над якою темою працюємо? («Людські чесноти»)
- З яким людськими чеснотами ознайомилися? (щедрість, справедливість, ощадливість, чемність, сміливість, чуйність, відповідальність)
- Сьогодні поговоримо ще про одну людську чесноту, без якої не можна уявити справжньої людини.
- Щоб розгадати цю людську чесноту, слід відповіді виразів розташувати у порядку спадання. (Слайд 2)

III. Повідомлення теми та мети уроку

- Отже, сьогодні ми поговоримо про добро, адже, людина має творити добро. Так називається і наш проект. (Слайд 3)
- На уроці кожен із нас отримає можливість стати ще добрішими, навчитись бути ще більш чуйними до чужої біди, потреби, робити життя і світ кращими. Бо найкраща наука життя – мудрість, а найвища мудрість – бути добрим. Ми помандруємо в Країну Доброти. Нас чекають різні зупинки із завданнями, які ми виконуємо дружними групами.

Робота над темою уроку. Зупинка 1. «Знайомство з Добром»

а) Словникова робота

Добро – благо, корисна справа, гарний вчинок. Протистояння злу, поганому, руйнівному.

Доброта – чуйність, прагнення робити добро іншим, дружнє ставлення до людей. Це стан душі, що спонукає творити добро.

б) Побудова асоціативного куща

в) Скарбничка народної мудрості (діти зачитують знайдені прислів'я та приказки про добро)

г) Технологія «Мозковий штурм». Доберіть спільнокореневі слова до іменника «добро».

IV. Основна частина

Зупинка 2. «З відкритим серцем до людей»

- На цій зупинці ми зустрінемося з видатними людьми, які є прикладом добра.

а) Довідкове бюро. Розповідь про В.О.Сухомлинського

б) Опрацювання 9 негідних речей з книги В.О.Сухомлинського «Як виховати справжню людину»

в) Пошукова група. Знайомство з учителем добра і краси Ш.О.Амонашвілі. Робота над порадами педагога-гуманіста.

г) Розповідь про взірця доброчинності та милосердя – Матір Терезу. Перегляд ілюстрацій її доброчинності.

г) Розповідь учнів про Олександру Максимівну Шулежко. Перегляд відеофільму про неї.

д) Зустріч з Добриком та його справами (Розповідь учнів). Читання Правил доброти від Добрика

Фізкультхвилинка «Дружби добрий знак»

Зупинка 3. «З книгою дружити – з добром у серці жити». Групова робота

1 група. Дібрати правильне продовження прислів'я:

Хто людям добро бажає, ...вік не прохолоне.

Перший крок до добра - ...той і собі має.

Раз добром налите серце - ...не роби зла.

2 група. Прочитати в особах укр.нар.казку «Вовк і Кіт». Спробувати переробити її так, щоб вчинки вовка допомогли б йому уникнути біди. Підібрати прислів'я за змістом казки.

3 група. Робота над ситуаціями

- Бабуся захворіла, і я
- Впала сестричка, плаче, і я ...
- Маленький братик не може заснути, і я...
- Тато майструє щось у майстерні, і я ...
- Однокласник не вміє розв'язувати задачу, і я ...

4 група. Опрацювати оповідання «Добро і Зло» (с.79 підручн.) і вибрати правильні міркування, які підійдуть до тексту.

- Злі люди завжди самотні
- Зробив добро – похвалились
- На зло відповідай добром.

5 група. Переказати стисло оповідання В.О.Сухомлинського «Чому дідусь такий добрий сьогодні?» Які людські чесноти відповідають вчинкові Андрійка?

6 група. Написати власний твір на тему «Людина – творець добра»

Зупинка 4. «Відкриємо свої серця добру»

а) Майстерня добрих справ: виготовлення іграшок для вихованців ДНЗ №89, благодійні ярмарки, концерти

б) Острів «Художній». «Як я уявляю собі добро?»

в) Операція «Допомога братам нашим меншим». Виготовлення годівничок, підгодовування тварин взимку

г) В гостях у дошкільнят

Зупинка 5. «Бо кожний фініш – це, по суті, старт» - Ліна Костенко

1. Читання віршів про добро (Л.Забашта «Людина починається з добра», Л.Іванкова «Твори добро», В.Крищенко «Я вірю в силу доброти»)
2. Метод «Прес»
 - Яке прислів'я буде підсумком уроку?

воСло до васло – жизлосять вамо.	диЛюна накрас не вас ломи, а бридоти миділа.	Дорєб лоді биро лосмі.
-------------------------------------	---	------------------------

Я вважаю, що

..... тому що

Отже, таким чином

V. Підсумок уроку

1. Фронтальне опитування
 - Які знання візьмете собі на озброєння з сьогоднішнього уроку?
 - Кому подаруєте свою доброту, свою посмішку, свою любов?
 - Чого навчилися в Країні Доброти?
2. Перегляд міні-книжки «Людина починається з добра» (матеріали до уроку, зібрані учнями)
3. Долонька добра. Записати добрі справи на пальчиках обведеної долоньки.
4. Пісня про добро «А я бажаю вам добра»

Список використаних джерел та літератури

1. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи//Упоряд Стебна О.В. - Х.: Вид.група «Основа», 2006. – 176 с.
2. Інтерактивні технології навчання в початкових класах/Авт.-упор. І.Дівакова, - Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 180 с.
3. «Початкове навчання», Основа №30 (142), жовтень 2007 р.
4. «Розкажіть онуку», Липень 7' 2015

5. Сухомлинський В.О. «Казки школи під голубим небом». – К., 1991

6. <http://pustunchik.ua/ua/online-school/history/maty-tereza-biografia>

VI. ІНТЕГРОВАНІ ТЕМАТИЧНІ ДНІ ТА ТИЖНІ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Котенко Світлана Вікторівна,

вчитель початкових класів

Смілянської спеціалізованої школи I-III ступенів №12

Смілянської міської ради Черкаської області

РОЗРОБКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ТЕМАТИЧНОГО ДНЯ ДЛЯ УЧНІВ 3 КЛАСУ

День вишиванки(18.05.2017)

Інтегрований урок для 3 класу (літературне читання, музичне мистецтво, трудове навчання)

Тема. Вишиванка - душа українського народу

Мета.Формувати ключові компетентності:вміння вчитися, громадянську, соціальну компетентність.

Формувати предметні компетентності: вдосконалювати навички свідомого читання, поглиблювати знання учнів про вишиванку, розвивати вміння аналізувати та синтезувати матеріал; розвивати зв'язне мовлення учнів, інтерес до культурної спадщини, народних традицій. Вчити створювати сучасний образ дитини у вигляді колажу,відновлювати пісенні скарби співочого народу. Виховувати почуття прекрасного, виробляти навички діяти колективно в грі, підпорядковувати особисті інтереси спільним, формувати навички доброзичливого спілкування з людьми.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Вид уроку: інтегрований.

Обладнання: презентація, матеріали для колажу, караоке пісні «Мамина сорочка», демонстраційний матеріал «Вишивки різних регіонів».

Хід уроку

I. Організаційний момент

1. Перевірка готовності до уроку

2. Налаштування на роботу

II.Мовна розминка

Урок почнемо без зупинки ми із мовної розминки!

1.) Артикуляційна зарядка

1.Зробимо повний вдих і видих носом.

2.Вимовляти голосні звуки без голосу.

3.Міцно закрити рот. Язиком торкатися то лівої,то правої щоки.

4.Голосно цокати язиком.

5.Артикуляційна вправа «Дмухання на пригорщу».

Імітуючи дмухання на гарячий чай, діти мають подути на руку, вимовляючи пошепки «ф-ф-ф-ф».

2.) Робота над скоромовкою

Сорока сороченятам

Сорочки строчила,

Сорочки строчила,

Вишиванки шила.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку

- Сьогоднішній урок буде присвячений вишиванці. Вишиванка-це душа українського народу.

Завдання уроку.Ми дізнаємося більше про вишиванку завдяки Оксані Караванській. Познайомимося з книгою відомого українського дизайнера «Стильна книжка для панянки». Перевіримо знання під час квест-гри. ...

IV. Сприймання і усвідомлення нового матеріалу

1. Розповідь вчителя

- Українські вишиванки... Оздоблені квітами, листочками, птахами, зірками зачаровують нас. Минають роки, змінюється мода, але ніщо не затьмарить краси вишитих речей. Саме це доводить українська дизайнерка Оксана Караванська. Оксана Караванська - не лише відомий дизайнер і стиліст, а й дбайлива та уважна мама модниці доньки Марічки, а тому добре знає, наскільки важливо вчасно познайомити юних панянок зі світом моди та стилю.

Знавець моди, відома у світі українська дизайнерка впевнена, що відчуття стилю закладається у людині в дитинстві. Відтак її «Стильна книжка для панянки» проведе юним красуням екскурсію в історію моди, розповість, як доречно одягатися до школи, у театр чи на дискотеку, з чим носити вишиванку, якими повинні бути джинси і як правильно комбінувати аксесуари.

Презентація книги ученицею

Дизайнер Оксана Караванська презентувала нову колекцію кутюр- вишиванок у Чикаго(США)2014

Опрацювання статті «Вишиванка»

1. Самостійне читання учнями

- Прочитайте уважно уривок «Вишиванка» з книги Оксани Караванської «Стильна книжка для панянки» і підготуйтеся до квесту «Українські вишиванки». Саме великий багаж знань вам допоможе справитися з завданням.

Історична довідка (виступ істориків) Про вишивку згадується у Біблії і Ілліаді Гомера. Нею, за свідченням Геродота, був прикрашений одяг скіфів. Арабський мандрівник X століття у своїх розповідях свідчить, що руси теж носили вишитий одяг.. У часи Київської Русі мистецтво художньої вишивки дуже цінувалося.

2. Словникова робота.....

Пацьорки — намисто, намистини. Крайя — жіночий пояс із кольорової пряжі. Принт — зображення, надруковане на тканині.

3. Квест «Українські вишиванки»

Об'єднання в команди.

- Перед початком ми з вами об'єднаємося у дві команди і отримаємо маршрут.

I. Зупинка «Вишиванка-святиня й скарб народу»

Конверт I. Дайте відповіді на запитання

Чому вишиванку вважають оберегом? Які вишиванки найбільше ціняться?... Яка найбільша цінність була у давнину? Що робило вишиванку унікальною?.....

Конверт 2. Дайте відповіді на запитання.....

Які перші історичні згадки про вишиванки?.. Від чого залежать особливості техніки вишивання?.. Які кольори найчастіше використовують для вишивання вишиванок? Що означають червоний та чорний кольори?.....

II. Зупинка біля джерела народної мудрості

Конверт для 1 групи.....

-Прочитайте закодовані прислів'я і розтлумачте їх.

1. Нелілуйся, дівонько, рушники вишивати —будечим гостей шанувати.

2. сорочці В народився 3. У гоко тима ненькарід, у гото чкасоронькабіле і вкаголі денькагла.

Конверт для 2 групи.

1. неділя Як, сорочка біла. то й

2. У наших хазяйок постосорочок, а мене одна — тайта біла щодня.

3. чеш Хо очкурсор тима — не батре тиспа.

Розкодовані прислів'я. В сорочці народився (так казали про людину, яка пережила страшне лихо чи хворобу). Не лінуйся, дівонько, рушники вишивати — буде чим гостей шанувати. У кого мати рідненька, у того сорочка біленька і голівка гладенька. Як неділя, то й сорочка біла. У наших хазяйок по сто сорочок, а в мене одна — та й та біла щодня. Хочеш сорочку мати — не треба спати. III. Зупинка «Завдання з бабусиної скрині» - Молодці! Щоб знайти наступні конверти із завданнями, вам потрібно відгадати, що в бабусиній скрині? **ВИШИВАНКИ**

Відгадайте, з якого регіону ці вишиванки? Покажіть на карті України цей регіон? Кожна група отримує наочний матеріал в конвертах. Підсумок роботи.

V. Зупинка «Сучасна майстерня юного дизайнера»

Створіть сучасний образ

1 група. Сучасний образ дівчинки (створення колажу)

2 група - образ хлопчика (створення колажу)

Закітьте речення. Сучасна людина повинна

VI. Зупинка «Рідна пісня»

- Як ви здогадалися, наступне наше завдання пов'язане з українськими піснями. Що ж вам потрібно робити? Кожна команда по черзі співає пісню про вишиванку. Виконується пісня «Мамина сорочка».

VII. Підсумок уроку

VIII. Домашнє завдання. Читати і переказувати текст. Підготувати розповідь «Вишиванки у твоїй родині»

Додаток. Вишивки

Подільська

Гуцульська

Бойківська

Полтавська

Буковинська

Інтегрований урок для 3 класу

(предмет «Я у світі», українська мова, музичне мистецтво)

Тема. Розвиток зв'язного мовлення. Письмовий переказ тексту «День вишиванки»

Мета. Формувати ключові компетентності: вміння вчитися, громадянську компетентність. Формувати предметні компетентності: удосконалювати навички учнів переказувати текст; вчити записувати переказ, використовуючи абзаци, розвивати навички усного і писемного мовлення, збагачувати словниковий запас, виховувати любов до культури народу.

Хід уроку

I. Організація класу.

- Давайте усмінемося один одному. З доброю усмішкою можна починати роботу.

II. Актуалізація опорних знань

Чому сьогоднішній урок незвичайний? Яке сьогодні українці святкують свято? III.

Повідомлення теми і мети уроку

- Сьогодні ми більше дізнаємося про українські вишиванки, будемо переказувати текст «День вишиванки». Будьте уважні, спостережливі. Розвивайте свою увагу, пам'ять, творчість. Успіхів вам!

- Чого очікуєте від уроку?

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Барвисті вишиванки (розгляд ілюстрацій)

- Що ви знаєте про вишиванки?

2. Хвилинка-цікавинка. Цікаво знати ... Наші бабусі досі пам'ятають багато секретів давнього ремесла. Наприклад, фарбували нитки для вишивання колись лише природними барвниками. Брала те, що було під рукою: кору, коріння, листя і квіти.

V. Музична сторінка. Виконання пісні «Україна-вишиванка»

VI. Робота над переказом.

1) Читання тексту, його аналіз

День вишиванки

Свято національного костюму відзначають по всій країні щорічно в кожен третій четвер травня. У цей день українці одягають вишиті сорочки. Яскраві, барвисті вишиванки піднімають настрій.

В Україні вишивати вміли в усіх регіонах. Кожна область, інколи навіть село володіли своїми унікальними техніками вишивання. Дівчаток із наймолодшого віку привчали до вишивання.

Вишиванка-це оберіг, який принесе здоров'я і щастя. Їх здавна носили чоловіки, жінки і діти. Пишайтеся своєю вишиванкою! (67 слів)

-Яке свято святкують українці в кожен третій четвер травня?

-Що одягають українці в цей день?

-Що можна сказати про техніку вишивання у регіонах України?

-Хто носить вишиванки?

2) Робота над будовою тексту.

-Із скількох абзаців складається текст?

-Про що розповідається в першому? Другому? Третьому?

Складання плану.

-Який заголовок можна дібрати до першого абзацу?

-Про що розповідається в другому абзаці? В третьому?

Орієнтовний план

1. Щорічне свято.

2. Різноманітні техніки вишивання.

3. Оберіг.

3) Орфографічна підготовка.

4) Усний переказ за планом.

5) Письмовий переказ.

VII. Підсумок уроку.

VIII. Домашнє завдання. Скласти опис своєї вишиванки.

Творчий проект «Вишиванка-святиня, скарб і душа нашого народу»

Мета. Формувати ключові компетентності: загальнокультурну, громадянську компетентність.

- ознайомити учнів з традиціями рідного краю; краюююсмяююмяюю краю;

- розширити уявлення про вишиванку, як вид мистецтва, про її значення у житті українців;

- виховувати любов до національних традицій, до краси і гармонії навколишнього світу; повагу до старшого покоління, шанобливе ставлення до людей праці; почуття національної гордості;

-сприяти розвитку естетичного смаку та творчого мислення. о

Обладнання: вишиванки, проектор, екран, презентація «Вишиванки»..... ХІД

ЗАХОДУ

В житті блукаєм часто далекими стежками

І є чийсь ми з вами і доньки, і сини.

А теплий вогник хати тата й мами

Висвічує примхливо дорогу у світі

Криниця роду чиста — родина українська,

Джерело поколінь і пісень глибина,

В вишиванках родина — тато, мама й дитина.....

України моєї берегиня свята.

Ведучий. З далекого минулого прийшло до нас рукоділля. Виникло воно з любові до рідної землі і батьківської оселі, зі спілкування з навколишнім світом та потреби не стільки бачити красу, а й творити її власними руками. Вишивання як вид мистецтва існує

з незапам'ятних часів. Про вишивку згадується в Біблії та "Іліаді" Гомера. Нею, за свідченням Геродота, був прикрашений одяг скіфів. Ведучий. В українському орнаменті промовляє душа народу, його історія, природа, в оточенні якої він живе. З орнаментом пов'язані образи добра і краси. За ним стоїть тисячолітня історія українського народу. Найдавнішими орнаментами на сорочках є геометричні мотиви, хвилясті та прямі лінії, круги, хрести, ромби, квадрати. Прямі горизонтальні лінії – це земля, хвилясті – вода, квадрат з крапкою - символ засіяного поля, ромб – символ блага родючості, круг – символ вогню, сонячного божества, образ квітки чи дерева – «Дерево життя». Виконується пісня «Мамина сорочка»

Ведучий. За "місцем народження" присвоєно ім'я сорочці з Івано - Франківщини - "гуцулка". Вона чи не найяскравіша за оздобленням серед сестер - сорочок. Особливо урочистий вигляд вона має в комплекті всього гуцульського народу.

Дух народу в колір заплете,

Проросте і піснею, і цвітом.

А над світом, гляньте, а над світом

Українська вишивка цвіте!

Ведучий. За традицією, матері вишивали сорочки та рушники своїм дітям, вкладаючи у візерунки всю свою безмежну любов.

Ведучий. Вишивка на грудях захищала душу людини від руйнування, занепаду. Ось чому ці вироби мають символічне значення: їх вишивають і дарують не будь-кому, а особливо близькій людині.

Хрестик до хрестика — при каганцях

Долю Вкраїни вночі вишивали...

У вишиваних нових сорочках

сміло за волю до бою вставали.

Кулі минали, гнулися мечі,

бо вишиванка щитом є людині!

При каганцях, у криївках, вночі

стрільці вишивали Волю Україні.

Дух вишиванки ввібрав синяву,

стигле колосся і кетяг калини...

Маємо волю уже наяву.

Молимося Богу за Долю Вкраїни!

Ведуча. Нехай же наші символи — Гімн, Золотий Тризуб - жовтий Прапор та барвіста вишиванка освітлюють наше життя, гріють душі і серця, єднують і зміцнюють сили всіх українців. Парад вишиванок

Ведучий. Ми повинні пам'ятати, що народна вишивка – мистецтво, яке постійно розвивається. Це величезне багатство, створене протягом віків .

Діти. Одягнімо, друже, вишиванки —

Наш чарівний український стрій.

Не для когось, не для забаганки,

А для себе, вірний друже мій.

Одягнімо в свята і неділі,

В будень, за потреби, одягнім

І відчуєм — вороги безсилі

Зруйнувати український дім.

Одягнімо вишиванки, друже,

Хай побачить українців світ —

Молодих, відважних, дужих,

У єднанні на багато літ!

Танок «Гопак»

Ми багато говорили

Тут про різне ремесло.
Мандрівочка закінчилась
І, здається, все пройшло.
Ні, це просто не проходить,
Бо народне ремесло
У серця до нас заходить,
Воно просто ожило.
Ми про вишивку дізнались
Що це давнє ремесло,
Воно наше, українське,
Славу краю принесло.
Ведуча: Ми з вами усі – українці, яких об'єднує у велику родину любов до рідної землі, до пісні до вишивки.
Підсумок проекту. Флешмоб «Україна-вишиванка»

Макарова Оксана Миколаївна,
вчитель початкових класів
Смілянської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №2
Смілянської міської ради
Черкаської області

ДЕНЬ ВІРТУАЛЬНИХ МАНДРІВОК (ІНТЕГРОВАНІЙ ТЕМАТИЧНИЙ ДЕНЬ)

Ранкова зустріч «Хто у світі не бував, той і дива не видав»

Мета. Сприяти створенню позитивного настрою, розвивати пізнавальні інтереси, причинно-наслідкове мислення, виховувати почуття дружби.

Вправа «Вітання»

Різні способи тактильних привітань.

Обмін інформацією. «Незакінчене речення»

Я хочу запросити тебе... (місце, місто, країна, континент – за вибором)

Групове заняття

1. Група отримує картки зі словами, на яких записані назви країн та їх столиці. Необхідно утворити пари.
2. Серед запропонованих картинок необхідно відібрати ті, які будуть необхідні під час подорожі і інші держави.

Щоденні новини

Ознайомлення з розкладом уроків у вигляді малюнків. Діти висловлюють припущення щодо місць віртуальної подорожі.

1. Українська мова
2. Математика
3. Природознавство
4. Образотворче мистецтво

Підсумки. Побажання успіхів

Українська мова

Тема. Повторення вивченого про прикметник як частину мови. Спостереження за роллю прикметників у мовленні.

Мета. Формування ключових компетентностей:

вміння вчитися; орієнтуватися в інформаційному просторі; продуктивно співпрацювати з однолітками;

Формування предметних компетентностей:

актуалізувати знання учнів про прикметник як частину мови; з'ясувати роль прикметників у мовленні; розвивати вміння вживати прикметники в усному та писемному мовленні, збагачувати словниковий запас учнів, розвивати творче мислення; виховувати любов до рідної мови, природи.

Обладнання. Опорні схеми, презентація, картки для роботи в групах.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

Створення емоційно-позитивного настрою на уроці.

Оголошення епіграфа уроку

Із слова починається людина,

Із мови починається мій рід.

Моя ласкава, мамина, єдина –

Щебече соловейком на весь світ.

Н.Рій

II. Мотивація навчальної діяльності.

- Визначте головну думку віршованих рядків.
- Які слова допомагають передати захоплення?
- Якою частиною мови вони є?
- Для чого потрібно використовувати в мовленні прикметники?

III. Оголошення теми і завдань уроку.

Сьогодні ми помандруємо володіннями ще однієї частини мови, вчитимось добирати прикметники до іменників, розрізняти їх у реченнях, спостерігати за їх роллю у мовленні, працюватимемо над культурою письма.

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Гра «Ланцюжок»

За опорними словами на дошці, вам необхідно скласти розповідь про прикметник для учнів другого класу, які вперше зустрічаються з прикметником. Проілюструйте свою розповідь прикладами. Перший учень починає, потім називає ім'я того, хто продовжить розповідь. Вчитель звертає увагу на послідовність і логічність розповіді. (*Прикметник, ознака предмета, який? яка? яке? які?, однина, множина, рід, іменник*)

2. Каліграфічна хвилинка

д р ав рж держава

- визначити тлумачення слова за словником;
- дібрати прикметники;
- скласти речення.

V. Сприймання і усвідомлення матеріалу.

1. Доберіть до прикметників порівняння.

Барвистий, як ... Таємничий, як ... Гомінлива, як ... Запашна, як ... Безмежне, як ...
Мелодійна, як ... Хоробрий, як ... Важливе, як ...

- Де можна застосувати ці уміння?

2. Перетвори іменникові сполучення в іменниково-прикметникові. Два словосполучення введи в речення, позначити прикметники.

Країна в Європі – європейська країна;

рушники з вишивкою - ...; берег моря - ...; лани пшениці - ...; костюм українця - ...;

посуд з глини - ...; стежина лісу -

Релаксаційна пауза. Пальчикова гімнастика на співвіднесення роботи лівої і правої півкулі головного мозку.

3. Робота з деформованим текстом. Скласти і записати речення Підкреслити прикметники.

Рідний край

край, Рідний !земля, батьків, серцю, Дорога, та, наших, прадідів. безмежні, степи, народних, Оспівані, зелені, ліси, й, долини, в, піснях, небеса, високі, й блакитні! за, Вітчизну, на, світі, Хіба, є, дорожче, що?

VI. Розвиток зв'язного мовлення.

1. Розвиток діалогічного мовлення (робота в парах).

Куточок України, в якому я хотів би побувати (робота з картою України).

2. Робота в групах.

A) Доповнити текст прикметниками.

Україна — це _____ природа: _____ гори й _____ степи, _____ чорноземи, хрущі над _____ вишнями, _____ калина у дворі...

Україна — це _____ культура: _____ пісня, _____ рушник на покуті, _____ писанка, мова _____ ...

2) Поєднати частини прислів'їв, позначити в них прикметники.

У рідній стороні земний рай.

Рідна земля і ворона мила.

Рідний край навіть дим солодкий.

З рідної сторони і в жмені мила.

3) Уявіть себе представниками туристичного агентства і складіть рекламу нашої держави.

VII. Підсумки

Після цього уроку я знаю..., вмію..., ціную...

Математика

Тема. Задачі на визначення часу за відстанню і швидкістю. Дії з іменованими числами.

Мета. Формування ключових компетентностей:

вміння вчитися; орієнтуватися в інформаційному просторі; дбайливо ставитися до власного здоров'я.

Формування предметних компетентностей:

ознайомити учнів з правилом знаходження часу за відомими відстанню та швидкістю; удосконалювати обчислювальні навички; формувати вміння розв'язувати задачі на рух; розвивати логічне мислення, математичне мовлення; виховувати інтерес до вивчення математики.

Обладнання. Комп'ютерна презентація, схеми – опори, завдання для роботи в групах, карта Європи

Хід уроку

I. Організація класу.

- Щоб урок пройшов не марно треба сісти рівно, гарно.

І довкола роззирнутись, і сусіду посміхнутись.

І щоб нам знання здобути – треба всім уважним бути!

II. Мотивація навчальної діяльності.

- Впізнайте зображення на картинках, яким поняттям їх можна об'єднати? (символи європейських країн, показати країни на карті)

- Чи мрієте ви побувати в цих країнах? Що потрібно врахувати при плануванні подорожі? (транспорт, відстань, вартість квитків тощо).

- Яка наука допоможе нам зробити точні розрахунки?

III. Оголошення теми і завдань уроку.

Сьогодні на уроці ми продовжимо вчитися розв'язувати задачі на рух, виконувати дії з іменованими числами, розвивати мислення і мовлення. А на допомогу візьмемо знання з курсу «Маленькі українці подорожують країнами Євросоюзу»

IV. Актуалізація опорних знань

1. Гра «Дешифрувальник»

Розшифрувати слова, пояснити значення, як між собою пов'язані поняття.

СТАВНЬДІ КІСШВИДЬТ

2. Каліграфічна хвилинка.

Записати числа 20450, 145, 90, 1540, 1957.

Визначити, які можуть бути показниками швидкості, а які вказують на відстань.

3. Усні обчислення. Естафета.

$12000 \cdot 5$	$15 \cdot 200$	$240 : 2$
$: 10$	$: 5$	$\cdot 10$
$- 4500$	$+ 800$	$+ 390$
$+ 235$	$- 95$	$- 460$
<hr/>	<hr/>	<hr/>
1735	1305	1130

- Серед отриманих відповідей найбільше число – ціна квитка до одного з міст зображених на вже відомих вам картинках. Спробуйте визначити це місто та пояснити свій вибір (*Лондон – найбільша відстань*).

V. Опрацювання нового матеріалу.

1. Виведення формули розрахунку часу в задачах на рух.

- Пригадайте, за якою формулою обчислюємо відстань, швидкість у задачах?

$$s = v \cdot t \quad v = s : t \quad (\text{опора на дошці})$$

- Використовуючи дані формули, запишіть вираз за яким можна визначити час руху.

Які знання вам допомогли? (*взаємозв'язок дії множення та ділення*) $t = s : v$

Сформулюйте правило, розкажіть його своєму сусідові по парті.

2. Первинне закріплення. Робота в парах.

Під час перевірки, діти називають результати обчислень та обирають транспортний засіб, який може відповідати даному виразу.

- На чому подорожувати Європою незручно? Чому?

- На чому неможливо дістатися до Великобританії?

Хвилинка релаксації. Музична руханка.

VI. Розвиток математичних знань.

Швидкість	Час	Відстань
90 км/год	?	270 км
450 км/год	?	900 км
13 км/год	?	130 км
50 км/год	?	350 км

1. Робота над задачами (клас об'єднано в групи).

Відстань від Києва до Риму становить 2500 км. Поїзд долає цей шлях зі швидкістю 100 км/год, а пасажирський літак –

500 км/год. На скільки менше часу ви витратите подорожуючи літаком?

- Прочитайте умову, визначте основні поняття. Обговоріть план розв'язання, запишіть вирази. *Перевірка результатів.*

2. Завдання за вибором.

Кожна група має смужки трьох кольорів відповідно до способу розв'язання задачі: Записати розв'язок виразом. Скласти план розв'язання задачі.

Розв'язати задачу за схемою-опорою.

Після ознайомлення з умовою задачі, учні обирають спосіб її розв'язання та виставляють відповідний сигнал.

Гуляючи вулицями Парижу 9 км турист подолав зі швидкістю 3 км/год. Скільки кілометрів за цей самий час подолає турист на самокаті, якщо буде рухатися зі швидкістю 11 км/год?

Перевірка результатів.

3. Дії з іменованими числами. Самостійна робота.

$$15 \text{ т } 80 \text{ кг} + 38 \text{ т } 560 \text{ кг} \quad (8 \text{ т} - 5 \text{ ц}) : 5$$

$$23 \text{ м } 75 \text{ см} - 9 \text{ м } 8 \text{ см} \quad (3 \text{ м} - 60 \text{ см}) \cdot 2$$

Взаємоперевірка (*результати виведені на екран*)

4. Робота з геометричним матеріалом.

Відстані між європейськими столицями становлять: Київ – Рим - 1600 км

Рим – Париж – 1000 км Париж – Лондон – 400 км (дані округлені)
Побудуйте в зошиті ламану лінію туристичного маршруту Київ – Рим – Париж – Лондон, знаючи, що масштаб становить 1 см – 200 км. Врахуйте напрямки сторін горизонту.

5. Хвилинка цікавинка.

Пізанська вежа – один із символів Італії та Європи, найвидатніша дзвіниця всієї Європи. Колись вважалося, що такий сильний нахил вежі був спроектований, але пізніше з'ясувалося, що сама вежа була спроектована вертикально, а нахилитися вона почала вже на самому початку будівництва.

Будували її дуже довго. У будівництві було дві тривалих перерви і тривало воно практично 200 років.

Пізанська вежа височить над землею на 55 метрів, у ній 8 поверхів і важить вона близько 14 з половиною тонн. Усередині башти вибудовані спіральні сходи, яка налічує 294 сходинки. Дзвонів у дзвіниці сім і налаштовані вони на звучання музичних нот.

Цікаво, що самі жителі Пізи люблячи називають свою унікальну вежу «тривалим дивом», тому як щороку вона відхиляється на 1 міліметр від своєї вертикальної осі і так «падає» ось уже вісім сотень років.

VII. Підсумки.

Вправа «5 речень про урок»

Природознавство

Тема. Євразія – найбільший материк

Мета. Формування ключових компетентностей:

вміння вчитися; орієнтуватися в інформаційному просторі; співпрацювати з однолітками;

Формування предметних компетентностей:

формувати уявлення про Євразію, як найбільший материк планети; ознайомити учнів з особливостями природи Євразії, розвивати причинно-наслідкове мислення, зв'язне мовлення, пізнавальні інтереси, виховувати любов до природи.

I. Організація класу.

Вправа «Подаруй свій настрій»

II. Підсумки фенологічних спостережень. Вправа «Незакінчене речення»

По дорозі до школи я помітив...; я почувала...; мене вразило..., мене засмутило...

III. Актуалізація опорних знань. Гра «Вірю – не вірю»

- Великі простори води, що вкривають земну поверхню називають океаном.

- Світовий океан складається з шести океанів.

- На Землі є чотири материки.

- Найбільший океан – Тихий, найдовший – Атлантичний.

- Найтепліший Північний Льодовитий океан.

IV. Оголошення теми і мети уроку (слайд презентації)

V. Опрацювання теми уроку.

1. Вправа «Криголам» До кожної першої літери слова *Євразія* дібрати ознаку.

2. Ознайомлення з малюнковим планом вивчення материка (малюнки-опори символізують розташування материка, форми земної поверхні, теплові пояси, найбільші водойми, корисні копалини, найбільші держави).

3. Робота з картою.

Показати материк на карті півкуль, океани, що його омивають. В групах скласти пазл «Обриси Євразії»

4. Робота з підручником. Читання з позначками (відомо, суперечить моїм уявленням, хочу дізнатися більше).

5. Робота в групах. Працюючи з підручниками та атласами визначити:

А) моря, найбільші ріки; Б) найбільші гори та їх вершини;

В) корисні копалини; Г) найбільші країни.

Релаксаційна пауза – кольоротерапія.

VI. Узагальнення знань.

1. Вправа «Хто це? Що Це?» (слайд презентації).

Знайти відповідність між географічними об'єктами та їх власними назвами.

2. Вправа «Кубування» (Який? Частина. Що навколо? Чим багатий? Де побувати?)

Підсумки. Вправа «Чиста дошка» (слайд презентації).

Образотворче мистецтво

Тема. Засоби створення художнього образу в пейзажі. Композиція «Караван у пустелі».

Мета. Формування ключових компетентностей:

вміння вчитися; орієнтуватися в інформаційному просторі.

Формування предметних компетентностей:

формувати уміння зображувати пейзаж пустелі та об'єкти живої природи, використовуючи відповідну колірну гаму, розвивати зорову пам'ять, образне мислення, спостережливість, виховувати старанність, любов до природи.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Вправа «Дешифровщик». Розшифрувати слова, назвати той вид образотворчого мистецтва, що демонструє зображення природи чи певної місцевості. РТПОРЕТ

ЗАЙЖПЕ МОРНАТЮРТ

- До якого виду образотворчого мистецтва вони належать?

- Чи можна зобразити пейзаж за допомогою музики? (Слухання твору Равеля «Болеро»)

Уявлення природної зони.

III. Оголошення теми і мети уроку.

IV. Опрацювання теми уроку.

1. Географічна довідка (бесіда).

- На яких материках планети є пустелі? Яка колірна гама там переважає?

Перегляд презентації «Кольорові пустелі планети.

- Яких тварин можна зустріти в пустелі? (загадки)

2. Розгляд репродукцій М.Сар'яна

- Які кольори переважають? Чому зображені рослини мають різну величину?

- Який настрій виникає?

3. Поетапне виконання.

Розташування аркуша, визначення лінії горизонту, зображення піщаних барханів, зображення тварин у техніці штампування.

Фізкультхвилинка.

V. Самостійна робота учнів.

VI. Підсумки. Виставка дитячих робіт.

Рубан Любов Григорівна,

учитель початкових класів

Кононівської загальноосвітньої школи I – III ступенів

Драбівської районної ради Черкаської області

ІНТЕГРОВАНІЙ ДЕНЬ У ПЕРШОМУ КЛАСІ ОВОЧІ І ФРУКТИ СПОЖИВАТИМЕШ МІЦНЕ ЗДОРОВ'Я МАТИМЕШ

Сьогодні школа стоїть на межі перебудови. Нашому соціуму потрібні такі учні, які зможуть управляти інформацією, швидко прийматимуть рішення, пристосовуватимуться до нових потреб життя і навчатимуться протягом усього життя. Тому творчий учитель не може стояти осторонь. Останні роки я, як гадаю і кожен учитель, все більше уваги приділяю нетрадиційним формам навчання, шукаючи нові шляхи удосконалення навчально-виховного процесу. Одним із таких шляхів є проведення уроків на основі інтеграції предметів. Такі уроки, або навіть дні дають кожній дитині змогу виразити себе в міміці, жестах, русі, співі, малюнку, допомагають усвідомити, що один і той самий образ можна передати різними художніми засобами; допомагають розвитку і збагаченню мовлення школярів, сприяють

глибокому проникненню учнів у слово, у світ звуків і барв; розвивають естетичний смак, вчать розуміти й цінувати твори мистецтва. Досвід проведення таких уроків переконує в тому, що вони вносять у звичний перебіг шкільного життя новизну, зменшують перевантаження дітей, підвищують їхній творчий потенціал.

Нижче пропоную авторську розробку інтегрованого дня у першому класі

Мета проведення інтегрованого дня у 1 класі: допомогти дітям зрозуміти основи правильного харчування; корисність вживання овочів і фруктів; мотивування позитивного ставлення до збереження життя і зміцнення здоров'я; формування основних життєвих навичок щодо ведення здорового способу життя; усвідомлення учнями цінності здоров'я у житті людини.

Урок 1. НАВЧАННЯ ГРАМОТИ.

Тема: Опрацювання вірша О. Журливої « На зеленому городі»

Мета: формувати компетентність уміння вчитися: - вчити швидкого виразного читання; розвивати увагу, спостережливість, уявлення про розмаїття рослин на городі; вміння розпізнавати їх за описом; розкривати їх значення у житті людини.

Методично-дидактичне забезпечення: плакати: «Фрукти і ягоди», «Овочі», «Продукти харчування», зайчиків город малюнок, плакат з девізом уроку, іграшковий мікрофон, картки- відгадки, Зайчик - м'яка іграшка, кошик із морквою, малюнки овочів, пензлі, фарби, корони із зображенням овочів, мультимедійна презентація.

Хід уроку

I. Організація класу

- Добрий день вам, діти, милі!

- Добрий день!

Ви сьогодні всі гарненькі,

Всі чистенькі й чепурненькі.

- До уроку всі готові?

- Так.

Тож урок ми починаємо

На город за вітамінами

Дружно вирушаємо!

II. Мотивація навчальної діяльності

Робота над девізом уроку:

Вітаміни спо живатимеш,

На здоров'я не нарікатимеш.

III. Гра «Мікрофон»

Прочитайте девіз уроку

Як пояснити зміст девізу? (діти передаючи мікрофон висловлюють свої думки).

IV. Повідомлення теми і завдань уроку

Прочитайте тему нашого уроку:

« Зайчиків город» О. Журлива « На зеленому городі»

Сьогодні ми з вами поговоримо про городні рослини.

Які з них ви знаєте і найбільше любляете?

V. Створення асоціативного куща «Рослини городу»

Назвіть рослини які пов'язані зі словом город...

Інтерактивна гра: « Допоможемо Зайчикові посадити город»

Вчитель. Я читатиму загадки, а ви відгадуватимете їх і говоритимете, які слова вам допомогли впізнати цю рослину, знаходитимете картку із відгадкою і саджатимете на зайчиковому городі, який намальований на плакаті:

Я смачна і вітамінна,

І не гірша апельсина.

Той, хто мене поважає,

До ста років доживає.
В земляній сиджу коморі,
а коса моя надворі.

(МОРКВА)

Де зсапано, де сполото
По вибалках, по пагорках,
Цвіте воно, як золото,
Плоди на нім, мов яблука.

(ПОМІДОРИ)

Чупринка зелена, голівка червона,
А хвостик білий.

(РЕДИСКА)

Сидить Марушка в семи кожушках,
Хто її роздягає, той сльози проливає.

(ЦИБУЛЯ)

Хто ходив тут по городу
І питався свого роду?

Хто на тин ліз, мов коза?

Всі впізнали

(ГАРБУЗА)

Я гарбузовий своячок
Цілющим соком вже налився.

З мене вийде борщ і квас,

Пригощу я ним і вас.

(БУРЯЧОК)

Нас і труть і жарять, й варять,
Хто не їсть усі нас хвалять.

Ми найкращі у господі,

В господині, на городі.

(КАРТОПЛЯ)

Сидить пані пишається,
В сто хусток наряджається,
На ній листочків густо- густо.

Та це ж улюблена ...

(КАПУСТА)

Ми маленькі і товстенькі,

Волохаті і гладенькі.

Нас зеленими зривають,

З апетитом поїдають.

(ОГІРКИ)

Зайчик. Гарно, діти, ви трудились. Молодці. І я не стомився.

VII. Сприймання та засвоєння матеріалу уроку.

Робота над віршем «На зеленому городі»

1. Виразне читання вірша вчителем.

Завдання перед читанням. Запам'ятати рослини, які показав дідусь дітям.

Проблемне питання.

Як ці рослини можна назвати одним словом?

Фізкультхвилинка

Учні під музику інсценізують пісеньку «Ходить гарбуз по городу».

2. Самостійне читання учнями напівголосно.

Завдання перед читанням. Виберіть із тексту овоч, який вам найбільше до смаку. Прочитайте вголос.

3.Прочитай речення. Підвищуй і понижуй голос так, як показують стрілочки.

А ото що кучеряве?

То морквиця нам на славу.

4.Читання « Дощиком» (дощик, дощ, злива).

5.Продовж речення словами із тексту.

Ось часник...

А отут вам...

Заблукали я...

А корінчик...

6.Виразне читання вірша ланцюжком.

7.Робота в групах.

1 група. Описує помідор (Якого він кольору? Який на смак? Якої форми? Що з нього готують?)

2 група. (Називає страви для приготування яких використовують помідор).

VIII. Закріплення вивченого.

1.Гра «Утвори нові слова»

Капустина – кап, пусти, нас, суп, паста, стакан, насип, купа, напусти, син, тин, Устина, канат, купи, напис.

2. Інтерактивна модель «Мозковий штурм»

Робота в групах. Перед дітьми малюнки із зображенням овочів та фруктів. Зібрати в кошик овочі, які потрібні для приготування борщу. (хто швидше справиться той і переможе).

IX.Підсумок уроку.

Чи цікаво вам було на уроці?

Що вам найбільше сподобалося?

Чи хочете знову побувати на зайчиковому городі?

Урок 2. Розвиток зв'язного мовлення.

Тема: МОРКВА СОЛОДКА. ОПИС ПРЕДМЕТА.

Мета: формувати інформаційно-комунікативну компетентність: - вчити учнів складати розповідь за малюнком, послідовно висловлювати свої думки; збагачувати словниковий запас; розвивати мовлення, мислення, творчі здібності учнів.

I.Організація класу.

Ось знову дзвенить дзвінок

Всі зібрались на урок.

Часу не будем витрачати,

Дружно почнемо працювати.

II. Актуалізація опорних знань.

Розпочнемо наш урок з того, що знову зазирнемо на наш город до зайчика, який ми посадили на читанні.

Учень. Ой- ой- ой. Що це?

Хтось погриз капустинку.

А ось висмикнув морквинку.

Що за диво - дивина?

Бурячка тут теж нема.

III.Постановка проблеми.

Вчитель. Діти, зверніть увагу, яких овочів не стало на городі? Подумайте, яка тваринка їх любить?

Діти. Зайчик.

Вчитель. Правильно діти. Це зайчик. А як ви гадаєте чому зайчик так любить ці овочі?

Діти . Бо в них багато вітамінів. Вони корисні для здоров'я, вживаючи овочі ми зміцнюємо свій імунітет.

IV. Повідомлення теми і завдань уроку.

Вчитель. Діти, прочитайте тему нашого уроку, вона записана на дошці.

Так ми будемо описувати морковицю – городню царицю. А чи морковиця дійсно цариця ви зрозумієте, коли послухаєте розповідь нашого зайчика (озвучує піготовлений учень), якому ми допомагали садити город.

V. Мотивація навчальної діяльності.

ЦІКАВО ЗНАТИ.

Морква прийшла до нас із Середземномор'я вже дуже давно, за декілька тисячоліть до нашої ери. Спочатку її сіяли як лікарську рослину, та для краси. А пізніше морква стала незамінним продуктом харчування. У моркві дуже багато каротину, який покращує зір і допомагає дітям рости, робить їх стійкими до інфекційних захворювань. Із морки готують багато смачних страв: оладки, бабки, пінники, сік, салати. Її вживають сиру і варену.

Особливо корисна морква вам : дітлахам.

Ця морква під сонечком щедрим зростала,

Вітамінів багато у себе ввібрала.

Їжте моркву – це наказ!

Із здоров'ям у вас буде- все гаразд!

VI. Підготовка до написання розповіді.

Вчитель. Діти, пригадаємо перед тим як описувати предмет , що потрібно?

Уважно роздивитися його, поспробувати на дотик, смак, якщо це можливо, якої він форми, що з нього роблять.

Робота в парах.

Уважно роздивіться предмет який ми описуватимемо (на учительському столі кошик із морквою, а на партах у дітей малюнки).

Розкажіть один одному про моркву.

VII. Фізкультхвилинка

Зайчик в кущику сховався

Бо опудала злякався.

Роздививсь, що не живе

Він до моркви вже повзе.

Висмикнув жовту морквинку,

Потім погриз капустинку,

На закуску бурячок,

Й покотився на бочок.

Раптом шум якийсь зачув

І з городу дременув.

От спочили ручки й ніжки,

Попрацюємо ще трішки!

(діти імітують рухи зайчика по городу).

VIII. Колективне складання тексту – опису «Морква солодка»

Морква – городня рослина. Її висівають весною, а збирають восени. Вона продовгувата за формою. Колір має жовтогарячий. Корінчик моркви сидить в землі, а яскраво зелений чубчик красується зверху. Морковиця дуже вітамінна і солодка, корисна для дітей і дорослих.

IX. Самоперевірка роботи.

X. Підсумок уроку.

Вчитель. Морква як і всі овочі, що ростуть на городі, бажані гості на нашому столі.

Хто овочі й фрукти щоденно споживає,

Той здоров'я міцне має.

УРОК 3. ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я.

Тема: РОЛЬ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я. АДЕКВАТНЕ, ЯКІСНЕ ХАРЧУВАННЯ.

Мета: формувати здоров'язберігаючу компетентність пояснити учням значення харчування для здоров'я; поняття про групи їжі; ознайомити із правилами адекватного якісного харчування; викликати у дітей інтерес до вітамінних продуктів та прагнення дбайливо ставитися до власного здоров'я.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина.

Знов дзвіночок пролунав

Нас за парти покликав.

Зараз трішки попрацюєм,

Потім весело станцюєм.

Про здоров'я своє дбаєм,

Швидко, швидко підростаєм.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Проблемне запитання

— Як ви вважаєте, для чого людина щодня вживає їжу?

(їжа постачає до організму людини поживні речовини, які до-помагають йому рости й розвиватися. Клітини нашого організму постійно руйнуються й оновлюються, а для відновлення клітин потрібні будівельні матеріали – все це забезпечує їжа).

1. Робота за підручником (С. 28)

Учитель.

Існують чотири групи їжі, яку ми вживаємо: хлібобулочні вироби і крупи; овочі і фрукти; молоко і молочні продукти; м'ясо, риба, бобові продукти, яйця.

Розгляньте малюнки. Назвіть продукти, що належать різним групам їжі. Розкажіть, яка їжа вам найбільше смакує.

Висновок: їжа повинна бути різноманітною.

Учитель.

А ви хочете дізнатись, яким чином здоров'я людини залежить від харчування? Тоді ми з вами вирушимо у цікаву мандрівку до планети Корисної їжі.

1. Релаксаційна пауза

Учитель.

Сядьте зручніше, заплющте очі. Я хочу запросити вас у мандрівку на хмаринці. (Звучить музика.)

— Уявіть, що ви стрибнули на білу пухнасту хмаринку, схожу на м'яку гору із подушок. Відчуйте, як ваші ноги, спина зручно розташувались на цій великій подушці. Мандрівка починається. Наша хмаринка повільно піднімається у синє небо. Відчуваєте, як вітерець обвіває обличчя? Тут, високо в небі, все спокійно і тихо.

Ми наближаємось до планети... Розплющте очі. Яка красива планета Корисної їжі! (малюнок зайчиковаго городу, який ми посадили на читанні).

Діти.

Та це ж наша грядка, яку ми посадили на уроці читання. Як гарно виглядає наша грядка. Яких тут овочів тільки не має? І всі вони як і інші продукти насичені вітамінами.

III. Вивчення нового матеріалу.

Вчитель.

Щоб про вітаміни більше дізнатися розіграємо сценку:

« Ми - корисні для людини ваші друзі вітаміни».

- Добрий день! Впізнали нас?

- Ми - вітаміни,

- Дуже корисні для людини.

Вітамін А.

Я - вітамін А сприяю росту, допомагаю зберегти нормальний зір. Мене багато в моркві, гарбузі, зеленій цибулі, помідорах, а ще маслі, сирі, яйцях, печінці, риб'ячому жирі.

Вітамін В.

Я дуже потрібний для розумової і фізичної праці, поліпшення травлення. Шукайте мене у горосі, квасолі, вівсяній та гречаній крупі, житньому хлібі, печінці, м'ясі.

Вітамін С.

А я запобігаю простуді, поліпшую кровообіг, лікую цингу, сприяю росту. Багата на мене капуста, картопля, помідори, цибуля, шавель, хрін, часник, шипшина, червона смородина.

Вітамін Д.

А я – вітамін Д. Зміцнюю кістки запобігаю рахітові. Живу в молоці, печінці, риб'ячому жирі, житньому хлібі.

Всі вітаміни разом.

Хто дружить із нами буде,

Той здоровим завжди буде.

IV. Робота в зошиті (с. 18 №2)

Тест «Так чи ні»

Які продукти зображено? (Пшоно, фрукти, горіхи, кока-кола, морозиво, молоко, мед, чіпси, йогурт, сіль)

Які з них корисні, а які — ні? Зафарбуйте відповідь «ні» червоним, а «так» — зеленим кольором.

Учитель.

Отже, що краще для здоров'я: з'їсти тістечка й цукерки, чи полуниці, сливи й виноград? Чому?

Інтерактивна гра «Мікрофон».

V. Творча фізпауза.

Діти фрукти любляють,

Вітаміни споживають.

Діти добре знають: фрукти

Вітамінні продукти.

Діти овочі вживають,

Бо користь велику від них мають.

(учні 3-4 рази повторюють вірш, поплескуючи в долоньки після кожного рядочка називають фрукти, а потім овочі).

Учитель.

Всі любляють овочі і фрукти і тому на планеті існує, країна «Вітамінія».

Вам знайоме це слово? Слово вітаміни походить від латинського слова «віта» - життя. Назва ця не випадкова. Якщо в організмі не висачає вітамінів людина хворіє.

Щоб добре рости та не хворіти, слід вживати багату на вітаміни їжу. Це овочі, фрукти, молочні, м'ясні, морські продукти.

VI. Робота з підручником (с.29).

1)Відгадування загадок.

2)Правила харчування.

-Їж через кожні три години в один і той самий час.

-Вживай теплі страви.

-Добре пережовуй їжу.

-Не розмовляй під час їжі.

-Вечеряй не пізніше як за півтори –дві години до сну.

Розгляньте малюнки. Поміркуйте, яка їжа корисніша для організму. Чому?

VII. Робота в парах. «Метод прес».

Попрацюємо парами. (Кожна пара отримує малюнок, на якому зображено овоч, або фрукт).

Вам треба так описати свій предмет, щоб інші пари могли відгадати його назву, та довести, що овоч, або фрукт, який вони назвали найкорисніший.

На таблиці - кліше.

- Я вважаю...

- Я думаю....
- Тому що...
- Таким чином...
- Наприклад...

VIII. Робота в групах . « Гра на уважність».

(наш зайчик вправно працював на городі, та й задумався, які ще продукти крім овочів корисні для здоров'я, допоможіть зайчикові відновити речення, щоб дати відповідь на його питання).

1 група. М.р.пр.д.кт.- к.р.сн. дл. р.б.т. г.л.вн.г. м.зк. .

2 група. Дл. .рг. н.зм. к.р.сн.й ж.тн.й хл.б.

IX. Робота за підручником (с. 30)

Учитель. Не можна їсти на ходу. Їсти треба тільки за столом.

Перед тим як сідати до столу дбайливо вимий руки.

Правила поведінки за столом.

Не пустуй за столом.

Не можна розмовляти з наповненим ротом.

Їж не поспішаючи, добре пережовуй їжу.

Не тягнися за їжею через увесь стіл.

Не розхитуйся на стільці.

Не їж зі спільних тарілок та не пий зі спільних пляшок, їсти потрібно красиво, культурно.

Якщо їжа впала на підлогу її не можна їсти.

Висновок: за столом слід поводитися чемно.

Розгляньте малюнок.

Що роблять діти? Поміркуйте, хто правильно поводить за столом, а хто — ні.

Як ви поведетеся за столом удома і в гостях?

X. Підсумок уроку

— Чим є для людини їжа?

— Які групи їжі існують?

— Які продукти ви вживаєте найчастіше?

— Чому треба вживати різноманітну їжу?

— Чому шкідливо вживати багато солодощів?

— Для чого людині потрібні вітаміни?

— Яка їжа багата на вітаміни?

— Які правила харчування ви запам'ятали?

— Чи достатньо знати правила, щоб рости здоровим?

— Як треба поводитися за столом?

— Як ви поведетеся за столом удома і в гостях?

Урок 4. Образотворче мистецтво.

Тема: Силуетна форма. Передавання основного характеру силуетної форми.

Мета: формувати загальнокультурну компетентність: розвивати вміння бачити красу мистецтва, навички вільного малювання кіл та овалів; виховувати любов та бережливе ставлення до природи.

I. Організаційна частина.

Що, малята, відпочили?

За перерву сили відновили.

Тож тихесенько сідаємо,

Працювати починаємо.

II. Повідомлення теми і мети уроку.

Сьогодні ми малюватимемо: овочі.

Яку форму має більшість овочів? Звісно, круглясту.

Тож повчимося малювати коло та овал. Тоді овочі на малюнках виглядатимуть так само апетитно, як справжні.

Отже, виконайте вправи: будь-чим — кінцем пензля, пальчиком (фарбами), паличкою, крейдою або фломастером робіть обертальні рухи, начебто змотуєте клубочок з нитками.

Керуючи роботою дітей, слід нагадати: кисть руки з пензлем (фломастером тощо) треба тримати вільно, просто над аркушем паперу (тобто не класти її на стіл).

Можна запропонувати «помотати» клубочки обома руками (найкраще тренуватися крейдою на дошці). При цьому обертальні рухи слід робити всією рукою (чи обома руками).

Треба спонукати дітей частіше виконувати подібні вправи, аби надалі вони малювали кола та овали легко й вільно.

III. Постановка проблеми.

— Хто з вас здогадався, яке сьогодні буде завдання? Правильно — малювати овочі.

Та не прості, а такі, як у цій жартівливій народній пісні.

Виконання інсценізації пісні «Ходить гарбуз по городу».

(Діти з коронами овочів на голові).

Разом:

Світає. Ранок наступає.

Знову город наш оживає.

Прокинулись овочі на грядці,

Нумо чепуритися.

Гарбуз. Я найстарший у родині

Всім я приклад подаю.

Ранковою росою вмився

І зарядку вже роблю.

Диня. А я жовта-жовта диня

Гарбузова господиня,

Рано-ранесенько я встала,

Сніданок вже приготувала.

Огірочки. Ми зелені огірочки

Гарбузові сини й дочки.

Приклад з предків беремо,

Здоровий спосіб життя ведемо.

Морква. Я цариця-морковиця

Гарбузова сестриця.

Волосся в косу заплела,

Зубки почистила, зарядку зробила

І на сніданок до школяриків

Швидко поспішила.

Буряки. Ми товстенькі буряки

Гарбузові свояки:

І цукрові і кормові, і столові.

Всі ми станемо в пригоді

В вашій затишній господі.

Картопля. Обізвалась бараболя,

А за нею і квасоля.

Вам без нас сутужно жити

Треба, діти, з нами дружити.

Біб. Я старий старезний біб

Я прожив тисячу літ.

Вітамінів досить маю

Вас, школярики малі,

В гості закликаю.

І скажу вам таку річ:
Щоб здоров'я міцне мати
Кожного ранку овочі і фрукти
Треба споживати.
IV. Самосійна робота.

1. Міркування.

— Поміркуйте, якими ви намалюєте «дядька-гарбуза», його «господиню-диню», «синів» і «дочок» та інших «родичів». Розгляньте, як їх намалював художник (с. 43).

А тепер намалюйте овочі фарбами одразу пензлем або пальчиком.

V. Виставка та колективний аналіз дитячих робіт

VI. Підсумок дня.

Молодці, діти, ви гарно протягом дня працювали. Багато нового для себе пізнали, про здоров'я своє дбайте, тільки корисні для організму продукти харчування споживайте.

Хто здоровий, той сміється,

Все в житті йому вдається.

Хто здоровий той не плаче,

Його жде в житті удача.

Хто здоровий не сумує,

Над ідеями мудрує.

Хто здоровий – той щасливий,

Добрий, сильний, справедливий.

Тож здоров'я всім бажаю

Здоровий спосіб життя вести закликаю!

Цуман Тетяна Миколаївна,

учитель початкових класів

Канівської спеціалізованої школи I – III ступенів № 6

Канівської міської ради

Черкаської області

ДЕНЬ ДОБРОТИ В 2 КЛАСІ

День Доброти бажано провести 13 – 16 лютого, напередодні Дня спонтанного прояву доброти, 17 лютого. Свято це з'явилося недавно з ініціативи міжнародних благодійних організацій, які вирішили об'єднати під гаслами доброти всіх людей планети. На Україні, нажаль про це свято мало хто знає. В цей день слід проявляти доброту до всіх оточуючих, не чикаючи подяки чи похвали. Головне – радість інших людей. В нашому житті не вистачає доброти, тож навчати доброті дітей потрібно обов'язково.

Пропоную деякі матеріали до проведення Дня доброти на різних уроках.

Читання

Тема. Вчись добра. Марина Павленко «Півтора бажання» (з оновленого кола читання)

Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах серії «Шкільна бібліотека». Укладання Тетяни Стус. Львів, "Видавництво Старого Лева (ст. 114 – 117)

- Чи доброю господинею була Секлета?
- Чи щиро вона поступила з жебрачкою?
- Чи всім людям потрібно допомагати?
- Яку пораду дали б ви героїні казки?
- Чого навчає казка?
- Придумайте свою кінцівку цій казці.

[1]

Основи здоров'я

Тема. Культура спілкування. Як ти спілкуєшся. Умови взаєморозуміння. Практична робота. Як бути добрим?

Вправи, які допоможуть вам стати добрими
Щиро посміхніться іншій людині.
Придумайте спосіб, як поділитися добром з багатьма людьми відразу.
Більше слухайте.
Беріть людей в свої обійми.
Запросіть в коло своїх знайомих людини, які ні з ким не знайомі на заході і підтримуйте з ним розмову.
Надішліть добре привітання або листівку своєму знайомому.
Зробіть комусь щирий комплімент.
Допомагайте людям просто так при першій-ліпшій можливості.
Тримайте двері перед тим, хто слідує за вами.
Надайте підтримку члену сім'ї або друга, якщо вона йому необхідна.
Вибачте тих, хто вас образив.
Заведіть розмову з незнайомцем.
Заплатіть за людину в черзі, якщо йому не вистачає на щось.
Приділяйте увагу близьким і всім, кому воно може знадобитися.
Говоріть щодня «Дякую» і «Вибачте».
Медитуйте, дозволяючи собі бути щасливими, здоровими, умиротворення і вільними, щоб стати джерелом щастя для інших людей.
Частіше говоріть своїм близьким «Я люблю тебе».
Робіть паузи перед фразами, вибирайте слова з позитивним смисловим навантаженням.
Полегшіть чиєсь життя (виконати доручення або принести обід).
Перестаньте скаржитися протягом тижня.
Зробіть невеликий подарунок: книгу, квіти, печиво.
Здійсніть пожертвування.
Приберіть сміття, навіть якщо він не ваше.
Поступіться місцем або посуньте свій килимок в спортзалі.

[2]

Українська мова

Каліграфічна хвилинка

А а ан нг ге ел Ангел

Ангелу мій, йди зі мною,

ти попереду, я за тобою.

– Знайдіть у реченні звертання.

Вибірковий диктант

– Випишіть з тексту диктанту іменники.

Легенда

Коли народжується дитина, Бог запалює на небі нову зірку і посилає до дитинки янгола-охоронця. Уві сні янгол цілує дитя тричі. У чоло — щоб дитина була розумною. У личко — щоб була красивою. У серце — для того, щоб поселити здоров'я, любов та доброта у її тілі і душі. Тільки від людини залежить, чи зуміє вона зберегти у серці доброту. А наскільки збережеться у серці доброта впродовж життя, залежить від кожного з нас... [3]

Математика

Усний рахунок

– Порахуйте вік свого Ангела-Охоронця.

Вік Ангела розраховується наступним чином: до вашого народження (наприклад, 27) потрібно додати порядкове число місяця (наприклад, липень – 7 місяць). Виходить, що вік Ангела – 34 роки. В Біблії сказано, що Ангели не старіють, тому йому і залишиться стільки ж років до кінця ваших днів.

Тепер визначимо стать твого Ангела. Для цього додамо всі цифри твоєї дати народження. Наприклад: якщо 27.07.2009, то $2+7+0+7+2+0+0+9=27$. Вийшло двоцифрове число, тому

додаємо знову цифри: $2+7=9$. Якщо виходить число непарне, значить, ваш Ангел-Охоронець жінка, парне – чоловік. [4]

Малюємо по клітинках

– Домалюй по клітинках.

[5]

– Розв'яжи вирази.

$$++ = 45$$

$$\text{💡} + = 33$$

$$\text{🍷} - - = 1$$

$$++ = ?$$

VII. РОЗРОБКИ КОМБІНОВАНИХ ТА БІНАРНИХ УРОКІВ

Безугла Валентина Олександрівна,

Лопаткіна Інна Миколаївна,

учителі початкових класів,

Веселухутірський навчально – виховний комплекс

«Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа

I-III ступенів імені Володимира Лук'янця»

БІНАРНИЙ УРОК З ПРИРОДОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАТИКИ З КЛАС

Тема. Навчальний проект «Який дар природи для людства найцінніший?».

Створення презентації

Мета.

- Формувати вміння *знаходити* (за вказівкою вчителя), *порівнювати* та *узагальнювати* необхідну для проектної діяльності інформацію з 2-3-х джерел знань.
- Вчити встановлювати взаємозв'язки у живій та неживій природі та значення повітря, води, тварин, рослин, ґрунту, корисних копалин у природі та житті людей.
- Продовжити формувати уявлення про програму Power Point, з можливостями цієї програми, навчити створювати презентації на обрану тему.
- Розвивати інтерес до інформатики шляхом практичної спрямованості матеріалу, що вивчається.
- Виховувати інформаційну культуру під час роботи в середовищі, формувати акуратність і увагу під час створення презентацій.

Тип уроку: урок узагальнення та систематизації знань

Міжпредметні зв'язки: природознавство, інформатика

Обладнання та наочність: дошка, комп'ютери, підручники, мультимедійна презентація, сигнальні картки

Програмне забезпечення: Power Point

Хід роботи над проектом

I. Попередня робота

На попередніх уроках природознавства слід закріпити знання учнів про значення повітря, води, тварин, рослин, ґрунту, корисних копалин у природі та житті людей.

II. Підготовчий етап

1. Розробка плану проекту.
2. Розподіл тем і завдань між дітьми, враховуючи їхні інтереси та захоплення.
3. Проведення інструктажів.

III. Планування роботи

1. Ознайомлення з метою та завданнями для індивідуальної роботи.
2. Визначення шляхів виконання завдань, пошуку інформації.

Хід уроку

I. Організаційна частина. Створення сприятливої атмосфери

Вчитель природознавства. Добрий день, діти. Візьміться за руки і зігрійте своїм теплом тих, хто поруч з вами, посміхніться один одному, побажайте успіху. Я сподіваюсь, що гарний настрій у вас залишиться протягом всього уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми уроку

Вчитель природознавства. Діти, сьогодні у нас незвичайний урок на якому зустрінуться дві науки - природознавство з інформатикою для того, щоб допомогти нам створити наш колективний проект «Який дар природи для людства найцінніший?» На попередніх уроках природознавства ми закріпили знання про значення сонця, повітря, води, тварин, рослин, ґрунту, корисних копалин у природі та житті людей. Розробили план проекту, розподілили теми, ознайомилися з метою та завданнями для індивідуальної роботи, здійснили пошук інформації. Нам залишився завершальний етап: створення і представлення результатів своєї роботи. Ми вирішили це зробити у формі презентації.

III. Актуалізація опорних знань

1. Гра «Знайди слово». (Слайд 1)

Учні на таблиці з буквами знаходять назви об'єктів природи: повітря, вода, тварини, рослини, ґрунт, корисні копалини. (Додаток 1)

2. Обговорення проблемної ситуації

Вчитель природознавства. Діти, нам потрібно дати відповідь на головне запитання нашого проекту «Який дар природи для людства найцінніший?» Спробуємо обговорити цю проблемну ситуацію. Свої аргументи розпочинайте такими словами: «Я вважаю, що найцінніший дар природи (називаєте об'єкт природи) тому, що...»

Розповіді дітей відбуваються під супровід мультимедійної презентації. (Слайди 2-8)

1 учень. Я думаю, що найціннішим даром природи є корисні копалини. Вони приносять людям велику користь, тому їх називають корисними копалинами. Ми опалюємо свої будинки вугіллям чи газом, які добувають із землі. Вони застосовуються в господарстві, дають енергію, дозволяють робити з них різні конструкції.

2 учень. Я вважаю, що найціннішим даром природи є ґрунт, адже він є основою сільськогосподарського виробництва та лісового господарства. На землі вирощують зернові, технічні та лісові культури, кормові трави. Сільськогосподарське виробництво забезпечує людину продуктами харчування, а промисловість — різноманітною сировиною.

3 учень. Я впевнена(ий), що повітря дуже важливе для нашого життя. Воно допомагає жити та існувати усьому живому. Завдяки повітрю ми дихаємо. Усім рослинам і тваринам для життя потрібні не лише тепло і світло, але й повітря. Усі вони живуть у повітрі. Повітря, як ковдра, огортає нашу планету. Воно рятує живі організми від шкідливих космічних випромінювань і зберігає теплоту Землі.

4 учень. Я переконаний, найціннішим даром природи є Сонце. Енергія Сонця потрібна людям і тваринам, щоб рости, розвиватися й рухатися. А людям ще й для того, щоб виконувати фізичну і розумову роботу. Без нього ми просто не можемо жити, бо якщо сонце зникне, то все живе на Землі загине, буде завжди ніч.

5 учень. На мою думку, найціннішим даром природи є вода. Всім відомо, що більша частина поверхні Землі вкрита водою. Вода є в повітрі, в ґрунті, під землею. Вона входить до складу всіх живих організмів. Без води засихають рослини, гинуть тварини. Людина може прожити без води кілька днів.

6 учень. Я гадаю, що найціннішим даром природи є рослини. Вони дають їжу для людей, дають кисень для дихання. З рослин виготовляють ліки. Рослини є кормом і місцем проживання для багатьох тварин. З рослин виготовляють різні речі.

7 учень. Я думаю, що найважливішим даром природи є тварини. Тварини впливають на життя рослин. Вони є запилювачами рослин. Мають естетичне та емоційне значення. Неоціненною є роль тварин у житті людини. Багато з них - важливе джерело харчування і сировина для промислового виробництва.

Вчитель природознавства

- Який висновок можна зробити після того як ми обговорили проблемне питання?

(Кожен об'єкт природи дуже важливий для навколишнього середовища, життя людей і відіграє певну роль у природі.)

Руханка

Обертаються поволі наші дзиги в дивнім колі,

А тоді як понеслись – швидко, швидко розійшлись.

Тихше, тихше, не спішіть,

Швидкі дзиги зупиніть.

VI. Робота над створенням презентації

1. Повторення вивченого матеріалу

1) Гра «Дзига»

Вчитель інформатики. Діти, я бачу, що ви провели велику роботу працюючи над проектом. Тепер нам залишилося створити презентації на обрані вами теми і представити їх. Сьогодні ми будемо працювати з редактором презентацій Power Point. Давайте згадаємо що ми знаємо про цю програму продовжуючи гратися в гру «Дзиги».

Вчитель визначає за допомогою дзиги хто буде давати відповідь. Учасник, який не дав відповіді, виходить в коло і просить допомоги у решти гравців. Перемагають ті, що залишаються стояти по колу.

1. Що означає слово презентація ? (Презентація – означає демонстрування чогось)

2. Які потрібні пристрої для демонстрації комп'ютерної презентації? (Комп'ютер, проектор та екран)

3. Що є основним об'єктом презентації? (Слайд)

4. Яку інформацію повинен містити титульний слайд? (Тему презентації і дані про автора)

5. Яку інформацію повинен містити останній слайд? (Використані джерела: книги, підручники, адреси сайтів)

6. Які об'єкти може містити слайд? (Текст, фото, відео, звук, малюнок)

7. Для чого використовують презентації? (Для демонстрування результатів роботи)

Вчитель інформатики. Так, дійсно, презентації використовують щоб продемонструвати результати роботи, надати певну інформацію, з рекламною метою. Тому, сьогодні, ми створимо комп'ютерні презентації для того, щоб продемонструвати результати вашої роботи під час створення проекту «Який дар природи для людства найцінніший?».

2) Гра «Знайди пару»

Потрібно з'єднати назву комп'ютерної програми з її значком і сказати що це за програма. (Додаток 2)

3) Повторення правил безпеки. Гра «Світлофор»

Вчитель інформатики. Давайте згадаємо правила безпеки в кабінеті інформатики. У вас на столі лежить дві картки, як на світлофорі для пішоходів. Що означає зелене світло? А червоне? Так, зелене дозволяє, а червоне заперечує. Я називаю правило, а ви піднімаєте картку відповідного кольору. Якщо можна так робити, то зелену, а якщо не можна - червону.

- 1. Можна їсти в кабінеті інформатики. (Червоне)
- 2. Відстань до екрану повинна бути не менше 50 см. (Зелене)
- 3. Біля комп'ютера треба сидіти рівно. (Зелене)
- 4. До кабінету інформатики треба заходити лише за дозволом вчителя.(Зелене)

- 5. Можна бігати біля комп'ютерів та в кабінеті взагалі. (Червоне)
- 6. На клавіші клавіатури потрібно тиснути сильно. (Червоне)
- 7. Не можна торкатися руками дротів під напругою. (Зелене)

4) Практична діяльність

Вчитель інформатики. Діти, вам потрібно, використовуючи раніше зібрані матеріали, розпочати роботу по створенню презентації на обрану заздалегідь тему. Перед цим вам потрібно розташувати за порядком етапи створення презентації.

1) Групова робота

- Визначити мету презентації.
- Створити слайди.
- Додати текстову інформацію.
- Додати графічну інформацію (зображення, відео).
- Оформити презентацію.
- Зберегти готову роботу.

2. Створення презентації. Практична робота з ПК під керівництвом учителя

1. Хвилинка відпочинку. Вправи для очей

Очі швидко обертаєм,
Головою не хитаєм.
Вліво раз, два, три, чотири.
Вправо стільки ж повторили.
По колу очі обертаєм
І все навколо розглядаєм.
Раз коло, два і три, чотири.
Щільніше очі ми закрили.
На п'ять і шість їх потримали
І потім знову закружляли.

X. Підсумок уроку

Вчитель інформатики

- Які етапи роботи вам вдалося виконати?

Вчитель природознавства

- Під час роботи над проектом що ви навчилися робити? (Планувати роботу, шукати інформацію, створювати презентації)

- Який етап вам найбільше сподобався?

Вчитель інформатики. Тепер вам залишилося завершити роботу над презентацією, а потім представити результати своєї роботи однокласникам.

Бажаю вам, діти,
З інформатикою дружити,
Щоб уроки гарно вчити!
Бути розумними, як процесор!
Бути різнобарвними, як монітор!
Бути багатослівними, як принтер!
Бути швидкими, як «миша»!
Бути спритними, як клавіші клавіатури!
На все добре і до побачення!

Бондар Ніна Іванівна,
учитель початкових класів Жашківської
загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №3 ім. І.М.Ляшенка
Жашківської районної ради Черкаської області,
Цимбал Вікторія Олексіївна,
учитель іноземної мови
Жашківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №3

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК - ПОДОРОЖ З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У 4 КЛАСІ

Тема. Урок позакласного читання. Твори англійських дитячих письменників.

Мета. Формування ключових компетентностей: *вміння вчитися* – організувати своє робоче місце, орієнтуватися у часі та берегти його; *загальнокультурна* – оволодіти досягненнями культури Великої Британії;

ІКТ- орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел; *соціальна* – продуктивно співпрацювати з різними партнерами в парі та колективі, мотивувати готовність брати участь в іншомовному спілкуванні.

Формування предметних компетентностей: презентувати та ознайомити з новим лексичним матеріалом, Національною бібліотекою Лондона, з іменами найвідоміших англійських письменників, короткою біографією, назвами їхніх творів та історією їх написання; розвивати увагу, слухову та зорову типи пам'яті, вміння логічно висловлювати думку, вміння фантазувати, вдосконалювати навички читання, усного та монологічного мовлення;

виховувати доброзичливе ставлення до представників іншої країни, формувати бажання читати твори зарубіжних письменників, повагу до себе та інших.

Обладнання: комп'ютер, презентація, кольорові клейкі стрічки та сердечка, бібліотечна виставка, валіза, глобуси, фото авторів, ілюстрації до творів, роздаткові картки, підручники, конверт з листом, мікрофон, карта Великої Британії, іграшки, смайлики, магнітофон, чарівна торбинка, телевізор, лінійка.

Тип уроку: ознайомлення з новим матеріалом.

Хід уроку

I. Організаційна частина. (Звучить запис звуків аеропорту)

Учениця – стюардеса говорить у мікрофон. - Увага! Увага! Літак рейсом Київ – Лондон здійснив свою посадку. Делегацію з Жашкова просимо зайти в четвертий термінал. (Заходить вчитель, за ним учень тягне валізу, потім заходять учні).

Вчитель. - Діти, ми прибули на територію Великої Британії. Нас буде супроводжувати гід – вчитель англійської мови. Привітайтеся.

Учні. - Good morning.

Вчитель. - За нами будуть спостерігати члени парламенту. В Україні це члени Верховної Ради. Привітайтеся і до них англійською.

Greeting.(привітання)

Good morning, good morning,

Good morning to you!

Good morning, good morning,

We are glad to see you!

II. Повідомлення теми і мети уроку.

Вчитель – класовод. - **Мета нашого приїзду:** ознайомитися із дитячими творами англійських письменників.

Вчитель англійської мови: Aim (Мета)

Today we'll speak about famous English writers. There are many places of interest in London and the National Art Library is one of them. There you can see many old and interesting books. I want to tell you about some famous English writers and their books for children.

III. Очікування.

Вчитель. - Оголосіть ваші очікування і приклейте клейкі кольорові стрічки на карту Великої Британії.

Гід перекладає. Tell us about your wishes and stick them on the blackboard.

(Діти відповідають і сідають за парти).

IV. Основна частина.

1.Робота в парах. Вчитель. - Знайдіть на глобусі Велику Британію.

Гід перекладає. Please find Great Britain on the globe.

2.Розповідь про країну учнем.

- Хто зможе розказати про цю країну українською мовою?

Учень розповідає.

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії відоме також під такими короткими назвами, як Велика Британія, Великобританія, Сполучене Королівство, Британія.

Це - суверенна держава, розташована біля північно-західного узбережжя Європи. Територія Сполученого Королівства включає острів Великобританія, частину острова Ірландія та численні невеликі острови. Сполучене Королівство оточене Атлантичним океаном, Північним морем, Англійським каналом та Ірландським морем.

Столиця Королівства — місто Лондон. Королівство об'єднує чотири країни: Англію, Північну Ірландію, Шотландію та Уельс.

Гід. And now in English.

Учень розповідає. - Great Britain

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is situated in Europe, on British Isles. It is washed by English Channel, North Sea. The country consists of four parts: England, Wales, Scotland and Northern Ireland. London is the capital of Great Britain. You can visit many places of interest there.

3.Ознайомлення із Національною мистецькою бібліотекою.

(Гід показує презентаційні слайди і коментує).

4. Робота з текстом англійської мови.

Гід. And now let's visit the National Art Library.

а). Самостійне читання. Look, listen and say

б). Розіграш діалогу.

а) Miss Evans: Good morning. Welcome to the Victoria and Albert Museum. You are in the National Art Library now. My name is Miss Evans. What would you like to see here first?

Kate: We would like to look at some famous English books for children, please.

Miss Evans: This way, please.

б) Bill: Oh, there are a lot of books here. Did you read any famous English books, Taras?

Taras: Yes, I did. I read Treasure Island by Stevenson.

Kate: Did you read it in English?

Taras: Of course not. I read it in Ukrainian.

Kate: Well, look. This is Peter Pan. It is one of the most favourite books for children. It is very popular in English-speaking countries.

Taras: I heard about it. Who wrote this book?

Miss Evans: James Barrie wrote it in 1906.

Taras: What is your favourite book, Bill?

Bill: The Jungle Book by Kipling, I think. I read it three weeks ago.

в) Bill: I'd like to read some old famous book. What can you recommend?

Miss Evans: Well, you can take the famous Robinson Crusoe by Defoe. It's a good book for boys. And it is an old one. Defoe wrote it in 1719.

Bill: Thank you.

Miss Evans: You are welcome.

5. Бесіда про письменників.

6. Ознайомлення із творчістю Льюїса Керрола.

а). Знайомство з Алісою. Релаксація. (Підходить дівчинка).

- Ти хто така?

- Я – дівчинка! Ви мене впізнаєте по пісні.

(Співає пісню сл. і муз. Юрія Воронюка «Аліса в країні чудес»).

б). Читання «Ланцюжком».

Вчитель. - Прочитайте творчу історію написання казки «Ланцюжком».

Творча історія написання казки

Книга Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див» виникла під впливом реальних подій та реальних людей. До задуму написати «Алісу в Країні Див» автора підштовхнув випадок на прогулянці. 4 липня 1862 р. професор Доджсон вирушив кататися човном у товаристві дочок декана свого коледжу. Серед трьох дівчат була десятирічна Аліса. Вона звернулася до професора з проханням розповісти казку. І Доджсон тут-таки вигадав історію про те, як сама Аліса нібито потрапила до підземної країни, де з нею трапилося чимало незвичайного. Повернувшись додому, Доджсон занотував у блокноті основний сюжет казки. А вже за три роки видав її під назвою «Аліса в Країні Див», підписавши псевдонімом Льюїс Керролл. Перша рукописна книжка, подарована Керроллом Алісі Ліддел мала назву «Пригоди Аліси під землею». Автор наклеїв на обкладинку світлину семирічної Аліси Лідделл, підкреслюючи вік своєї літературної героїні. У казці Алісі 7 років. Через 6 років Керролл написав продовження пригод головної героїні цього твору - «Аліса в Задзеркаллі», де юна героїня перетворилася на справжню королеву. Себе письменник зобразив у вигляді Білого Лицаря, який розповідає Алісі про неймовірні винаходи. А на прощання просить озирнутися й помахати йому рукою...

в). Різні види читання тексту.

«Буксиром». Сюжет казки «Аліса в Країні чудес»

Аліса біжить за Білим Кроликом і раптово провалюється в глибоку кролячу нору, яка виводить її в загадкову кімнату з безліччю зачинених дверей.

«Читання за сигналом» (вчитель оплеском дає команду читати і двома – закінчення; можна за сигналом дзвоника).

Крізь одну з них вона бачить прекрасний сад, але ніяк не може туди пролізти, бо дверцята надто малі. Аліса помічає, що з'їдені пиріжки або гриби, а також випиті рідини призводять до зміни її росту.

Вправа «Земля – небо». В результаті вона ледь не тоне в морі сліз, випланих нею ж. Потім ледь не ламає будинок Білого Кролика і опиняється в будиночку Герцогині, де зустрічає Чеширського Кота. Там Аліса дізнається, що Королева Сердцець влаштовує змагання з гри в крокет. Побувавши на шаленому чаюванні (англ. Mad Tea Party) у Березневого Зайця, вона все ж таки опиняється в прекрасному саду на грі в крокет, де порушено всі відомі правила: замість ключок використовують фламінго, замість м'ячів — їжаків, а в якості воріт служать солдати.

Самостійне читання. Гра поступово перетворюється на несправедливий суд над Валетом, якого підозрюють в крадіжці цукерок (в інших перекладах — котлет, пиріжків; в оригіналі англ. tarts — тарталети, начинку яких Валет з'їв). Під час суду, в критичний момент, коли персонажі перетворюються на гральні карти та накладаються на неї, Аліса прокидається і розуміє, що все, що сталося, було лише сном.

г). Робота в парах. Вчитель. - Поверніться один до одного і запитайте:

-Який сюжет тобі запам'ятався?

-Який сюжет тобі найбільше сподобався?

г). Гра «Машина часу». Вчитель. - Перенесіть Алісу і події твору на декілька років уперед. Що зміниться у казці? Які події стануть неможливими?

Physical Activity (Фізкультхвилинка про іграшку)

- Toys for me,
- Toys for you,
- Toys for everyone!
- A pink ballerina,
- A blue toy soldier,
- We are all having fun!
- Toys for me,
- Toys for you,
- Toys for everyone!
- A brown teddy bear,
- A yellow doll,
- We are all having fun!

7. Ознайомлення із творчістю Алана Мілна.

а). Лист від Вінні - Пуха. (Аліса підходить до вчителя).

- Вам просили передати листа. Хто? Коли прочитаєте, то узнаете.

Вчитель. - Діти, допоможіть мені перекласти текст, а то він написаний англійською мовою. (Один учень читає, а інший перекладає).

Лист героя (Letter)

Hello! I am a teddy bear. I like eating hunny. I have many friends. They are: a piglet, an owl, a tiger, a rabbit and a donkey. I like playing games.

Who am I? (Winnie-the-Pooh)

Вчитель. - Відгадали?

Гід. - Хто написав про цього героя?

б). Виразне читання прози (декілька учнів розказують напам'ять).

Як і багато інших персонажів книги Мілна, ведмежа Вінні отримав ім'я від однієї з реальних іграшок [Крістофера Робіна \(1920—1996\)](#), сина письменника. У свою чергу, плюшевий ведмедик Вінні-Пух був названий на ім'я ведмедиці на прізвисько Вінніпег (Вінні), що жила в 1920-х роках в Лондонському зоопарку.

У 1924 році Алан Мілн вперше прийшов до [зоопарку](#) з чотирирічним сином Крістофером Робіном, який по-справжньому здружився з Вінні. За три роки до цього Мілн купив в універмазі і подарував синові на його перший день народження плюшевого ведмеда. Після знайомства господаря з Вінні цей ведмідь отримав ім'я на її честь. Надалі ведмідь був «нерозлучним супутником» Крістофера: «у кожної дитини є улюблена [іграшка](#), і особливо вона потрібна кожній єдиній дитині».

У вересні 1981 року 61- річний Крістофер Робін Мілн відкрив пам'ятник ведмедиці Вінні (у натуральну величину) в Лондонському зоопарку. У 1999 році канадські кавалеристи відкрили там же другий пам'ятник, що зображає [лейтенанта](#) Гаррі Колборна з ведмежам. Копія останнього пам'ятника споруджена також у зоопарку канадського міста Вінніпег.

8). Ознайомлення із творчістю Редьярда Кіплінга.

а). Ознайомлення із улюбленими дитячими іграшками.

Вчитель. - А які ваші улюблені іграшки?

Учні (кажуть українською і англійською мовами).

Вчитель. - У мене на столі є іграшки – слоненятко, кішка, мангуст.

Що їх об'єднує?

- У іграшок є спільне те, що про них написав Редьярд Кіплінг.

б). Читання наполовину закритих букв. **Вчитель.** - Закрийте лінійками половину букв і прочитайте текст. Який персонаж його творів вам відомий?

Редьярд Кіплінг - англійський [поет](#) і [прозаїк](#). Більш відомий як творець дитячих казок про [Мауглі](#), допитливе слоненятко, кішку, яка гуляє сама по собі, про відважного мангуста [Рікі-Тікі-Таві](#) та багатьох інших. Наймолодший лауреат Нобелівської премії з літератури. Був нагороджений "за велику фантазію та зрілість ідей".

в). Вправа «Пошуковці».

Вчитель. - Скажіть, якими рисами характеру автор наділяє тварин?

г). Гра «Чарівна торбинка». (Один учень виймає із торбинки іграшку, а діти називають ім'я персонажа казки).

Тигр (Шерхан), хлопчик (Мауглі), удав (Ка-а), ведмідь (Балу).

9). Ознайомлення із творчістю Памели Треверс.

а). Переказ біографії письменниці. - У ваших підручниках написана біографія письменниці Памели Треверс. Перекажіть. (Учень розповідає)

б). Аналіз змісту прочитаного. Вчитель. - Ви читали вдома уривок із «Мері Поппінс». Який за жанром цей твір? Хто головний герой? Як з'явилась у родині Бенксів нова няня?

в). Вибіркове читання.

Вчитель. - Прочитайте, які дива відбувалися із сумкою Мері?

г). Читання в особах. - Прочитайте в особах уривок від слів «Коли мати пішла, Джейн...» до «... коробочку м'ятних таблеток».

д). Вправа «Мрійники».

- Уявіть, що зараз до нас у клас зі східним вітром прилетить Мері Поппінс. Хто із вас запросив би її до себе бути нянею? Чому?

V. Закріплення знань учнів.

1. Робота на картках в парах. Вправа «Вкажи відповідність». Гід.

Writing (Pair work)

Daniel Defoe	«Treasure Island»
Jonathan Swift	«The jungle book»
Rudyard Kipling	«Robinson Crusoe»
James Matthew Barrie	«Gulliver s Travels»
Robert Luis Stevenson	«Winnie-the-Pooh»
Alan Alexander Milne	«Peter Pan»

2. Перевірка.

3. Вправа «З'єднай». **Вчитель.** - З'єднайте на дошці стрілочками портрет автора і назву твору. Які це твори за жанром?

«Аліса в Задзеркаллі»

«Вінні – Пух і всі-всі-всі»

«Мауглі»

«Мері Поппінс»

VI. Підсумок уроку. Рефлексія. Ending the lesson. Summarising

1. Емоційне сприйняття.

Вчитель говорить, а гід перекладає.

- Покажіть смайликами, чи сподобалося вам подорожувати по Великій Британії?

Гід. Ending the lesson. Summarising

Was this trip interesting for you? Please show it with the help smaley icons.

2. Виставлення оцінок і домашнє завдання.

а). Гід. You worked very hard. And now your marks.

б). Вчитель.

3. Вихід учнів з перевіркою очікування.

Учениця – стюардеса говорить у мікрофон.

- Увага! Увага! Пасажирів, які відлітають рейсом Лондон – Київ, просимо зайняти свої місця.

Гід. Attention! Attention! All the passengers of flight London-Kyiv please take your seats. Saying Good bye.

Вчитель.

- Діти, залиште частинку свого серця на карті Великої Британії і розкажіть, що ви запам'ятали. (Учні по черзі розказують, прикріплюють клейкі сердечка і виходять із класу).

(Звучить запис звуків аеропорту)

Пиґа Людмила Андріївна,
вчитель початкових класів
Жашківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3
ім. І.М.Ляшенка Жашківської районної ради
Черкаської області

Лясківська Лариса Михайлівна,
вчитель музичного мистецтва
Жашківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3
ім. І.М.Ляшенка Жашківської районної ради
Черкаської області

ВІДКРИТИЙ ІНТЕГРОВАНИЙ УРОК - ПОДОРОЖ З КУРСУ «Я У СВІТІ» ТА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У 4 КЛАСІ

Тема. Подорож до Польщі. Музика не має кордонів.

Мета: формування ключових компетентностей:

уміння вчитися – організувати своє робоче місце, орієнтуватися у часі та берегти його, доводити роботу до кінця; **громадянської** - усвідомлення своєї належності до соціально – культурного середовища; **здоров'язберезувальної** – удосконалення фізичної та соціальної складових здоров'я; **компетентності з ІКТ** – вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел;

формування навчальних компетентностей:

розширити уявлення про Польщу, її музичну культуру на прикладах народних та професійних творів; дізнатися про визначні місця і побут польського народу; ознайомити з танцювальною творчістю Шопена; розвивати інтонаційні та ритмічні здібності; знайти спільне у народах України і Польщі та сплести «віночок дружби»; виховувати допитливість, бажання створювати проекти, естетичний смак, любов до народної творчості.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Вхід дітей під музичний супровід. Діти заходять під «Полонез» Шопена

Учителі. Разом : Добрий день вам , діти, ми вітаєм вас.

Діти : Здрастуйте, учителі, здрастуй, любий клас.

II. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми і мети уроку

Уч. 1 - Діти, на попередньому уроці ми з вами почали вивчати розділ «М и – мандрівники». Що ми побачили під час віртуальної подорожі? Де ми побували? Уч.2 - А давайте пригадаємо, діти, куди ми мандрували на наших музичних уроках? (*Росія, Білорусь, Україна*)

- Як ви думаєте, куди ми сьогодні здійснимо віртуальну подорож? (*Припущення дітей*)
- А для того, щоб перевірити наші припущення і пригадати матеріал попередніх уроків, розв'яжемо кросворд.
- 1. Яким чином люди дізнавалися про нові землі? (*подорожували*)
- 2. Як називають межі кожної країни? (*кордон*)
- 3. Про яку хвору стареньку пташечку згадується в білоруській народній пісні? (*перепілонька*)
- 4. Білоруська народна пісня, пов'язана з їхнім національним продуктом – овочем? (*бульба*)
- 5. Яка вулиця є національним символом України, головна вулиця столиці?

(*Хрещатик*)

- 6. Короткі за змістом пісні жартівливого характеру? (*Частівки*)

- Прочитайте, яке ключове слово у нас вийшло ? (*Польща*)
- Отже, тема нашого уроку (*прикріплюю на дошку слово «Польщі»*) – **«Подорож до Польщі»**
- Прочитайте тему і мету уроку:

Розширити уявлення про Польщу; ознайомити з танцювальною творчістю Шопена; знайти спільне у народах України і Польщі та сплести «віночок дружби»

Уч.1 - Подорожуючи цією країною, ми будемо зупинятись в різних цікавих місцях.

Уч.2 - А для того, щоб нам було весело мандрувати і підняти настрій, заспіваємо пісню «Ми їдем мандрувати».

Ми їдем мандрувати в далекій краї, Цікаве щось дізнатись і поспівать пісні.

То ж візьмемось за руки і як одна сім'я

В цікавий світ науки підемо ти і я.

Приспів: Ти і я, ти і я, і учителька моя,

Будем мандрувати, світ цей пізнавати

Щоб мудрішими зростати,

будем дружно мандрувати.

1. Коли живеться дружно, що краще може бути –

Сваритись на потрібно і можна все забуть.

Якщо нас хтось побачить, зустріне хто - небудь,

Він друзів не образить і скаже «В добру путь!»

III. Вивчення нового матеріалу

- Отже, перша зупинка **«Географічна»** .(*на дошку прикріплюю табличку з назвою зупинки*)

Уч.1 - Діти, подивіться на фізичну карту – де розташована Польща? (*На захід від України*)

- Так, вона має спільний кордон з Україною, довжиною 535км (сл2) і розташована у Європі (сл 3), має у своєму складі 16 воєводств, межує із 7 країнами. На півночі омивається водами Балтійського моря. 9-е місце в Європі за територією, 8-е за кількістю населення.

- Отже, наша **перша квіточка у віночку - це спільний кордон** (*прикріплюю квітку*)

- Кожна країна має свої державні символи. Що називають державними символами? (*Герб, Прапор, Гімн*)

Сл 4 - Національним символом Польщі є орел. Згідно з легендою, древній предок поляків Лех заснував першу столицю Польщі, побачивши гніздо орла, і саме на тому місці заснував місто. Лех був вражений красивим білим орлом, який летів на тлі червоних променів сонця.

- Порівняйте державний прапор України і Польщі, що спільного ви помітили? (*2 кольори прапора*)

- **Друга квіточка – двоколірний прапор.**

Сл 5 Столиця-місто Варшава.

Сл 6 Символом Варшави є русалка

Сл. 7 Варшавський палац науки і культури.

Сл.8 У Варшаві є королівський замок і палац під бляхою.

Під час Другої Світової війни замок був повністю зруйнований, але в 1988 році за фотографіями його відновили. Фото знизу- зал асамблей, кімната для нарад, мраморна кімната.

Сл 9 Ботанічний сад на даху 4-поверхової Варшавської бібліотеки. Верхній і нижній яруси з'єднані струмком.

Сл..10 Старе місто

Сл. 11 Кривий будинок . Кривий будинок дійсно є кривим і не містить жодного рівного місця і кута, побудований він у 2004 році.. В оформленні фасаду використані найрізноманітніші матеріали: від скла до каменю, а дах з емальованих пластинок нагадує вигнуту спину

дракона. Двері, вікна також як стіни будівлі несиметричні і химерно вигнуті, створюючи будинку вид якоїсь казкової хатинки.

Сл. 12 Але не тільки кривий будинок є у Польщі, а і кривий ліс.

На заході Польщі, недалеко від міста Грифіно, знаходиться таємничий «Кривий ліс», посаджений в 1930 році. Незвичайний він тим, що на його території ростуть дерева, зовні несхожі ні на які інші. Близько 400 дерев росте з вигином в 90 градусів біля основи їх стовбурів. Мало того, всі дерева зігнуті у бік півночі. Вирубка дерев тут суворо заборонено. Кривий ліс, площа якого налічує 1,8 гектарів, сьогодні відноситься до пам'яток природи і охороняється державою. Експерти відзначають ще одну особливість: з невідомих причин дерева не досягають стандартної висоти. Вигнуті сосни досягають висоти близько 15 метрів, а це замало для лісу, якому вже більше 80 років.

Сл. 13 У Польщі є також вулиця Віні -Пуша, названа на честь казкового героя.

- В кожній країні є свої визначні люди. Яких відомих людей України ви знаєте? (*Шевченко, Франко, Леся Українка, К. Білокур, брати Кличко тощо*).
- Ось і наша друга зупинка **«Видатні люди»**(*табличка*)

Уч.2 - В Польщі, як і в Україні, є багато талановитих людей. Одним з них є Фридерик Шопен (Сл.14) В минулому році ми вже знайомились з його творчістю. Недарма ви заходили в клас під музику Шопена. Пригадайте, як називається цей музичний твір? (*полонез*)

- Так, ви слухали «Полонез» Шопена.
- Що таке полонез?(*Полонез - фр. «польський», один з найдавніших танців, його називали великим або пішим, тому що музика танцю нагадує урочисту ходу.*)
- Який за характером цей танок? (*урочистий, фанфарний, величний, блискучий*)
- У давнину народний полонез виконували лише чоловіки. Згодом величним танцем – ходою стали відкривати бали: гості ставали у пари та довгим ланцюгом ішли залом з поклонами та присіданнями. Так полонез став популярним бальним танцем.(сл.15)
- Наші дослідники більше дізналися про Ф.Шопена і підготували невеличкі повідомлення про життя і творчість композиторів. (*виступи 2 дітей*) (сл.16, 17)

Сл. 18 - Хоча помер Шопен у Франції ,та, за заповітом, його серце в спеціальній посудині перевезли і поховали у Варшавському костелі. Під час війни пам'ятник було повністю зруйновано і в 1958 р він був реставрований.

- Сьогодні ми познайомимося ще з однією сторінкою танцювальної творчості Шопена «Мазуркою». Так як Шопен жив далеко від рідного краю і дуже сумував за Польщею, то свою любов до Батьківщини він передавав у музиці, де звучать мотиви польських народних танців. Мазурки - це ніби щоденник , який він вів все своє життя. Якщо першу він написав у 14 років,то останню - за день до смерті, коли вже навіть не міг її заграли. Шопен завжди звертався до народної творчості , до фольклору, особливо його цікавило життя селян. Саме тому він написав цикл «селянських» мазурок,одну з яких ми і послухаємо.
- Що таке «Мазурка» (*читання визначення на дошці*)-це польський народний танець(від назви польської області Мазовії), веселий, рухливий, у тридольному розмірі.
- Виконують танець парами. У мазурці немає певних фігур, тому танцюристи імпровізують - вигадують рухи у ході танцю.
- Зараз ми послухаємо «Мазурку»(сл.19)
- Яка за характером ця мазурка? (*легка, світла, радісна, ніжна*)
- А які засоби виразності використав композитор у творі? (*мелодію, інтонацію, ритм, акценти, динаміку, темп*)
- Я думаю, що танцювальну творчість Шопена ви не забудете.
- Отже, третя наша квіточка **«Визначні люди»**

Уч.1 - **Третя наша зупинка «Пам'ятки Польщі»** (*табличка*)

Сл. 20 Соляна шахта у Величці - родовище кам'яної солі в місті Величка. Шахта відображає розвиток методів і технологій видобутку солі протягом семи століть. Вона являє собою

коридори та галереї на семи підземних рівнях на глибині від 57 м до 198 м загальною протяжністю більше 200 км . З 1978 року соляна шахта входить в список об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Уч.2 - До речі, ви бачите на слайді середню залу шахти, де до цього часу проводяться бали, які відкриваються «Полонезом».

Сл. 21 - І в нас в Україні є соляна шахта на Закарпатті у м. Солотвине. Туди їдуть люди з захворюваннями дихальних шляхів, алергією.

Повітря у шахті дуже чисте – там велика кількість корисних мікроелементів. Дрібненькі частинки солі сприяють за живленню шкіри, а різні алергени і шкідливі бактерії не проникають у глиб приміщення.

- **4-а квітка- «Соляні шахти».**

Сл. 22 Лазенковський палац на воді.

Сл. 23 Освенцим - найвідоміший концентраційний табір часів Другої світової війни, що розташовувався на півдні Польщі в 60 км на захід від Кракова. Точну кількість жертв цього табору смерті невідомо досі, але достовірно встановлено, що ув'язнених, які не дочекалися свободи, було не менше мільйона чоловік.

Сл. 24 В Польщі є незвичайна каплиця черепів, стеля і стіни якої викладені з трьох тисяч людських кісток і черепів. Під її підлогою поховані близько тридцяти тисяч останків людей. Це жертви воєн XVIII століття та інфекційних хвороб. Всього в Європі налічується три подібних об'єкта, у Польщі він – єдиний. Перед входом до каплиці встановлено пам'ятник, на якому написано по-польськи, по-чеськи і по-німецьки: «Пам'яті жертв, полеглих у війнах і нагадування для живих».

Уч. 2 - **Як і в кожній подорожі ми повинні зупинитися для відпочинку**

4-а зупинка «Відпочинку» (табличка)

Пластичне інтонування. Пісня «Зозуля» (караоке) з рухами

- Пригадаємо польську пісню «Зозуля», яку ми вивчили у третьому класі.

Виконання пісні під баян, а потім з рухами під караоке

Уч.1 - **5-а зупинка «Мовна» (табличка)**

- Українська і польська мова схожі між собою, тому що мають спільне коріння – слов'янське.

Сл. 23 Польські імена

Не так давно в Польщі існував звичай давати дитині при народженні кілька імен одночасно. Але сьогодні законодавство країни це обмежило до двох імен. Друге або третє ім'я дитина має право вибрати самостійно в дев'яти-десятирічному віці. Але воно не є офіційним для щоденного застосування і вказівки в документах.

Уч.2 - Давайте переведемо імена деяких наших дітей на польську мову, як вони будуть звучати?(Ангеліна – Агеліна, Оля – Ола, Альона – Хелена, Станіслав – Станіслав, Юра – Юра, Юрек)

- Ми переконалися, що мови наші дуже подібні.

5 квітка – «Мова»

Уч.1 - 6-а зупинка «Природа Польщі» (табличка)

- Пригадайте, які в Україні є гори? (*Карпати, Кримські*)

- В Польщі є також гори Татри (сл..26)

Гори Татри знаходяться в 100 км на півдні від Кракова і є найвищою частиною Карпат. Гірська система простягається на 60 км в довжину і 15 км в ширину і проходить по польсько-словацькому кордоні. У польських Татрах налічується більше 20 вершин вище 2000 м, найвища точка - гора Риси (2499 м).

6 –а квітка – «Гори»

Сл. 2- Мало кому відомо, що в Польщі є Блендовська пустеля. Вона має розмір в 32 квадратних кілометра. Вчені досі не можуть прийти до єдиної думки щодо її походження.

Одні кажуть, що вона виникла через вирубку лісів, інші наполягають, що пустеля утворилася в льодовиковий період, завдяки піску і гравію, що наносились.

- Польща знаходиться в одному географічному поясі з Україною, тому там також є рослини і тварини, які є в Україні. В Польщі, як і в Україні, є і лосі, і ведмеді, лисиці, але однієї тварини в нас немає – це зубр, який мешкає у Біловезькій пущі.

Сл. 28 Через Біловезьку пущу проходить державний кордон між Республікою Польща та Республікою Білорусь. Це місце знамените своїми зубрами, а також лісом, який, як можна припустити, являє собою залишки пралісу в Центральній Європі. Зубр спочатку був дикою твариною у Біловезькій пущі, але його винищили в недалекому минулому, а потім знову виростили, і тепер він блукає там на волі.

Сл. 29 Найстаріше дерево Польщі – дуб Бартек.

Щороку, у вересні, відзначають символічний «день народження» дерева. Вважається, що йому вже майже 1015 років! Найважча гілка дуба масою 10тонн підперта чотирма сталевими опорами..

- Недарма символами дружби ми взяли для віночка квіти, адже в Польщі також є маки, волошки, маргаритки, ромашки.
- Давайте прикріпимо наступну квітку «Природа».

Уч.2 - **Наступна зупинка «Народна творчість і побут»**

- Які ви знаєте українські танці? (*гопак, козачок, аркан*)
- А тепер подивіться фрагмент танцю .

Сл. 30 Краков'як.

- Який таночок він вам нагадує? (*гопак*)
- А от і ні! Насправді, це польський народний танець краков'як. Назва танцю походить від міста Краків, де і виник цей танець.
- Який він за характером? (*запальний, енергійний*)
- Які музичні засоби використав автор у цьому танці? (*акценти, ритм, темп*)

Сл.31 - танці.

- Крім музичних засобів, що схожого ви побачили в польських і українських таночках? (*костюми, рухи, притопування, плескіт, вигуки*)

8-а квітка «Танцювальні рухи».

Уч.1 Сл. 32 - Подивіться на національні польські костюми і знайдіть спільні риси з українськими костюмами. (33) (*Чоботи, шаровари, сорочки, жилетка, головний убір*)

9-а квітка «Костюми»

Сл. 34 Національна кухня, сл. 35,36,37,38,39

10-а квітка - «Кухня»

Уч.2 - Ось такий гарний віночок дружби у нас вийшов, тому що Україна і Польща дуже схожі між собою.

IV. Узагальнення і систематизація знань

Робота в зошиті. Робота в парах.

- Використовуючи отриманні знання, виконайте завдання в зошиті і розгадайте кросворд «Польща»

Перевірка

Вправа «Мікрофон»

- Про щоб ви розповіли, якби були найкращим екскурсоводом у Польщі? Продовжте речення:

«Якби я був(ла) найкращим екскурсоводом у Польщі, то розповів би.....»

V. Домашнє завдання

З предмету «Я у світі» - опрацювати завдання у підручнику с. 113-114, виконати 2-е завдання у зошиті, на основі отриманих знань підготувати проект «Польща»;

з «Музичного мистецтва» - пригадайте всі пісні, які вивчили на попередніх уроках, напишіть сценарій концерту. Виконайте відразу 2 ролі – ведучого концерту та виконавця пісень.

VI. Оцінювання активних учнів.

VII. Підсумок уроку

В світі є дуже багато гарних країн, але не забувайте слова Шевченка:

«І чужому навчайтесь, і свого не цурайтесь»

**Риченко Інна Миколаївна
Велько Ольга Валеріївна
Блинова Наталія Сергіївна**
вчителі початкових класів,

Черкаська загальноосвітня школа I – III ступенів №4

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 3 КЛАС

У методичних розробках подано інтегровані завдання відповідно до програми з української мови для учнів 3 класу. Завдання включають матеріал з навчальних предметів («Літературне читання», «Природознавство», «Я у світі», «Музичне мистецтво», «Трудове навчання», «Образотворче мистецтво», «Основи здоров'я») з огляду на зміст навчальних програм для 3 класу. Практичний матеріал призначений для вчителів початкових класів та самостійної роботи учнів

РЕЧЕННЯ

1.Продовж речення, дібравши слова з довідки.

Люди завжди шукали шляхи пізнання природи. Найдавніший метод вивчення живої й неживої природи — Спостерігати людині допомагають органи чуття — ..., ..., ..., ... і

Слова для довідки: зір, слух, нюх, дотик, спостереження, смак.

(Природознавство)

2. Із підручника «Літературне читання» розділ «Від слова - до книги» прочитай текст О.Савченка «Привчайтеся працювати із словниками» та доповни речення словами з довідки.

Довідкова книга, у якій у певному порядку подано слова якоїсь мови — це Визначати, роз'яснювати, з'ясувати зміст слів можна у Розкривається значення слів за темами у Про первісне значення слів та їх походження розповість

Слова для довідки: етимологічний словник, тлумачному словнику, словник, тематичному словнику.
(Літературне читання)

3.Утвори речення з окремих слів.

відзначаємо, української, мови, День, та, писемності, 9 листопада

(Літературне читання)

4.Спиши речення, ставлячи потрібні розділові знаки в кінці речень. Визнач, які ці речення за метою висловлювання. Прочитай виразно записані речення.

Тобі приємно бачити веселу, усміхнену людину Відповідай тим же — усміхайся, будь привітним і доброзичливим Пам'ятай: це ще й корисно для здоров'я
(Основи здоров'я)

5.Перебудуй подані речення так, щоб вони стали спонукальними.

Виконання режиму дня. Дотримання правил гігієни. Заняття фізкультурою і спортом. Загартовування. Правильне і корисне харчування. Доброзичливе ставлення до оточуючих.
(Основи здоров'я)

6.Визнач речення за метою висловлювання.

Якщо вода із крана постійно витікає по краплинах, то лише за день ви втратите більше 10 літрів води. Бережіть воду!
(Природознавство)

7. Визнач головні члени в кожному реченні, підкресли їх.

Повітря розчиняється у воді. Ним дихають усі організми, які населяють водойми. (Природознавство)

8. Спиши речення, визнач головні члени в кожному реченні, підкресли їх.

Лісовою стежкою ішла дівчинка років тринадцяти. Дівчинка несла книжки й зошити. Вона поверталася додому зі школи. (Літературне читання)

9. Які слова є головними членами у поданих реченнях.

Лист за листом осінь кружляє понад землею.

а) лист за листом б) осінь кружляє в) кружляє понад землею

Білка безжурно у хованки грає.

а) білка безжурно б) у хованки грає в) білка грає

Білка на зиму горіхи збирає.

а) білка на зиму б) горіхи збирає в) білка збирає

(Літературне читання)

ТЕКСТ

1. Напиши есе на задану тему:

— «Чому вода має велике значення для життя на Землі?»

— «У чому різниця між морською та річковою або джерельною водою?»

— «Вода – руйнівник чи вода – рятівник?» (Природознавство)

2. Розташуй речення так, щоб утворився текст. Запиши його, дібравши заголовок.

Тому рослини взимку під снігом не гинуть. Воно не пропускає тепло, не дає землі охолонути. Навіть у найлютіші морози температура під снігом не буває нижчою за +5 градусів. Пухнастий сніг містить багато повітря.

(Природознавство)

3. Розташуй речення так, щоб утворився текст. Запиши його, дібравши заголовок.

Якщо повітря забруднене, то всім організмам важко дихати, вони хворіють і навіть гинуть. Повітря – це частина природи. Людям, рослинам і тваринам для дихання потрібне чисте повітря! Без повітря на Землі не було б життя, адже в ньому міститься кисень, яким дихають живі істоти. Чисте повітря – запорука життя на Землі.

(Природознавство)

4. Напиши есе на задану тему:

— «Чому забруднюється повітря?»

— «Що може псувати повітря там, де ви живете?» (Природознавство)

5. Прочитай текст, дібравши слова з довідки. Добери до тексту заголовок.

З якою метою написано цей текст?

Повітря ... через шкідливі викиди підприємств, вихлопні гази машин, спалювання сміття, листя й бур'янів. Рослини ... повітря та ... його киснем.

Тому на підприємствах потрібно ... спеціальні уловлювачі шкідливих викидів. Водіям автотранспорту необхідно ..., щоб їхні автомобілі не забруднювали повітря. А всім нам треба частіше ... велосипедами.

Повітря потрібно ... від забруднення!

Слова для довідки: охороняти, установлювати, стежити, користуватися, очищують, забруднюється, збагачують. (Природознавство)

6. Вибери правильне твердження:

а) запропоновані речення є текстом;

б) запропоновані речення не є текстом

Природа — наш спільний дім. Тому всі люди повинні дбати про нього. Кожен кинутий на землю папірець, пляшка чи пластиковий пакет засмічують довкілля. Оберегаючи природу, ми можемо зробити нашу планету квітучим садом. Бережи природу! (Основи здоров'я)

7. Прочитай заголовок тексту. Про що можна дізнатись із заголовка? Визнач тему тексту.

Звички і здоров'я

Кожна людина має звички. Акуратно складати одяг, чистити звечора взуття, прибирати робоче місце — усе це називають корисними звичками. А звички пізно лягати спати, всюди запізнюватися, відкладати усе на потім, розкидати речі називають шкідливими.

Яка із запропонованих кінцівок найбільш відповідає цьому тексту?

Є звички корисні та шкідливі.

Усе добре приймай, а злого — уникай.

(Основи здоров'я)

8. Запиши текст, дібравши до нього заголовок. Склади і запиши кінцівку тексту.

Життя людини без води неможливе.

Вода необхідна і для пиття, і для приготування їжі, і для додержування чистоти, вирощування рослин, розведення свійських тварин.

(Природознавство)

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

1. Підкреслити словосполучення, вжиті в переносному значенні.

Тихо осінь ходить гаєм.

Ліс довкола аж горить.

Ясен листя осипає.

Дуб нахмурений стоїть.

(Образотворче мистецтво)

2. Випиши в одну колонку словосполучення прикметників з іменниками у прямому значенні, а в другу – в переносному та дізнайся про незнайомця

Пухнастий хвіст, дикий характер, шовкові вуса, чорна шерсть, гострий погляд, м'які лапки, пухнастий сніг, дикий кіт, шовкові нитки, чорна ніч, гострі кігті, м'який крок.

(Природознавство)

3. Знайдіть слова, що мають кілька значень

ДЛЯ ЧОГО ПІВНЕВІ ГРЕБІНЬ

У нашого півня червоний гребінь. Уночі, як тільки кури посідають на сідало, він бере свій гребінь і розчісує барвистого хвоста. Через те й хвіст у нього такий. Розчесавши хвоста, півень кладе гребінь на голову, а вдень ходить, розпустивши хвоста.

(Образотворче мистецтво)

4. Прочитайте вірші-жарти. Знайдіть слова, що звучать і пишуться однаково. Поясніть, що означає кожне з них.

УЗЯВ ПРИКЛАД

Приклад списував у кого? - запитав учитель строго. —

Та казали ж ви у класі і казав мій тато,
що з відмінника Івася треба приклад брати.

Грицько Бойко

ВІДМІННИК

Йшов Іванко – вгору ніс,

Він оцінки гарні ніс.

(Літературне читання)

5. Прочитайте вірш. Із тексту вірша виберіть і запишіть слова-синоніми.

Красивий довгоногий птах, їсть ящірок, мишей, комах.

Із людьми лелеки давні друзі, та й люди люблять чорногузів.

(Літературне читання)

6. Доберіть синоніми до слова милосердя.

(Милосердя – гуманність, людяність, доброзичливість, доброта, співчуття)

(Я у світі)

7. Відредагуйте текст, використовуючи синоніми.

Мишко любить ходити до дідуся в гості. Дідусь завжди з радістю зустрічає Мишка. Дідусь пригощає Мишка смачними яблуками, грушками, цілющим медом.

Мишко із задоволенням працює у дідусевому саду. Мишко може і води бджілкам-трудівницям налити, і суху гілочку на яблуньці зрізати.

Радіє дідусь – славний помічник росте! (Літературне читання)

8. Гра «Назви казкових героїв, що відповідають антонімічній парі»

Великий – малий Добрий – злий
Холодний – гарячий Старий – молодий

Високий – низький (Літературне читання)

9. Прочитай прислів'я, назвіть слова-антоніми.

Хочеш бути щасливим-не будь лінивим.

Праця людину годує, а лінь марнує.

Праця здоров'я, а лінь-хвороба. (Основи здоров'я)

10. Відшукати і виписати з тексту антоніми.

Вода і вогонь – друзі і вороги

Воду ми п'ємо, варимо їсти, вмиваємося. Вода – наш друг! Але під час повені вода затоплює міста, села. Знищує все на своєму шляху. Вода – наш ворог.

За допомогою вогню варять чавун, готують їжу.

Але вогонь може стати ворогом. Діти наслідують старших. Намагаються запалити цигарку, розпалити вогнище. Трапляється найстрашніше – пожежа.

Нерідко пожежники не встигають допомогти.

Не грайтесь з вогнем!

(Основи здоров'я)

БУДОВА СЛОВА

1. Гра «Упіймай закінчення» у слові хліб.

- Хліб потрібно берегти і шанувати!

- Без хліба в хаті, як без води в криниці.

- Хлібом і сіллю раді вітати гостей у хаті.

- Уклонись хлібові, як мамі рідній.

- Пам'ятайте, що у хлібі – наш добробут, здоров'я і сила.

(Літературне читання)

2. Списати текст, розкривши дужки.

Сопілка – відомий на (Україна) музичний інструмент. Це дерев'яна трубка з (отвір) для (пальці) і свистком на (денце). Її можна зробити з (верба), (клен), (калина), (груша), (бузина).

(Музичне мистецтво)

3. Спишіть слава, визначте основу слова.

Твердий, рідкий, газоподібний;

Індійський, Тихий, Атлантичний, Північний Льодовитий

(Природознавство)

4. Спиши, дописуючи в словах пропущені закінчення. Познач у цих словах закінчення й основу.

1. Де думка одна, там дружб., міцна. 2. У нашій дружб., наша сила. 3. Люди сильні своєю дружб.. 4. Без дружб., і згоди не можуть жити народи.

(Я у світі)

5. Загадково-природничий диктант.

- Запишіть слова-відгадки та виділіть в них закінчення та основу.

1) Навкруги вода, а з питвом біда. (море)

2) Тече, тече – не витече; біжить, біжить – не вибіжить. (річка)

3) Є голова, та нема волосся, є очі, та немає брів, є крила, та не літає, в холоді мерзне, спеки не боїться (рибка)

4) Швець – не швець, кравець – не кравець, тримає в роті щетинку, а в руках ножиці. (рак)

5) У зеленому жакеті галасує, хоч і плавати мастак, а не риба і не рак. (жаба)

(Природознавство)

6. Гра «Слово – корінь»

Написати десять слів в певній категорії, які складаються лише з кореня.

Тварини: бик, віл, кіт, кит, кріт, лось, рак ...

Рослини: мак, льон, рис, ірис, бук, дуб, клен ...

Зима: іній, мороз, сніг, холод, піч, сани, дід...

(Природознавство)

7. Гра «Первоцвіти»

Префікс із слова проїзд, корінь із слова лісник, суфікс із слова каток. (Пролісок).

Префікс із слова підніс, корінь із слова сніжний, суфікс із слова керівник. (Підсніжник).

Корінь із слова сонячний, корінь із слова травичка, закінчення із слова вода. (Сон-трава)

Корінь із слова гори, закінчення із слова сади, корінь із слова цвітуть. (Горицвіт)

Назвіть, які ще ви знаєте первоцвіти.

Чи можна їх рвати і продавати? Чому?

(Природознавство)

8. Гра «Аукціон спільнокореневих слів»

Вчитель називає слово, а діти добирають по черзі до нього спільнокореневі слова з різними префіксами. Виграє той учень. Після якого ніхто не добере жодного спільнокореневого слова. Та всі слова повинні стосуватися розвитку фізичного здоров'я.

Їхати, переїхати, доїхати, приїхати, під'їхати, від'їхати, в'їхати, заїхати.

Бігти, прибігти, вибігти, перебігти, добігти, підбігти, побігти, збігти, відбігти.

Йти, перейти, дійти, прийти, підійти, зійти, відійти, вийти, увійти, зайти.

Носити зносити, виносити, переносити, заносити, підносити, наносити.

(Фізична культура та основи здоров'я)

9. В уривку з вірша Д. Павличка «Птиця» відшукайте споріднені слова. Випиши, розбери за будовою.

1. – Я дам тобі водиці і пшениці моя пташино тільки не тремти!

2. – Пусти мене мій хлопче на свободу, і все, що треба, я знайду сама.

3. – Я ж лагідно тебе тримаю пташко в своїх руках легеньких, як вітрець.

4. – Пусти мене! Мені дитино мила дорожча воля, ніж зерно твоє!

(Літературне читання)

10. Вставити слова за змістом, записати у рядок, позначити корінь:

Наша квітуча Батьківщина –

Люди, які народилися в Україні –

Державна мова, мова наших батьків –

Усно: скласти речення з одним із слів.

(Я у світі)

11. Прочитайте речення. Запишіть їх у такому порядку, щоб вийшов текст. У споріднених словах позначте корінь.

1. Хліб починається із зернини.

2. Навесні трударі доглядають за посівами.

3. Люди збирають урожай і випікають пахучі хлібини.

4. Улітку виграє золотим колосом хлібне поле.

5. Восени хлібороби сіють добірне зерно.

(Літературне читання)

12. Прочитай текст. Випиши із тексту слова з префіксами. Познач їх.

Квіти – одне з найчарівніших творінь природи. Ми усміхаємося, дивлячись на розкішні півонії і троянди, елегантні тюльпани, прекрасні і скромні ромашки, буйні хаші квітучого бузку, різнобарвні айстри, білосніжну запашну конвалію. Як багато квітів! Скільки радості приносить нам їхня розмаїта краса!

(Природознавство)

13. До слова «Зуб» добери кілька спільнокореневих слів та визнач їх будову.

Здорові зуби – запорука здоров'я

Роздивись свої зуби перед дзеркалом. Між ними є багато нерівностей. У них легко затримується їжа. Зуби необхідно чистити зубною щіткою з пастою чи порошком.

Стоматологи радять чистити зуби вранці і ввечері. Чистити потрібно повільно зверху вниз.

Вдень прополіскують рот водою.

Зубну щітку потрібно мити з милом після кожного чищення.

Хворі зуби треба лікувати. Здорові зуби – це здоров'я і краса!

(Основи здоров'я)

14. Виписати із поданого вірша слова з ненаголошеними голосними [e], [и]. Довести свою думку щодо написання ненаголошених голосних.

Гарна, велика країна моя

Є в ній озера, річки і моря,

Гори високі, степи та ліси –

Скільки багатства і скільки краси!

(Літературне читання)

15. Спишіть. Підкресліть орфограму. Добери перевірене слово.

Садок в..шневий коло хати,

Хрущі над вишнями гудуть.

Вода оживляє і луки, і поле,

Співає, дзюркоче, тече і ш..поче.

(Літературне читання)

16. Перепишіть, вставляючи пропущені букви е або и. Поясніть їхнє вживання.

Віт..р січе в обличчя. Нам..ло снігу – січневого снігу. Важкувато стало пташкам, що з..мують у нас. Але вони не дуже сумують. Ось, вес..ло цвірінькаючи, хв..лясто прол..тіла зграйка жвавих щигл..ків, ч..жів і коноплянок. Помчали десь по лопухах чи б..різках поснідати насіннячком.

(Літературне читання)

17. Встав пропущені букви.

Україна має д..ржавні символи — прапор і герб. Вибір кольорів прапора був викликаний такими міркуваннями: символами України є чисте небо та пш..ничне поле. Наш стяг — пш..ниця у ст..пах під голубим склепінням неба.

(Я у світі)

Чернявська Ліна Миколаївна,

учитель початкових класів,

Жашківська загальноосвітня

школа I-III ступенів №2

Жашківської районної ради

Черкаської області

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.

ЧАРУЮЧІ КАРТИНИ ЗОРЯНОГО НЕБА.

НАВЧАННЯ ГРАМОТИ. ПРИРОДОЗНАВСТВО. ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ.

Тема: Апостроф. Роль апострофа в українській мові. Вимова і написання слів з апострофом. Опрацювання вірша О.Полянської «Комп'ютерна мишка», оповідання(за Н.Гуркіною). Загадка.

Мета: 1) Ключові компетентності:

- вміння вчитися (планування своїх дій);
- загальнокультурна (розвиток мовленнєвих здібностей та норм відповідної культури);
- громадянська (здатність екологічно мислити, бережливе ставлення до природи, до людей, до самого себе);
- здоров'язбережувальна (взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням);
- компетентності з ІКТ (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією);

- соціальна (здатність продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, використовувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими).

2)Предметні компетентності:

- ознайомити учнів із знаком «Апостроф», сузір'ями зоряного неба;
- навчити читати слова з апострофом;
- розвивати діалогічне мислення, пам
- розвивати діалогічне мислення, пам'ять, вміння виконувати звуковий аналіз слів;
- формувати культуру мислення через побудову тверджень, міркувань;
- збагачувати словниковий запас учнів;
- виховувати любов до рідної землі, до природи.

Обладнання: предметні малюнки, картки зі звуковими моделями, ківш, лупа, туфелька, сердечка, пензлик, мікрофон, кольоровий папір, комп'ютер, презентація, уривок із мультфільму «Умка».

Тип уроку: інтегрований, засвоєння нових знань.

Зміст уроку

1.Організаційний момент.

- Найдивовижніше явище в світі-це людська доброта. Подаруйте посмішки один одному!Передайте настрій і свої посмішки нашим гостям!Дякую.

2.Артикуляційно - слухові вправи.

Р'ян, р'ян, р'ян - на полі ми рвемо бур'н;

В'ї, в'ї, в'ї - у лісі співають солов'ї;

М'як, м'як, м'як - у норі сидить хом'як;

в'є, в'є, в'є - пташка гніздо в'є;

м'я, м'я, м'я - я називаю ім'я;

м'ян, м'ян, м'ян - мене звать Дем'ян.

3.Актуалізація опорних знань.

-Які ви знаєте розділові знаки?

Загадки

1. Серед знаків у пошані

Ця маленька, кругла пані.

В кінці речення живе,

Після неї нове йде.(Крапка)

3. Що за знак-стрункий,мов спис,

Він над крапкою завис,

Спонука до поклику.

Хто ж бо він?(Знак оклику)

4. Оголошення теми уроку.

а) Сьогодні ми познайомимось ще з одним знаком. Ось послухайте про нього загадку.

Можливо, хтось впізнає його?

Я такий же, як знак розділовий,

І відомий шкільній дітворі.

Та в словах української мови

Я пишусь не внизу,а вгорі.

Спробуй лиш написати ім'я -

Зразу стану потрібним і я.(Апостроф)

5. Робота над темою уроку.

а) Розповідь вчителя

- Що ж це за знак,де ж він взявся в українській мові і сьогодні завітав до нас на урок.

Послухайте казку.

Колись у королівстві Алфавіту жило не 33 букви, а 34. Поряд із м'яким знаком жив твердий знак. Букви Алфавіту його побоювались і не хотіли з ним дружити, бо мав він твердий характер. Був гордим, ставив себе вище всіх. Не сподобалось це буквам і одного разу вони прогнали його з королівства. І знову виникла проблема: в українській мові немає твердого знака і замінити його ніким. Тому слова не були правильно складені. І тут на допомогу прийшла малесенька кома. Вона сказала, що вирішить цю проблему, але ніхто їй не повірив. Тому з нею ніхто, крім букв б, п, в, м, ф, р, я, ю, є, ї, не хотів більше дружити. Тоді кома злетіла в повітря і поселилась на даху будинку. А її друзі - букви поселились в будинку. Так із коми утворився апостроф з твердим характером.

б) Метод «Асоціативний куш»

- На що схожий апостроф?

в) Діалог

- Давайте послухаємо розмову коми і апострофа.

К. - Привіт!

А. - Привіт! Ой, а ти хто?

К. - Я - Кома. А ти теж - кома?

А. - Ні, я апостроф.

К. - А чому ми однакові?

А. - Хіба? Я стою вгорі між приголосним та голосним і показую роздільну вимову в словах. А ти?

К. - А я стою поряд зі словом, словом. Давай будемо дружити.

А. - Давай. Але я зараз дуже поспішаю. Бувай!

К. - До зустрічі.

г) Читання та порівняння слів з апострофом і без нього

Буряк - бур'ян

Моряк - п'явка

Духмяний - м'ята

Буря - пір'я

д) Фізхвилинка

е) Читання складів з апострофом;

є) Звуко - буквенний аналіз слів:

- робота в підручнику(с.172);

- гра «Добери до слова звукову модель»(робота в парах)

Ім'я

= 0 - = 0

Ім'я

1. Чорну гадюку візьму я в руку,

Вона не вкусить.(В'юн)

- Шукаєте звукову модель до слова в'юн.

2. Це - в комору, це - в кишеню,

Це - за щічки й трохи в жменю.

Через цю валізу

В нірку не пролізу!

Схожий сам на рюкзачок

Хто? Ласунчик -... (Хом'ячок)

3.Всі хочуть, як народиться дитина,

Щоб слово це було красиве і дзвінке,

Бо носить все життя його людина.

То ж відгадайте,

Що ж воно таке?(Ім'я).

ж) Читання слів з апострофом у стовпчиках за зразком, поданим учителем

- Прочитайте слова зі складами м'я, р'я.

- Чому в словах другого стовпчика не стоїть апостроф?

- Словникова робота:

Рядно - груба тканина, мішковина;

Рясно - густо, щедро;

Сузір'я - група зірок.

з) Опрацювання вірша «Комп'ютерна мишка».

Гра «Закодоване слово»

- Що це таке?

Електронний цифровий програмований пристрій для проведення обчислень, а також приймання, оброблення, зберігання та видачі інформації заздалегідь визначеним алгоритмом.

- Допоможуть нам у цьому знаки «+» та «-».

Кома - а + п'ю + тераса – аса (Комп'ютер)

- Читання вірша «дощиком»:

- Про що цей вірш?

- Пояснення про слова, які звучать однаково, але значення мають різне

Мишка – тваринка,

Комп'ютерна мишка - пристрій для комп'ютера.

и) Робота над загадкою:

- Читання «буксиром»;

- Яке слово в загадці зустрічається з апострофом?

і) Робота з «віночком» намальованих предметів:

М'ята, в'юн, солов'ї, пір'я, м'яч, в'юнок.

Робота в парах:

- Назвіть один одному предмети, які ви впізнали (уточнення назв інших предметів);

- Складіть речення зі словами;

- Яким словам відповідають подані схеми?

6. Опрацювання оповідання за Н.Гуркіною.

а) Читання оповідання вчителем:

- Про що розповідається в цьому оповіданні?

- Що таке сузір'я?

- Які є сузір'я?

- Яку назву має сузір'я, що нагадує ківш?

б) Читання «сердечком»

(правильно, виразно у швидкому темпі із розумінням прочитаного);

в) - У нас є ківш, а в ньому - речі, які допоможуть перевірити як ви засвоїли знання:

1. Вибіркове читання (лука)

- Перше завдання вимагає від нас уважності. Тож дочитайте далі:

Мамо, ідемо ...

Якщо їх з'єднати ...

На кінці цього ...

2. Інтонування речень (?)

- Прочитайте питальне речення.

3. Елементи казки (кришталевай черевичок)

- Що нагадує нам це оповідання?(Казку)

- Чому?

4. Словесне малювання(пензлик)

- До якої частини оповідання належить малюнок?

5. Акторська гра («Мікрофон»)

- А зараз спробуємо себе у ролі акторів і прочитаємо це оповідання в особах.

6. Висловлювання своїх міркувань

«Чия гра мені найбільше сподобалась?»

Я вважаю, що ...

На мою думку ...

Я міркую ...

7. Фізхвилинка (під музику)

Після б, п, в, м, ф

Після р не забувай

Перед я, ю, є, та ї

Ти апостроф проставляй.

На подвір'ї шум зчинився

М'яч в калюжі опинився.

А Мишко з ужгір'я в воду

Наче в'юн знайшов роботу.

М'яч дістав хлоп'ятам дав

З ними весело заграв.

8. Перегляд уривка мультфільму «Умка».

- Діти, давайте переглянемо уривок з мультфільму, в якому розповідається про сузір'я Великої та Малої Ведмедиці?(перегляд)

- То коли можна бачити сузір'я Великої та Малої Ведмедиці?

9. Розповідь вчителя про сузір'я (презентація «Яке чудове зоряне небо»).

10. Робота в групах

- Давайте спробуємо із зірочок створити сузір'я Великої та Малої Ведмедиці і підписати малюнок реченням, яке потрібно скласти зі слів.

1 гр. Небо, зорі, укривають.

2 гр. Сузір'я, зорі, створюють.

3 гр. Полярна зоря - остання, хвості, Малої Ведмедиці, у.

11. Підсумки.

а) гра «Апостроф»

- Ти буква чи знак? (Знак)

- Який в тебе характер? (Твердий)

- З ким ти дружиш?(Тільки з твердими приголосними)

- Ти граєш у які ігри?(У «слова»)

-А вмієш гратися у «Схованки»? (Тільки з тими дітьми, хто про мене нічого не знає)

б) Гра «Мікрофон»

- Що найбільше запам'яталося на уроці?

- Що б ти розповів своєму другові про цей урок?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балагурова М. І. «Інтегровані уроки як спосіб формування цілісного сприйняття світу». - Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок» 2004 - 2005 навчальний рік. G / index htm сайт UD. "Перше вересня".
2. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. Початкова школа – 2009, №5
3. Біляєв О. Інтегровані уроки рідної мови// Диво слово – 2010-№5
4. Большакова І. Міжпредметна інтеграція змісту навчання // Початкова освіта. – 2013. - № 40 (712). – С. 4.
5. Власенко О. Без уроків математики та історії //Директор школи – 2015. - №9-10. – С.5
6. Волканова В.В., Муржа Л.І., Мунтян Т.О. Порадник методиста. Типологічний словник уроків (вид, форма, методи та прийоми) // Управління школою – 2008. - №8-9. – С. 2-28.
7. Горгош Л.І. Інтеграція традиційних та інноваційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи // Розкази онуку – 2009 - №1-2. – С.4-8.
8. Інноваційні технології навчання в початковій школі / Упорядники: В. П. Телячук, О. В. Лесіна. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 240 с.
9. Королук Т. Цікаво математики навчаються. Сприяє цьому дуже інтеграція //Учитель початкової школи – 2016. - №6. – С. 32-35.
10. Лисенко Г. З досвіду проведення інтегрованих уроків//Початкова школа. – 1998 № 8 – с.10 –
11. Митник О., Шпак В. Народження нестандартного уроку// Початкова школа. – 1997. - № 12 – с. 11 – 23.
12. Михайлова О. С «Інтеграція, як методичне явище» .- Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок» 2004 - 2005 навчальний рік. G / index htm сайт UD. "Перше вересня".
13. Навчальні програми. 1 клас : методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу 2016/2017 навчальному році з коментарем провідних фахівців. – Х : Вид-во «Ранок», 2016. – С. 4.
14. Нестандартні уроки в початковій школі/ Упоряд. О. Кондратюк . – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
15. Савка О., Борис І. Інтегрований урок як спосіб реалізації особистісно орієнтованого навчання //Початкова освіта – 2007. - №20. – С.9.
16. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручн. – К. : Грамота, 2012. – С. 373.
17. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. – К. : Магістр – S, 1997. – С. 89 – 90.
18. Савченко О. Урок у початкових класах/Навчально-методичний посібник. – К.: Освіта. – 2003.
19. Осколова М. Інтеграція в процесі навчання грамоти. // Початкова школа 2011. - №16,
20. Чекіна О. Ю. Інтегровані уроки у початковій школі. – Х.: Основа, 2011

Інтернет-ресурси:

- <http://oipoppp.ed-sp.net/taxonomy/term/2177>
- <http://oipoppp.ed-sp.net/taxonomy/term/2180>
- http://osvita.ua/school/lessons_summary/integr_urok/

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»
Зам. №1495 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1